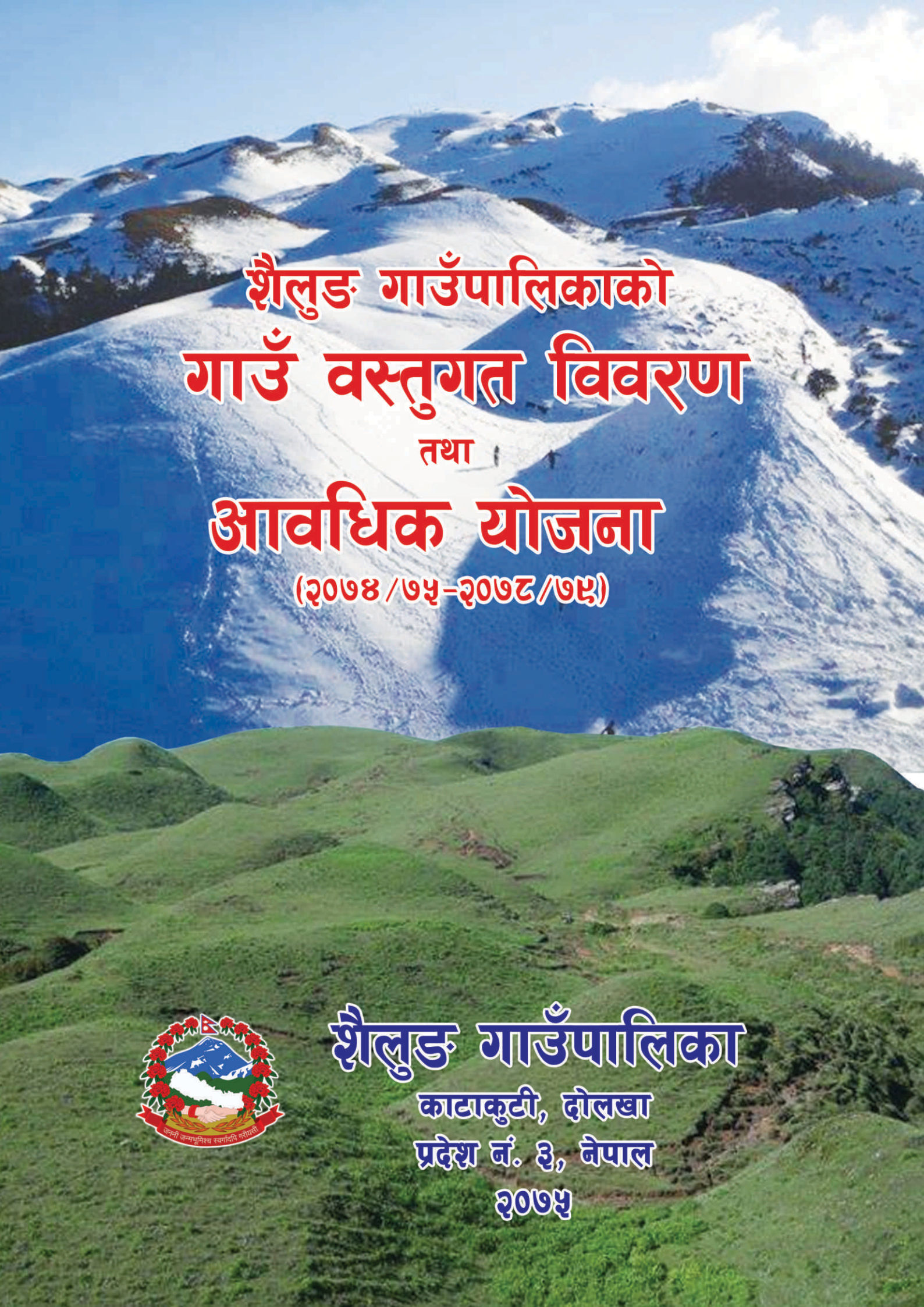

शैलुङ गाउँपालिकाको
गाउँ वस्तुगत विवरण
तथा
आवधिक योजना
(२०७४/७५-२०७८/७९)

शैलुङ गाउँपालिका
काटाकुटी, दोलखा
प्रदेश नं. ३, नेपाल
२०७५

शैलुङ गाउँपालिकाको

गाउँ वस्तुगत विवरण

तथा

आवधिक योजना

(२०७४/७५-२०७८/७९)

शैलुङ गाँउपालिका

काटाकुटी, दोलखा

प्रदेश नं. ३, नेपाल

२०७५

मा. पार्वत गुरुङ
सदस्य
प्रतिनिधि सभा, नेपाल

Hon. Parbat Gurung
Member
House of Representatives, Nepal

शुभ कामना

नेपाली जनताको निरन्तरको बलीदानी तथा संघर्षपछि प्राप्त नेपालको संविधान, २०७२ ले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह हुने गरी तीन तहको शासन प्रणालीको परिकल्पना गरेको छ । उक्त तीन तहमध्ये जनताको नजिकको सरकारको रुपमा स्थानीय तहको व्यवस्था गरेको छ। गत वर्ष २०७४ मा स्थानीय तहको निर्वाचन सम्पन्न भएपछि स्थानीय तहका निर्वाचित सरकारहरु निर्वाचनमा आफूले कबोल गरेका प्रतिबद्धताहरु पूरा गर्न योजनाबद्ध तरिकाले लाग्नू भएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को निर्माणपछि स्थानीय तहको योजनावद्ध विकास व्यवस्थापनका लागि स्थानीय सरकारले वस्तुगत विवरण तथा आवधिक योजना बनाउनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । सोही व्यवस्था बमोजिम शैलुङ गाउँपालिकाले गाउँ वस्तुगत विवरण तथा अवाधिक योजना, २०७५ तयार गरी प्रकाशन गर्न लागेकोमा खुशी लागेको छ ।

स्थानीय तहको नयाँ संरचना कायम भएपछि विकासका प्रकृयाहरु अघि बढाउनका लागि आवश्यक भरपर्दा र पर्याप्त सूचनाहरु उपलब्ध हुन नसकिरहेको सन्दर्भमा यो गाउँ वस्तुगत विवरण तयार भएको छ । यस विवरणमा उल्लेख भएका सूचना तथा तथ्याङ्कहरुले आगामी बर्षहरुको लागि विकास योजना छनौट गर्न तथा ती योजनाको प्राथमिकीकरणमा योगदान गर्न सक्नेविश्वास मैले लिएको छु । साथै यही वस्तुगत विवरणमा उपलब्ध तथ्याङ्कहरुमा आधारित भई गाउँपालिकाले ५ वर्षको आवधिक योजना समेत एकैसाथ तयार गरेको छ । स्थानीय तहमा निर्वाचित पदाधिकारीहरुको निर्वाचन भएको अवधिभरका लागि बनाइएको उक्त आवधिक योजनाले शैलुङवासीको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन तथा शैलुङ गाउँपालिकाको ***सर्वत्र वैभव, सभ्यता र स्वाभिमान; जनजनको पौरख समृद्ध शैलुङको निर्माण*** को सपनालाई साकार पुऱ्याउने नै छ ।

यस वस्तुगत विवरणमा उल्लेख भएका तथ्य तथा आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेका प्राथमिकताहरुमा आधारित भई गाउँपालिकाले आफ्ना योजना तथा कार्यक्रमको छनौट गर्न सुझाव राख्दै गाउँपालिकाको सन्तुलित, समवेशी र समतामूलक विकासको लागि यो दस्तावेज कोशेढुङ्गो बन्न सकोस् भन्ने शुभेच्छा व्यक्त गर्न चाहान्छु ।

पार्वत गुरुङ
सांसद
प्रतिनिधि सभा
मितिः पौष ३०, २०७५

Phone No.: 01-4780474, 4386690, 4784428 (Office) 01-4365927 (Res)**Mobile No.:** 9851055084
Email: parbatgurung4@gmail.com

पशुपति चौलागाई
प्रदेश सभा सदस्य – प्रदेश नं. ३
केन्द्रीय सदस्य, नेपाल कम्यूनिष्ट पार्टी (नेकपा)

Pashupati Chaulagain
Province Assembly Member - Province No. 3
Central Committee Member, Nepal Communist Party (NCP)

शुभकामना

मिति: पौष ३०, २०७५

शैलुङ गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रका भौगोलिक, जनसाङ्खिक, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक र वातावरणीय पक्षहरुलाई समेटी **गाँउ वस्तुगत विवरण तथा आवधिक योजना** प्रकाशन गर्न लागेको जानकारी पाउँदा मलाई अत्यन्तै खुसी लागेको छ । यस सद्दानिय कार्यका लागि शैलुङ गाउँपालिकालाई हार्दीक बधाई तथा सफलताको शुभकामना दिन चाहन्छु ।

प्रत्येक व्यक्तिको सुख र समृद्धि आर्थिक सामाजिक विकाससँग जोडिएको हुन्छ । आर्थिक सामाजिक विकासका लागि वास्तविक र भरपर्दो सूचना तथा तथ्याङ्क आवश्यक मानिन्छ । आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधारको क्षेत्रमा योजना तर्जुमा गर्दा वर्तमानको यथार्थ अवस्था जानकारी राख्नु पर्दछ । उक्त विषयलाई हृदयङगम गर्दै शैलुङ गाँउपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र रहेका सम्पूर्ण पक्षलाई समेटी प्रकाशीत गर्न लागिएको **वस्तुगत विवरण तथा आवधिक योजनाले** गाँउपालिकाको समग्र विकासमा आधार रेखा प्रदान गरी आवधिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमामा सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु । स्थानीय तहमा निर्वाचित पदाधिकारीहरुको निर्वाचन भएको अवधिभरका लागि बनाइएको उक्त आवधिक योजनाको सफल कार्यान्वयनले मात्रै शैलुङवासीको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन तथा शैलुङ गाउँपालिकाको ***सर्वत्र वैभव, सभ्यता र स्वाभिमान; जनजनको पौरख समृद्ध शैलुङको निर्माण*** को सपनालाई साकार बनाउन सम्भव छ ।

अन्त्यमा, स्थानीय तहको नयाँ संरचना कायम भएपछि प्रकासन गर्न लागिएको **गाँउ वस्तुगत विवरण तथा आवधिक योजनाले** शैलुङ गाँउपालीकालाई विकासको शिखरमा पुऱ्याउने कार्यमा कोशेढुङ्गो बन्न मदत गर्ने नै छ । यस पुस्तकमा उल्लेख भएका सूचना तथा तथ्याङ्कहरुले आगामी बर्षहरुको लागि विकास योजना छनौट गर्न तथा ती योजनाको प्राथमिकीकरणमा योगदान गर्न सक्ने विश्वास मैले लिएको छु । सूचना नै विकासको महत्वपूर्ण आधार भएको हुँदा **गाँउ वस्तुगत विवरण तथा आवधिक योजनाको** पूर्ण सदुपयोग गरी सहभागितात्मक, समावेशी र समतामूलक विकास मार्फत समृद्ध शैलुङ निर्माणको लागी पूर्ण सफलताको हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

पशुपति चौलागाई

Tel (Res): 977-1-6636529, Cell: 9851101026, E-mail: ppc53.chaulagain@gmail.com
Web: www.pashupatichaulagain.com

माननिय विशाल खड्का
प्रदेश सभा सदस्य
प्रदेश नं.: ३
(निर्वाचित, दोलखा-१)

Hon. Bishal Khadka
Provincial Assembly Member
Province No. 3
(Elected from Dolakha-1)

मिति: पौष ३०, २०७५

शुभ-कामना

नेपाली जनताको निरन्तरको बलीदानी तथा संघर्षपछि प्राप्त नेपालको संविधान, २०७२ ले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह हुने गरी तीन तहको शासन प्रणालीको परिकल्पना गरेको छ। उक्त तीन तहमध्ये जनताको नजिकको सरकारको रुपमा स्थानीय तहको व्यवस्था गरेको छ। गत वर्ष २०७४ मा स्थानीय तहको निर्वाचन सम्पन्न भएपछि स्थानीय तहका निर्वाचित सरकारहरु निर्वाचनमा आफूले कबोल गरेका प्रतिबद्धताहरु पूरा गर्न योजनाबद्ध तरिकाले लाग्नू भएको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को निर्माणपछि स्थानीय तहको योजनावद्ध विकास व्यवस्थापनका लागि स्थानीय सरकारले वस्तुगत विवरण तथा आवधिक योजना बनाउनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। सोही व्यवस्था बमोजिम शैलुङ गाउँपालिकाले गाउँ वस्तुगत विवरण तथा अवाधिक योजना, २०७५ तयार गरी प्रकाशन गर्न लागेकोमा खुशी लागेको छ।

स्थानीय तहको नयाँ संरचना कायम भएपछि विकासका प्रकृयाहरु अघि बढाउनका लागि आवश्यक भरपर्दा र पर्याप्त सूचनाहरु उपलब्ध हुन नसकिरहेको सन्दर्भमा यो गाउँ वस्तुगत विवरण तयार भएको छ। यस विवरणमा उल्लेख भएका सूचना तथा तथ्याङ्कहरुले आगामी बर्षहरुको लागि विकास योजना छनौट गर्न तथा ती योजनाको प्राथमिकीकरणमा योगदान गर्न सक्ने विश्वास मैले लिएको छु। साथै यही वस्तुगत विवरणमा उपलब्ध तथ्याङ्कहरुमा आधारित भई गाउँपालिकाले ५ वर्षको आवधिक योजना समेत एकैसाथ तयार गरेको छ। स्थानीय तहमा निर्वाचित पदाधिकारीहरुको निर्वाचन भएको अवधिभरका लागि बनाइएको उक्त आवधिक योजनाले शैलुङवासीको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन तथा शैलुङ गाउँपालिकाको ***सर्वत्र वैभव, सभ्यता र स्वाभिमान; जनजनको पौरख समृद्ध शैलुङको निर्माण*** को सपनालाई साकार पुऱ्याउने नै छ।

यस वस्तुगत विवरणमा उल्लेख भएका तथ्य तथा आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेका प्राथमिकताहरुमा आधारित भई गाउँपालिकाले आफ्ना योजना तथा कार्यक्रमको छनौट गर्न सुझाव राख्दै गाउँपालिकाको सन्तुलित, समवेशी र समतामूलक विकासको लागि यो दस्तावेज कोशेढुङ्गो बन्न सकोस् भन्ने शुभेच्छा व्यक्त गर्न चाहान्छु।

शैलुङ गाउँपालिका
काटाकुटी, दोलखा
प्रदेश नं. ३, दोलखा, नेपाल

मिति : २०७५।०९।१८

अध्यक्षको शुभ-कामना

समृद्ध नेपालको खोजीमा हामी इतिहासदेखि निकै लामो बाटो हिँडिरहेका छौं । यस बीचमा थुप्रै राजनीतिक मोडहरु पार भए तापनि आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक समृद्धिको गन्तव्य पुग्न बाँकी नै छ। राजनीतिक तथा संवैधानिक उपलब्धिको सन्दर्भमा नेपालको संविधान, २०७२ ले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको शासन प्रणालीको परिकल्पना गरी जनताको नजिकको सरकारको रुपमा स्थानीय तहको व्यवस्था गरेको छ । वि.सं. २०७४ मा सम्पन्न स्थानीय तहको निर्वाचनबाट स्थानीय सरकार स्थापना भई शासन सञ्चालनको दोस्रो वर्षमा आइपुगेको छ । संघीय शासन प्रणालीको शिशु अनुभवको भरमा अत्यन्त सीमित स्रोत, साधन बोकेर जनताका अभावहरुको पहाड फोर्दै मागहरुको ठूल्ठूला गाग्रा भर्नुपर्ने दायित्व हामी जनप्रतिनिधिहरु माथि आएको छ ।

स्थानीय तहको शासन र विकास कार्य सञ्चालनका लागि संविधान बमोजिम 'स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४' कार्यान्वयनमा आएको छ । उक्त ऐन अनुसार स्थानीय तहले गाउँपालिका वस्तुगत विवरण तयार गरी सो को आधारमा दीर्घकालीन योजना बनाएर लागु गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । सोही व्यवस्थाअनुसार प्रस्तुत **शैलुङ गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तथा आवधिक योजना** तयार गरिएको हो । गाउँपालिकाको विस्तार भएको भूगोल, अधिकारक्षेत्र र सूचना प्रविधिमा आएको विकास गतिको वर्तमान अवस्थामा सीमित स्रोत, साधनको कारण हामीले वस्तुगत विवरणहरुलाई अझै चाहे जति गहिराइमा पुग्न सकेका छैनौं र यसलाई आधारशीला बनाउँदै क्रमशः परिष्कृत गर्दै लैजाने सोच बनाएका छौं । प्रस्तुत वस्तुस्थिति विवरण र आवधिक योजनाले गाउँपालिकाको यथार्थ विवरण चित्रण गर्न र दीर्घकालीन विकासको लक्ष्यलाई मार्गदर्शन गर्न मद्दत पुग्नेछ भन्ने अपेक्षा लिएका छौं ।

यो दस्तावेजलाई प्रकाशन सम्म पुऱ्याउन योगदान गर्नुहुने उपाध्यक्ष श्री लालमाया योञ्जन घिसिङ लगायत गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरु, सम्पूर्ण निर्वाचित प्रतिनिधिहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत रमेश विश्वकर्मा (सुनार), प्रशासन तथा योजना शाखा प्रमुख तीर्थराज घिमिरे, सामाजिक विकास शाखा प्रमुख बलराम पौड्याल लगायत सम्पूर्ण कर्मचारीहरु, प्रतिनिधिसभा सदस्य माननीय श्री पार्वत गुरुङ, प्रदेशसभा सदस्य माननीय श्री पशुपति चौलागाइँ, विशाल खड्का लगायत प्रदेशसभाका सम्पूर्ण सदस्यज्यूहरु, राजनीतिक दलका नेतृत्व एवम् गाउँपालिका तहका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु, जिल्ला समन्वय समितिका पदाधिकारीहरु प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

अन्तमा; प्रस्तुत वस्तुगत विवरण तथा आवधिक योजनालाई समग्र प्रक्रिया सहित पुस्तक आकारमा ल्याउन परामर्शदाताको भूमिका निर्वाह गर्ने डी.आर.पी.सी.दोलखाका प्रेमप्रसाद अधिकारी, बिर्ख छेत्री, राजन श्रेष्ठ, सहजीकरणमा योगदान गर्ने डा. नानीराम सुवेदी, कृष्णबहादुर खडका, त्रिभुवन पौडेल, भोला खतिवडा, भूसूचनाविज्ञ निरोज तिमल्सिना, फिल्ड सहयोगी स्रोतसर्वेक्षण टिम तथा घरधुरी सर्वेक्षणका सम्पूर्ण गणकहरु र शैलुङ बासीहरुलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

.....

भरतप्रसाद दुलाल
अध्यक्ष
शैलुङ गाउँपालिका

खण्ड एक : वस्तुगत विवरण

बिषय-सूची

शुभ कामना
कृतज्ञता ज्ञापन

क्र.सं.	विषयक्रम	पेज

खण्ड एक वस्तुगत विवरण

अध्याय १ : प्रारम्भिक

	शैलुङ गाउँपालिका : एक संक्षिप्त परिचय	३
	संक्षिप्त वडा परिचय वडा नं. १	५
	संक्षिप्त वडा परिचय वडा नं. २	७
	संक्षिप्त वडा परिचय वडा नं. ३	९
	संक्षिप्त वडा परिचय वडा नं. ४	११
	संक्षिप्त वडा परिचय वडा नं. ५	१३
	संक्षिप्त वडा परिचय वडा नं. ६	१५
	संक्षिप्त वडा परिचय वडा नं. ७	१७
	संक्षिप्त वडा परिचय वडा नं. ८	१९
१.१	पृष्ठभूमी	२१
१.२	उद्देश्य	२१
१.३	गाउँ वस्तुगत विवरणका कानूनी तथा नीतिगत आधारहरु	२२
१.४	तयारीका चरण	२३
१.५	वस्तुगत विवरणको सीमा	२४

अध्याय २ : गाउँपालिकाको संक्षिप्त चिनारी

२.१	भौगोलिक अवस्थिति	२६
२.२	ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण	२६
२.३	राजनीतिक अवस्थिति	२७
२.४	हावपानी जलवायु	२७
२.५	भू बनौट तथा उपयोगको अवस्था	२७
२.६	प्राकृतिक सम्पदा	३१
२.७	साँस्कृतिक उत्कृष्टता	३१
२.८	विकासका संभावनाहरु	३२
२.९	ग्राहस्थ उत्पादन	३२
२.१०	मानव विकास सूचकांक	३२

अध्याय ३ : पारिवारिक तथा जनसंख्या विवरण

३.१	वस्ती र घरपरीवार विवरण	३३
३.२	जनसंख्याको वडागत विवरण	३४
३.३	उमेर अनुसार जनसंख्या विवरण	३५

३.४	मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण	३६
३.५	धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण	३७
३.६	जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण	३८
३.७	पेशाका आधारमा परिवार तथा जनसंख्या	३९
३.८	आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या विवरण	४०
३.९	अपागंताको आधारमा जनसंख्या विवरण	४१
३.१०	बसाइ सराइको अवस्था	४२
३.११	व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी विवरण	४३
३.१२	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित विवरण	४३
३.१३	विवाह उमेर	४४
३.१४	बहु विवाह र पुन विवाहको अवस्था	४४
३.१५	अन्तरजातीय विवाहको अवस्था	४६

अध्याय ४ : आर्थिक अवस्था

४.१	प्राविधिक, सीपयुक्त तथा विशेष व्यवसायिक दक्षता भएका जनशक्ति	४७
४.२	मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण	४८
४.३	पेशा गरिरहेको स्थान	४८
४.४	औसत आम्दानी तथा खर्च विवरण	४९
४.५	विपन्नता स्तरीकरण	५०
४.६	खाद्यान्न सुरक्षा/आफ्नो कृषि उत्पादनले खान पुग्ने नपुग्ने अवस्था	५१
४.७	आवास तथा बसोबास संरचना	५२
४.८	भूकम्प अघिको घर र पुननिर्माणको अवस्था	५४
४.९	छानाको किसिम	५५
४.१०	घरको तला संख्या	५६
४.११	भौतिक वस्तुको प्रयोगको अवस्था	५६
४.१२	गरिवीको दर (गरिबीको रेखामुखी रहेको जनसंख्या)	५८
४.१३	आयात र निर्यातको अवस्था	५८
४.१४	औद्योगिक कच्चा पदार्थ	५९
४.१५	रोजगारीका लागि विदेश जानेहरुको संख्या, गएको देश तथा वार्षिक रेमिटेन्स रकम	५९
४.१६	भूस्वामित्वको अवस्था	५९
४.१७	किसिम अनुसार जग्गाको विवरण	६१
४.१८	जग्गा उपयोगको अवस्था	६२
४.१९	संचाई सुविधाको उपलब्धता	६३
४.२०	सिचाइका श्रोतहरु	६४
४.२१	कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण	६५
४.२२	पशु र पशुजन्य उत्पादन सम्बन्धी विवरण	६५
४.२३	कृषिमा प्रविधिको प्रयोग	६६
४.२४	खाद्यान्न वालीमा लाग्ने रोग तथा किराहरुको विवरण	६७
४.२५	फलफूल तरकारीमा लाग्ने रोग कीराहरु	६८
४.२६	पशुपंक्षिमा लाग्ने रोग	६८

४.२७	कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित समुहहरु	६९
४.२८	कृषि उपज सङ्कलन तथा चिस्यान केन्द्र	७३
४.२९	कृषि हाटबजार	७३
४.३०	प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरु	७४
४.३१	होटल, रिर्सोट तथा रेष्टुरेन्टहरु	७६
४.३२	स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्र	७७
४.३३	बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी विवरण	७९
४.३४	सहकारी सम्बन्धी विवरण	८०
४.३५	पारिवारिक वचत विवरण	८२
४.३६	पारिवारिक ऋृण तथा लगानीका क्षेत्र	८२

अध्याय ५ : सामाजिक अवस्था

५.१	साक्षरता	८५
५.२	फरक क्षमता भएकाहरुको साक्षरता अवस्था	८६
५.३	बिद्यालयको प्रकार अनुसार बिद्यालय जाने बालबालिका संख्या	८६
५.४	बालविकास केन्द्रमा जाने बालबालिका संख्या	८७
५.५	बिद्यालय नजाने बालबालिका	८८
५.६	बालबालिकाले बिद्यालय छोड्ने कारण	८९
५.७	गाँउपालिका भित्रका बिद्यालय विवरण	८९
५.८	तहगत शिक्षक दरबन्दी विवरण	९२
५.९	बिद्यालयको भौतिक अवस्था	९३
५.१०	स्वच्छता तथा सरसफाइ (वास) सुविधाको आधारमा बिद्यालय विवरण	९४
५.११	बालविकास केन्द्रहरु	९६
५.१२	स्वास्थ्य उपचार संस्था	९६
५.१३	दीर्घरोगीहरुको संख्या	९७
५.१४	विरामी अवस्था र उपचार स्थल	९७
५.१५	खोप विवरण	९८
५.१६	सुरक्षित मातृत्व	९९
५.१७	प्रसुती हुने स्थान	१००
५.१८	परिवार नियोजन साधन प्रयोगको अवस्था	१०१
५.१९	खानेपानीको श्रोत, दुरी र शुद्धीकरणको अवस्था	१०२
५.२०	शौचालय प्रयोग, हात धुने बानी तथा फोहोर मैला व्यवस्थापन	१०४
५.२१	वडागत वातावरण तथा सरसफाइको तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	१०५
५.२२	सार्वजनिक शौचालय	१०६
५.२३	लिंग अनुसार विवाह उमेर	१०६
५.२४	कुलतमा लागेका बालबालिका	१०७
५.२५	बालश्रमको अवस्था	१०७
५.२६	जिल्ला बाल कल्याण समितिमा दर्ता भएका बालक्लवहरु	१०८
५.२७	घरबारबिहीन बालबालिका	१०९
५.२८	सामाजिक सेवाहरुको उपलब्धताको अवस्था	१०९
५.२९	जनचेतनामूलक तालिममा सहभागिता	११०

शैलुङ गाउँपालिका : एक संक्षिप्त झलक

१. **नामाकरण र सीमाना** : दोलखा जिल्लाको सदरमुकाम चरिकोटबाट करीव २० किलोमीटर पश्चिमतर्फ अवस्थित शैलुङ गाउँपालिकालाई प्रसिद्ध महाभारत श्रृङ्खला शैलुङको नामबाट नामाकरण गरिएको छ । उक्त श्रृङ्खलाको थाप्लोमा सयवटा लुङ् (थुम्का) रहेकोले यस थुम्काको नाम सय लुङबाट शैलुङ भएको हो भन्ने पाइन्छ । शैलुङ गाउँपालिकाको पूर्वमा बैतेश्वर र तामाकोशी गाउँपालिका, उत्तरमा भीमेश्वर नगरपालिका, पश्चिममा सिन्धुपाल्चोक तथा रामेछाप जिल्ला तथा दक्षिणमा मेलुङ गाउँपालिका तथा रामेछाप जिल्ला पर्दछन् ।

२. **भौगोलिक अवस्थिति** : गाउँपालिका २७ डिग्री ३३ मिनेट उत्तरदेखि २७ डिग्रि ३५ मिनेट ४० सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश र ८५ डिग्रि ५३ मिनेट पूर्वदेखि ८६ डिग्रि ३ मिनेट ४५ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको । गाउँपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल १२८.६७ वर्ग किलोमीटर । खेतियोग्य जमीन ३८.७१ प्रतिशत र वनक्षेत्र ५४.१५ प्रतिशत । गाउँपालिकाको सबैभन्दा होचो भाग चरणावती ८२५ मीटर, सबैभन्दा अग्लो भाग शैलुङ थुम्की ३१५० मीटर । जमीनको औसत भिरालोपन ३१.७१ प्रतिशत ।

३. **जमीनको उपयोग** : खेतीयोग्य जमीन ३८.७१ प्रतिशत (४५६५.५ हेक्टर), वन क्षेत्र ५४.१५ प्रतिशत (६५५७.६ हेक्टर), आवासीय जमीन १.६५ प्रतिशत (२१७.४५ हेक्टर), बाँझो जमीन २.१६ प्रतिशत (२७७.२५ हेक्टर) र अन्य जमीन ३.२४ प्रतिशत (४१६.६५ हेक्टर)

४. **हावपानी** : समुद्र सतहदेखि २,१०० मिटरसम्मको उचाईमा न्यानो समशितोष्ण हावापानी छ भने २,१०० देखि ३,१५० मिटरसम्मको उचाइमा ठण्डा शितोष्ण हावापानी ।

५. **परिवार तथा जनसंख्या** : कूल परिवार संख्या ६०३६, महिला जनसंख्या १५३०५, पुरुष जनसंख्या १४६३० कूल जनसंख्या २५५३५ । ५ वर्ष मुनिको जनसंख्या २२८६ (७.६ प्रतिशत), १५ देखि ५५ वर्ष उमेर समुहको जनसंख्या १५१३८ (६४ प्रतिशत) र ६० वर्ष उमेर माथिको जनसंख्या ३४१५ (११.४ प्रतिशत) । जनघनत्व २३२.६५ प्रति वर्ग किमी । औसत परिवार आकार ४.५६

६. **सबैभन्दा ठूलो र सानो वडा** : जनसंख्याको दृष्टिले ठूलो वडा नं. ८ (जनसंख्या ५४५४), सानो वडा नं. ५ (जनसंख्या २४०६) भौगोलिक आधारमा ठूलो वडा नं. २ (क्षेत्रफल २४.१८ वकिमी) र सानो वडा नं. ५ (क्षेत्रफल ८.४३ वकिमी) ।

७. **जातिगत अवस्था** : जनजाति ५२ प्रतिशत, क्षेत्री ३६.४ प्रतिशत, दलित ६ प्रतिशत, ब्राम्हण ५.३ प्रतिशत ।

८. **मुख्य भाषा** : नेपाली ६५ प्रतिशत, तामाङ ३१ प्रतिशत

९. **मुख्य धर्म** : हिन्दू ६७ दशमलव ५ प्रतिशत, बौद्ध ३० दशमलव २ प्रतिशत, क्रिश्चियन २.३ प्रतिशत

१०. **मुख्य पेशा** : कृषि ६४ प्रतिशत, नोकरी (निजी तथा सरकारी) १४ प्रतिशत, मजदुरी २०.५ प्रतिशत, अन्य १.५ प्रतिशत ।

११. **खानेपानी उपलब्धता** : पाइपधारा ५५०५ परिवार (५१.२ प्रतिशत), ढुंगेधारा ४०६ परिवार (६.७३ प्रतिशत) र कुवा, कुलो तथा जरुवा १२५ परिवार (२.०७ प्रतिशत) ।

१२. **खानेपानी लिन लाग्ने दुरी** : घरमै धारा हुने ४७.०२ प्रतिशत, ५ मिनेटको दुरीमा हुने २५.२५ प्रतिशत, ५ देखि १५ मिनेटको दुरीमा हुने १५.६३ प्रतिशत र १५ मिनेटभन्दा बढीको दुरीमा धारा हुने ४.०६ प्रतिशत ।

१३. **सडक** : मुढे – मेलुङ सडक शैलुङ खण्ड २३.५ किलोमीटर, शैलुङ रिङरोड ७० किलोमीटर, गाउँपालिका केन्द्रबाट जिल्ला सदरमुकाम जोड्ने तीनवटा सडक ३४ किलोमीटर, गाउँपालिका केन्द्रबाट वडाकेन्द्र जोड्ने सडक ५१ किलोमीटर तथा वडा स्तरीय सडकहरु करीव २०० किलोमीटर ।

१४. **प्रमुख खोला नाला** : चरणावती खोला, अँधेरीखोला, फस्कुखोला, शैलुङखोला, ठेलाखोला, महभीर खोला, बोद्लेखोला, भुरुङ्गाखोला, ओख्रेखोला ।

१५. **प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरु** : शैलुङ थुम्की, चरणावती त्रिवेणी धाम, शैलुङ्गेश्वरी महादेव मन्दिर, अन्य हिन्दू मन्दिरहरु, बौद्ध गुम्बाहरु, तामाङ संस्कृति, आलु उत्पादन केन्द्र ।

१६. **प्रमुख खाद्यान्न तथा नगदेबाली र वार्षिक उत्पादन** : धान १७६६० मुरी, मकै १४३५६ मुरी, गहुँ १०५७२ मुरी, कोदो १३६७८ मुरी । दलहन ३४२० केजी, तेलहन ८८१३ केजी, तरकारी २१५७०८ केजी, आलु ४१५६४६३ केजी, मसलाबाली ४५८५१ केजी तथा फलफूल १७०१८५ केजी ।

१७. **घरपालुवा गाइवस्तुको संख्याः** गाइगोरु ५४८७, राँगाभैंसी ६५६१, खसी बोका बाख्रा २४५८१, भेडा च्याङ्ग्रा १४६, सुँगुर बङ्गुर २१४ वटा ।

१८. **शिक्षणसंस्था** : सामुदायिक बिद्यालय ३६, संस्थागत बिद्यालय ३, क्याम्पस १, प्राविधिक स्कूल १

१५. **साक्षरता** : कूल साक्षरता ७५.६ प्रतिशत, पुरुष साक्षरता ८७.५ प्रतिशत, महिला साक्षरता ७१.६५ प्रतिशत ।

२०. **विद्युत् सेवा** : शत प्रतिशत (राष्ट्रिय प्रसारण लाइन) ।

२१. **शौचालय** : कच्ची तथा पक्की गरी शत प्रतिशत ।

२२. **कूल आय** : कूल ग्राहस्थ आम्दानी रु १ अरब ४५ करोड ५५ लाख ७५ हजार ५ सय मात्र । प्रति परिवार आय रु २५५०८४।०० प्रति व्यक्ति आय ५००५४।००

२३. **खाद्य सुरक्षा** : आफ्नो कृषि उत्पादनले ३ महिना मात्र खान पुग्ने १८.३५ प्रतिशत, ४ देखि ६ महिना खान पुग्ने २५.२ प्रतिशत, ७ देखि ५ महिना खान पुग्ने ४६.११ प्रतिशत, १२ महिना खान पुग्ने ६.५४ प्रतिशत तथा बेचविखन समेत गर्ने ३.३६ प्रतिशत ।

२४. **विदेश जानेको संख्या** : भारत ५८ जना, खाडीमुलुक ६३६ जना, मलेशिया ३५१ जना, अन्य मुलुक २८७ जना । वार्षिक प्राप्त हुने औसत विप्रेषण आय १२ करोड २५ लाख ।

२५. **वन समूह** : सामुदायिक वन समूह ६० वटा, कबुलियती वन समूह २३ वटा ।

२६. **खाना पकाउने इन्धनको श्रोत** : दाउरा ५८२२ परिवार, एलपि ग्यास २१४ परिवार ।

२७. **बैंक तथा सहकारी** : वाणिज्य बैंक १, लघुवित्त बैंक २, सहकारीहरु ५२, पशु पालन समुह ८, कृषि समुह ८७, कृषि उपज संकलन तथा चिस्यान केन्द्र ५

२८. **व्यवसायिक फर्महरु** : उद्योग बाणिज्य संघ बाघखोर शाखामा दर्ता भएका व्यवसायिक फर्महरुमा निर्माण व्यवसायी फर्म ११, मेडिकल २, ट्रेडर्स एण्ड सप्लायर्स २१, स्टेशनरी ३, कपडा तथा फेन्सी ५, इलेक्ट्रोनिक्स ३, किरानापसल ११, घरेलु उद्योग ४, खाद्य स्टोर्स ६, होटल तथा लजहरु ४ तथा अन्य १२ वटा ।

शैलुङबाट गौरिशंकर हेर्दा

देउराली बजार

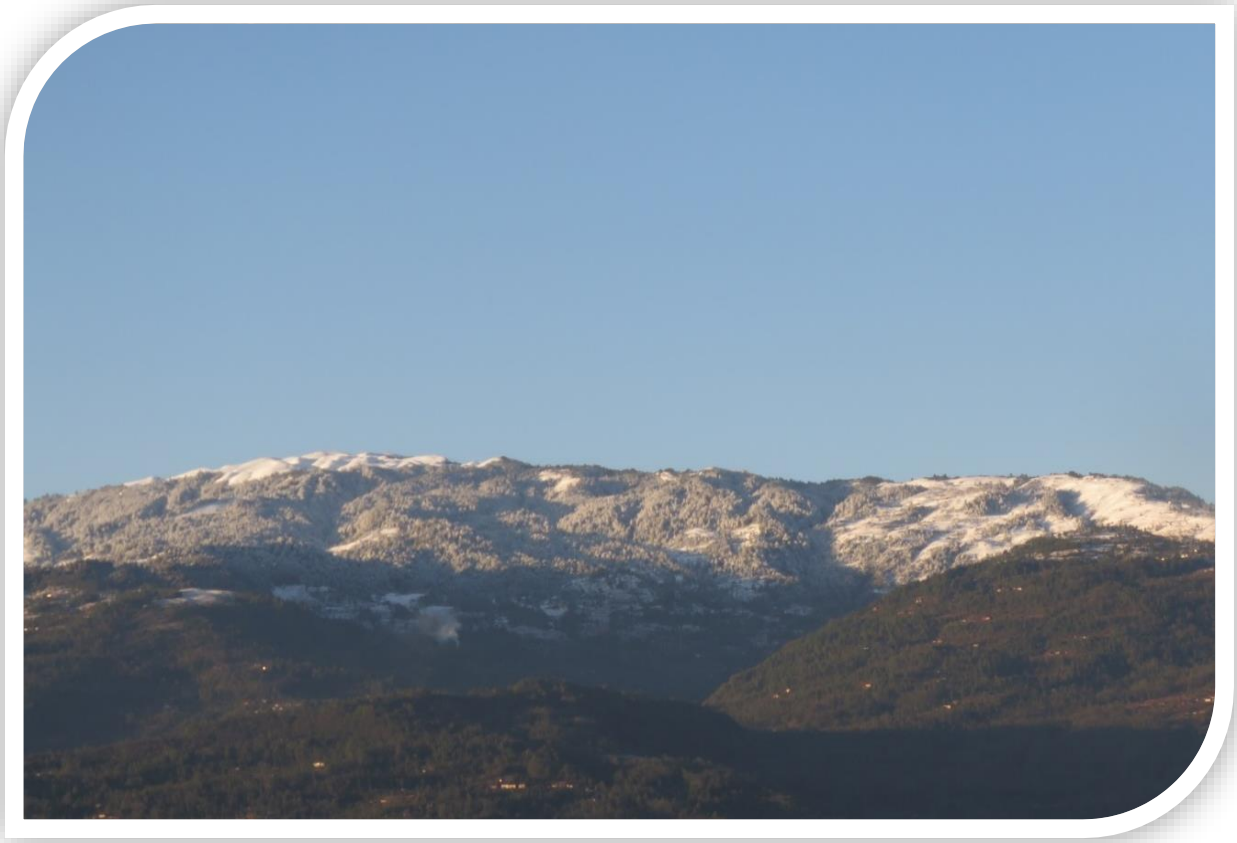

हिउ पर्दाको शैलुङ

निर्माणधिन शैलुङ रङ्गशाला

संक्षिप्त वडा परिचय : वडा नं. १

१. **अवस्थिति र नामाकरण** : शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. १ साविकको ताम्चेत दूधपोखरी गाविस हो । ताम्चेत दूधपोखरीको साविकको वडा नं २ मा ताम्चेत नामको बस्ती र साविककै वडा नं. ४ मा रहेको दूधपोखरीलाई जोडेर साविक गाविसको नाम ताम्चेत दूधपोखरी रहन गएको देखिन्छ । गाउँपालिकाको पश्चिम दक्षिणतर्फ अवस्थित यो वडा गाउँपालिकाको केन्द्रबाट करीव १२ किलोमीटरको दुरीमा छ ।

२. **सीमाना** : यस वडाको पूर्वमा शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ६ र ८, उत्तरमा शैलुङ गाउँपालिकाकै वडा नं. २ र ३, पश्चिममा सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको लिसंखु गाउँपालिकाको ठूलो धादिङ तथा दक्षिणमा रामेछाप जिल्लाको दोरम्भा गाउँपालिकाको गौश्वारा पर्दछ ।

३. **क्षेत्रफल** : वडाको जम्मा क्षेत्रफल २१.४६ वर्ग किमी, वडाको सबैभन्दा होचो भाग ११५० मीटर र सबैभन्दा अग्लो भाग ३११३ मीटर । जमीनको औसत भिरालोपन ३१.७१ प्रतिशत ।

४. **वडा कार्यालय** : साविकको वडा नं.४ दूधपोखरी, आफ्नै कार्यालय भवन नभएको ।

५. **परिवार तथा जनसंख्या** : कूल परिवार संख्या ७५२, महिला जनसंख्या १५१५, पुरुष जनसंख्या १८१६ कूल जनसंख्या ३७३५

६. **प्रमुख जातजाति** : तमाङ, नेवार, मगर, कामी, गुरुङ ।

७. **सरकारी कार्यालय** : क. वडा कार्यालय ख. स्वास्थ्य चौकी ग. बिद्यालयहरु ५ वटा

८. **खानेपानी उपलब्धता** : पाइपधारा ६७७ परिवार (५० प्रतिशत), ढुंगेधारा र अन्य ७५ परिवार (१० प्रतिशत)

९. **सडक** : वडा कार्यालयबाट गाउँपालिका कार्यालयसम्म १२ किमी, वडाका अन्य सडकहरु करीव २१ कि.मी.।

१०. **प्रमुख खोला** : शैलुङखोला, ठेलाखोला, महभीर खोला ।

११. **मन्दिर तथा गुम्बाहरु** : टासीनोर्बु थर्पलिङ गुम्बा, टासी छ्योर्तेन गुम्बा, गणेश मन्दिर, कुण्डमाइ देवीथान मन्दिर, पाँचकन्या भगवती मन्दिर, चर्चघर ।

१२. **प्रमुख खाद्यान्न तथा नगदेबालीहरु** : मकै, कोदो, धान, गहुँ आलु, तरकारी तथा फलफूहरु ।

१३. शिक्षणसंस्था :

१३.१. कल्लाबारी मावि, कल्लाबारी

१३.२ दूधपोखरी आधार बिद्यालय, दूधपोखरी

१३.३. सरस्वती आधारभूत बिद्यालय

१३.४. कुण्ड आधारभूत बिद्यालय, गैरी

१३.५.बौद्ध आधारभूत बिद्यालय, मेहेले

१४. साक्षरता : कूल साक्षरता ७१.९ प्रतिशत, पुरुष साक्षरता ८५.३ प्रतिशत, महिला साक्षरता ५७.५ प्रतिशत ।

१५. विद्युत् सेवा : उपलब्ध घरधुरी सबै (राष्ट्रिय प्रसारण लाइन) ।

१६. शौचालय : शत प्रतिशत ।

१७. औसत आय : रु २५६७२९ प्रति परिवार ।

१८. वन समूह : सामुदायिक वन समूह १० वटा, कबुलियती वन समूह ७ वटा ।

दुध पोखरी वस्ती

वडा कार्यालय

संक्षिप्त वडा परिचय : वडा नं. २

१. **अवस्थिति र नामाकरण** : शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. २ साविकको भुषाफेदा गाविस हो । यस वडाको नामाकरण सम्बन्धमा साविकको वडा नं. ५ मा पर्ने पसलखोलामा 'भूषापात' जातको ठूलो बृक्ष थियो । पहिला काठमाडौ जाने आउने मूलबाटोमा पर्ने उक्त वृक्षको फेदमा बटुवा तथा भरियाहरु बास बस्दथे । यसरी बास कहाँ बसियो भनी बटुवा बटुवा वीच कुरा हुँदा भुषापातको फेदमा बास बसियो भन्ने गरिन्थ्यो । यसरी भुषापातको फेद भन्दा भन्दा पछि छोटोमा भुषाफेद भन्न थालियो । यही भुषाफेद शब्दबाट यस ठाँउको नाम भुषाफेदा रहन गयो । यो वडा गाउँपालिकाको केन्द्रबाट करीव ८ किलोमीटर पश्चिममा छ ।

२. **सीमाना** : यस वडाको पूर्वमा शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ३, उत्तरमा भीमेश्वर नगरपालिका वडा नं. ५ तथा सिन्धुपाल्चोकको अत्तरपुर, पश्चिममा सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको लिसंखु गाउँपालिका तथा दक्षिणमा शैलुङ गाउँपालिका वडा नं. १ दूधपोखरी पर्दछ ।

३. **क्षेत्रफल** : वडाको जम्मा क्षेत्रफल २४.१८ वर्ग किमी । वडाको सबैभन्दा होचो भाग ११७५ मीटर र सबैभन्दा अग्लो भाग २८२४ मीटर । जमीनको औसत भिरालोपन ३०.३१ प्रतिशत । भूगोलको दृष्टिकोणबाट यो गाउँपालिकाकै सबैभन्दा ठूलो वडा हो ।

४. **वडा कार्यालय** : साविकको वडा नं.७ फेदा, आफ्नै कार्यालय भवन भएको ।

५. **परिवार तथा जनसंख्या** : कूल परिवार संख्या ६३२, महिला जनसंख्या १६२१, पुरुष जनसंख्या १५२६ कूल जनसंख्या ३१४७

६. **प्रमुख जातजाति** : तमाङ, नेवार, मगर, कामी, क्षेत्री ।

७. **सरकारी कार्यालय** : क. वडा कार्यालय ख. स्वास्थ्य चौकी ग. बिद्यालयहरु ५ वटा

८. **खानेपानी उपलब्धता** : पाइपधारा ५८४ परिवार (९२ प्रतिशत), ढुंगेधारा र अन्य ४८ परिवार (८ प्रतिशत)

९. **सडक** : वडा कार्यालयबाट गाउँपालिका कार्यालयसम्मको दुरी ८ किमी, वडाका अन्य सडक करीव २२ कि.मी.

१०. **प्रमुख खोला** : दोर्बाखोला, घट्टेखोला, महादेव खोला ।

११. **मन्दिर तथा गुम्बाहरु** : पाटाधोधुन थरपेलिङ गुम्बा, धर्म छोयलिङ गुम्बा, जारकाटे मन्दिर, गणेश मन्दिर, बौद्ध मन्दिर, पशुपति मन्दिर, भगवती मन्दिर ।

१२. प्रमुख खाद्यान्न तथा नगदेबालीहरु : मकै, कोदो, धान, गहुँ आलु, तरकारी तथा फलफूहरु ।

१३. शिक्षणसंस्था :

१३.१. ताप्केडाँडा आधारभूत बिद्यालय

१३.२ नवीन माध्यामिक बिद्यालय

१३.३. कमलामाई आधारभूत बिद्यालय

१३.४. माहिलीश्वरी आधारभूत बिद्यालय

१३.५.कालीभूमे आधारभूत बिद्यालय

१४. साक्षरताः कूल साक्षरता ६५.६ प्रतिशत, पुरुष साक्षरता ७८.८ प्रतिशत, महिला साक्षरता ५१.५ प्रतिशत ।

१५. विद्युत् सेवा : उपलब्ध घरधुरी सबै (राष्ट्रिय प्रसारण लाइन) ।

१६. शौचालय : शत प्रतिशत ।

१७. औसत आय : रु २३२५८१ प्रति परिवार ।

१८. वन समूह : सामुदायिक वन समूह ५ वटा, कबुलियती वन समूह नभएको ।

वडा नं. २ को सुन्दर वस्ती

वडा कार्यालय रहेको फेदा गाउँ

संक्षिप्त वडा परिचय : वडा नं. ३

१. **अवस्थिति** : शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ३ साविकको मागापौवा गाविसको वडा नं. १ तथा काटाकुटी गाविसको वडा नं. १, २, ८ र ९ मिली बनाइएको हो । साविक काटाकुटी वडा नं. ८ बागखोर देउराली बजार यो वडाको केन्द्र हो । हाल गाउँपालिका कार्यालय समेत यही बजारमा अवस्थित छ । गाउँपालिका केन्द्र समेत यही वडाको फोक्टेमा प्रस्ताव गरिएको छ ।

२. **सीमाना** : यस वडाको पूर्वमा शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ५ काटाकुटी र वडा नं. ६ फस्कु, उत्तरमा शैलुङ गाउँ पालिकाकै वडा नं. ४ मागा र भीमेश्वर नगरपालिकाको वडा नं. ९, पश्चिममा वडा नं. २ भुषाफेदा तथा दक्षिणमा शैलुङ गाउँपालिकाकै वडा नं. १ दूधपोखरी पर्दछ ।

३. **क्षेत्रफल** : वडाको जम्मा क्षेत्रफल १५.६१ वर्ग किमी । वडाको सबैभन्दा होचो भाग १५५९ मीटर र सबैभन्दा अग्लो भाग २८२४ मीटर । जमीनको औसत भिरालोपन २४.२९ प्रतिशत ।

४. **वडा कार्यालय** : साविक काटाकुटी गाविसको वडा नं. ८ देउराली । आफ्नै वडा कार्यालय भवन नभएको ।

५. **परिवार तथा जनसंख्या** : कूल परिवार संख्या ७४०, महिला जनसंख्या १८१९, पुरुष जनसंख्या १७४७ कूल जनसंख्या ३५६६

६. **प्रमुख जातजाति** : तमाङ र नेवार ।

७. **सरकारी कार्यालय** : क) वडा कार्यालय ख) रेञ्जपोष्ट ग) कृषि सेवा केन्द्र घ) पशु सेवा केन्द्र
ङ) प्रहरी चौकी च) बिद्यालयहरु २ वटा

८. **खानेपानी उपलब्धता** : पाइपधारा ७०२ परिवार (९५ प्रतिशत), ढुंगेधारा र अन्य ३८ परिवार (५ प्रतिशत)

९. **सडक** : वडा कार्यालयबाट गाउँपालिका कार्यालय ० किमी, वडाका अन्य वडास्तरीय सडक २६ कि.मी. ।

१०. **प्रमुख खोला** : बोद्लेखोला, ठूलोखोला, भुरुङ्गाखोला, घट्टेखोला र भैंसेखोला ।

११. **मन्दिर तथा गुम्बाहरु** : टासीछोयलिङ उर्गेलिङ गुम्बा, भुरुङ्गा गुम्बा, ढुंगे गुम्बा, भूमेथान मन्दिर, काली भगवती मन्दिर, जुकेश्वरी मन्दिर ।

१२. **प्रमुख खाद्यान्न तथा नगदेबालीहरु** : मकै, कोदो, गहुँ, आलु, तरकारी तथा फलफूहरु ।

१३. **शिक्षणसंस्था** :

१३.१. कालीभुमे माध्यामिक बिद्यालय १३.२ मनमोहन आधारभूत बिद्यालय

१४. **साक्षरता** : कूल साक्षरता ८१.७ प्रतिशत, पुरुष साक्षरता ९१.० प्रतिशत, महिला साक्षरता ७३.० प्रतिशत ।

१५. विद्युत् सेवा : उपलब्ध घरधुरी सबै (राष्ट्रिय प्रसारण लाइन) ।

१६. शौचालय : शत प्रतिशत ।

१७. औसत आय : रु २,८४,२५२ प्रति परिवार ।

१८. वन समूह : सामुदायिक वन समूह ८ वटा, कबुलियती वन समूह नभएको ।

वडा नं. ३ केन्द्र देउराली बजार

भुरुङ्ग वस्ती

संक्षिप्त वडा परिचय : वडा नं. ४

१. **अवस्थिति र नामाकरण** : शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ४ साविकको मागापौवा गाविसका वडा नं. २ देखि ९ सम्मको क्षेत्र हो । साविक मागापौवा गाविसको नामाकरण मागा र पौवा भन्ने फरक फरक गाउँबाट संयुक्त रुपमा मागापौवा भएको देखिन्छ । 'मागा' भन्ने नाम राणा प्रधानमन्त्री चन्द्रशम्सेरको पालामा यस क्षेत्रका ऊ बेलाका नामी कर्णेल फौदसिंहले राणा प्रधान्मन्त्रीसँग विर्ता मागेकोले सोही मागेको शब्दबाट मागा नाम रहन गएको भनाई छ । यो वडा गाउँपालिकाको केन्द्रबाट करीव ५ किलोमीटर उत्तरपूर्वमा पर्छ ।

२. **सीमाना** : यस वडाको पूर्वमा भीमेश्वर नगरपालिकाको वडा नं. ७ र ८ चर्णावती खोला, पश्चिममा शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ३, उत्तरमा भीमेश्वर नगरपालिकाको वडा नं ८ र ९ तथा दक्षिणमा शैलुङ गाउँपालिकाकै वडा नं. ३ र ५ काटाकुटी पर्दछ ।

३. **क्षेत्रफल** : वडाको जम्मा क्षेत्रफल १३.१९ वर्ग किमी, वडाको सबैभन्दा होचो भाग ११३३ मीटर र सबैभन्दा अग्लो भाग २३५३ मीटर । जमीनको औसत भिरालोपन २७.८४ प्रतिशत ।

४. **वडा कार्यालय** : साविकको वडा नं.३, कार्यालय भवन नभएको । अस्थायी टहरोमा कार्यालय सञ्चालन ।

५. **परिवार तथा जनसंख्या** : कूल परिवार संख्या १०१२, महिला जनसंख्या २५१२, पुरुष जनसंख्या २४४४ कूल जनसंख्या ४९५६

६. **प्रमुख जातजातिः** ब्राम्हण, क्षेत्री, तमाङ, नेवार, भुजेल कामी ।

७. **सरकारी कार्यालय** : क. वडा कार्यालय ख. स्वास्थ्य चौकी ग बिद्यालयहरु ६ वटा

८. **खानेपानी उपलब्धता** : पाइपधारा ९६६ परिवार (९५ प्रतिशत), ढुंगेधारा र अन्य ४६ परिवार (५ प्रतिशत)

९. **सडक** : वडा कार्यालयबाट गाउँपालिका कार्यालय ५ किमी, वडा स्तरीय सडक करीव ४० कि.मी. ।

१०. **प्रमुख खोला** : ओख्रेखोला, चर्णावतीखोला, घट्टेखोला, माइस्योङखोला ।

११. **मन्दिर तथा गुम्बाहरु** : उर्गेलिङ गुम्बा, कमला मँन्दिर, शिव मन्दिर, कृष्ण मन्दिर, हरिसिद्धि मन्दिर, कमलामाई मन्दिर, त्रिशुले महोदव मन्दिर ।

१२. **प्रमुख खाद्यान्न तथा नगदेबालीहरु** : मकै, कोदो, धान, गहुँ आलु, मौसमी तथा बेमौसमी, तरकारी तथा फलफूहरु ।

१३. **शिक्षण संस्था** :

१३.१. दुर्गा माध्यामिक बिद्यालयल

१३.२ पौवा माध्यामिक बिद्यालय

१३.३. कमलामाई आधारभूत बिद्यालय

१३.४. नमूना आधारभूत बिद्यालय

१३.५.पिपलडाँडा आधारभूत बिद्यालय

१३.६ सिद्धेश्वरी आधारभूत बिद्यालय

१४. **साक्षरताः** कूल साक्षरता ७५.०५ प्रतिशत, पुरुष साक्षरता ८७.८७ प्रतिशत, महिला साक्षरता ७०.६३ प्रतिशत।

१५. **विद्युत् सेवा** : उपलब्ध घरधुरी सबै (राष्ट्रिय प्रसारण लाइन) ।

१६. **शौचालय** : शत प्रतिशत ।

१७. **औसत आय** : रु २३८२२० प्रति परिवार ।

१८. **वन समूह** : सामुदायिक वन समूह १० वटा, कबुलियती वन समूह नभएको ।

वडा कार्यालय

मागा वस्ती

संक्षिप्त वडा परिचय : वडा नं. ५

१. **अवस्थिति र नामाकरण** : शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ५ साविकको काटाकुटी गाविसको वडा नं ३ देखि ७ सम्मको क्षेत्र हो । काटाकुटीको नामकरणसँग सम्बन्धित किम्बदन्ती अनुसार खास काटाकुटी भनेर चिनिने बस्तीमा पहिले तामाङहरुको बसोबास रहेको थियो । उक्त ठाँउ बसोबासका लागि उपयुक्त भएकाले नजिकै रहेका क्षेत्रीहरु समेतले बसोबासका लागि आँखा गाढे । उक्त ठाँउमा को बस्ने भन्ने सवालमा झगडा भयो । उक्त झगडा अन्ततः तामाङको र क्षेत्रीहरुको घमासान युद्धको रुपमा परिणत भयो । युद्धमा तामाङहरु पराजित भए र यहाँबाट लखेटिई हाल वडा नं. ३ मा पर्ने भुरुङ्गा भन्ने स्थानतर्फ लागे । उक्त युद्धमा क्षेत्रीहरु र तामाङहरु वीच काटाकाट नै भएकोले काटाकाट भएको ठाँउलाई कालान्तरमा काटाकुटी भनिन थालियो । यो वडा गाउँपालिकाको केन्द्रबाट करीव ६ किलोमीटर पूर्वमा पर्दछ ।

२. **सीमाना**: यस वडाको पूर्वमा चर्णावती खोला भीमेश्वर नगरपालिका, उत्तरमा शैलुङ गाउँ पालिकाको वडा नं. ४ मागा, पश्चिममा शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ३ तथा दक्षिणमा शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ६ फस्कु पर्दछ ।

३. **क्षेत्रफल** : वडाको जम्मा क्षेत्रफल ८.४३ वर्ग किमी, वडाको सबैभन्दा होचो भाग १०२० मीटर र सबैभन्दा अग्लो भाग २१४३ मीटर । जमीनको औसत भिरालोपन २६.६१ प्रतिशत । यो वडा जनसंख्या तथा भूगोल दुवै दृष्टिले गाउँपालिकाकै सबैभन्दा सानो वडा हो ।

४. **वडा कार्यालय** : साविकको वडा नं.६ आफ्नै कार्यालय भवन नभएको । सामुदायिक भवनमा कार्यालय सञ्चालन गरिएको ।

५. **परिवार तथा जनसंख्या** : कूल परिवार संख्या ४८३, महिला जनसंख्या १२३९, पुरुष जनसंख्या ११६७ कूल जनसंख्या २४०६

६. **प्रमुख जातजाति** : ब्राम्हण क्षेत्री, तमाङ, कामी, दमाइ, भुजेल ।

७. **सरकारी कार्यालय** : क. वडा कार्यालय ख. स्वास्थ्य चौकी ग. बिद्यालयहरु २ वटा

८. **खानेपानी उपलब्धता** : पाइपधारा ४२६ परिवार (८८ प्रतिशत), ढुंगेधारा र अन्य ५७ परिवार (१२ प्रतिशत)

९. **सडक** : वडा कार्यालयबाट गाउँपालिका कार्यालय ५ किमी, वडा स्तरीय सडक करीव २० कि.मी.

१०. **प्रमुख खोला** : तीनधाराखोला, ओखरखोला, घट्टेखोला ।

११. **मन्दिर तथा गुम्बाहरु** : गोल्मेश्वर मन्दिर, शिव मन्दिर, भीमसेनथान मन्दिर, इन्द्रावती मन्दिर ।

१२. प्रमुख खाद्यान्न तथा नगदेबालीहरु : मकै, कोदो, धान, गहुँ आलु, तरकारी तथा फलफूहरु ।

१३. शिक्षण संस्था :

१३.१. वीरेन्द्र माध्यामिक बिद्यालय १३.२ जनकल्याण आधारभूत बिद्यालय

१४. साक्षरता : कूल साक्षरता ८५.२ प्रतिशत, पुरुष साक्षरता ५१.० प्रतिशत, महिला साक्षरता ७५.६ प्रतिशत ।

१५. विद्युत् सेवा : उपलब्ध घरधुरी सबै (राष्ट्रिय प्रसारण लाइन) ।

१६. शौचालय : शत प्रतिशत ।

१७. औसत आय : रु २,५२,७५२ प्रति परिवार ।

१८. वन समूह : सामुदायिक वन समूह ३ वटा, कबुलियती वन समूह १५ वटा ।

वडा कार्यालय

काटाकुटी वस्ती

संक्षिप्त वडा परिचय : वडा नं. ६

१. **अवस्थिति र नामाकरण** : साविकको फस्कु गाविसको माथिल्लो क्षेत्र वडा नं. ६ देखि ५ सम्मको भूभागलाई मिलाएर शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ६ बनाइएको छ । पूर्वजहरुका अनुसार यस ठाउँको धेरैजसो क्षेत्रमा फस्को खालको ढुंगामाटो भएकोले यस ठाँउलाई शुरुमा फस्को भनियो र पछि सोही फस्कोबाट फस्कू हुन गएको हो भन्ने भनाइ रहेको छ । गाउँपालिका केन्द्रबाट दक्षिण पूर्वतर्फ अवस्थित यो वडा गाउँपालिकाको केन्द्रबाट करीव ८ किलोमीटरको दुरीमा छ ।

२. **सीमाना** : यस वडाको पूर्वमा शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ७ फस्कु, उत्तरमा शैलुङ गाउँपालिकाकै वडा नं. ५ काटाकुटी, पश्चिममा शैलुङकै वडा नं. १ दूधपोखरी र वडा नं. ३ देउराली तथा दक्षिणमा दूधपोखरी तथा वडा नं. ८ शैलुङ्गेश्वर पर्दछ ।

३. **क्षेत्रफल** : वडाको जम्मा क्षेत्रफल १३.६० वर्ग किमी, । वडाको सबैभन्दा होचो भाग १०२८ मीटर र सबैभन्दा अग्लो भाग २८३८ मीटर । जमीनको औसत भिरालोपन २५.२३ प्रतिशत ।

४. **वडा कार्यालय** : साविकको वडा नं. ७ चिलाउनेभित्ता । हाल आफ्नै कार्यालय भवन नभएको भाडाको घरमा सञ्चालित ।

५. **परिवार तथा जनसंख्या** : कूल परिवार संख्या ६१२, महिला जनसंख्या १५७०, पुरुष जनसंख्या १५०८ कूल जनसंख्या ३०७८

६. **प्रमुख जातजाति** : क्षेत्री, तमाङ, नेवार, मगर, कामी, दमाई ।

७. **सरकारी कार्यालय** : क. वडा कार्यालय ख. बिद्यालयहरु ३ वटा

८. **खानेपानी उपलब्धता** : पाइपधारा ५३२ परिवार (८७ प्रतिशत), ढुंगेधारा र अन्य ८० परिवार (१३ प्रतिशत)

९. **सडक** : वडा कार्यालयबाट गाउँपालिका कार्यालय ८ किमी, अन्य वडा स्तरीय सडक करीव १५ कि.मी. ।

१०. **प्रमुख खोला** : फस्कुखोला, अँधेरीखोला ।

११. **मन्दिर तथा गुम्बाहरु** : उर्गेन टासी छोयलिङ बौद्ध गुम्बा, खाँडादेवी मन्दिर, सेतीदेवी मन्दिर, कृष्ण मन्दिर, कालिञ्चोक मन्दिर, सेतीदेवी मन्दिर, महादेव मन्दिर, कालिकादेवी मन्दिर आदि ।

१२. **प्रमुख खाद्यान्न तथा नगदेबालीहरु** : मकै, कोदो, धान, गहुँ आलु, तरकारी तथा फलफूहरु ।

१३. शिक्षण संस्था :

१३.१. सञ्जीवनी आधारभूत बिद्यालयमा १३.२ सेतीदेवी आधारभूत बिद्यालय

१३.३. राष्ट्रिय आधारभूत बिद्यालय

१४. साक्षरता : कूल साक्षरता ८६.३ प्रतिशत, पुरुष साक्षरता ५१.१ प्रतिशत, महिला साक्षरता ८१.७ प्रतिशत ।

१५. विद्युत् सेवा : उपलब्ध घरधुरी सबै (राष्ट्रिय प्रसारण लाइन) ।

१६. शौचालय : शत प्रतिशत ।

१७. औसत आय : रु ३२५५१५ प्रति परिवार ।

१८. वन समूह : सामुदायिक वन समूह ५ वटा, कबुलियती वन समूह नभएको ।

वडा कार्यालय

फस्कु वस्ती

संक्षिप्त वडा परिचय : वडा नं. ७

१. **अवस्थिति र नामाकरणः** साविकको फस्कु गाविसको तल्लो क्षेत्र वडा नं. १ देखि ५ सम्मको भूभागलाई मिलाएर शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ७ बनाइएको छ । पूर्वजहरुका अनुसार यस ठाउँको धेरैजसो क्षेत्रमा फस्को खालको ढुंगामाटो भएकोले यस ठाँउलाई शुरुमा फस्को भनियो र पछि सोही फस्कोबाट फस्कू हुन गएको हो भन्ने भनाइ रहेको छ । गाउँपालिका केन्द्रबाट पूर्वतर्फ अवस्थित यो वडा गाउँपालिकाको केन्द्रबाट करीव १३ किलोमीटरको दुरीमा छ ।

२. **सीमाना :** यस वडाको पूर्वमा भीमेश्वर नगरपालिका तथा बैतेश्वर गाउँपालिका, उत्तरमा भीमेश्वर नगरपालिका तथा शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ६, पश्चिममा शैलुङ गाउँपालिकाकै वडा नं. ६ तथा दक्षिणमा वडा नं. ८ शैलुङ्गेश्वर तथा मेलुङ गाउँपालिका वडा नं. १ पवटी पर्दछ ।

३. **क्षेत्रफल :** वडाको जम्मा क्षेत्रफल ५.६७ वर्ग किमी, वडाको सबैभन्दा होचो भाग ८२५ मीटर र सबैभन्दा अग्लो भाग १५८५ मीटर । जमीनको औसत भिरालोपन २३.८२ प्रतिशत । यो वडा भूगोलको दृष्टिबाट गाउँपालिकाको दोश्रो सबैभन्दा सानो वडा हो भने यही वडाको चरणावती गाउँपालिकाकै सबैभन्दा होचो भूभाग हो ।

४. **वडा कार्यालय :** हालको लागि साविकको वडा नं. ५ हेल्थपोष्ट भवनसँगै । स्थायी रुपमा भवन निर्माण स्थल परिवर्तन हुने ।

५. **परिवार तथा जनसंख्या :** कूल परिवार संख्या ७१०, महिला जनसंख्या १८२१, पुरुष जनसंख्या १७३२ कूल जनसंख्या ३५५३ ।

६. **प्रमुख जातजातिः** क्षेत्री, तमाङ, नेवार, भुजेल, कामी, ब्राम्हण ।

७. **सरकारी कार्यालय :** क. वडा कार्यालय ख.स्वास्थ्य चौकी ग. बिद्यालयहरु ३ वटा

८. **खानेपानी उपलब्धता :** पाइपधारा ६४२ परिवार (५० प्रतिशत), ढुंगेधारा र अन्य ६८ परिवार (१० प्रतिशत)

९. **सडक :** वडा कार्यालयबाट गाउँपालिका कार्यालय १३ किमी, वडा स्तरीय सडक करीव २० कि.मी.

१०. **प्रमुख खोला :** फस्कुखोला, अँधेरीखोला ।

११. **मन्दिर तथा गुम्बाहरु :** टाँसी छोयलिङ गुम्बा, चरणावती त्रिवेणीधाम, शिव मन्दिर, भद्रकाली मन्दिर, देवीथान मन्दिर, शक्तिश्वरी महादेव मन्दिर, गोल्मेथुम्का महादेव, सीताको चुल्हो ।

१२. **प्रमुख खाद्यान्न तथा नगदेबालीहरु :** मकै, कोदो, धान, गहुँ, आलु, तरकारी तथा फलफूहरु । सुन्तला क्षेत्र।

१३. शिक्षण संस्था :

१३.१. सञ्जीवनी आधारभूत बिद्यालयमा १३.२ सेतीदेवी आधारभूत बिद्यालय

१३.३. राष्ट्रिय आधारभूत बिद्यालय

१४. साक्षरता : कूल साक्षरताः ८२.० प्रतिशत, पुरुष साक्षरता ८९.८ प्रतिशत, महिला साक्षरता ७४.४ प्रतिशत ।

१५. विद्युत् सेवा : उपलब्ध घरधुरी सबै (राष्ट्रिय प्रसारण लाइन) ।

१६. शौचालय : शत प्रतिशत ।

१७. औसत आय : रु २,७५,८९९ प्रति परिवार ।

१८. वन समूह : सामुदायिक वन समूह ६ वटा, कबुलियती वन समूह नभएको ।

वडा कार्यालय

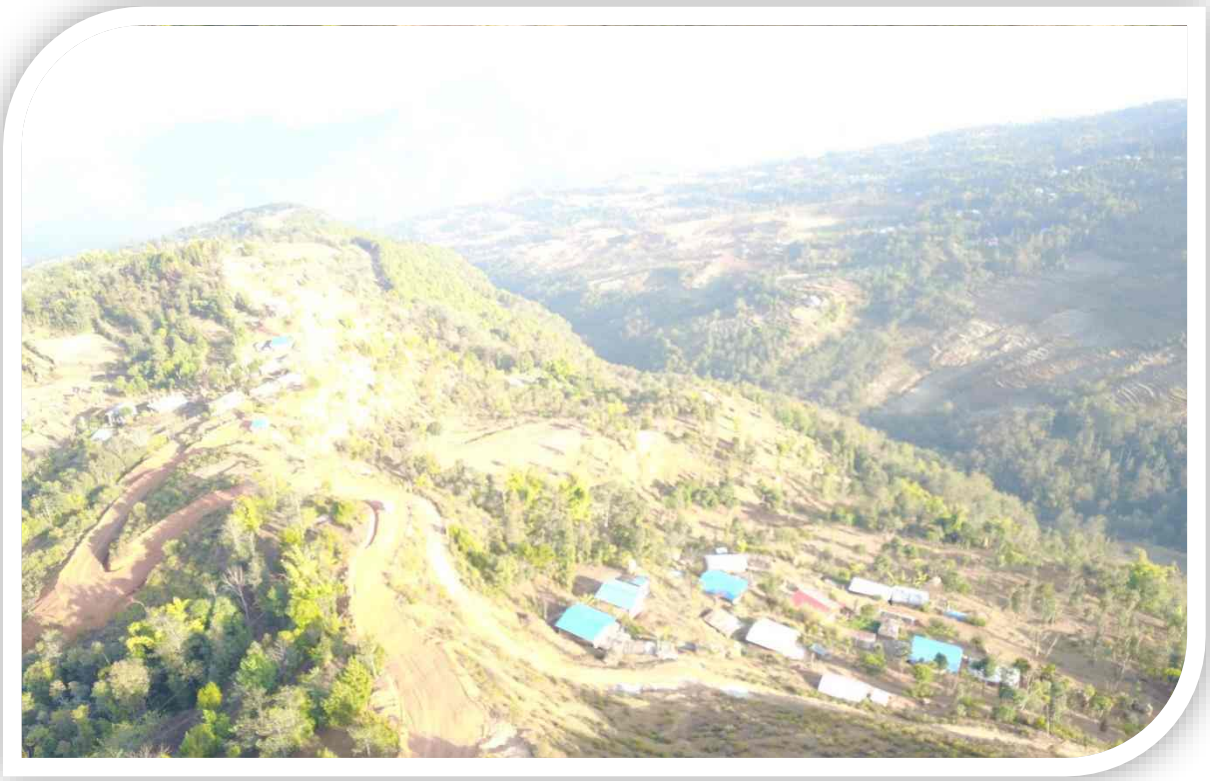

हुलाक डाँडा वस्ती

संक्षिप्त वडा परिचय : वडा नं. ८

१. **अवस्थिति र नामाकरण** : साविकको शैलुङ्गेश्वर गाविस हालको शैलुङ गाउँपालिका वडा नं. ८ हो । साविकको गाविस तथा हालको गाउँपालिकाको नाम प्रसिद्ध महाभारत श्रृङ्खला शैलुङको नाममबाट राखिएको छ । उक्त श्रृङ्खलाको थाप्लोमा सयवटा लुङ् (थुम्का) रहेकोले यस थुम्काको नाम सय लुङबाट शैलुङ भएको हो भन्ने पाइन्छ । यी थुम्काहरु पर्यटकीय दृष्टिले अन्यन्त रमणीय रहेका छन् । यो थुम्काबाट रोल्वालिङ हिम श्रृङ्खलाका सबै हिमालहरु सिन्धुपाल्चोक, रामेछाप तथा काभ्रे जिल्लाको भूगोल अवलोकन गर्न सकिन्छ ।

२. **सीमाना**: यस वडाको पूर्वमा मेलुङ गाउँपालिकाको पवटी, उत्तरमा शैलुङ गाउँपालिकाको वडा नं. ६ र ७ फस्कु, पश्चिममा शैलुङ गाउँपालिकाकै वडा नं. १ दूधपोखरी तथा दक्षिणमा मेलुङ गाउँपालिकाको घ्याङसुकाठोकर ।

३. **क्षेत्रफल** : वडाको जम्मा क्षेत्रफल २१.३२ वर्ग किमी । वडाको सबैभन्दा होचो भाग १४०२ मीटर र सबैभन्दा अग्लो भाग ३१५० मीटर । यो गाउँपालिकाकै सबैभन्दा अग्लो शैलुङ थुम्की हो । जमीनको औसत भिरालोपन २५.६१ प्रतिशत ।

४. **वडा कार्यालय** : साविकको वडा नं.५ आफ्नै कार्यालय भवन भएको ।

५. **परिवार तथा जनसंख्या** : कूल परिवार संख्या १०९५ महिला जनसंख्या २८०४, पुरुष जनसंख्या २६९० कूल जनसंख्या ५४९४

६. **प्रमुख जातजाति**: क्षेत्री, तमाङ, नेवार, कामी, ब्राम्हण ।

७. **सरकारी कार्यालय** : क. वडा कार्यालय ख. स्वास्थ्य चौकी ग. प्रहरी चौकी घ. बिद्यालयहरु ५ वटा

८. **खानेपानी उपलब्धता** : पाइपधारा ६७७ परिवार (९० प्रतिशत), ढुंगेधारा र अन्य ७५ परिवार (१० प्रतिशत)

९. **सडक** : वडा कार्यालयबाट गाउँपालिका कार्यालय १२ किमी, वडा स्तरीय सडक करीव २१ कि.मी.

१०. **प्रमुख खोला** : अँधेरी खोला, घ्याङखोला ।

११. **मन्दिर तथा गुम्बाहरु** : शैलुङ्गेश्वर महादेव मन्दिर, फलामपोखरी मन्दिर, अग्लेश्वरी महादेव मन्दिर, गोलेको सिम महादेव मन्दिर ।

१२. **प्रमुख खाद्यान्न तथा नगदेबालीहरु** : मकै, कोदो, धान, गहुँ, आलु, तरकारी तथा फलफूहरु ।

१३. शिक्षण संस्था :

१३.१. जलधारा आधारभूत बिद्यालय

१३.२ चण्डिका आधारभूत बिद्यालय

१३.३. शारदा माध्यामिक बिद्यालय

१३.४. शैलुङ्गेश्वर आधारभूत बिद्यालय झोर

१३.५.कालपानी आधारभूत बिद्यालय

१३.६ महादेव आधारभूत बिद्यालय

१३.७ शैलुङ्गेश्वर शैलुङ्गेश्वर पैती

१३.८ शैलुङ्गेश्वरी शैलुङ्गेश्वर पाँडेखानी

१३.९ शैलुङ्गेश्वर शैलुङ्गेश्वर ढुङ्गे

१४. साक्षरता : कूल साक्षरता ८४.८ प्रतिशत, पुरुष साक्षरता ८८.४ प्रतिशत, महिला साक्षरता ८१.५ प्रतिशत ।

१५. विद्युत् सेवा : उपलब्ध घरधुरी सबै (राष्ट्रिय प्रसारण लाइन) ।

१६. शौचालय : शत प्रतिशत ।

१७. औसत आय : रु २,३८,२८१ प्रति परिवार ।

१८. वन समूह : सामुदायिक वन समूह १० वटा, कबुलियती वन समूह नभएको ।

भैंसे बजार

वडा कार्यालय

१३. शिक्षण संस्था :

१३.१. जलधारा आधारभूत बिद्यालय

१३.२ चण्डिका आधारभूत बिद्यालय

१३.३. शारदा माध्यामिक बिद्यालय

१३.४. शैलुङ्गेश्वर आधारभूत बिद्यालय झोर

१३.५.कालपानी आधारभूत बिद्यालय

१३.६ महादेव आधारभूत बिद्यालय

१३.७ शैलुङ्गेश्वर शैलुङ्गेश्वर पैती

१३.८ शैलुङ्गेश्वरी शैलुङ्गेश्वर पाँडेखानी

१३.९ शैलुङ्गेश्वर शैलुङ्गेश्वर ढुङ्गे

१४. साक्षरता : कूल साक्षरता ८४.८ प्रतिशत, पुरुष साक्षरता ८८.४ प्रतिशत, महिला साक्षरता ८१.५ प्रतिशत ।

१५. विद्युत् सेवा : उपलब्ध घरधुरी सबै (राष्ट्रिय प्रसारण लाइन) ।

१६. शौचालय : शत प्रतिशत ।

१७. औसत आय : रु २,३८,२८१ प्रति परिवार ।

१८. वन समूह : सामुदायिक वन समूह १० वटा, कबुलियती वन समूह नभएको ।

अध्याय एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपाली जनताको निरन्तरको आन्दोलन तथा असंख्य जनताको बलिदानीपछि प्राप्त नेपालको संविधान, २०७२ ले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुने र राज्यशक्तीको प्रयोग तीनै तहले संविधान र कानून बमोजिम गर्ने व्यवस्था गरेको छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्ध सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित हुने व्यवस्था गरेको छ । सोही संविधानको अनुसूची ८ मा व्यवस्था गरिएको स्थानीय तहको अधिकारको सूचीमा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख सङ्कलन सम्बन्धी अधिकार स्थानीय तहलाई छ । नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरुको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, वेरोजगारको तथ्याङ्कसहित स्थानीय तहको आधारभूत तथ्याङ्क, सम्भाव्य प्राकृतिक, भौतिक र साँस्कृतिक श्रोत साधनको तथ्याङ्कीय अभिलेख, सूचना तथा प्रविधियुक्त तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई स्थानीय तहको कार्य क्षेत्र भनी उल्लेख गरिएको छ।

यस अवस्थामा पुन संरचना गरिएका गाउँपालिकाहरुको वस्तुनिष्ठ योजना तयारीका लागि घरधुरी स्तरको तथ्याङ्क र सूचनाहरु अद्यावधिक गर्दै उपलब्ध प्राथमिक तथा द्वितीयक सूचना र तथ्याङ्कहरुको आधारमा नेपाल सरकार सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट उपलब्ध गराईएको ढाँचामा यो वस्तुगगत विवरण ५एचयाष्भि० तयार गरिएको छ । गाउँपालिकाको वस्तुगत अवस्थाले सङ्केत गरेका सूचकाङ्कका आधारमा आगामी दिनमा गाउँपालिकाको वार्षिक तथा आवधिक योजना तयार गर्न आधार तयार हुनेछ । यसै तथ्यलाई दृष्टिगत गरी यस शैलुङ गाउँपालिकामा २०७४ मा निर्वाचित स्थानीय सरकारले यो गाउँ वस्तुगत विवरण तयार गरेको छ ।

१.२ उद्देश्य

स्थानीय तहले आफ्ना विकास आयोजनाहरु प्रभावकारी रुपमा छनौट तथा प्राथमिकीकरण गर्न तथ्याङ्क तथा सूचनाको जरुरी पर्दछ । गाउँपालिकालाई आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण तथ्याङ्कहरुको सङ्कलन, विश्लेषण तथा ती तथ्याङ्कको विश्लेषणबाट प्राप्त हुने सूचनालाई विकास प्रकृयामा उपयोग गर्नु नै गाउँ वस्तुगत विवरणको प्रमुख उद्देश्य हो । यसका अतिरिक्त गाउँ वस्तुगत विवरणका अन्य उद्देश्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- विषय र क्षेत्रगत स्थिति सहित गाउँ वस्तुगत विवरण तयारी गर्नु ।
- गाउँपालिकाको वास्तविक र सही सूचना सङ्कलन तथा व्यवस्थापन गरी गाउँपालिकालाई सूचनाले सम्पन्न बनाउनु ।
- तथ्याङ्क र सूचनाको आधारमा गाउँपालिका तहमा विकास योजना तर्जुमा गर्ने प्रक्रियालाई संस्थागत गर्न सहयोग पुऱ्याउनु ।
- गाउँपालिकाको भौगोलिक, आर्थिक तथा सामाजिक अवस्थाको सूचना/ तथ्याङ्कलाई गाउँपालिका तहमा व्यवस्थित गर्नु ।
- गाउँपालिकाभित्र रहेका पर्यटकीय, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वका सांस्कृतिक सम्पदा र प्राकृतिक श्रोतको पहिचान गर्नु ।
- गाउँपालिका भित्रका प्राकृतिक स्रोत, साधन र अवस्थाको चित्रण गर्नु ।
- गाउँपालिकालाई क्रमश स्थानीय तहको सूचना बैंकको रूपमा स्थापित गर्दै लैजानु ।

- गाउँपालिका तहमा विकास निर्माण तथा सामाजिक गतिविधिको क्षेत्रमा नयाँ सम्भावना, अवसर तथा चुनौतीहरूको पहिचान गर्नु ।
- गाउँपालिकाका बिभिन्न अवस्थाका बारेमा अध्ययन गर्ने, अनुसन्धान गर्ने व्यक्ति तथा संस्थाहरुलाई आवश्यक सूचना उपलब्ध गराउनु ।
- सूचनाबाट विभिन्न निकाय तथा व्यक्तिहरुसँग सम्बन्ध बढाउन सहज हुने हुनाले आपसी सहयोगको वातावरण निर्माण गर्नु ।

१.३ गाउँ वस्तुगत विवरणका कानुनी तथा नीतिगत आधारहरु

गाउँपालिकाले यो दस्तावेज तयार गर्दा नेपालको संविधान लगायत अन्य कानूनी तथा नीतिगत आधारलाई मार्गदर्शनका रुपमा लिइएको छ । गाउँपालिकाले लिएका कानूनी तथा नीतिगत आधारहरु निम्न अनुसार छन् :

१.३.१ नेपालको संविधान

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहको अधिकारको सूचीको क्रमसंख्या ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख सङ्कलन सम्बन्धी अधिकार तथा क्रमसंख्या १७ मा वेरोजगारको तथ्याङ्क सङ्कलन सम्बन्धी अधिकारलाई सूचीकृत गरेको छ ।

१.३.२ नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरुको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन

नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको कार्य विस्तृतीकरणले स्थानीय तहलाई आफ्नो क्षेत्रमा तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, वेरोजगारको तथ्याङ्क सहित स्थानीय तहको आधारभूत तथ्याङ्क व्यवस्थापन, तथ्याङ्कीय अभिलेख व्यवस्थापन, सूचना तथा प्रविधियुक्त तथ्याङ्क व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारमा रहेको कुरा उल्लेख गरेको छ ।

१.३.३ स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४

स्थानीय तहको शासन सञ्चालन सम्बन्धी विधेयक छलफलको प्रक्रियामा रहेको अवस्थामा तत्काल स्थानीय तहको शासन सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदको मिति २०७४ जेठ २ गतेको निर्णय अनुसार स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४ जारी भएको थियो । उक्त आदेशमा जनसाङ्ख्यिक, प्राकृतिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, भौतिक पूर्वाधार, रोजगारीको अवस्था, कूल ग्राहस्थ उत्पादन, प्रतिव्यक्ति आय, मानव विकास सूचकांक, राजश्व तथा आयव्यय समेतको तथ्याङ्क सङ्कलन र प्रशोधन गरी राष्ट्रिय तथा स्थानीय सूचना प्रणालीमा आवद्धता र पार्श्वचित्र तथा श्रोत नक्साको अद्यावधिक अभिलेखनलाई गाउँपालिका वा नगरगाउँपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार भनी उल्लेख गरिएको छ।

१.३.४ स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन नबनेको अवस्थामा स्थानीय तहको लागि वार्षिक बजेट तथा योजना तर्जुमा गर्न बनाइएको ***स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४*** को दफा १ मा "प्रत्येक स्थानीय तहले वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा सहभागितामुलक प्रक्रियाबाट नतिजामुलक ढंगले गर्नु पर्ने र योजना र बजेट तर्जुमा गर्नु पूर्व स्थानीय तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा पूर्वाधार लगायतका क्षेत्रको यथार्थ स्थिति देखिने गरी वस्तुगत विवरण ५एचयाष्भि० तयार गर्नु पर्ने छ" भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१.३.५ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनः २०७४

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा २ को च (२) र (३) ड को (२), (४), (५) र (६) मा स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन, दफा ११ को उपदफा २ थ (१), (२), (३), (४) र (५) मा वेरोजगारको तथ्याङ्क सङ्कलन तथा दफा १२ को वडा समितिको काम, कर्तव्य अधिकार अन्तर्गत उपदफा २ को ख मा तथ्याङ्क अद्यावधिक तथा संरक्षण अन्तर्गत खण्डीकृत तथ्याङ्क र सूचना सहितको वडाको पार्श्वचित्र तयार तथा अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१.४ तयारीका चरण

शैलुङ गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारी गर्ने गाउँपालिकाको निर्णय भएपछि यसका लागि डिभलपमेन्ट रिसर्च प्लानिङ कन्सल्टेन्सीले परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने गरी सहमती भएपछि उक्त सहयोगी संस्थाको प्राविधिक सहयोगमा वस्तुगत विवरण तयारीका लागि देहायका चरणहरु पूरा गरी यो वस्तुगत विवरण तयारी गरिएको छ ।

१.४.१ वस्तुगत विवरण ढाँचा, औजार तथा कार्यविधि तयारी

गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्था, जनसंख्या, सामाजिक, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक, वातावरणीय र संस्थागत वस्तुस्थिति झल्कने विवरण तयार गर्न सर्वप्रथम प्राथमिक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने घरपरिवार सर्वेक्षण ढाँचा तयार गरियो । यसैगरी विषयगत कार्यालय, अन्य सामाजिक तथा शैक्षिक संस्था, स्वास्थ्य, वैंक, औद्योगिक तथा व्यवसायिक प्रतिष्ठान आदिबाट द्वितीयक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न संस्थागत सर्वेक्षण फारम तयार गरियो । घरपरिवार सर्भेक्षण गर्ने काम फारम मार्फत नभई मोबाइल एप्स मार्फत सङ्कलन गर्ने गरी सफ्टवेयर र सो अनुसारको मोबाइल एप्स तयार गरियो । एप्स मार्फत संकलन गरिएका तथ्याङ्क फिल्डबाट सिधै सफ्टवेयरमा अपलोड गर्न सकिने व्यवस्था गरियो । गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका प्राकृतिक श्रोतहरु, भौतिक पूर्वाधारहरु, सडक सञ्जाल आदिको विवरण लिई नक्सामा उतार गरियो । यसरी तयार गरिएका ढाँचा, औजार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने कार्यविधि तथा तरिकाका सम्बन्धमा शुरुदेखि नै गाउँपालिकासँग आवश्यक समन्वय गरी अन्तिम रुप प्रदान गरियो ।

१.४.२ वस्तुगत विवरण तयारी कार्यशाला

पारिवारिक तथा संस्थागत तथ्याङ्क सङ्कलन फारम तयार भएपछि उक्त फारमका सम्बन्धमा आवश्यक छलफल गर्न तथा वस्तुगत विवरणको समग्र प्रकृयाका बारेमा छलफल गर्न गाउँपालिकाका सबै निर्वाचित पदाधिकारीहरुको उपस्थितिमा वस्तुगत विवरण तयारी कार्यशाला आयोजना गरियो । कार्यशालामा वस्तुगत विवरणको आवश्यकता र औचित्य सहित तथ्याङ्क सङ्कलन फारममा आवश्यक थपघट गरी अन्तिम रुप प्रदान गरियो ।

१.४.३ सहजकर्ता तथा गणक छनौट अभिमुखीकरण र परिचालन

पारिवारिक तथा संस्थागत तथ्याङ्क मोबाइल एप्स मार्फत सङ्कलन गर्नका लागि गाउँपालिकाका सम्बन्धित वडा अध्यक्षज्यूहरुसँगको समन्वयमा सबै वडामा खटाइने गणकहरु छनौट गरियो । ती गणकहरुलाई तथ्याङ्क सङ्कलनको उद्देश्य, प्रकृया र ढाँचाका बारेमा अभिमुखीकरण गर्न दुई दिने अभिमुखीकरण आयोजना गरियो । साथै द्वितीयक तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि समेत आवश्यक अभिमुखीकरण गरी फिल्ड संयोजक परिचालन गरियो ।

१.४.४ तथ्याङ्क सङ्कलन

तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नका लागि खटिएका गणकहरुबाट गाउँपालिकाका सबै वडामा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने काम भयो । गणकहरुलाई कुनै कुरा थप प्रष्ट पार्नका लागि सहयोगी संस्थाका तर्फबाट फिल्ड सुपरभाइजरको व्यवस्था गरियो । द्वितीयक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने प्रतिनिधि समेतलाई आवश्यक अनुगमन गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने काम भयो । गाउँपालिकाको सिङ्गो प्रोफाइल बिद्युतीय होस् र सबै व्यक्तिगत सूचनाहरु गाउँपालिकाको कार्यालयबाटै हेर्न तथा आवश्यकता अनुसार अद्यावधिक गर्न सकियोस् भन्ने उद्देश्य रहेको कारण तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि आवश्यक प्रोगामिङ पनि गरिएको थियो ।

१.४.५ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण र श्रोत नक्शा तयारी

सङ्कलन गरिएका तथ्याङ्कहरु सफ्टवेयर मार्फत तालिकीकरण गरियो । तालिका तयार भएपछि उक्त तालिकाको प्रशोधन तथा विज्ञको सहयोगमा सामान्य विश्लेषण गरियो । साथै भागोलिक सूचना पद्धती (न्क्क) विज्ञको सहयोगमा गाउँपालिका भित्रका प्राकृतिक तथा भौतिक श्रोतहरु समावेश भएको श्रोत नक्सा समेत तयार गरियो ।

१.४.६ वस्तुगत विवरणको मस्यौदा तयारी

घरधुरी सर्भेक्षण तथा द्वितीयक दुवै श्रोतबाट प्राप्त सबै सूचनाहरु विश्लेषण भएपछि यसलाई स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट स्वीकृत गाउँ वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि, २०७४ को ढाँचामा वस्तुगत विवरणको प्रारम्भिक लेखन गरी पहिलो मस्यौदा तयार गरियो ।

१.४.७ वस्तुगत विवरण सुझाव सङ्कलन

प्रारम्भिक मस्यौदा तयार भएपछि उक्त मस्यौदा उपर सुझाव सङ्कलन गर्नका लागि गाउँपालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गरियो । उक्त बैठकमा निर्वाचित पदाधिकारीका अतिरिक्त प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विषयगत इकाइका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु अन्य सरोकारवालाहरुबाट सुझाव तथा आवश्यक थपघट गरियो ।

१.४.८ गाउँ वस्तुगत विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

सुझाव कार्यशालाबाट आएका सुझाव समेतलाई एकीकृत गरी गाउँ वस्तुगत विवरणको अन्तिम मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरियो ।

१.५ वस्तुगत विवरणको सीमा

क) यो वस्तुगत विवरण तयारी गर्दा मुख्यत स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन बमोजिम गाउँपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकारभित्र रही योजना तर्जुमासँग सम्बन्धित प्रश्नावली प्रयोग गरिएकोले यस प्रयोजनभन्दा बाहेकका कतिपय पारिवारिक तथ्याङ्कमा समेट्नुपर्ने प्रश्नावलीहरु समेटिएको छैन ।

ख) गरीवी मापन (Poverty Mapping) सम्बन्धी सूचनाहरुहरुको लागि निश्चित मापदण्ड वा आधिकारिक सूचकहरुको पहिचान नगरिएको हुँदा त्यससँग सम्बन्धित अलग्गै सूचकहरू समेटिएको छैन ।

ख) वस्तुगत विवरण समावेश गर्नुपर्ने कतिपय द्वितीयक तथ्याङ्कहरु सम्बन्धित विषयगत कार्यालयहरुमै नभएको कारण त्यस्ता तथ्याङ्कहरु समावेश गर्न सकिएन ।

घ) सङ्कलन गरिएका द्वितीयक तथ्याङ्क कुनै केही वर्ष अघिका र कुनै तथ्याङ्क केही वर्ष पछिका हुनुले द्वितीयक तथ्याङ्क सङ्कलनमा एकरूपता हुन सकेन ।

ङ) यो विवरण तयार गर्ने काम एक प्राविधिक कार्य भएकोले यसको लागि निम्न, मध्यमदेखि विज्ञसम्मका जनशक्तिहरूको आवश्यकता अनुभव गरियो । घरधुरी सर्भेक्षणका लागि फारमको सट्टा मोबाइल एप्स

प्रयोग गरिएकोमा उक्त एप्स प्रयोगका लागि मध्यमस्तरको सक्षम जनशक्तिको आवश्यकता महसुस गरियो ।

च) सोही एप्स तयार गर्न तथा एप्स प्रयोग गरी तथ्याङ्क सङकलन गर्ने जनशक्ति निरन्तर परिवर्तन भइरहँदा समयमा काम सम्पन्न गर्न कठिनाइ भयो । तोकिएको अवधिभन्दा केही ढिलो मात्र यो दस्तावेज तयार गर्न सकियो ।

छ) पारिवारिक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने सिलसिलामा वडा कार्यालयबाट खटिई गएका गणकहरूलाई कतिपय घरधुरीहरुबाट यथार्थ सूचना लिन कठीन भयो ।

ज) एउटै संस्था वा निकायमा पनि कतिपय द्वितीयक तथ्याङ्क लिनको लागि पटक पटक गरी धेरैपटक धाउनुपर्ने अवस्था भयो ।

अध्याय २ : गाउँपालिकाको संक्षिप्त चिनारी

२.१ भौगोलिक अवस्थिति

शैलुङ गाउँपालिका संघीय नेपालको प्रदेश नम्बर तीन अन्तर्गत दोलखा जिल्लाको पश्चिमतर्फ अवस्थित छ । साविकका ताम्चेत दूधपोखरी, भुषाफेदा, मागापौवा, काटाकुटी, फस्कू तथा शैलुङ्गेश्वर गरी छ वटा गाउँ विकास समितिलाई मिलाएर शैलुङ गाउँपालिका बनाइएको हो । ८ वटा वडामा बिभाजन गरिएको यस गाउँपालिकाको साविकको ताम्चेत दूधपोखरी गाविसलाई वडा नं. १, भुषाफेदा गाविसलाई वडा नं. २, मागापौवा गाविसको वडा नं. १ तथा काटाकुटी गाविसको वडा नं. १, २, ८ र ९ वडालाई वडा नं. ३, मागापौवाको वडा नं. २ देखि ९ लाई वडा नं. ४, काटाकुटीको वडा नं ३ देखि ७ लाई वडा नं ५, फस्कु गाविसको वडा नं. ६, ७, ८ र ९ लाई वडा नं ६, फस्कुकै वडा नं १ देखि ५ लाई वडा नं ७ तथा शैलुङ्गेश्वर गाविसलाई वडा नं. ८ कायम गरिएको छ ।

२७ डिग्री ३३ मिनेट उत्तरदेखि २७ डिग्री ३९ मिनेट ४० सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश र ८५ डिग्री ५३ मिनेट पूर्वदेखि ८६ डिग्री ३ मिनेट ४५ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरसम्म अवस्थित यो गाउँपालिका समुद्री सतहको करीव ८२५ मीटरदेखि देखि झण्डै ३१५० मीटरसम्मको उचाइमा अवस्थित रहेको छ । गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफल १२८.६७ वर्गकिमी छ भने नापी विभाग/जिल्ला नापी कार्यालयको अभिलेख अनुसार गाविसको कूल क्षेत्रफल करीव १२८५५ हेक्टर रहेको छ । जिल्ला वन कार्यालयको अभिलेख अनुसार यस गाउँपालिकाको कुल वनक्षेत्रमध्ये करीव ३४५० हेक्टर वनक्षेत्र समूह गठन गरी उपभोक्ता समूहलाई हस्तान्तरण गरीसकिएको छ । अधिकांश जमीन पाखो, भीर तथा वन जंगल र केही थोरै जमीन मात्र खेतीयोग्य भूमि रहेको गाउँपालिकामा बस्ती भने छरिएर रहेको अवस्थामा छन् ।

यस गाउँपालिकाको पूर्वमा बैतेश्वर र तामाकोशी गाउँपालिका, पश्चिममा सिन्धुपाल्चोक र रामेछाप जिल्ला, उत्तरतर्फ भीमेश्वर नगरपालिका तथा दक्षिणतर्फ मेलुङ गाउँपालिका तथा रामेछाप जिल्ला पर्दछन् ।

२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण

शैलुङ गाउँपालिका दोलखा जिल्लाको एक ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक र पर्यटकीय महत्व बोकेको गाउँपालिका हो । बौद्ध, हिन्दु र बोन धर्मवालम्बीहरुको आस्थाका केन्द्रको रुपमा चिरपरिचित शैलुङ पर्वतको नामबाट गाउँपालिकाको नामाकरण भएको हो । शैलुङ सम्बन्धमा स्थानीयहरुमा विभिन्न किम्बदन्तीहरु प्रचलनमा रहेका छन् । किम्बदन्ती अनुसार प्रथम बुद्ध साङगे म्हामोर्चेले ज्ञान दिएको हुनाले पहिले यस पर्वतलाई साङ्गेलुङ भनिन्थ्यो । पछि साङ्गेलुङबाट अपभ्रंश हुँदै शैलुङ रहन गयो ।

यो पर्वत/लेकको चुचुरोमा सयवटा लुङ अर्थात थुम्काहरु छन् । सोही सयवटा लुङ बाट यसको नाम शैलुङ रहन गएको भन्ने अर्को जनश्रुति रहेको छ । भगवान बुद्ध आफ्नो जीवनकालमा तपस्या गर्न शैलुङ आउनु भएको थियो भन्ने कहावत पनि भेटिन्छ ।

त्यस्तै धार्मिक पक्षबाट यस पर्वतलाई से (बोन संकेत ध्वनीको अर्थमा देवता) र लुङ (आगम) बोली हुन् । यो अर्थमा देवागम अर्थात देवताको बोलीबाट शैलुङ भनिएको भन्ने मान्यता पनि प्रचलित छ ।

हिन्दु किम्बदन्ती अनुसार पौराणिक कालमा ऋषिहरु यही पर्वतमा तपस्या गर्दथे । कलियुग शुरुभए पछि ती ऋषिहरु कलियुग हेर्न नपरोस भनी त्यँही थुम्का थुम्कामा विलिन भए । शैलुङमै गुरु पद्मसम्भवले ५ वर्ष तपस्या गरेका थिए। पवित्र स्थल शैलुङ वरिपरि सयौं देवी देवताको बासस्थान र गुफाहरु रहेको कारणबाट पनि माथिका भनाईहरुमा सत्यता रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ । बुद्ध तथा बोधिसत्वहरुले अनुष्ठान गरेको तपोभूमिको रुपमा पनि शैलुङलाई चिनिन्छ ।

पवित्र धार्मिक संगम स्थलका रुपमा रहेका यी थुम्काहरु पर्यटकीय दृष्टिले अन्येन्त रमणीय रहेका छन् । यस डाँडाबाट सगरमाथा, गौरीशङ्कर, अन्नपूर्ण, मनास्लु, गणेश, लाङटाङ, दोर्जेलाक्पा, मेलुङत्से, नुम्बुर लगायतका हिमालहरु देख्न सकिन्छ । यस्तै रामेछाप तथा काभ्रे जिल्लाको बिभिन्न स्थलहरु अवलोकन गर्न सकिन्छ । राजमार्ग राम्रो भएको अवस्थामा काठमाडौबाट एक बिहानको गाडीयात्राबाट आउन सकिने भएकोले यस क्षेत्रको पर्यटकीय विकासको लागि यो महाभारतको श्रृङ्खला वरदान सावित हुन सक्ने देखिन्छ ।

२.३ राजनीतिक अवस्थिति

नेपालको संविधान, २०७२ ले परिकल्पना गरेअनुसारको राज्य पुनसंरचनामा यस शैलुङ गाउँपालिका नेपालको प्रदेश नं. ३ को दोलखा जिल्लाका साविकका ६ वटा गाविसलाई मिलाइएको छ । एउटा मात्र संघीय निर्वाचन क्षेत्र भएको दोलखामा प्रदेश सभाका लागि भने दुईवटा निर्वाचन क्षेत्र रहेका छन् । यो गाउँपालिका प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र १ को 'ख' मा पर्दछ । गाउँपालिकालाई ८ वटा वडामा बिभाजन गरिएको छ । वडा बिभाजन गर्दा तीनवटा साविकका गाविसहरु ताम्चेत दूधपोखरी, भुषाफेदा तथा शैलुङ्गेश्वर सिङ्गै वडाका रुपमा राखिएका छन भने साविकको काटाकुटी र मागापौवा गरी २ वटा गाविसलाई तीनवटा वडामा तथा फस्कु गाविसलाई २ वटा वडामा बिभाजन गरिएको छ । गाउँपालिकाको भौगोलिक नक्शा अनुसूचिमा दिइएको छ ।

२.४ हावापानी/जलवायु

समुन्द्री सतहबाट ८२५ मी.देखी ३,१५० मी सम्मको उचाइमा अवस्थित यस शैलुङ गाउ'पलिकाको तल्लो भाग पहाडी र माथिल्लो भाग उच्च पहाडी भूभागमा विस्तारित भएको हुँदा यहा' समशीतोष्ण र लेकाली (अल्पाईन) किसिमको हावापानी पाइन्छ । यहाँको वार्षिक औसत तापक्रम अधिकतम १५० सेल्सियस र न्यूनतम तापक्रम ८० सेल्सियस रहेको छ । वार्षिक औसत वर्षा २०४३.५ मि.लि. रहेको छ । गाउँपालिका क्षेत्रको हावापानीको अवस्थालाई हेर्दा मुख्य दुई किसिमको हावापानी पाइन्छ ।

क) न्यानो समशितोष्ण हावापानी

समुद्र सतहदेखि २,१०० मिटरसम्मको उचाईमा यस्तो हावापानी पाइन्छ । यहाँ सामान्यत हिउँदको तापक्रम ५° देखि १०° सेल्सियससम्म सरदर रहने गर्छ । गृष्ममा सरदर मनसुनी वर्षाको २०० मी.मी. सम्म हुन्छ । वडा न. १, २ को खोला आसपासका क्षेत्र, चर्णावती नदीको आसपासको क्षेत्र ४, ५, ६, ७ मा यो हावापानी पाइने प्रमुख क्षेत्रहरू हुन् ।

ख) ठण्डा शितोष्ण हावापानी

समुद्री सतहदेखि २,१०० देखि ३,१५० मिटरसम्मको उचाइमा यो हावापानी पाइन्छ । उच्च धरातलीय क्षेत्रको कारणले यहाँ हिउँदे तापक्रम ०° से. सम्म र गृष्मको सरदर तापक्रम १५° देखि २०° से. सम्म रहन्छ । सरदर वर्षा ५० से.मि.सम्म हुन्छ । यस क्षेत्रमा हिउँदमा कहिलेकाँही हिउँ पर्ने गर्छ । वडा नं ८ मा रहेको शैलुङ क्षेत्र तथा आसपासका १, २, ३, ६ र ८ का माथिल्लो भूभागमा यो हावापानी पाइन्छ ।

२.५ भू-बनौट तथा उपयोगको अवस्था

क) भू उपयोग

गाउँपालिका जम्मा १२८.६७ वर्गकिलोमीटर क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । उक्त जमीनमध्ये आधाभन्दा बढी अर्थात करीव ५४ प्रतिशत जग्गा वन जङ्गल छ भने करीव ३८ प्रतिशत खेतीयोग्य जमीन छ । बाँकी ८ प्रतिशत जमीन मात्र अन्य जमीन देखिन्छ । पालिकाको भू उपयोगको अवस्था तालिका नं. १ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १

गाँउपालिकाको जम्मा भूउपयोगको अवस्था

क्रसं.	जमीनको किसिम	हेक्टर	प्रतिशत	कैफियत
१	खेतीयोग्य जमीन	४९६९.५	३८.७१	
२	आवासीय जमीन	२१७.४५	१.६९	
३	वन क्षेत्र	६९५७.६	५४.१९	
४	घाँसे क्षेत्र	९०.१९	०.७	
५	झाडी बुट्यान	२३.८२	०.१९	
६	बाँझो	२७७.२९	२.१६	
७	खालि क्षेत्र	१३७.९५	१.०७	
८	पहिरो क्षेत्र	१५.५५	०.१२	
९	चट्टान	८०.५	०.६३	
१०	ताल पोखरी	०.५६	०	
११	बालुवा	१.८४	०.०१	
१२	नदी खोला	६६.२४	०.५२	
	जम्मा	१२८३८	१००	

श्रोतः जिआइएस नक्सा, २०७५

वडागत रुपमा जमीनको उपयोगको अवस्था हेर्दा सबै वडामा खेत एक वर्गकिमी भन्दा कम रहेको छ भने बारी बढीमा ७ वर्ग किमीसम्म रहेको छ । वनक्षेत्र वडा नं. २ मा सबैभन्दा बढी करीव १३ वर्गकिमी रहेको छ । वडाले ओगटेको जम्मा भूगोल भने सबैभन्दा धेरै वडा नं. २ को २४.१८ वर्गकिमी छ भने सबैभन्दा सानो वडा नं. ५ को ८.४३ वर्गकिमी रहेको छ । वडागत रुपमा जमीनको उपयोगको अवस्था तालिका नं. २ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. २ (क)

वडागत भूउपयोगको अवस्था (क्षेत्रफल वर्गकिमीमा)

वडा न.	खेत तथा समथर जमीन	बारी	खेती गर्न छाडी वन बुट्यान बनेको क्षेत्र	नाङ्गो जमीन	घना वन	पातलो वन	बुट्यान
१	०.२५	६.५७	०.३५	०.२२	९.६१	०.३५	३.०७
२	०.९३	७.२	०.२४	०.०१	१२.७५	०.०३	२.१५
३	०.०२	५.७१	०.२४	०.०६	७.५९	०.२७	०.९४
४	०.३९	५.४	०.९१	०	५.७७	०.१६	०.०६
५	०.३१	३.०३	०.२६	०	३.५८	०.०७	०.८४
६	०.५९	६.४८	१.४८	०	५.०३	०.०३	०.७४
७	०.७	३.९५	०.९७	०	३.२९	०	०.३१
८	०.२१	७.५८	२.२७	०.५९	९.५१	०.२२	०.३१
जम्मा क्षेत्रफल	३.४	४५.९२	६.७३	०.८९	५७.१३	१.१३	८.४१
प्रतिशत	२.६४	३५.६९	५.२३	०.६९	४४.४	०.८८	६.५३
समूहकृत प्रतिशत	३८		५	१	५२		

तालिका नं. २ (ख)

वडागत भूउपयोगको अवस्था (क्षेत्रफल वर्गकिमीमा)

वडा न.	चरण क्षेत्र	भिर पाखो	नदी, खोला वगर	पोखरी	वस्ती क्षेत्र	अन्य	कुल जम्मा
१	०.०४	०.६७	०.०३	०	०.३१	०	२१.४६
२	०.१३	०.१२	०.१७	०	०.४	०.०५	२४.१८
३	०.४१	०	०.०३	०	०.३	०.०४	१५.६१
४	०.११	०	०.१४	०	०.२६	०	१३.१९
५	०.०४	०	०.०६	०	०.२५	०	८.४३
६	०.०२	०	०.०७	०	०.३	०.०८	१४.८
७	०.०४	०.०२	०.१४	०	०.२५	०	९.६७
८	०.०५	०.०२	०.०५	०.०१	०.५	०	२१.३२
जम्मा क्षेत्रफल	**०.८४**	**०.८३**	**०.६८**	**०.०१**	**२.५७**	**०.१७**	**१२८.६७**
प्रतिशत	**०.६५**	**०.६४**	**०.५३**	**०**	**२**	**०.१३**	**१००**
समूहकृत प्रतिशत		**१**	**१**	**०.००४**	**२**	**०.१२८**	**१००**

श्रोतः जिआइएस नक्सा, २०७५

ख) धरातलीय उचाई

यो गाउँपालिका समुन्द्री सतहदेखि ८२५ मीटर देखि ३,१५० मी.को उचाईगत फैलावटमा विस्तारित छ । वडा नं. ७ को चर्णावती (८२५ मी.) गाउँपालिकाको सबैभन्दा होचो भाग हो भने वडा नं. ८ को शैलुङ थुम्की (३,१५० मी.) सबैभन्दा अग्लो भू भाग हो । गाउँपालिकाको धरातलीय उचाइको अवस्थाको नक्सा अनुसूचिमा दिइएको छ ।

तालिका नं. ३

वडागत रुपमा धरातलीय उचाई

वडा नम्बर	होचो विन्दु	अग्लो विन्दु	उचाइगत फरक	औसत उचाइ
१	११५०	३११३	१९६३	२२०५.०६
२	११७५	२८२४	१६४९	२०१९.८८
३	१५५९	२८२४	१२६५	२१९१.३८
४	११३३	२३५३	१२२०	१७४४.२१
५	१०२०	२१४३	११२३	१६०१.९३
६	१०२८	२८३८	१८१०	१९८७.३४
७	८२५	१९८५	११६०	१४१९.२
८	१४०२	३१५०	१७४८	२२४३.०६

श्रोतः जिआइएस नक्सा, २०७५

ग) भिरालोपना

गाउँपालिका क्षेत्रमा द्दघ.डद्द देखि डछ.द्धछ डिग्री भिरालो भू भागहरु रहेका छन । वडागत रुपमा औषत भिरालोपनाको अवस्थालाई देखाउने नक्सा अनुसूचिमा राखिएको छ । भिरालोपनको वडागत अवस्था तालिका नं. ४ मा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ४

वडागत भिरालोपनाको अवस्था

वडा नं.	औसत भिरालोपना (प्रतिशतमा)
१	३१.७१
२	३०.३१
३	२४.२९
४	२७.८४
५	२६.६१
६	२५.२३
७	२३.८२
८	२५.६१

श्रोतः जिआइएस नक्सा, २०७५

घ) मोहडा

गाउपालिकाको धेरैजसो भूभाग उत्तर पुर्वी मोहडामा फर्किएको छ । त्यसपछि क्रमश उत्तरी, पुर्वी र दक्षिणी मोहडामा पनि केही भाग फर्किएको छ । वडागत मोहोडाको अवस्थाको नक्सा अनुसूचिमा र विवरण तालिका नं. ५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ५

गाउँपालिकाको मोहोडा र त्यसको क्षेत्रफल (हे.)

वडा	समथर	उत्तर मोहडा	उत्तर पुर्वी मोहडा	पुर्वी मोहडा	दक्षिण पुर्वी मोहडा	दक्षिण मोहडा	दक्षिण पश्चिम मोहडा	पश्चिम मोहढा	उत्तर पश्चिम मोहडा	जम्मा क्षेत्रफल
१	०.०४	१.९	०.९	०.७	२	४	५.३	३.७	३	२१.४५
२	०.०७	३.५	२	१.४	२.३	३.६	३.६	३.२	४.४	२४.१३
३	०.०६	२.३	४.३	३.८	२.६	१.१	०.३	०.३	०.८	१५.५५
४	०.०७	१.५	२.६	२	२.६	२.५	१	०.४	०.७	१३.३४
५	०.०५	०.९	१.३	१.५	२	१.८	०.५	०.१	०.३	८.३९
६	०.०६	४.१	३.८	२.१	१	०.५	०.२	०.७	२.२	१४.७३
७	०.०६	१.९	३.३	१.९	१	०.७	०.२	०.१	०.५	९.६४
८	०.०८	३.७	४.८	३.७	२.९	२.३	१.३	०.७	१.८	२१.२२
प्रतिशत	०.५४	१५.२६	१७.८८	१३.३७	१२.६६	१२.८२	९.६६	७.१६	१०.६५	

श्रोतः जिआइएस नक्सा, २०७५

ङ) खोला खहरे र नदीहरुको सञ्जाल

खोला खहरे तथा नदी सञ्जालको हिसावले वडा नं ५, ६, ७, ८ र ९ मा औषत भन्दा वढी घनत्व र बाँकी वडाहरुमा औषत भन्दा कम घनत्व देखिन्छ । यसको अवस्थिती नक्सा अनुसूचिमा र विवरण तालिका नं. ६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ६

वडागत रुपमा खोला खहरे र नदीहरुको सञ्जाल (लम्बाई कि.मी.मा)

वडा नं.	खोला, खहरे र नदी सञ्जालको कुल लम्बाई कि.मी.	वडाको क्षेत्रफल वर्ग कि.मी.	लम्बाइ र क्षेत्रफलको औसत
१	६६.५२	२१.५	३.१
२	६६	२४.२	२.७३
३	५०.८३	१५.६	३.२६
४	४४.८७	१३.३	३.३८
५	२८.८	८.३८	३.४४
६	४६.९७	१४.८	३.१८
७	२८.३	९.६७	२.९३
८	६८.६	२१.३	३.२२
जम्मा	४००.९		**३.१५**

श्रोतः जिआइएस नक्सा, २०७५

२.६ प्राकृतिक सम्पदा

गाउँपालिकामा रहेका खेतीयोग्य जमीन, वनजंगल र पानीका श्रोत नै प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाहरु हुन् । गाउँपालिका भित्र करीव ४,९७० हेक्टर खेतीयोग्य जमीन छ । उक्त जमीनमध्ये करीव १५ प्रतिशत जमीनमा १२ महिना सिंचाई सुविधा प्राप्त छ भने बाँकी जमीनमध्ये आधा जसोमा मौसमी सिँचाई उपलब्ध छ । गाउँपालिकालाई पूर्वतर्फ तामाकोशी नदीले सीमानाको काम गरेको छ भने उत्तरतर्फ घट्टेखोला तथा चर्णावतीले भीमेश्वर नगरपालिकासँग सीमाना छुट्याउँछ । गाउँपालिकाभित्र पनि सानाठूला धेरैवटा खोलाहरु छन् । खानेपानी तथा सिंचाइका लागि गाउँपालिकाभित्र पर्याप्त पानीका श्रोतहरु रहेका छन् । बाह्रै महिना अविरल बगिरहने यी पानीका श्रोतहरु नै गाउँपालिकाको जल सम्पदाहरु हुन् । यसैगरी गाउँपालिकाभित्र करीव ६९५८ हेक्टर वनक्षेत्र रहेको छ । यो वन क्षेत्रमा १०० भन्दा धेरै प्रकारका दुर्लभ तथा महत्वपूर्ण जडीबुटी उपलब्ध छन्। शैलुङबाट वार्षिक ५ हजार टन आलु निर्यात हुन्छ । यसैगरी करीव एक हजार टन तरकारी, काठ तथा जडीबुटी निकासी हुन्छ । यिनै कृषियोग्य जमीन, जलसम्पदा, वनसम्पदा तथा खानी नै गाउँपालिकाका प्रमुख प्राकृतिक श्रोतहरु हुन् ।

२.७ साँस्कृतिक उत्कृष्टता

धार्मिक तथा पर्यटकीय महत्व बोकेको यो गाउँपालिकामा केही महत्वपूर्ण साँस्कृतिक उत्कृष्टताहरु रहेका छन् । गाउँपालिका भित्रका साँस्कृतिक उत्कृष्टताहरुमा तामाङ संस्कृति, प्रसिद्ध शैलुङेश्वर महादेव, प्रसिद्ध चर्णावती त्रिवेणी धाम, बिभिन्न बौद्ध चैत्य तथा गुम्बाहरु, हिन्दू मन्दिरहरु, जात्रा मेलाहरु नै यस गाउँपालिका ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक उत्कृष्टता हुन ।

२.८ विकासका संभावनाहरु

गाउँपालिकाभित्र पहिचान भएका प्राकृतिक श्रोतहरुको उपयोग गरेर नै शैलुङ गाउँपालिकालाई समृद्ध बनाउन र गाउँपालिकावासीको आय आर्जन बृद्धि गर्न सकिन्छ । यस अन्तर्गत व्यवसायिक कृषि, तरकारी, पशुपालन मार्फत आफ्ना उत्पादनहरु गाउँपालिका बाहिर पठाउन सकिन्छ । यसैगरी गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय स्थलहरुको पहिचान गरी सम्भावित पर्यटकीय स्थलहरुको विकास गरी आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरु भित्र्याइ पर्यटन व्यवसाय मार्फत शैलुङ वासीको आयआर्जन बृद्धि गर्न सकिन्छ ।

यसैगरी जडीबुटीको व्यवसायिक खेती तथा जलश्रोत पनि गाउँपालिकाका विकासका सम्भावनाका रुपमा देखिएका छन् । यी सम्भावनाहरुलाई यथार्थमा परिणत गर्नका लागि गाउँपालिकाभित्र सडक, पुल, बिद्युत, सिंचाई जस्ता पूर्वाधारहरुको विकास गर्न जरुरी छ ।

२.९ ग्राहस्थ उत्पादन

शैलुङ गाउँपालिकाको कुल ग्राहस्थ उत्पादन भन्नाले यसको भूभागभित्र एक वर्षमा उत्पादन भएका समग्र वस्तु तथा सेवाको बजार मूल्य भन्ने बुझिन्छ । स्थानीयदेखि केन्द्रसम्म प्रत्येक परिवार, बस्ती, समुदाय वडामा उत्पादन भएका वस्तु सेवाको अभिलेख राख्ने प्रणाली व्यवस्थित नभएको कारण गाउँपालिका अनुसार ग्राहस्थ उत्पादन निकाल्न सकिने अवस्था हुँदैन । घरधुरी सर्भेक्षणमा प्रत्येक परिवारबाट लिइएको कृषि तथा गैर कृषि क्षेत्रबाट प्राप्त हुने वार्षिक आम्दानीलाई आधार मान्दा गाउँपालिकाको ग्राहस्थ आम्दानी करीव १ अरब ५८ करोड हुने देखिन्छ । तर सोधिएका प्रश्नावलीको सही उत्तर नदिई कर लगाइने वा अन्य कुनै डरका कारणले उत्तरदाताले सूचना लुकाउने बानीको कारण सोही ग्राहस्थ उत्पादनलाई अन्तिम मान्न सकिने अवस्था भने रहँदैन ।

२.१० मानव विकास सूचकांक

संयुक्त राष्ट्र संघीय विकास कार्यक्रमले प्रत्येक चार वर्षमा जिल्लाको मानव विकास सूचकांक तयार गर्ने गरेको छ । सन् २०१६ मा प्रकाशित विवरण अनुसार दोलखाको मानव विकास सूचकांक ०.४५९ रहेको र साविकका गाविस तथा नव संरचित गाउँपालिकाहरुको अलग्गै प्रतिवेदन नहुने कारण दोलखाको मानव विकास सूचकांक नै शैलुङको गाउँपालिकाको सूचकांक मान्नुपर्ने अवस्था छ ।

अध्याय ३ : पारिवारिक तथा जनसंख्या विवरण

३.१ वस्ती र घरपरिवार विवरण

शैलुङ गाउँपालिका भित्रका बस्तीहरु छरिएर रहेका अवस्थामा छन् । गाउँपालिकाभरी जम्मा ६,०३६ घरपरिवार रहेका छन् । परिवार संख्याका दृष्टिबाट सबैभन्दा ठूलो वडा नं. ८ हो भने सबैभन्दा सानो वडा नं. ५ हो । वडा नं. ८ को परिवार संख्या १,०९५ छ भने वडा नं. ५ को परिवार संख्या ४८३ रहेको छ । त्यसैगरी गाउँपालिकाका भएका जम्मा ६,०३६ परिवार संख्यामध्ये ४,२८३ (७० दशमलव ९६ प्रतिशत) परिवारमा पुरुष घरमुली तथा १,७५३ (२९ दशमलव ०४ प्रतिशत) परिवारमा महिला घरमुली रहेका छन् । वडागत रुपमा परिवार संख्या पुरुष घरमुली तथा महिला घरमुलीको विवरण तालिमा नं. ७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ७

लिङ्ग अनुसार घरमुली विवरण

वडा नं.	जम्मा परिवार संख्या	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	तेश्रो लिंगी	कैफियत
१	७५२	४९४	२५८	०	
२	६३२	४४८	१८४	०	
३	७४०	५२२	२१८	०	
४	१०१२	६३१	३८१	०	
५	४८३	३३८	१४५	०	
६	६१२	४६४	१४८	०	
७	७१०	६०७	१०३	०	
८	१०९५	७७९	३१६	०	
जम्मा	६०३६	४२८३	१७५३	०	

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

चित्र नं. १

घरमुलीको लैङ्गिक अवस्था

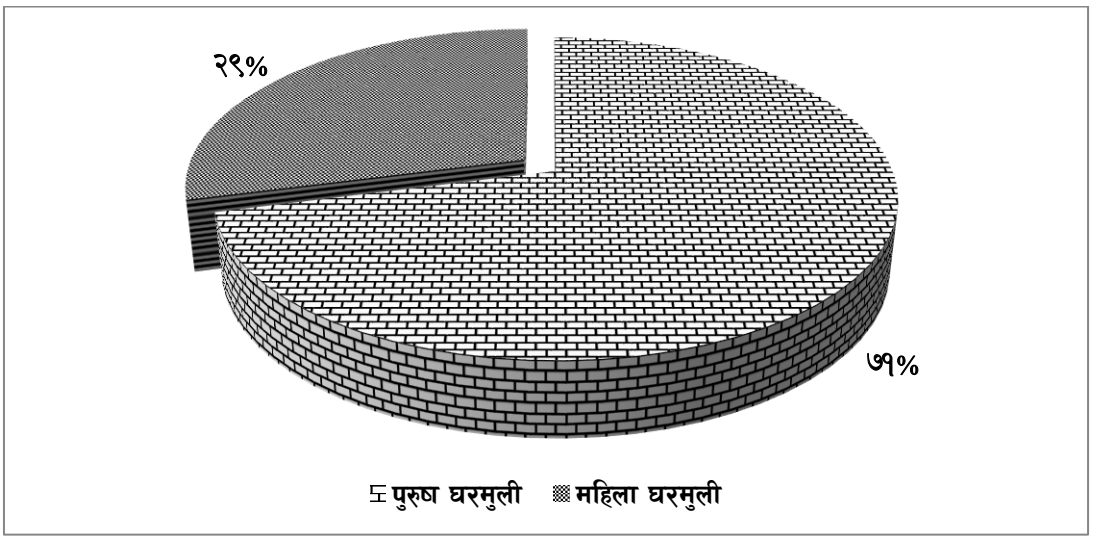

३.२ जनसंख्याको वडागत वितरण

शैलुङ गाउँपालिकाको जम्मा जनसंख्या २९,९३५ रहेको छ । उक्त जनसंख्यामा १५,३०५ महिला तथा १४,६३० पुरुष जनसंख्या रहेको छ । कुल जनसंख्यामा महिलाको प्रतिशत ५१ दशमलव १३ छ भने पुरुषको प्रतिशत ४८ दशमलव ८७ रहेको छ । गाउँपालिकामा जम्मा ६,०३६ परिवार संख्या छन् । यस अनुसार औसत परिवार आकार ४ दशमलव ९६ हुन आउँछ ।

गाउँपालिका अन्तर्गतका साविकका ६ वटा गाविसहरुको २०६८ को जनगणना अनुसारको जनसंख्या १९,६९८ थियो । उक्त जनसंख्यामा महिलाको संख्या १०,९१२ थियो भने पुरुषको जनसंख्या ८,७८६ थियो । यसैगरी परिवार संख्या ५,३८४ थियो । २०६८ को जनसंख्या भन्दा हालको सर्भेक्षणमा जनसंख्या १०,२३७ ले बढी देखिएको छ । उक्त जनसंख्याबाट हालको जनसंख्यामा महिलाको संख्या ४,३९३ र पुरुषको संख्या ५,८४४ ले बढी छ । २०६८ को गणनामा अक्सर बसोबास गरेको स्थानबाट विवरण लिइएको हुँदा जनसंख्या कमी देखिएको थियो । यसमा पुरुषहरु कामको सिलसिलामा घर छोडी बाहिर गएको कारण पुरुषको संख्या समेत निकै कमी थियो ।

यो वस्तुगत विवरण तयार गर्न सञ्चालन गरिएको घरधुरी सर्भेक्षण अनुसार जनसंख्याको दृष्टिले गाउँपालिकाको सबैभन्दा ठूलो वडाको रुपमा वडा नं. ८ र सबैभन्दा सानो वडाको रुपमा वडा नं. ५ रहेको छ । सर्भेक्षण अनुसार वडा नं. ८ को जनसंख्या ५,४९४ रहेको छ भने सबैभन्दा सानो ५ नं. वडाको जनसंख्या २,४०६ रहेको छ । गाउँपालिकाको वडागत जनसंख्याको अवस्था तालिका नं. ८ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ८
वडागत जनसंख्याको वितरण

वडा नं.	परिवार संख्या	महिला	पूरुष	जम्मा
१	७५२	१९१९	१८१६	३७३५
२	६३२	१६२१	१५२६	३१४७
३	७४०	१८१९	१७४७	३५६६
४	१०१२	२५१२	२४४४	४९५६
५	४८३	१२३९	११६७	२४०६
६	६१२	१५७०	१५०८	३०७८
७	७१०	१८२१	१७३२	३५५३
८	१०९५	२८०४	२६९०	५४९४
जम्मा	**६०३६**	**१५३०५**	**१४६३०**	**२९९३५**
प्रतिशत		**५१.१३**	**४८.८७**	**१००**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

चित्र नं. २
वडागत जनसंख्याको अवस्था

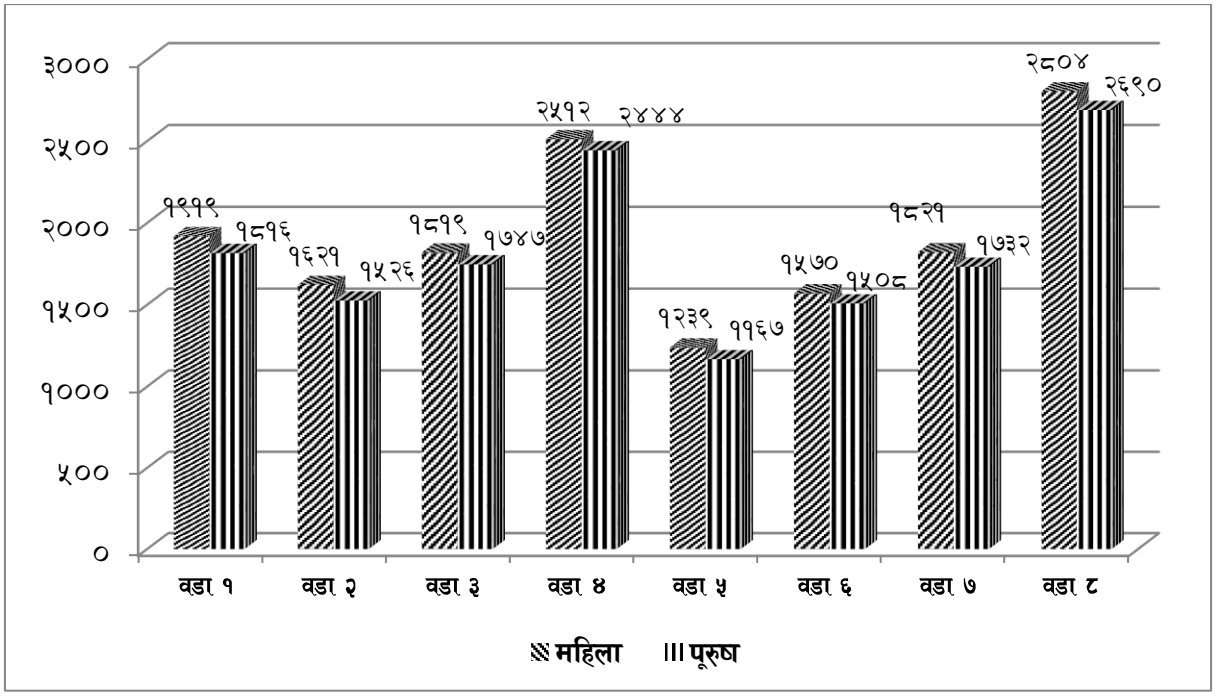

३.३ उमेर अनुसारको जनसंख्या विवरण

उमेर अनुसारको जनसंख्याको विश्लेषण गर्न जनसंख्याको उमेरलाई १ वर्षमुनि, १ देखि ४ वर्ष, ५ देखि ९ वर्ष, १० देखि १४ वर्ष, १५ देखि २४ वर्ष, २५ देखि ४५ वर्ष, ४६ देखि ५९ वर्ष, ६० देखि ६९ वर्ष तथा ७० वर्षमाथि गरी ९ समूहमा बिभाजन गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएकोमा सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार गाउँपालिकामा १ वर्षभन्दा मुनिका बालबालिकाहरु जम्मा जनसंख्या २९९ रहेको छ भने १ देखि ४ वर्षको जम्मा संख्या १,९८७ रहेको छ । यसैगरी ५ देखि ९ वर्षका बालबालिकाहरु २,५७४ तथा १० देखि १४ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाको संख्या २,५१८ छ । १५ देखि २४ वर्षसम्मका युवाहरुको संख्या ५,८७५ र ७० वर्ष उमेर पुगेका जेष्ठ नागरिकहरुको संख्या १,७२८ रहेको छ । उमेर अनुसारको जनसंख्याको विवरण तालिका नं. ९ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ९ (क)
उमेर अनुसार लैगिंक जनसंख्या

वडा नं.	१ वर्षमुनि			१ देखि ४ वर्ष			५ देखि ९ वर्ष			१० देखि १४ वर्ष			१५ देखि २४ वर्ष		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	१९	२३	४२	१६७	१५४	३२१	१८७	१६८	३५५	१७५	१६५	३४०	३५२	३४८	७००
२	१६	१९	३५	११०	११९	२२९	१३३	१२१	२५४	१२१	१२९	२५०	३२३	२९८	६२१
३	२२	३४	५६	१६३	१६०	३२३	१६७	१५८	३२५	१३८	१३२	२७०	३३२	३१९	६५१
४	१९	२२	४१	१४०	१५४	२९४	१६५	१९५	३६०	१८६	१८५	३७१	४९७	४६४	९६१
५	१३	१०	२३	६६	५९	१२५	९८	९२	१९०	१२२	११०	२३२	२३६	२७१	५०७
६	९	११	२०	११२	११०	२२२	१६५	१६६	३३१	१७५	१६४	३३९	३११	२८८	५९९
७	१२	१४	२६	१२०	१११	२३१	१९६	१८१	३७७	१४६	१३२	२७८	४३६	४०२	८३८
८	२७	२९	५६	११२	१३०	२४२	१८६	१९६	३८२	२१४	२२४	४३८	५१३	४८५	९९८
जम्मा	१३७	१६२	२९९	९९०	९९७	१९८७	१२९७	१२७७	२५७४	१२७७	१२४१	२५१८	३०००	२८७५	५८७५

तालिका नं ५ (ख)

उमेर अनुसार लैंगिक जनसंख्या

२५ देखि ४५ वर्ष			४६ देखि ५५ वर्ष			६० देखि ६५ वर्ष			७० वर्ष देखि माथि			जम्मा		
महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
५६५	५४५	१११०	२४७	२२६	४७३	१०५	८९	१९४	१०२	९८	२००	१९१९	१८१६	३७३५
४५०	४१२	८६२	२४६	२२७	४७३	१३०	११४	२४४	९२	८७	१७९	१६२१	१५२६	३१४७
५२१	४७४	९९५	२५२	२३२	४८४	११२	११५	२२७	११२	१२३	२३५	१८१९	१७४७	३५६६
७६७	६९७	१४६४	४०२	३९८	८००	१७४	१८४	३५८	१६२	१४५	३०७	२५१२	२४४४	४९५६
३४५	३४२	६८७	१७६	१४५	३२१	९८	६०	१५८	८५	७८	१६३	१२३९	११६७	२४०६
४३५	४१७	८५२	२०२	१९९	४०१	८३	७६	१५९	७८	७७	१५५	१५७०	१५०८	३०७८
४९३	४८४	९७७	२७०	२६०	५३०	६०	६२	१२२	८८	८६	१७४	१८२१	१७३२	३५५३
१०२२	८९८	१९२०	४५६	४५८	९१४	११८	१११	२२९	१५६	१५९	३१५	२८०४	२६९०	५४९४
४५९८	४२६९	८८६७	२२५१	२१४५	४३९६	८८०	८११	१६९१	८७५	८५३	१७२८	१५३०५	१४६३०	२९९३५

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

३.४ मातृभाषाका आधारमा जनसंख्या विवरण

गाउँपालिकामा बसोबास गरेको जनसंख्यालाई मातृ भाषाको आधारमा हेर्दा मुख्यत नेपाली र दोश्रो मुख्य भाषाका रुपमा तामाङ भाषा मात्र बोलेको देखिन्छ । सर्भेक्षण अनुसार नेपाली भाषा बोल्नेहरु ६५ प्रतिशत छन् भने तामाङ भाषा बोल्नेहरु ३१ प्रतिशत देखिन्छ । जातिको दृष्टिले गाउँपालिकामा नेवार, मगर तथा गुरुङ जातिहरु भए पनि अलग भाषा बोल्ने गरेको सर्भेक्षणबाट देखिन आएन । गाउँपालिकाको भाषा अनुसारको परिवार र जनसंख्या तालिका नं १० मा दिइएको छ ।

तालिका नं १०

मातृभाषा अनुसार परिवार संख्या र जनसंख्या

वडा नं.	नेपाली भाषा	तामाङ भाषा	अन्य भाषा	जम्मा
१	७६९	२९६६	०	३७३५
२	१२८१	१८६६	०	३१४७
३	२४६४	११०२	०	३५६६
४	३६८६	१२७०	०	४९५६
५	२१७८	२२८	०	२४०६
६	२५०२	५७६	०	३०७८
७	३०५५	४९८	०	३५५३
८	४७६९	७२५	०	५४९४
जम्मा जनसंख्या	**२०७०४**	**९२३१**	**०**	**२९९३५**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

चित्र नं. ३

भाषागत जनसंख्याको अवस्था (प्रतिशतमा)

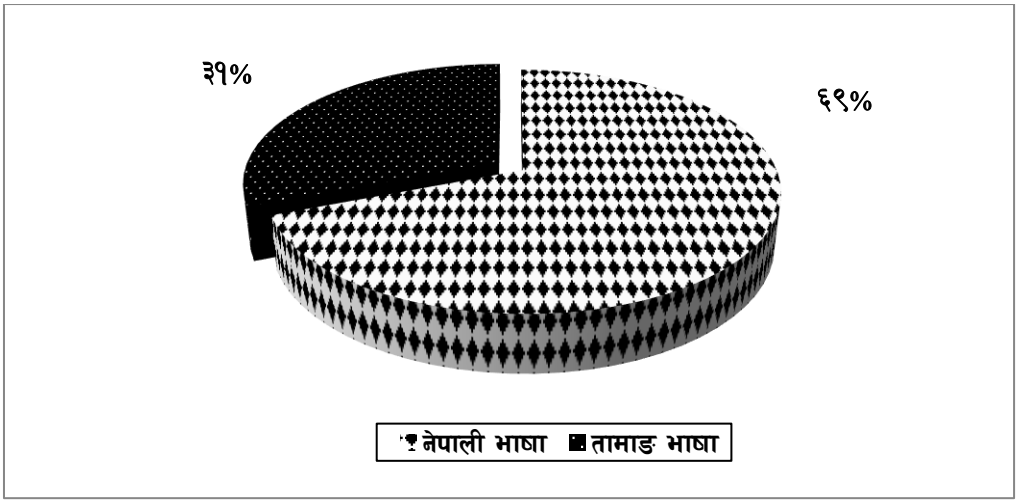

३.५ धर्मका आधारमा जनसंख्या विवरण

गाउँपालिकामा मुख्यत हिन्दू धर्म मान्नेहरुको संख्या बढी देखिन्छ । तामाङ जातिको बसोबास भएको कारण बौद्ध धर्मावलम्वीहरुको संख्या पनि उल्लेख्य देखिन्छ । छिटफुट रुपमा क्रिश्चियन धर्म मान्नेहरु पनि गाउँपालिकाभित्र देखिए । घरधुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार गाउँपालिका भरी हिन्दू धर्म मान्नेहरु ४,०७८ परिवार छन् जुन गाउँपालिकाको कूल जनसंख्याको करीव ६७.५ प्रतिशत हुन आउँछ । यसैगरी बौद्ध धर्म मान्नेहरु १,८२२ परिवार छन् । यो कूल जनसंख्याको करीव ३० प्रतिशत हो । धर्मका आधारमा वडागत घरधुरीको अवस्था तालिका नं. ११ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ११

धर्मका आधारमा परिवार संख्या तथा जनसंख्या विवरण

वडा नं.	हिन्दू	बौद्ध	इस्लाम	क्रिश्चियन	जम्मा
१	१६७	५५१	०	३४	७५२
२	२२७	३७०	०	३५	६३२
३	४९७	२३२	०	११	७४०
४	७४७	२६०	०	५	१०१२
५	४३५	४६	०	२	४८३
६	४८४	११६	०	१२	६१२
७	५९०	१०१	०	१९	७१०
८	९३१	१४६	०	१८	१०९५
जम्मा परिवार संख्या	४०७८	१८२२	०	१३६	६०३६
जम्मा जनसंख्या	२०२२७	९०३७	०	६७१	२९९३५

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

चित्र नं. ४

धर्मका आधारमा जनसंख्या (प्रतिशतमा)

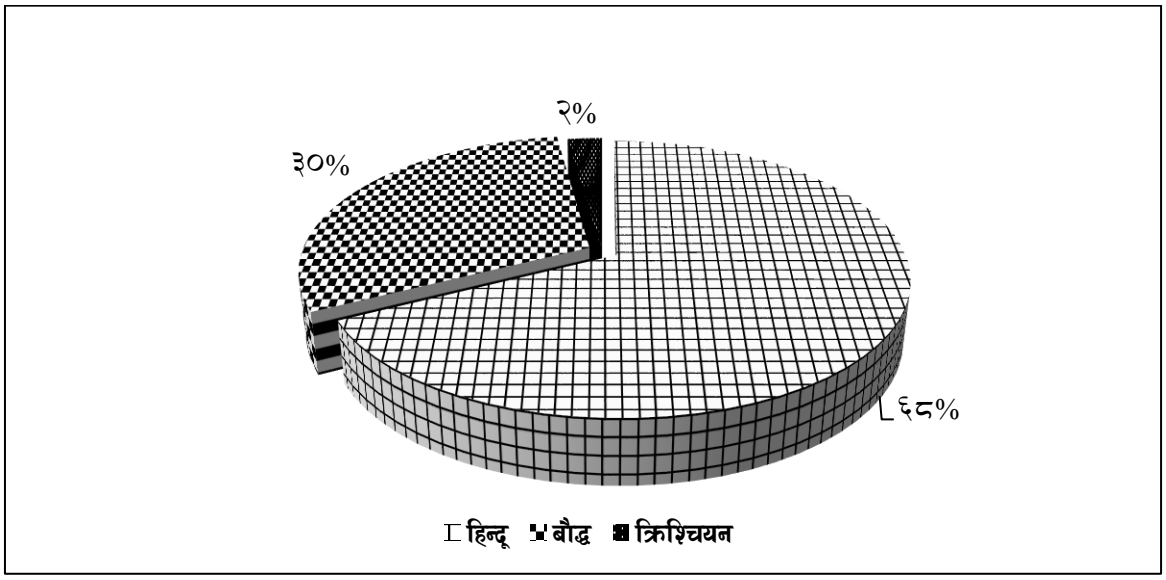

३.६ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण

गाउँपालिकामा सबै किसिमका जातिहरुको बसोबास रहेको देखिन्छ । गाउँपालिका भरी जनजातिको संख्या सबैभन्दा बढी करीव ५२ प्रतिशत छ । जनजाति अन्तर्गत तामाङ, गुरुङ, नेवार, मगर तथा भुजेलहरुको बसोबास रहेको छ । दोश्रोमा क्षेत्रीहरु देखिन्छन् । गाउँपालिकाभरी क्षेत्रीहरु करीव ३७ प्रतिशत र ब्राम्हणहरु ५ दशमलव २३ प्रतिशत छन् । गाउँपालिकामा केही दलित र सन्यासीको पनि बसोबास भएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । गाउँपालिकाको जातिगत परिवार संख्या र जनसंख्याको विवरण तालिका नं. १२ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १२

जातजाति अनुसार वडागत जन संख्या

वडा	ब्राह्मण	क्षेत्री	नेवार	तामाङ	मगर	गुरुङ	कामी	दमा	सन्यास	भुजे	अन्य	जम्मा
१	५	०	४०८	२९६४	१४९	५८	१४०	११	०	०	०	३७३५
२	०	५६	५४१	१८६०	३४६	०	३३२	१२	०	०	०	३१४७
३	०	३२८	२०८६	११३०	४	०	१८	०	०	०	०	३५६६
४	१२४४	१६२०	५८७	१२६५	०	०	१२१	९६	२३	०	०	४९५६
५	९८	१७६२	०	२३२	०	०	११४	१२४	०	७६	०	२४०६
६	१६	२०२२	४७	५८०	६३	६६	१८२	१०२	०	०	०	३०७८
७	१०४	२०३२	३०४	५०२	०	१५१	३१	१२६	१८	२४७	३८	३५५३
८	९८	३१८९	१०१२	७२९	०	०	३७६	१६	०	५२	२२	५४९४
जम्मा	**१५६५**	**११००**	**४९८**	**९२६२**	**५६२**	**२७५**	**१३१**	**४८७**	**४१**	**३७५**	**६०**	**२९९३**
प्रतिश	**५.२३**	**३६.७८**	**१६.६५**	**३०.९**	**१.८**	**०.९**	**४.३९**	**१.६३**	**०.१४**	**१.२५**	**०.२**	**१००**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

चित्र नं. ५

जातिगत जनसंख्याको अवस्था (प्रतिशतमा)

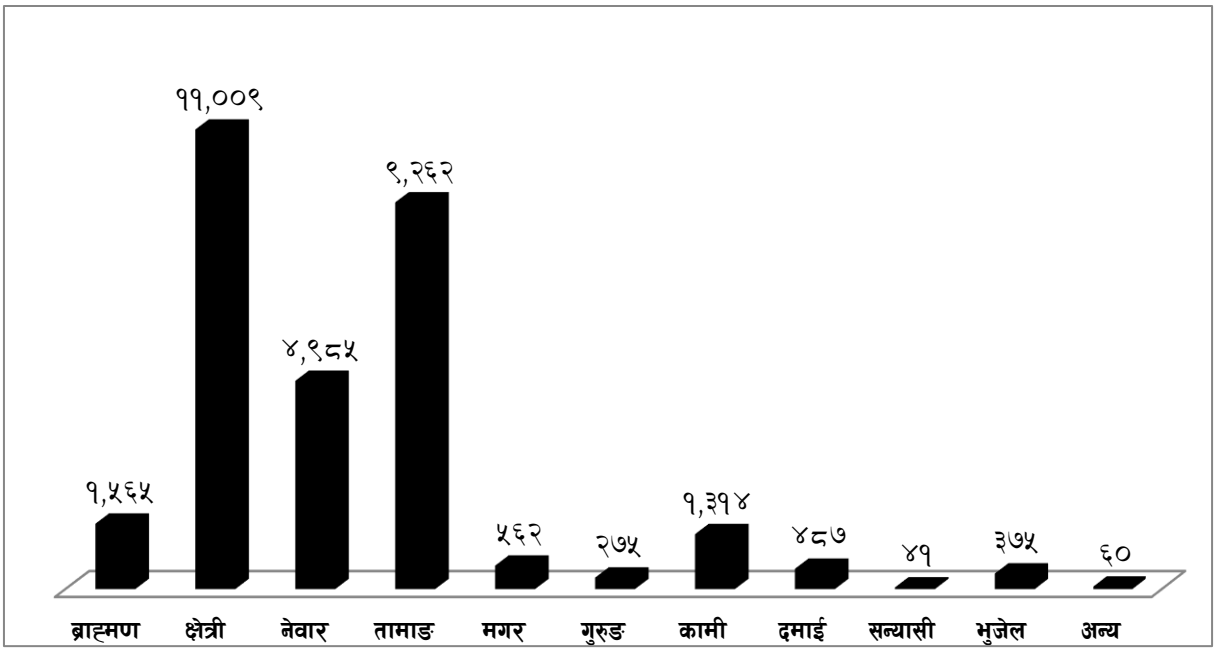

३.७ पेशाका आधारमा परिवार तथा जनसंख्या

गाउँपालिकाको वासिन्दाको प्रमुख पेशा कृषि देखिएको छ । गाउँपालिकाको जम्मा परिवार संख्यामध्ये ६४ प्रतिशत परिवारको पेशा कृषि भएको सर्भेक्षणले देखाएको छ । सर्भेक्षण अनुसार आएको विवरणमा कृषि, गृहिणी तथा अन्य आर्जनको खास पेशा नभएको भनी आएकोलाई कृषिमा गणना गरिएको छ । दोश्रो मुख्य पेशाको रुपमा निजी तथा सरकारी क्षेत्रको नोकरी र मजदुरी देखिएको छ । नोकरी भनिए पनि निजी क्षेत्रको काम मजदुरी जस्तै भएकोले यसलाई मजदुरी अन्तर्गत नै राखिएको छ । यसरी गणना गर्दा मजदुरी गर्नेको प्रतिशत १५ देखिन्छ । यसैगरी केही संख्या उद्यमी भएको तथा केहीको पेशा बिद्यार्थी भनी उल्लेख भई आएको देखिन्छ । सर्भेक्षण अनुसार पेशासँग सम्बन्धित विवरण तालिका नं. १३ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १३.

प्रमुख पेशाका आधारमा परिवार संख्या

वडा नं.	कृषि	नोकरी			उद्यमी व्यापारी	मजदुरी	बिद्यार्थी	गृहिणी	आयआर्जनको पेशा नभएको	अन्य	जम्मा
		सरकारी	गैर सरकारी	निजी क्षेत्र							
१	५८१	२४	४१	४००	१७	१२२	१३	२७२	३५४	४५९	२२८३
२	८२४	४२	३१	१००	१३	११४	१०८	४०७	२४८	६९	१९५६
३	८२५	७६	२८	२६६	४५	२२९	६७	२१३	३१६	६५	२१३०
४	१६५०	१२६	३०	१७६	१७	१७९	६६	१६७	४३१	३८३	३२२५
५	४९१	५९	१८	१३९	१८	१४२	३८	१७४	३२७	१०९	१५१५
६	२६९	८७	६०	१३२	१४	१६६	८	६५४	३१४	१४८	१८५२

वडा नं.	कृषि	नोकरी			उद्यमी व्यापारी	मजदुरी	बिद्यार्थी	गृहिणी	आयआर्जनको पेशा नभएको	अन्य	जम्मा
		सरकारी	गैर सरकारी	निजी क्षेत्र							
७	७२४	१६८	७१	१६८	८१	१३१	१५२	४६८	२८०	१०२	२३४५
८	१०२०	२११	७०	१५४	५२	२५९	९९	१०६४	३२९	५७४	३८३२
जम्मा	६३८४	७९३	३४९	१५३५	२५७	१३४२	५५१	३४१९	२५९९	१९०[illegible]	१९१३[illegible]

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

चित्र नं. ६

पेशामा सम्लग्न आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्या

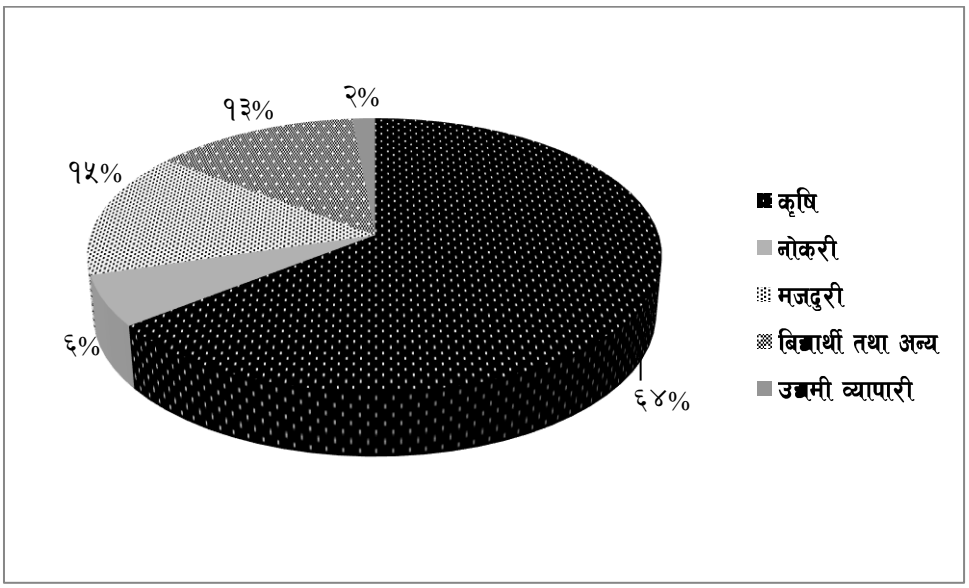

३.८ आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या विवरण

१५ देखि ५९ वर्षसम्मको उमेरलाई आर्थिक रुपमा सक्रिय मानिन्छ । गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारी गर्न सङ्कलन गरिएको तथ्याङ्क विवरण अनुसार गाँउगाउँपालिकाको कूल २९९३५ जनसंख्यामध्ये १९१३८ जनसंख्या आर्थिक रुपमा सक्रिय भएको देखिन्छ । यो कुल जनसंख्याको करीव ६४ प्रतिशत हो । यो प्रतिशत सबैभन्दा बढी वडा नं. ८ मा ६९.७५ प्रतिशत छ भने सबैभन्दा कम वडा नं. ६ मा ६०.१७ प्रतिशत रहेको छ । सक्रिय जनसंख्याको यो प्रतिशत नेपालको राष्ट्रिय औसतभन्दा केही माथि रहेको छ । विवरण लिने समयमा उत्तरदाताबाट प्राप्त विवरणका आधारमा तयार गरिएकोले यो संख्या केही बढी भएको हुनसक्छ । यस अनुसार गाउँपालिकाको जम्मा आर्थिक रुपमा निष्क्रिय जनसंख्या ३६ प्रतिशत हुन आँउछ । आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्याको वडागत विवरण तालिका नं. १४ तथा चित्र नं. ७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १४

आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्याको वडागत विवरण

वडा नं.	आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्या			सबै उमेरको जम्मा जनसंख्या	कूल जनसंख्यामा आर्थिक रुपमा सक्रया जनसंख्याको प्रतिशत
	महिला	पुरुष	जम्मा		
१	११६४	१११९	२२८३	३७३५	६१.१२
२	१०१९	९३७	१९५६	३१४७	६२.१५
३	११०५	१०२५	२१३०	३५६६	५९.७३
४	१६६६	१५५९	३२२५	४९५६	६५.०७
५	७५७	७५८	१५१५	२४०६	६२.९७
६	९४८	९०४	१८५२	३०७८	६०.१७
७	११९९	११४६	२३४५	३५५३	६६.००
८	१९९१	१८४१	३८३२	५४९४	६९.७५
जम्मा	**९८४९**	**९२८९**	**१९१३८**	**२९९३५**	**६३.९३**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

चित्र नं. ७

आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्या

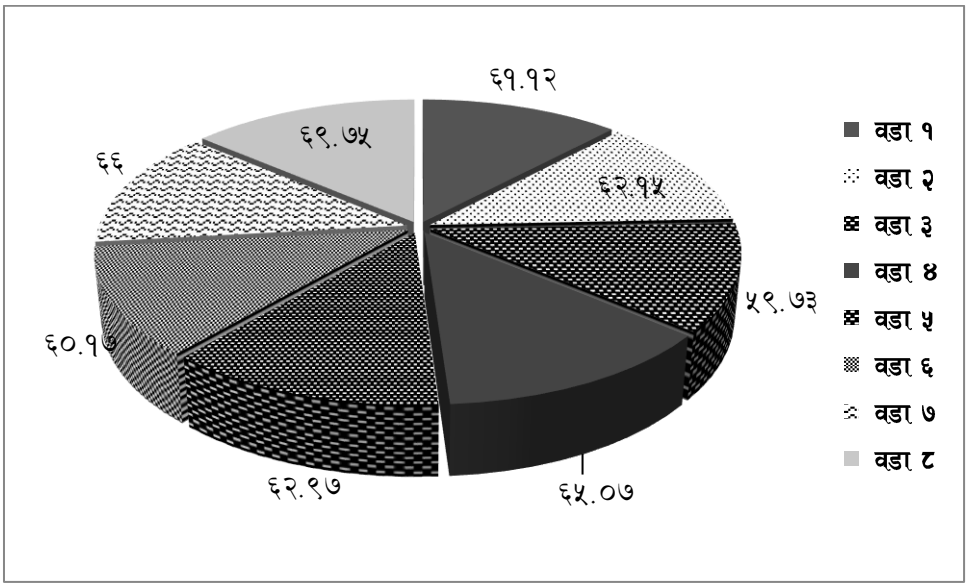

३.५ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण

गाउँपालिकामा जम्मा १८७ जना फरक क्षमताका जनशक्ति भएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । फरक क्षमताको प्रकार अनुसार हेर्दा शारीरिक अपाङ्गता भएका ६१ जना, दृष्टिबिहिन १६ जना, देख्न र सुन्न नसक्ने ११ जना, बोल्न र सुन्न नसक्ने २६ जना, बौद्धिक अपाङ्गत वा सुस्त २० जना तथा बहुअपाङ्गत ७ जना रहेका छन् । यी मध्ये ५१ जनाले मात्र अपाङ्गता परिचयपत्र प्राप्त गरेको गाउँपालिकाको अभिलेखबाट देखिन्छ । वडागत रुपमा अपाङ्गता भएकाहरुको संख्या तालिका नं. १५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १५

भिन्न शारीरिक तथा मानसिक क्षमता भएका (अपाङ्ग) हरुको विववरण

वडा नं	शारीरिक अपाङ्ग वा विकलाङ्ग		दृष्टिविहीन र न्यून दृष्टिविहीन		देख्न र सुन्न नसक्ने		बोल्न र सुन्न नसक्ने		बौद्धिक अपाङ्ग वा सुस्त मनस्थिति		बहुअपाङ्गता		अशक्त/ आश्रित		जम्मा		
	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	
१	६	१	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	१	७	३	१०
२	३	५	०	०	१	०	३	२	०	०	०	०	१	३	८	१०	१८
३	१	२	१	०	०	०	०	१	०	०	०	०	१	०	३	३	६
४	५	७	५	२	१	०	१	१	०	४	०	१	०	१	१२	१६	२८
५	०	३	०	०	०	०	१	३	१	१	०	०	३	१	५	८	१३
६	०	६	१	५	१	०	३	२	२	३	०	१	०	१	७	१८	२५
७	९	१७	१	०	१	३	२	२	१	३	२	२	११	२	२७	२९	५६
८	३	३	१	०	३	१	३	०	३	२	०	१	६	५	१९	१२	३१
जम्मा	२७	४४	९	७	७	४	१४	१२	७	१३	२	५	२२	१४	८८	९९	१८७

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

३.१० बसाइ सराइको अवस्था

गाउँपालिका क्षेत्रमा अन्यत्रबाट बसाई सरी आउनेहरुको तथ्याङ्क हेर्दा थोरै परिवार मात्र आएको देखिन्छ । बसाइ सराइको अवस्था पनि एउटा वडा वा आफ्नो साविकको स्थानबाट बजार नजिक जाने गरेको प्रवृत्ति देखिन्छ । यसरी बसाइ सरी आउने कारणमा सेवा सुविधाको कारण सबैभन्दा बढी देखिन्छ । वडागत रुपमा बसाइ सराइको अवस्था तथा बसाइ सर्नुपर्ने कारणको विवरण तालिका नं. १६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १६

विगत १० वर्षभित्र बसाइ सरी आउनेहरुको विवरण

वडा नं.	बसाइं सरी आएको भए कहाँबाट आएको			बसाइं सर्नुको कारण				
	गाउँपालिका भित्र	जिल्ला भित्र	जिल्ला बाहिर	सेवा सुविधाको कारण	रोजगारीको कारण	प्राकृतिक प्रकोपका कारण	विगतको द्वन्द्वको कारण	बस्न असहज भएको कारण
१	०	०	०	०	०	०	०	०
२	१	०	०	१	०	०	०	०
३	०	०	०	०	०	०	०	०
४	०	०	०	०	०	०	०	०
५	०	०	०	०	०	०	०	०
६	०	१	१	०	१	०	०	१
७	०	१	०	१	०	०	०	०
८	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा	१	२	१	२	१	०	०	१

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

३.११ व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी विवरण

व्यक्तिगत घटना दर्ताको अभिलेख आर्थिक वर्ष अनुसार नभई प्रत्येक बैशाख १ देखि चैत्र मसान्तसम्मको राखिन्छ। उक्त अभिलेख अनुसार गाउँपालिकाको २०७४ सालमा कूल जन्म ६६१ दर्ता भएका, मृत्यु १८७ दर्ता भएका, विवाह ३०० दर्ता भएका, वसाइसराइ आउने र जाने गरी ६२ घटना दर्ता भएका छन् । सम्बन्ध विच्छेदको घटना दर्ता भएका देखिँदैनन् । वडागत रुपमा व्यक्तिगत घटना दर्ताको अभिलेख तालिका नं. १७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १७

व्यक्तिगत घटना सम्बन्धी अभिलेख

वडा नं.	जन्मदर्ता			मृत्युदर्ता			विवाह	बसाइ सराइ				सम्बन्ध् विच्छेद
	म	पु	ज	म	पु	ज		दर्ता संख्या	गएको जनसंख्या	आएको जनसंख्या	जम्मा	
१	४४	४२	८६	७	१३	२०	३८	२	६	०	६	०
२	४७	४७	९४	६	१२	१८	४५	३	६	०	६	०
३	४५	४२	८७	१०	१३	२३	५०	३	०	१३	१३	०
४	४७	५३	१००	१०	१०	२०	६२	०	०	०	०	०
५	३९	४९	८८	८	१०	१८	१६	०	०	०	०	०
६	२०	२९	४९	१३	१०	२३	२२	९	१४	१०	२४	०
७	२९	३२	६१	१०	१०	२०	२६	१	४	०	४	०
८	५१	४५	९६	१९	२६	४५	४१	२	४	५	९	०
जम्मा	३२२	३३९	६६१	८३	१०४	१८७	३००	२०	३४	२८	६२	०

श्रोतः गाउँपालिका कार्यालय, सामाजिक विकास शाखा, २०७५

३.१२ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित विवरण

राज्यले निश्चित उमेर पार गरेकाहरु, एकल महिलाहरु तथा निश्चित खालको अपाङ्गहरुको जीवन निर्वाहमा सहयोग गर्ने उद्देश्यले सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था गरेको छ । यस गाउँपालिकाभित्र आव २०७४/७५ सम्म यो सुविधा प्राप्त गर्नेहरुको जम्मा संख्या २३३८ रहेको छ । यसरी सुविधा प्राप्त गर्नेहरुमा १३३८ जना जेष्ठ नागरिक, ११५ जना जेष्ठ दलित, ७ जना एकल महिला, ६३७ जना विधवा, पूर्ण अशक्त ३१ जना, अति अशक्त अपाङ्गहरु ६० तथा दलित बालबालिका १४८ रहेका छन् । गाउँपालिकाभरीको सामाजिक सुरक्षा सुविधा प्राप्त गर्नेहरुको संख्या तालिका नं. १८ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १८

सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने लाभग्राहीको विवरण

क्र.सं.	लक्षित समूह	२०७४/७५ मा लगत कट्टा			२०७४/७५ मा लगत थप			२०७५/७६ का लागि कायम		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	जेष्ठ नागरिक अन्य	६६	५७	१२३	९९	११०	२०९	६९६	६४२	१३३८
२	जेष्ठ नागरिक दलित	२	१	३	३	६	९	६३	५६	११९
३	एकल महिला	०		०	३		३	५		५
४	विधवा	८		८	४६		४६	६३७		६३७

क्र.सं.	लक्षित समूह	२०७४/७५ मा लगत कट्टा			२०७४/७५ मा लगत थप			२०७५/७६ का लागि कायम		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
५	पूर्ण अशक्त अपाङ्ग	०	३	३	०	२	२	११	२०	३१
६	अति अशक्त अपाङ्ग	०	२	२	३	१८	२१	२१	३९	६०
७	दलित बालबालिका	०	२	२	६	५	११	७६	७२	१४८
जम्मा		७६	६५	१४१	१६०	१४१	३०१	१५०९	८२९	२३३८

श्रोतः गाउँपालिका कार्यालय, सामाजिक विकास शाखा, २०७५

३.१३ विवाह उमेर

मुलुकी ऐनको संशोधन भई बनेको देवानी आचार संहिताले केटा तथा केटी दुवैको विवाह गर्ने उमेर कम्तीमा २० वर्ष निर्धारण गरेको छ । यसअघि यो उमेर १८ वर्ष कायम गरेको थियो । समुदायमा १८ वर्ष मुनि विवाह गर्ने प्रचलन अझै कामय रहेको छ । विगत ५ वर्षमा भएका विवाहको उमेर विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा बढी १८ देखि २० वर्षको उमेरमा विवाह भएको देखिन्छ । त्यसपछिको संख्या २० देखि २५ वर्षको उमेर समूहभित्र विवाह गर्ने र त्यसपछि २५ वर्षपछि विवाह गर्नेहरु देखिन्छन् । वडागत रुपमा उमेर अनुसार विवाह हुनेहरुको संख्या तालिका नं. १५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १५

विगत ५ वर्षमा भएका विवाहको उमेरगत विवरण

वडा नं.	१८ वर्ष मुनि		१८ -२० वर्ष		२० -२५ वर्ष		२५ वर्ष माथि		जम्मा		
	छोरा	छोरी	छोरा	छोरी	छोरा	छोरी	छोरा	छोरी	छोरा	छोरी	जम्मा
१	१०	८	४२	२२	१९	२२	०	१३	७१	६५	१३६
२	९	१	३५	२५	९	२७	९	१८	६२	७१	१३३
३	९	१	२९	२८	७	१२	८	२०	५३	६१	११४
४	१०	१०	३४	१९	१२	२३	६	२४	६२	७६	१३८
५	१२	१२	४६	३०	१४	२१	५	२२	७७	८५	१६२
६	११	६	३९	२६	७	३४	५	१८	६२	८४	१४६
७	१७	८	३४	२२	६	१९	७	१५	६४	६४	१२८
८	२४	१३	५८	५६	१३	२६	१०	१७	१०५	११२	२१७
जम्मा	१०२	५९	३१७	२२८	८७	१८४	५०	१४७	५५६	६१८	११७४

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

३.१४ बहु विवाह र पुन विवाहको अवस्था

२०७५ भाद्र १ देखि दोश्रो विवाह स्वतः अवैध हुने व्यवस्था देवानी संहिता २०७४ ले गरेको छ । यसअघि बिभिन्न कारणवश समुदायमा दोश्रो विवाह गर्नेहरुको संख्या केही देखिन्छ । घरधुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार गाउँपालिका भरी जम्मा १२० वटा बहुविवाह भएका देखिन्छन् । यसरी बहु विवाह गर्नेहरु सबैभन्दा बढी वडा नं. ७ मा देखिन्छ । बहुविवाह गर्नुपर्ने कारणमा सबैभन्दा बढी अन्य कारणले भन्नेमा ५५ जना देखिएको छ

भने सबैभन्दा कम दीर्घरोगी भएर भन्नेमा २ जना देखिएको छ । वडागत रुपमा बहुविवाह गर्नेको संख्या तथा कारण तालिका नं. २० मा दिइएको छ ।

यसैगरी पुन विवाहको अवस्था हेर्दा १३१ जनाले पुन विवाह गरेको र पुन विवाह गर्नुपर्ने कारणमा ३९ जनाको श्रीमान् वा श्रीमतीको मृत्यु भएको तथा बाँकी ९२ को श्रीमान् वा श्रीमतीले अर्को विवाह गरेको तथा अन्य कारण देखिन्छ । वडागत रुपमा पुन विवाह गर्नुपर्ने कारण तालिका नं. २१ मा दिइएको छ ।

तालिका नं २०

बहु विवाह भएको भए कारण

वडा नं.	पारिवारिक कारण	सन्तान नभएर	दीर्घरोगी भएर	अन्य कारण	जम्मा
१	३	२	०	१०	१५
२	२	४	१	६	१३
३	५	३	०	२	१०
४	२	१	०	०	३
५	२	४	०	७	१३
६	४	३	०	०	७
७	५	५	१	२८	३९
८	८	१०	०	२	२०
जम्मा	३१	३२	२	५५	१२०

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं २१

पुन विवाहको अवस्था र कारण

वडा नं.	पुन विवाह		पुन विवाहको कारण		
	भएको	नभएको	श्रीमान् वा श्रीमतीको	अन्य	जम्मा
१	१३	१०७	३	१०	१३
२	१६	१९२	९	७	१६
३	१२	१५४	२	१०	१२
४	८	१२०	२	६	८
५	२१	१३०	४	१७	२१
६	११	१२२	१०	१	११
७	३१	१५५	८	२३	३१
८	१९	१६६	१	१८	१९
जम्मा	**१३१**	**११४६**	**३९**	**९२**	**१३१**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

३.१५ अन्तर जातीय विवाहको अवस्था

पछिल्लो समय समुदायमा अन्तर जातीय विवाहको अवस्था बढेको देखिन्छ । अन्तर जातीय विवाहमा ब्राम्हण र क्षेत्री, ब्राम्हण र जनजातिको विवाह केही कम देखिन्छ भने क्षेत्री र जनजाति वीचको विवाह केही बढी देखिन्छ। वडागत रुपमा हेर्दा सबैभन्दा बढी अन्तरजातीय विवाह वडा नं. ७ मा र सबैभन्दा कम अन्तरजातीय विवाह वडा नं २ र ३ मा भएको देखिन्छ । गाउँपालिका भरी भएको अन्तरजातीय विवाहको अवस्था तालिका नं. २२ मा दिइएको छ।

तालिका नं २२

अन्तरजातिय विवाहको अवस्था विवाह भएको भए

वडा नं.	अन्तर जातीयताको किसिम						जम्मा
	ब्राम्हण र क्षेत्री	ब्राम्हण र जनजाति	ब्राम्हण र दलित	क्षेत्री र जनजाति	क्षेत्री र दलित	जनजाति र दलित	
१	०	०	०	८	०	०	८
२	०	०	०	३	०	०	३
३	०	०	०	३	०	०	३
४	६	२	०	५	०	०	१३
५	२	०	०	३	०	०	५
६	०	०	०	१०	०	०	१०
७	०	०	०	१६	०	०	१६
८	०	०	०	४	०	०	४
जम्मा	**८**	**२**	**०**	**५२**	**०**	**०**	**६२**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

परिच्छेद ४: आर्थिक अवस्था

४.१ प्राविधिक, सीपयुक्त तथा विशेष व्यवसायिक दक्षता भएका जनशक्ति

गाउँपालिकामा फरक फरक दक्षता भएका जनशक्तिहरु उल्लेख्य रुपमा भएको देखिन्छ । यस्ता जनशक्तिहरुमा डकर्मी, सिकर्मी, ड्राइभर, मेकानिक्स, स्वास्थ्यकर्मी, इलेक्ट्रिसियन, कृषि प्राविधिक, वन प्राविधिक, पशु तथा कृषि प्राविधिक प्लम्बर आदि छन् । वडागत रुपमा भएका दक्ष जनशक्तिहरुको विवरण तालिका नं. २३ मा दिइएको छ ।

तालिका नं २३ (क)

व्यवसायिक दक्षता भएका जनसंख्या

वडा नं.	डकर्मी		सिकर्मी		मेकानिक्स		स्वास्थ्यकर्मी		इलेक्ट्रिसियन		सिलाइबुनाइ	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	५	७५	०	२३	०	३	४	०	१	१	११	४
२	८	५४	०	१८	०	२	३	०	०	०	१४	३
३	७	५४	०	२४	०	०	२	१	०	०	८	०
४	१२	८२	०	२८	१	३	२	०	०	१	११	१
५	१०	३८	०	१९	०	४	०	१	०	४	१४	८
६	१२	७२	३	१०	०	३	६	१	०	१	२१	१८
७	१३	६९	१	९	०	६	११	४	०	१२	३५	८
८	२१	३७	०	१६	०	८	१	५	०	६	२३	०
जम्मा	**८८**	**४८१**	**४**	**१४७**	**१**	**२९**	**२९**	**१२**	**१**	**२५**	**१३७**	**४२**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं २३ (ख)

व्यवसायिक दक्षता भएका जनसंख्या

वडा नं	कृषि प्राविधिक		पशु प्राविधिक		वन प्राविधिक		प्लम्बर		इन्जिनियरिङ		खोजउद्धार कार्यकर्ता	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	०	१	०	०	०	०	०	१४	०	२	०	०
२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	३
३	०	०	०	०	०	०	०	१	०	२	१	९
४	०	०	०	०	०	०	१	१	०	३	०	६
५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२	१४
६	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५
७	१	२	१	२	०	०	०	२	३	४	३	५०
८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	४	०	०
जम्मा	**१**	**३**	**१**	**२**	**०**	**०**	**१**	**१८**	**३**	**१६**	**७**	**८७**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं २३ (ग)

व्यवसायिक दक्षता भएका जनसंख्या

वडा नं.	सामाजिक परिचालक		उद्यम प्रशिक्षक		संगीत तथा कला		परामर्श सेवा		पत्रकारिता	पर्यटन गाइड		वाँस निगालोका	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिल	पुरुष	महिल	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
१	०	२	०	२	०	०	०	०	०	१	१	०	१
२	०	१	०	०	०	०	०	०	०	१	१	०	२
३	२	२	०	२१	३४	२१	०	०	०	०	०	०	०
४	३	२	०	०	१	०	१	०	१	१	४	१	०
५	४	१	०	०	०	०	१	१	०	०	१	२	२
६	८	१०	०	०	०	२	२	१	०	१	०	०	५
७	२१	१३	०	२	०	४	०	०	३	१	२	०	१४
८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३
जम्म	**३८**	**३१**	**०**	**२५**	**३५**	**२७**	**४**	**२**	**४**	**५**	**९**	**३**	**२७**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.२ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकाको वासिन्दाको प्रमुख पेशा कृषि नै हो । गाउँपालिकाको जम्मा परिवार संख्यामध्ये ६४ प्रतिशत परिवारको पेशा कृषि भएको सर्भेक्षणले देखाएको छ । दोश्रो मुख्य पेशाको रुपमा मजदुरी तथा तेश्रो मुख्य पेशाको रुपमा सरकारी तथा निजी क्षेत्रमा गरिने नोकरी भएको देखिन्छ । आर्थिक रुपमा सक्रिय उमेर समूहको पेशागत रुपमा सम्लग्नताको विवरण तालिका नं. १३ मा उल्लेख गरिसकिएको छ ।

४.३ पेशा गरिरहेको स्थान

आय आर्जनका लागि बिभिन्न पेशामा लागेका गाउँपालिकाका पेशाकर्मीहरु धेरै गाउँपालिकाभित्र तथा केही मात्र गाउँपालिका बाहिर कार्यरत रहेको सर्भेक्षणले देखाएको छ । काम गरिरहेका व्यक्तिमध्ये करीव ८८ प्रतिशत पेशाकर्मीहरु गाउँपालिकाभित्र तथा १२ प्रतिशत पेशाकर्मी मात्र गाउँपालिका बाहिर काम गरिरहेका छन् । गाउँपालिका बाहिर काम गर्नेहरुमा जिल्लाभित्र, देशभित्र तथा विदेशमा समेत रहेका छन् । पेशा गरिरहेको स्थानको विवरण तालिका नं. २४ मा दिइएको छ ।

तालिका नं २४

पेशा गरिरहेको स्थान

वडा नं.	गाउँपालिकाभित्र	जिल्लाभित्र	प्रदेश तथा देशभित्र	देशबाहिर	जम्मा
१	१५७८	१४	११८	२३	१७३३
२	१७२७	२५	१११	३१	१८९४
३	१७५८	१३	३२०	६७	२१५८
४	१६२५	१८	३९०	४८	२०८१

वडा नं.	गाउँपालिकाभित्र	जिल्लाभित्र	प्रदेश तथा देशभित्र	देशबाहिर	जम्मा
५	१२८३	१४	१७८	२६	१५०१
६	१४२९	१५	१४९	२२	१६१५
७	१८१९	१३	२७८	१६	२१२६
८	३१९३	१९	२१६	१३	३४४१
जम्मा	१३९१२	१३१	१५६०	१९०	१६५४९
प्रतिशत	८८.०९	०.८३	९.८८	१.२	१००

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.४ औसत आम्दानी तथा खर्च विवरण

गाउँपालिकाको वासिन्दाको जम्मा वार्षिक आम्दानी १ अरब ४५ करोड ५५ लाख ७५ हजार ५ सय देखिएको छ । घरधुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार सबैभन्दा बढी आम्दानी वडा नं. ८ को रहेको छ भने सबैभन्दा कम आम्दानी वडा नं. ५ को रहेको छ । प्रति परिवार आम्दानीको दृष्टिले सबैभन्दा बढी आय वडा नं. ६ का बासिन्दाको छ भने प्रतिव्यक्ति आयको दृष्टिले हेर्दा सबैभन्दा कम आय वडा नं. २ को छ । उक्त आम्दानी कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रबाट हुने कूल आय, नोकरी, पेन्सन, वैदेशिक रोजगारी, उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय, मजदुरी तथा अन्य क्षेत्रबाट प्राप्त भएको आय समेत समावेश गरिएको छ । वडागत रुपमा जम्मा वार्षिक आय तथा प्रति परिवार आयको विवरण तालिका नं. २५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. २५ (क)

वडागत औसत आम्दानी विवरण

वडा	आम्दानी विवरण				
	कृषि तथा पशुपालन	व्यापार तथा उद्योग	नोकरी तथा पेन्सन	वैदेशिक रोजगार	ज्याला मजदुरी
१	७९९२५०००	६९७५००००	१७०००००	१५८३५०००	१५२५००००
२	७६८२००००	२५९५००००	१३०००००	१८६९४०००	१४२५००००
३	६६०२००००	३४०५००००	१०००००	१७५०००००	१४८७५०००
४	१३९१५००००	४९८०००००	१७०००००	९७५००००	२२३७५०००
५	५०५०००००	३२४०००००	१८०००००	९००००००	१७७५००००
६	७०३८००००	७९३५००००	१४०००००	१८४०००००	२०७५००००
७	८१६५००००	६१०५००००	८१०००००	१८०२००००	१६३७५०००
८	१२५९२५०००	६५२५००००	५२०००००	१५७०७०००	३२३७५०००
जम्मा	६९०३७००००	४१७६०००००	२१३०००००	१२२९०६०००	१५४०००००००

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं. २५ (ख)

वडागत औसत आम्दानी विवरण

वडा	घरभाडा	वचत तथा लगानी व्याज	जम्मा आम्दानी	प्रति परिवार औसत आम्दानी
१	१०४२५०००	१७५०००	१९३०६००००	२५६७२९
२	१००२००००	२१००००	१४७२४४०००	२३२९८१
३	७२२००००	८७०००	१३९८५२०००	२८४२५२
४	१८१५००००	१५४०००	२४१०७९०००	२३८२२०
५	१०५०००००	१२९०००	१२२०७९०००	२५२७५२
६	९१८००००	०	१९९४६००००	३२५९१५
७	१०६५००००	४३०००	१९५८८८०००	२७५८९९
८	१६४२५०००	३५५००	२६०९१७५००	२३८२८१
जम्मा	**९२५७००००**	**८३३५००**	**१४९९५७९५००**	**२५९०८४**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

चित्र नं. ८

पारिवारिक आम्दानीको श्रोत (प्रतिशतमा)

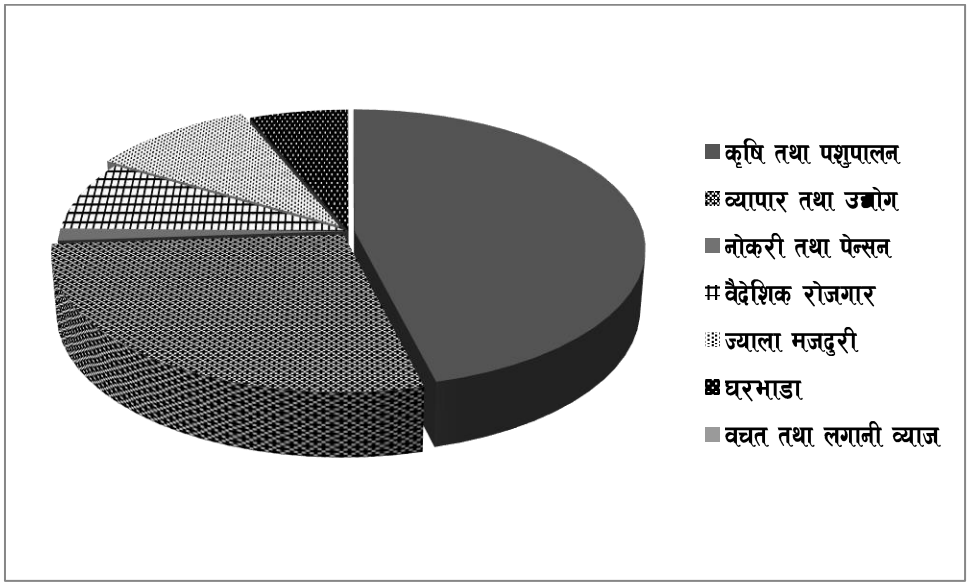

४.५ विपन्नता स्तरीकरण

समुदायको विपन्नता स्तर मापन गर्न बिभिन्न औजारहरु विकास गरिएका छन् । जिल्लामा संचालित स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम मार्फत दोलखामा पनि सबै साविकका गाविसहरुको विपन्नत स्तरीकरण गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रमले आर्थिक तथा सामाजिक दुवै प्रकारका सूचकहरुलाई आधार मानी ५ प्रकारमा विभाजन गरेको थियो । उक्त विधि अनुसार सम्पन्नताको लागि अंक १, उच्च मध्यमका लागि अंक २, मध्यमका लागि अंक ३ ए, विपन्नताका लागि अंक ३ बि तथा अति विपन्नताका लागि ४ गरिएको

थियो । उक्त विधि अनुसार उक्त परियोजनाले २०६९ मा गरेको मापन अनुसार शैलुङ गाउँपालिकाका साविकका गाविसका वासिन्दाहरुको विपन्नता स्तरीकरणको विवरण तालिका नं. २२ मा दिइएको छ । उक्त विवरण अनुसार सम्पन्न परिवारमा पर्ने ७१६, उच्च मध्यममा पर्ने १७१६, मध्यममा २३५५, विपन्न ३४० तथा अति विपन्नमा कुनै परिवार परेको देखिँदैन । साविक गाविस अनुसार विपन्नता स्तरीकरणको अवस्था तालिका नं. २६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. २६

विपन्नता स्तरीकरणको अवस्था

साविक गाविस	सम्पन्न (Catagory 1)	उच्च मध्यम (Catagory 2)	मध्यम (Catagory	विपन्न (Catagory	अति विपन्न (Catagory 4)
ताम्चेत दूधपोखरी	०	४७	४२०	७८	०
भुषाफेदा	०	६९	४९६	०	०
मागापौवा	०	१५२	७३९	६१	०
काटाकुटी	१२३	३००	३६८	०	०
फस्कु	५११	५१४	१७८	११५	०
शैलुडेश्वर	८२	६३४	१५४	८६	०
जम्मा	**७१६**	**१७१६**	**२३५५**	**३४०**	**०**

श्रोतः साविक जिविस सूचना शाखा, २०७५

४.६ खाद्यान्न सुरक्षा/आफ्नो कृषि उत्पादनले खान पुग्ने नपुग्ने अवस्था

गाउँपालिकामा खाद्य सुरक्षाको अवस्था सकारात्मक देखिँदैन । गाउँपालिकाका २,६३१ परिवारलाई ६ महिनाभन्दा कम मात्र आफ्नो उत्पादनले खान पुग्छ । करीव २,७८३ परिवारलाई ७ देखि ९ महिनासम्म तथा ४१९ परिवारलाई मात्र १२ महिना खान पुग्ने तथा २०३ परिवारले आफूलाई खान पुगेर बेचबिखन गर्ने सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । वडागत रुपमा खाद्य सुरक्षाको अवस्था तालिका नं. २७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. २७

वडागत खाद्य सुरक्षाको अवस्था

वडा नं.	३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने	४ देखि ६ महिना खान पुग्ने	७ देखि ९ महिना खान पुग्ने	१० देखि १२ महिना खान पुग्ने	खान पुगेर बेचबिखन गर्ने	जम्मा
१	१५४	२११	२७२	६५	५०	७५२
२	११२	२५०	२३६	२१	१३	६३२
३	१२५	१९७	३९२	१४	१२	७४०
४	१७८	१६५	५७८	३७	५४	१०१२
५	८४	१०९	२६१	२८	१	४८३
६	८८	१७४	२७८	७२	०	६१२
७	१८१	१४४	२८४	६०	४१	७१०
८	१८८	२७१	४८२	१२२	३२	१०९५
जम्मा	**१११०**	**१५२१**	**२७८३**	**४१९**	**२०३**	**६०३६**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

चित्र नं. ५
खाद्य सुरक्षाको अवस्था (परिवार संख्यामा)

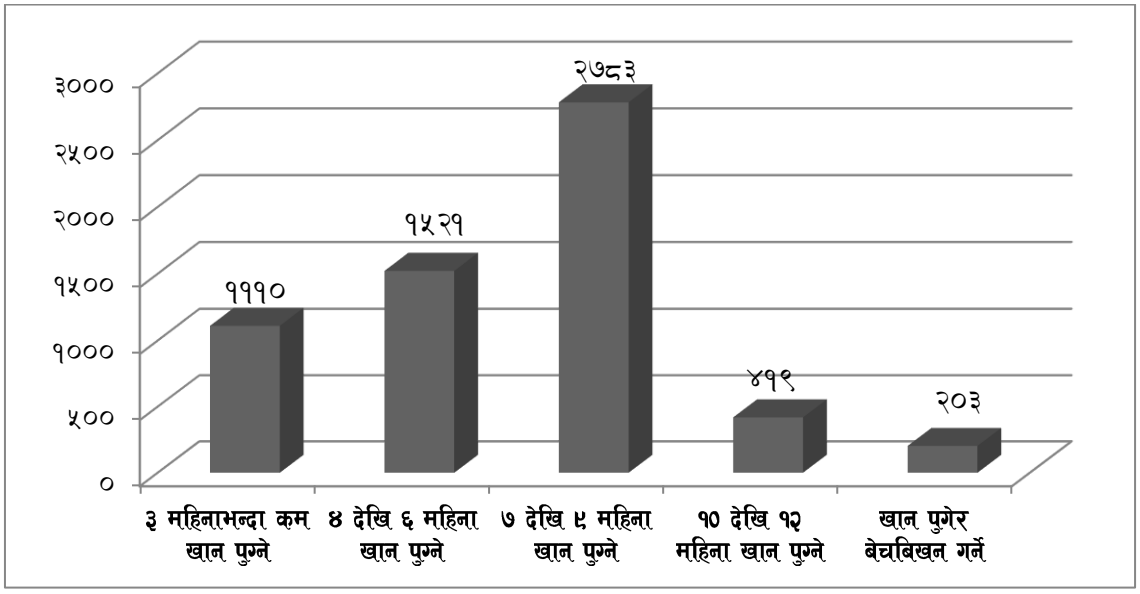

४.७ आवास तथा बसोबास संरचना

गाउँपालिकामा रहेका निजी आवासहरुको संरचना २०७२ को भूकम्पपछि आमूल परिवर्तन भएको देखिन्छ । परम्परागत घरहरु अत्यन्त थोरै मात्रै छन् । भूकम्पपछि निर्माण भएका घरहरुको संरचना हेर्दा गाउँपालिकाकमा १२८ वटा घरहरु पक्की संरचना (आरसिसि स्ट्रक्चर) छन् भने १,१४३ ढुंगा इटा वा ब्लकलाई सिमेन्टले जोडी बनाइएका पक्की घर छन् । यसैगरी माटोले जोडी बनाइएका घर ४,६२४ वटा र १४१ वटा छाप्रो घरहरु रहेका छन् । छाप्रो घरहरु क्रमश कच्ची वा पक्की घरका रुपमा रुपान्तर हुँदैछन् । यी घरहरु गाउँपालिकाभित्र सर्भेक्षण स्थलमा रहेका घरहरु हुन् । वडागत घरको संरचनाको अवस्था तालिका नं. २८ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. २८

वडागत घरको संरचनाको अवस्था

वडा नं.	चित्रा भकारी, काठ वा जस्तापाताको बार लगाइएका घर	ढुंगा, इटा वा ब्लकलाई माटोले जोडेर बनाइएको घर	ढुंगा, इटा वा ब्लकलाई सिमेन्टले जोडेर बनाइएको घर	आरसिसि स्ट्रक्चर भएको पक्की घर	जम्मा
१	३२	५४३	१७०	७	७५२
२	२७	४९६	९४	१५	६३२
३	१०	५६९	१२३	३८	७४०
४	१४	७५१	२३४	१३	१०१२
५	१४	३५२	१०६	११	४८३
६	१५	५४२	४४	११	६१२
७	१३	४७७	१९३	२७	७१०
८	१६	८९४	१७९	६	१०९५
जम्मा	**१४१**	**४६२४**	**११४३**	**१२८**	६०३६

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

यसैगरी गाँउमा बाहेक अन्यत्र घर हुने परिवार संख्या पनि उल्लेख्य रहेको देखिन्छ । २९ परिवारको जिल्ला सदरमुकाममा घर रहेका छन् भने राजधानीमा घर हुने परिवार संख्या ४७७ रहेको छ । राजधानी बाहेक देशका अन्य स्थानमा घरहुनेहरुको संख्या ८५ भएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । गाउँपालिका बाहेक अन्यत्र घर हुनेहरुको वडागत विवरण तालिका नं. २९ मा दिइएको छ ।

घरको स्वामित्वको अवस्था भने पुरुषप्रधान रहेको देखिन्छ । भएका घरहरुमध्ये २० प्रतिशत घरहरु महिलाको स्वामित्वमा छन् भने ७१ प्रतिशत घर पुरुषको स्वामित्वमा तथा ९ प्रतिशत घरहरु दुवैको संयुक्त स्वामित्वमा रहेका छन् ।

तालिका नं २९

एकठाउँभन्दा बढी घर हुनेहरुको संख्या

वडा नं.	गाउँमा मात्र घर हुने परिवार संख्या	सदरमुकाममा घर हुने परिवार संख्या	राजधानीमा घर हुने परिवार संख्या	देशका अन्य क्षेत्रमा घर हुने परिवार संख्या	घरको स्वामित्व		
					महिला	पुरुष	जम्मा
१	६८२	३	२३	८	९४	१७४	११
२	६३४	३	१४	१७	७०	३३८	३२
३	६९९	२	४३	२४	२७	१९४	२
४	९७३	६	५६	११	८६	१७९	११
५	४६७	२	४७	४	७१	२८४	४
६	५७४	१	१२८	९	७४	२५८	१२५
७	६५५	७	१४४	४	६०	२३९	५
८	१०६०	५	२२	८	२८	१५८	३०
जम्मा	**५७४४**	**२९**	**४७७**	**८५**	**५१०**	**१८२४**	**२२०**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

अक्सर बसोवासको अवस्था हेर्दा ९२ प्रतिशत गाउँपालिका वासीहरु गाउँपालिका भित्रैका घरमा बसोबास गर्छन् भने जिल्ला सदरमुकाममा बस्नेहरु १ प्रतिशत तथा राजधानीमा बसोबास गर्नेहरु ७ प्रतिशत भएको सर्भेक्षणले देखाएको छ । मुख्य बसाइको अवस्था तालिका नं ३० मा दिइएको छ ।

तालिका नं ३०

अक्सर बसोबास गर्ने स्थल

वडा नं.	गाउँपालिका भित्रैको घरमा	जिल्ला सदरमुकाम	राजधानी	अन्यत्र
१	४९७	१२	१५	५२४
२	४५३	१	२९	४८३
३	४२९	१३	२५	२५७
४	५०३	२१	१३७	६६१
५	३८२	०	१८	४००
६	४४८	०	२	४५०
७	४६७	७	४१	५१५
८	९९१	१	२३	१०१५
जम्मा	**४१७०**	**५५**	**२९०**	**४३०५**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.८ भूकम्प अघिको घर र पुनर्निर्माणको अवस्था

२०७२ को भूकम्पमा एकभन्दा बढी घर क्षति हुने परिवार संख्या गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी देखिन्छ । ५,३१७ परिवारको एउटा घर, ६९६ परिवारको २ वटा घर, १३ परिवारको ३ वटा घर तथा १० परिवारको तीनभन्दा बढी घर क्षति भएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ ।

यसैगरी भूकम्पपछिको पुननिर्माण कार्यक्रममा कतिवटा घरको पुनर्निर्माण योजना स्वीकृत भएका भन्ने सर्भेक्षणमा ५,१५१ परिवारको एउटा मात्र घर स्वीकृत भएको, ७७ परिवारको २ वटा घर स्वीकृत भएको, १५ परिवारको ३ वटा घर स्वीकृत भएको तथा १९ परिवारको ३ भन्दा बढी घर स्वीकृत भएको देखिन्छ । स्वीकृत घरको निर्माण कार्य भने ४,५०४ परिवारको एउटा घर पूरा भएको, ५४ परिवारको २ वटा घरको भएको, ८ परिवारको ३ वटा घर पूरा भएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । भूकम्पमा क्षति भएको घरको विवरण, स्वीकृत भएका पुननिर्माण गरिने घरको संख्या तथा पुननिर्माण भएका घरको विवरण तालिका नं. क्रमशः ३१, ३२ र ३३ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ३१

भूकम्पमा क्षति भएका घरका संख्या

वडा नं.	एउटा मात्र	दुईवटा	तीनवटा	तीनभन्दा बढी	जम्मा
१	६९२	६०	०	०	७५२
२	५८७	४३	२	०	६३२
३	६४५	९५	०	०	७४०
४	८१३	१९८	०	१	१०१२
५	४२५	५६	२	०	४८३
६	५५०	५६	१	५	६१२
७	६५६	४५	५	४	७१०
८	९४९	१४३	३	०	१०९५
जम्मा	**५३१७**	**६९६**	**१३**	**१०**	**६०३६**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ३२

भूकम्पपछिको पुनर्निर्माण योजनामा स्वीकृत भएका घरसंख्या

वडा नं.	एउटा मात्र	दुईवटा	तीनवटा	तीनभन्दा बढी	जम्मा
१	५५६	२	०	१	५५९
२	५३४	२६	८	२	५७०
३	५९९	२	०	२	६०३
४	९६८	६	१	२	९७७
५	५६०	१०	०	२	५७२
६	४९०	१७	२	८	५१७
७	५६८	९	३	२	५८२
८	८७६	५	१	०	८८२
जम्मा	**५१५१**	**७७**	**१५**	**१९**	**५२६२**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ३३

स्वीकृत भएका घरमध्ये निर्माण पूरा भएका घरसंख्या

वडा नं.	एउटा मात्र	दुईवटा	तीनवटा	तीनभन्दा बढी	जम्मा
१	४८५	१	०	०	४८६
२	४६७	२०	५	१	४९३
३	५२३	२	०	१	५२६
४	८४७	३	०	१	८५१
५	४९०	१०	०	१	५०१
६	४२८	९	०	७	४४४
७	४९७	६	२	१	५०६
८	७६७	३	१	०	७७१
जम्मा	**४५०४**	**५४**	**८**	**१२**	**४५७८**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.५ छानाको किसिम

गाउँपालिकाका सबैजसो घरहरुमा जस्ताको छाना प्रयोग गरिएको छ । २०७२ को भूकम्पपछि पुराना ढुंगा, झिंगटी आदिका छाना भएका घरहरु सबै ध्वस्त भएका र त्यसपछि बनेको सबै घरहरुमा जस्तापाताको प्रयोग भएको कारण यस्तो अवस्था देखिएको हो । गाउँपालिकाका घरहरुमध्ये ५,६५१ घर अर्थात ९५ प्रतिशत घरहरुमा छाना छाउन जस्तापाता प्रयोग गरिएको छ । वडा नं. १ दूधपोखरीमा अन्य वडाको तुलनामा निजी अवासको क्षति पनि कम भएकोले उक्त वडामा भने अझै ढुङ्गा वा स्लेटले छाइएका घरहरु बाँकी देखिन्छन् । बजार क्षेत्र पर्ने वडा नं. ३ मा ३८ वटा घरहरु ढलान गरी बनाइएका छन् । अन्य वडाहरुमा ढलान घरहरु भएपनि ती उल्लेख्य संख्यामा छैनन् । छानाको किसिम अनुसार वडागत घरको अवस्था तालिका नं. ३४ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ३४

छानाको किसिम

वडा नं.	ढलान	जस्तापाता	ढुंगा वा स्लेट	दर	चित्रा, भकारी, त्रिपाल	अन्य	जम्मा
१	७	५८७	१५२	२	४	०	७५२
२	१५	६०४	९	०	४	०	६३२
३	३८	७०२	०	०	०	०	७४०
४	१३	९७७	०	०	२२	०	१०१२
५	११	४७०	०	०	२	०	४८३
६	११	६०१	०	०	०	०	६१२
७	२७	६६३	०	०	२०	०	७१०
८	६	१०८७	०	०	२	०	१०९५
जम्मा	**१२८**	**५६९१**	**१६१**	**२**	**५४**	**०**	**६०३६**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.१० घरको तला संख्या

भूकम्पपछि बनेका सबैजसो घरहरु भूइतला मात्र छन् । भूकम्प प्रतिरोधी मापदण्ड तथा नेपाल सरकारले उपलव्ध गराएको अनुदानमा सोही प्रकारका घरहरु उपयुक्त भएकोले भुइतले घरहरुको संख्या अधिक देखिएको हो । कुनै कुनै घर मात्र भूईतलामा ढुंगा, इटा वा ब्लकको गाह्रो लगाई काठ वा जस्ताबाट पहिलो तला बनाइएको छ । बजार क्षेत्र बाहेकका पक्की वा ढलान गरिएका घरहरु पनि धेरैजसो भुइतला मात्र बनेका छन् । घरको तलासंख्याको आधारमा हेर्दा गाउँपालिका भरीमा जम्मा ६,०३६ घरहरुमध्ये ५,५५३ वटा घरहरु भूईंतला मात्र, ४०२ वटा घरहरु दुइतले, ६२ वटा घरहरु तीनतले तथा १९ वटा घरहरु मात्र ४ तले वा सोभन्दा बढी देखिन्छन् । तीनतले वा सो भन्दा बढी तलाका घरहरु बजार क्षेत्रमा मात्र देखिन्छन् । तला अनुसार घरको विवरण तालिका नं. ३५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ३५

घरको तला (तला संख्याको आधारमा घर विवरण)

वडा नं.	भुइँताल मात्र	दुईतले	तीनतले	पाँचतले	पाँचतले वा बढी	जम्मा
१	६५३	७३	२६	०	०	७५२
२	६२९	३	०	०	०	६३२
३	६१४	८९	२४	१३	०	७४०
४	९१७	८८	४	३	०	१०१२
५	४०४	७६	२	१	०	४८३
६	५८७	२४	१	०	०	६१२
७	६७९	२८	२	१	०	७१०
८	१०७०	२१	३	१	०	१०९५
जम्मा	**५५५३**	**४०२**	**६२**	**१९**	**०**	**६०३६**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.११ भौतिक वस्तुको प्रयोगको अवस्था

गाउँपालिकाका बासिन्दाले प्रयोग गर्ने भौतिक वस्तु तथा अन्य सेवा सुविधाको अवस्था हेर्दा लुगा धुने मेशिन हुने परिवार संख्या २ मात्र छन् भने रेफ्रिजेरेटर हुने परिवार संख्या ११, घरमा सोलार जडान गर्ने परिवार संख्या ११, भ्याकुम क्लिनर हुने परिवार संख्या ३ भएको सर्भेक्षणले देखिन्छ । घरायसी प्रयोगमा ल्याइने यस्ता इलेक्ट्रोनिक सामाग्रीको प्रयोग गर्ने घरपरिवारको संख्या तालिका नं. ३६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ३६

घरायसी प्रयोगका सामान विवरण

वडा नं.	लुगा धुने मेशिन हुने परिवार संख्या	रेफ्रिजेरेटर हुने परिवार संख्या	सोलार जडान गर्ने परिवार संख्या	भ्याकुम क्लिनर प्रयोग गर्ने परिवार संख्या	अन्य समाग्री हुने परिवार संख्या	जम्मा
१	०	०	०	१	४	५
२	०	०	०	०	०	०
३	०	३	१	०	३	७

वडा नं.	लुगा धुने मेशिन हुने परिवार संख्या	रेफ्रिजेरेटर हुने परिवार संख्या	सोलार जडान गर्ने परिवार संख्या	भ्याकुम क्लिनर प्रयोग गर्ने परिवार संख्या	अन्य समाग्री हुने परिवार संख्या	जम्मा
४	०	०	०	०	०	०
५	०	४	१	०	०	५
६	०	०	०	०	०	०
७	१	३	८	१	०	१३
८	१	१	१	१	१	५
जम्मा	२	११	११	३	८	३५

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

यसैगरी घरायसी भौतिक तथा सञ्चारका साधनको प्रयोग भने उल्लेख्य रुपमा भएको देखिन्छ । सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार ३३८ परिवारका घरमा रेडियो सेट, २,७८४ परिवारका घरमा टिभीसेट, २३४ परिवारका घरमा कम्प्युटर तथा ल्यापपट, ४,७९८ परिवारका घरमा मोबाइल तथा ९ परिवारले इन्टरनेट प्रयोग गरको देखिन्छ । भौतिक तथा सञ्चारका साधन प्रयोगको अवस्था तालिका नं. ३७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ३७

भौतिक सामान र सञ्चार साधनका आधारमा परिवार संख्या

वडा नं.	रेडियो क्यासेट	टेलिभिजन	टेलिफोन (मोबाइल समेत)	कम्प्युटर ल्यापटप	इन्टरनेट	अन्य
१	१८	२१४	५२२	१२	०	१
२	२७	२७०	५०१	१८	१	०
३	३३	३३२	५६१	५८	५	२
४	५१	५६७	८७९	५४	१	०
५	४१	३५४	५३४	१४	०	०
६	४४	४३३	४५०	२३	०	०
७	६९	२०९	५१२	१७	२	१
८	५५	४०५	८३९	३८	०	
जम्मा	३३८	२७८४	४७९८	२३४	९	४

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

यस्तै मालबाहक तथा सवारी साधनको प्रयोग गर्ने घरपरिवारको अवस्था हेर्दा मोटरसाइकल हुने परिवार संख्या ४३५, हलुका सवारी साधन हुने परिवार संख्या १८, सार्वजनिक यातायातका साधन हुने परिवार संख्या ८ तथा सार्वजनिक ढुवानीका साधन हुने परिवार संख्या ६२ भएको सर्भेक्षणले देखाएको छ । निजी तथा भाडाका सवारी तथा मालबाहक साधन हुने परिवार संख्या तालिका नं. ३८ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ३८

निजी तथा भाडाका सवारी साधनका आधारमा परिवार संख्या

वडा नं.	साइकल	मोटरसाईकल	हलुका सावरी साधान (जिप, कार, भ्यान)	सार्वजनिक ढुवानी साधन (ट्रक, मिनीट्रक, ठूलो भ्यान, ट्रिपर)	सार्वजनिक यातायता साधन (माइक्रो वस, मिनवीवस, वस)
१	०	१२०		३५	१
२	०	१००	०	१२	१
३	०	६५	७	१	१
४	०	३२	२	०	०
५	०	३०	१	१	१
६	०	२८	२	३	०

वडा नं.	साइकल	मोटरसाईकल	हलुका सावरी साधान (जिप, कार, भ्यान)	सार्वजनिक ढुवानी साधन (ट्रक, मिनीट्रक, ठूलो भ्यान, ट्रिपर)	सार्वजनिक यातायता साधन (माइक्रो वस, मिनवीवस, वस)
७	०	२२	२	३	२
८	०	३८	१	७	२
जम्मा	०	४३५	१८	६२	८

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.१२ गरिवीको दर (गरिबीको रेखामुखी रहेको जनसंख्या)

गाउँपालिकामा गरीवीको रेखामुनि रहेकाको जनसंख्या सम्बन्धी विश्लेषण गर्न यस सम्बन्धी कुनै पनि सूचना उपलब्ध छैन । घरधुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त पारिवारिक आम्दानी श्रोत सम्बन्धी तथ्याङ्क पनि व्यक्तिगत विश्लेषण आम्दानीको स्तर विश्लेषण गर्न सक्ने अवस्थाको नभएकोले यस सम्बन्धी विवरण समावेश गर्न सकिएन । साविक जिल्ला विकास समितिले सर्भेक्षण गरेको तथ्याङ्क अनुसार विपन्न र अति विपन्नलाई गरीवीको रेखामुनि रहेको मान्दा गाउँपालिकाभित्र ३४० परिवार यस अन्तर्गत पर्ने देखिन्छ । यसको विवरण तालिका नं. २६ मै दिइएको छ ।

४.१३ आयात र निर्यातको अवस्था

गाउँपालिकामा मुख्यत खाद्यान्न, निर्माण सामाग्री, कपडाजन्य वस्तुहरु, जुत्ताचपल, कम्प्युटर, मोबाइल तथा इलोक्ट्रोनिक्स वस्तुहरु, सवारी साधन तथा इन्धन आयात गरिन्छ भने निकासी हुने प्रमुख वस्तुहरुमा आलु, तरकारी जडीबुटी, काठ, पशुजन्य उत्पादन प्रमुख छन् । गाउँपालिकाभित्र आयात गरिने उपभोग्य तथा निर्माण सामाग्रीहरुको अभिलेख राख्ने पद्धती नभएको कारण सोको विवरण उपलब्ध छैन । गाउँपालिकामा भएको अभिलेख अनुसार निर्यात हुने वस्तु र सो परिमाण भने तालिका नं. ३५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ३५

गाउँपालिकाबाट निर्यात हुने वस्तुहरु

क्रसं.	निकासी हुने वस्तुको नाम	इकाइ	परिमाण	निकासी वस्तुको मूल्य	निकासी गरिएको स्थान
१.	आलु	केजी	३५,००,०००	१०,५०००,०००	काठमाडौं
२.	काउली	केजी	२,२५,०००	६७,५०,०००	काठमाडौं
३.	बन्दा	केजी	५०,०००	७,५०,०००	काठमाडौं
४.	काठ	क्युफिट	११,०५०००	५५,२५,००,०००	काठमाडौं
५.	चिराइतो	केजी	४२२३	८४४६००	काठमाडौं
६.	नागबेली पाउडर	केजी	३४४०	३४४००००	काठमाडौं
७.	पानी अमला	केजी	४१०	१४३५०००	काठमाडौं
८.	ठिग्रे सल्लाको सिम्टा	केजी	११६६	५००००	काठमाडौं
९.	धसिङ्ग्रे तेल	लीटर	१४५ लि.	१०,१५०००	काठमाडौं

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.१४ औद्योगिक कच्चा पदार्थ

गाउँपालिकाभित्र केही कुटानी पिसानी मिल, समिल तथा फर्निचर कारखानाहरु रहेका छन् । कुटानी पिसानी मिलका लागि स्थानीय तहमा उत्पादन भएका धान, मकै, गहुँ, कोदो जस्ता खाद्यान्न, तोरी आदि कच्चा पदार्थ हुन् भने स-मिल तथा फर्निचर उद्योगका लागि कच्चा पदार्थ काठ हुन् । यससँग सम्बन्धित व्यवस्थित अभिलेख प्रणाली नभएको कारण उपयोग गरिएको कच्चा पदार्थको परिमाण यकीन गर्न सकिने अवस्था छैन । लोक्ता, लोठसल्ला, चिराइतो, पानी अमला, नागबेली पाउडर आदि जडीबुटीहरु निकासी हुने भए पनि यी कच्चा पदार्थ प्रशोधन गर्ने उद्योगहरु गाउँपालिकामा छैनन् । केही खानीजन्य पदार्थहरु रहेको अनुमान गरिए पनि अनुसन्धान नभएसम्म कहाँ के कति परिमाणमा रहेको छ भन्न सकिने अवस्था छैन ।

४.१५ रोजगारीका लागि विदेश जानेहरुको संख्या, गएको देश तथा वार्षिक रेमिटेन्स रकम

अघिल्लो दशकदेखि कामका लागि विदेश जानेहरुको संख्या देशका अन्य क्षेत्रमा जस्तै यस गाउँपालिकामा समेत उल्लेख्य देखिन्छ । विदेशमा काम गर्न जानेहरु १२७९ जना देखिन्छन् । कामका लागि सबैभन्दा बढी खाडी मुलुकमा गएका देखिन्छन् भने मलेशिया तथा कोरिया जस्ता देशहरुमा पनि कामका लागि जाने गरेको सर्भेक्षणबाट देखिएको छ । विदेश जानेहरुबाट गतवर्ष गाउँपालिका भित्र करीव १२ करोड रकम रेमिटेन्स प्राप्त भएको देखिन्छ । वडागत रुपमा विदेश गएकाहरुको संख्या, गएको देश तथा रेमिटेन्स वापतको रकम तालिका नं. ४० मा दिइएको छ ।

तालिका नं ४०

रोजगारीका लागि विदेश गएका भए जानेहरुको संख्या र रेमिटान्स रकम

वडा नं.	कामका लागि विदेश गएको मुलुकको नाम									गतवर्ष प्राप्त भएको कूल रेमिटेन्स रकम
	भारत	खाडी मुलुक	मलेशिया	कोरिया	जापान	अमेरिका	अष्ट्रेलिया	क्यानडा	अन्य मुलुक	
१	४	३००	१५०	१७	१५	११	४	०	२०	१५८३५०००
२	१४	१५७	१४३	१२	५	५	०	०	२	१८६९४०००
३	१२	२५	१७	७	८	४	१	०	५	१७५०००००
४	३	२५	९	८	१२	४	३	०	२	९७५००००
५	२	१८	६	१२	६	३	०	०	६	९००००००
६	३	४६	१७	९	७	०	२	०	१८	१८४०००००
७	१४	३७	५	११	१२	११	२	०	१४	१८०२००००
८	६	२८	४	१९	४	०	५	०	६	१५७०७०००
जम्मा	**५८**	**६३६**	**३५१**	**९५**	**६९**	**३८**	**१७**	**०**	**७३**	**१२२९०६०००**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.१६ भूस्वामित्वको अवस्था

गाउँपालिकाका बासिन्दाको भूस्वामित्वको अवस्था विश्लेषण गर्न बिभिन्न दृष्टिकोणबाट हेर्न खोजिएको छ । कहाँकतै जग्गा जमीन नै नभएका परिवार संख्या, गाउँपालिकाभित्र मात्र जग्गा भएका परिवार संख्या, गाउँपालिका बाहिर जग्गा भएका परिवार संख्या, प्रदेश राजधानी वा केन्द्रीय राजधानीमा जग्गा भएका परिवार

संख्याको अवस्था हेर्दा जग्गा जमीन नै नभएका परिवार गाउँपालिकाभित्र देखिँदैनन् । यसैगरी गाउँपालिकाभित्र मात्र जग्गा हुनेहरु सबैभन्दा बढी छन् भने गाउँपालिका बाहिर तथा राजधानीमा जग्गा हुनेहरु केही संख्यामा देखिन्छन् । वडागत रुपमा जग्गा नै नहुने, गाउँपालिकाभित्र मात्र जग्गा हुने तथा गाउँपालिका बाहिर समेत जग्गा हुनेहरुको विवरण तालिका नं. ४१ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ४१

गाउँपालिकाभित्र तथा बाहिर जग्गा हुनेहरुको विवरण

वडा नं.	देशभरि आफ्नो जग्गा जमीन नै नभएको	जग्गा भएको स्थान			
		गाउँपालिका भित्र	गाउँपालिका बाहिर जिल्लाभित्र	जिल्ला बाहिर	राजधानी
१	१	६९५	२००	१	०
२	३	६६८	२०	३	२
३	०	७४८	३५	२	०
४	०	१२१०	६०	१०	२२
५	०	७००	१०	८	६
६	०	६१२	३२	८	८
७	०	७१०	२४	३	४४
८	०	१०९५	६५	५	१६
जम्मा	४	**६४३८**	**४४६**	**४०**	**९८**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

यसैगरी गाउँपालिकाभित्र जग्गा हुनेहरुमध्ये पुरुष स्वामित्वमा रहेका जग्गा र महिला स्वामित्वमा रहेका जग्गाहरुको अलग अलग विवरण लिइएकोमा आफ्ना नाममा जग्गा नै नहुने पुरुषहरु ४६३, २ रोपनीसम्म जग्गा पुरुषका नाममा हुने परिवारसंख्या १५४२, २ रोपनीदेखि ५ रोपनीसम्म जग्गा पुरुषका नाममा हुने परिवार संख्या ८१७, ६ रोपनीदेखि १० रोपनीसम्म जग्गा पुरुषका नाममा हुने परिवार संख्या ५५६, ११ देखि २० रोपनीसम्म जग्गा पुरुषका नाममा हुने परिवार संख्या ५७३ तथा २० रोपनीभन्दा बढी जग्गा पुरुषका नाममा हुने परिवार संख्या ३३९ भएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । वडागत रुपमा पुरुषको स्वामित्वमा भएको जग्गाको विवरण तालिका नं. ४२ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ४२

पुरुष स्वामित्वमा भएको जग्गा जमीन अवस्था

वडा नं.	आफ्नो नाममा जग्गा नै नभएको	२ रोपनीसम्म	२ देखि ५ रोपनीसम्म	६ देखि १० रोपनीसम्म	११ देखि २० रोपनीसम्म	२० रोपनीभन्दा बढी	जम्मा
१	१२३	११५	१६४	८२	२९	२९	४१९
२	३७	९६	११५	७१	४६	११	३३९
३	७४	२०	४२	२३	१३	४६	१४४
४	८२	२७३	१४९	५८	४१	२०	५४१
५	३०	१४०	१८	२७	३४	८८	३०७
६	४०	२११	३५	७१	२३८	६२	६१७
७	५५	१४६	९४	१०६	८६	३६	४६८
८	२२	५४१	२००	११८	८६	४७	९९२
जम्मा	**४६३**	**१५४२**	**८१७**	**५५६**	**५७३**	**३३९**	**३८२७**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

यसैगरी गाउँपालिकाभित्र महिलाको स्वामित्वमा भएको जग्गाको स्वामित्वको अवस्था हेर्दा १,५६७ परिवारमा महिलाको नाममा जग्गा नै छैन । महिलाको स्वामित्वमा जग्गा भएकाहरुमा २ रोपनीसम्म जग्गा हुने परिवारसंख्या ४८५, २ रोपनीदेखि ५ रोपनीसम्म जग्गा हुने परिवार संख्या ८२, ६ रोपनीदेखि १० रोपनीसम्म जग्गा हुने परिवार संख्या ५८, ११ देखि २० रोपनीसम्म जग्गा हुने परिवार संख्या ६० तथा २० रोपनीभन्दा बढी जग्गा हुने परिवार संख्या २३ भएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । वडागत रुपमा महिलाको स्वामित्वमा भएको जग्गाको विवरण तालिका नं. ४३ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ४३

महिला स्वामित्वमा भएको जग्गा जमीन अवस्था

वडा नं.	आफ्नो नाममा जग्गा नै नभएको	२ रोपनीसम्म	२ देखि ५ रोपनीसम्म	६ देखि १० रोपनीसम्म	११ देखि २० रोपनीसम्म	२० रोपनीभन्दा बढी	जम्मा
१	१२३	१०	२०	६	१	१	१६१
२	१३७	१२	५	९	८	३	१७४
३	२७४	१२२	६	३	२	०	४०७
४	३८२	२४०	८	१	३	१	६३५
५	१३०	३३	५	७	४	१	१८०
६	१४४	१०	५	९	२२	२	१९२
७	१५५	२३	२४	२०	१८	११	२५१
८	२२२	३५	९	३	२	४	२७५
जम्मा	**१५६७**	**४८५**	**८२**	**५८**	**६०**	**२३**	**२२७५**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.१७ किसिम अनुसार जग्गाको विवरण

परिवारको सदस्यको स्वामित्वमा भएको जग्गामध्ये सबैभन्दा बढी बारी छ भने दोश्रोमा पाखो जमीन, तेश्रोमा खेत रहेको छ । घडेरी तथा वनक्षेत्रको जग्गा भने सबैभन्दा कम रहेको छ । निजी स्वामित्वमा रहेका जग्गामध्ये सबैभन्दा बढी जग्गा वडा नं. ८ मा छ भने सबैभन्दा कम जग्गा वडा नं. २ मा देखिन्छ । वडागत रुपमा जग्गाको प्रकार अनुसार जग्गा विवरण तालिका नं ४४ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ४४

जग्गाको किसिम अनुसार विवरण

वडा नं.	खेति (रोपनीमा)	बारी (रोपनीमा)	घडेरी (रोपनीमा)	पाखो (रोपनीमा)	वन क्षेत्र (रोपनीमा)	जम्मा
१	१९९०	२४९०	३२३	१९१०	१५१	६८६४
२	१७२५	२७३८	१८६	१२२०	६९	५९३८
३	७४०	२७२३	१५०	२३९०	१११	६११४
४	२९१०	३३६८	१२६	२१८०	३२१	८९०५
५	१५६१	२६०७	३११	२३४५	२१३	७०३७

वडा नं.	खेति (रोपनीमा)	बारी (रोपनीमा)	घडेरी (रोपनीमा)	पाखो (रोपनीमा)	वन क्षेत्र (रोपनीमा)	जम्मा
६	१८८४	४८९९	१२०	२५३५	१३४	९५७२
७	१९१८	२५६८	२११	२३७८	१६५	७२४०
८	२९५०	५८३८	२३५	२८३५	२३६	१२०९४
जम्मा	**१५६७८**	**२७२३१**	**१६६२**	**१७७९३**	**१४००**	**६३७६४**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.१८ जग्गा उपयोगको अवस्था

सर्भेक्षण अनुसार घरपरिवारले उपयोग गरेको जग्गाको अवस्था हेर्दा ४,२१२ परिवारले आफ्नो जग्गा आफैले कमाएको देखिन्छ तर कमाएको क्षेत्रफल भने उल्लेख भई आएन । ५६२ परिवारले आफ्नो जग्गा अरुलाई कमाउन दिएको देखिन्छ । यसरी कमाउन दिएको जग्गाको क्षेत्रफल पनि उल्लेख भएन । यसैगरी भाडामा जग्गा दिने परिवार संख्या १८७ छ भने वन क्षेत्र भएको निजी जग्गा १०५ परिवारको छ । भाडामा दिएको कुनै उद्योग भन्दा वा व्यवसायको लागि नभई कमाए वापत एउटा निश्चित रकम जग्गाधनीलाई दिने गरी लिएको भन्ने बुझिन्छ । ३७७ परिवारको १४०९ रोपनी जग्गा बाँझो रहेको सर्भेक्षणले देखाएको छ । वडागत रुपमा जग्गाको उपयोगको अवस्था तालिका नं. ४५ मा दिइएको छ ।

यसैगरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार अरुको जग्गा कमाउने परिवार संख्या ४८० देखिन्छ भने कमाएको जग्गाको क्षेत्रफल उल्लेख भई आएको छैन । अरुको जग्गा भाडामा लिनेहरु १८७ परिवार भएको र आफ्नो जग्गा आफैंले खेती गर्ने परिवार संख्या ४,५८७ भएको सर्भेक्षणले देखाएको छ । यसको वडागत विवरण तालिका नं. ४६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ४५

जग्गा उपयोगको अवस्था

वडा नं.	आफैंले कमाएको		अरुलाई कमाउन दिएको		भाडामा दिएको		वनक्षेत्र भएको		बाँझो रहेको	
	परिवार संख्या	क्षेत्रफल	परिवार संख्या	क्षेत्रफल	परिवार संख्या	क्षेत्रफल	परिवार संख्या	क्षेत्रफल	परिवार संख्या	क्षेत्रफल
१	३९९		५४		११	०	८५	१४७	११२	१९३
२	३३९		४८		२२	०	१४	२१	४१	२२८
३	४१३		२९		५४	०	२	२	११	८२
४	७९४		१७८		१००	०	४	५	५२	२००
५	४०४		१३०		०	०	०	०	३७	१७५
६	४३८		६०		०	०	०	०	२५	२३२
७	३९३		५२		०	०	०	०	५९	२७७
८	१०३२		११	७१	०	०	०	०	४०	२२
जम्मा	**४२१२**	**०**	**५६२**	**७१**	**१८७**	**०**	**१०५**	**१७५**	**३७७**	**१४०९**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ४६
जग्गा उपयोगको अवस्था

वडा नं.	अरुको जग्गा कमाउनेको संख्या		अरुको जग्गा भाडामा लिनेको संख्या		आफैंले खेती गरे नगरेको	
	परिवार संख्या	क्षेत्रफल	परिवार संख्या	क्षेत्रफल	गरेको	नगरेको
१	३८		११		४८६	७१
२	४८		२२		४६७	९३
३	५५		५४		५३४	११४
४	४७		१००		८६५	२१२
५	६४		०		४९०	१६०
६	७७		०		४३९	५
७	७१		०		५६४	९७
८	८०		०		७४२	३८
जम्मा	४८०	०	१८७	०	४५८७	७९०

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.१५ सिंचाई सुविधाको उपलब्धता

पहाडी भूभाग, भिरालो जग्गा र पानीका श्रोतका रुपमा रहेका ठाडा खोलाका कारण यो भूभागमा ठूला सिंचाईका आयोजनाहरु व्यवहारिक नहुने भएकोले परम्परागत सिंचाईका कुलाहरु र ती कुलाहरुलाई थप व्यवस्थित गरी आयोजनाहरु सञ्चालन गरिएका हुन्छन् । यसका लागि कृषक आफैं, स्थानीय तह, सिंचाई कार्यालय तथा संघसंस्थाहरु समेतको सहयोगमा गाउँपालिका क्षेत्रमा विगतदेखि नै केही आयोजनाहरु सञ्चालन भएका छन् । ती आयोजनाहरुबाट करीव १५ हजार रोपनी जमीनमा सिचाई सुविधा उपलब्ध भएको छ । गाउँपालिकाभित्र सञ्चालित सिंचाइ कुलो तथा त्यसबाट उपलब्ध सुविधाको विवरण तालिका नं. ४७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ४७
सिचाई कुलो विवरण

क्रसं.	सिंचाइकुलोको नाम	ठेगाना	सिञ्चित क्षेत्र
१.	शैलुङखोला सिचाई योजना कल्लाबारी	साविक दूधपोखरी वडा नं. ५	करीव ८०० रोपनी
२.	ठूलोखोला सिँचाई	साविक भुषाफेदा २ र ३	करीव ८०० रोपनी
३.	घट्टेखोला सिंचाई	साविक काटाकुटी ६	करीव २० मुरी धानको बीउ
४.	तीनधारे खोला सिंचाई	साविक काटाकुटी ६	करीव ४० मुरी धानको बीउ
५.	आखेघट्टेखोला-मागाबेंसी-त्रिशुले सिंचाई	साविक मागापौवा	५५ हे.
६.	घट्टेखोला-निगालेखोला-चन्दनपुर सिंचाई	साविक मागापौवा	३५ हे.
७.	घट्टेखोला मूलाबारी सिंचाई	साविक मागा ६ -८	करीव २५०० रोपनी
८.	काब्रे-गाम्मुडाँडा सिंचाई	साविक मागापौवा	२० हे.
९.	अँधेरीखोला निबुवाटार सिंचाइ कुलो	साविक फस्कु वडा नं. १	करीव ३ हजारभन्दा बढी

क्रसं.	सिंचाइकुलोको नाम	ठेगाना	सिञ्चित क्षेत्र
१०.	अँधेरीखोला साँउते पुछार सिंचाइ	साविक फस्कु वडा नं. १	रोपनी
११.	अँधेरीखोला जोरघट्ट सिंचाइ कुलो	साविक फस्कु वडा १ देखि ३	
१२.	अँधेरीखोला बूढाथोकी सिंचाई कुलो	साविक फस्कु वडा नं. १ देखि ४	
१३.	अँधेरीखोल च्याँसे सिंचाई कुलो	साविक फस्कु वडा ३ देखि ५ सम्म	
१४.	गैरीखोला सिंचाई कुलो	साविक फस्कु वडा नं. ६ देखि ८	१५०० रोपनी
१५.	झोरखोला सिंचाई योजना	साविक शैलुडेश्वर २ र ३	करीव २५० हेक्टर
१६.	परम्परागत कुलाहरु	सबै वडाहरुमा	करीव ५००० रोपनी

श्रोतः साविक गाउँ वस्तुगत विवरण

४.२० सिंचाईका श्रोतहरु

गाउँपालिकाभित्र अविरल बहने खोलाहरु नै यहाँका कृषियोग्य भूमिका लागि सिंचाइका श्रोतहरु हुन् । कृषकहरुले पुस्तौदेखि परम्परागत रुपमा यिनै श्रोतहरुबाट खेतीयोग्य जमीनमा सिंचित गर्दै आएका छन् । स्थानीय तह, डिभिजन सिंचाइ कार्यालय तथा संघसंस्थाहरु समेतबाट यिनै पानीका श्रोतलाई नजिकैको खेतीयोग्य जमीनमा व्यवस्थित कुलो बनाउने आयोजना सञ्चालन गरिआएका छन् । साना साना पानीका श्रोत बाहेक गाउँपालिका भित्रका सिंचाई गर्न सकिने खोलाहरुको विवरण तालिका नं. ४८ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ४८

सिचाईका श्रोतहरु

वडा	खोलाको नाम	क्षमता	सिंचाइ गर्न सकिने क्षेत्र
१	शैलुङखोला/ठेलाखोला	२ घट्ट	दूधपोखरीको कल्लाबारी क्षेत्र
	महभीर खोला	२ घट्ट	
	ठेलाखोला	२ घट्ट	
२	दोर्बाखोला,	१ घट्ट	भुषाफेदाको फेदाक्षेत्र
	घट्टेखोला,	१ घट्ट	
	महादेव खोला	१ घट्ट	
३	बोद्लेखोला/ठूलोखोला	१ घट्ट	काटाकुटी तथा मागापौवाको तल्लो क्षेत्र
	भुरुङ्गाखोला,	१ घट्ट	
	घट्टेखोला,	१ घट्ट	
	भैंसेखोला	१ घट्ट	
४	ओख्रे खोला,	१ घट्ट	मागाको तल्लो क्षेत्र
	चर्नावती खोला	४ घट्ट	
	घट्टेखोला,	१ घट्ट	
	माइस्योङ खोला	१ घट्ट	
५	तीनधारेखोला,	१ घट्ट	काटाकुटीको तल्लो क्षेत्र
	ओखरखोला	१ घट्ट	

वडा	खोलाको नाम	क्षमता	सिंचाइ गर्न सकिने क्षेत्र
	घट्टेखोला	१ घट्ट	
६, ७	फस्कुखोला	२ घट्ट	फस्कुको तल्लो क्षेत्र शैलुङको तल्लो क्षेत्र
८	अँधेरीखोला	२ घट्ट	
	घ्याङखोला	२ घट्ट	

श्रोतः सामुदायिक सर्भेक्षण, २०७५

४.२१ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यवसायिक भन्दा परम्परागत बालीको बाहुल्यता देखिन्छ । तरकारी बाली लगाइएको क्षेत्रफलभन्दा अन्नबाली लगाइएको क्षेत्रफल धेरै बढी छ । अन्नबालीतर्फ धान, मकै, कोदो तथा गहुँको खेती उल्लेख्य रुपमा भएको छ । अन्नबालीपछि फलफूल खेती बढी लगाइएको देखिन्छ । यसैगरी दलहन, तेहलन जस्ता बाली पनि गाउँपालिकाभित्र केही मात्रामा लगाइने गरेको देखिन्छ । सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार सबैभन्दा बढी उत्पादन हुने अन्नबाली धान हो । गाउँपालिकाभित्र उक्त बाली १७,६६० मुरी उत्पादन हुने सर्भेक्षणबाट देखिएको छ । यसैगरी मकै १४,३५६ मुरी, कोदो १३, ७८ मुरी र गहुँ १०,५७२ मुरी उत्पादन हुने देखिएको छ । यसैगरी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र आलु तथा अन्य मौसमी वेमौसमी तरकारी, फलफूल लगायतका कृषि उत्पादन हुने गर्छन् । कृषि उत्पादनसँग सम्बन्धित विवरण तालिका नं. ४५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ४५

गाउँपालिकाको कृषि उत्पादनको अवस्था

बाली	बाली उत्पादन समूह	उत्पादन (अन्न मुरीमा अन्य केजीमा)
अन्नबाली	धान	१७६६० मुरी
	मकै	१४३५६ मुरी
	कोदो	१३६७८ मुरी
	गहुँ	१०५७२ मुरी
	फापर	३५५ मुरी
	अन्य	
दलहन	मास, सिमी, मस्याङ, बोडी आदि (केजीमा	३४२० केजी
तेलहन	तेलहन वाली (तोरी, सूर्यमुखी आदि....) केजीमा	८८१३ केजी
तरकारी	बन्दा, प्याज, काउली, ...) केजीमा	२१५७०८ केजी
आलु	हिउँदे, वर्षे आदि केजीमा	४१५६४६३ केजी
मसलाबाली	अदुवा, बेसार, लसुन खुसार्नी ...) केजीमा	४५८५१ केजी
फलफूल	(केरा, आँप, सुन्तला आदि केजीमा	१७०१८९ केजी
कन्दमूल	सकरखन्न, तरुल आदि	१११६२ केजी

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.२२ पशु र पशुजन्य उत्पादन सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकावासीको प्रमुख पेशा कृषि भएको र कृषि र पशुपालन एकअर्कामा परिपूरक भएकोले सबैजसो परिवारमा पशुपालन गरिएको देखिन्छ । अत्यन्त थोरै भन्दा बाहेक यो पशुपालन व्यवसायिक नभएर निर्वाहमुखी छ । गाउँपालिकाका सबै वडामा गाईगोरुको जम्मा संख्या ५,४८७, राँगाभैंसीको संख्या ६,५६१, खसीबाख्राको संख्या २४,५८१, भेडाच्याङ्ग्राको संख्या १४६ तथा सुँगुरबङ्गुरको संख्या २१४ देखिन्छ । पशुपालनबाट वार्षिक

रुपमा हुने उत्पादन भने सर्भेक्षणमा उल्लेख भई आएन । गाउँपालिकामा कुखुरा, हाँस, मौरी पनि केही संख्यामा देखिन्छ । व्यवसायिक रुपमा फर्म नै दर्ता गरी पशुपालन गर्नेको संख्या भने धरै कम देखिन्छ । पशुपालन र यसबाट हुने उत्पादनको अवस्था तालिका नं. ५० मा दिइएको छ ।

तालिका नं ५०

पशुपालन तथा उत्पादनको अवस्था

किसिम	पशुपन्छी	संख्या		
		स्थानीय	उन्नत	जम्मा
पशु	गाईगोरु	९३३५	१५२	९४८७
	राँगाभैंसी	६८९७	६४	६९६१
	खसी बोका बाख्रा	२४९८१	०	२४९८१
	भोडा च्याङ्ग्रा	१४६	०	१४६
	सुँगुर बङ्गुर	२१४	०	२१४
	अन्य			
पन्छी	कुखुरा	१४४८३	४५३४	१९०१७
	अन्य	०		
माछा	माछा	८		
मौरीघार	मौरी	५		

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.२३ कृषिमा प्रविधिको प्रयोग

कृषिमा नयाँ नयाँ प्रविधि विकास भइरहेको अवस्था छ । गाउँपालिकाका कृषकले भने अझै परम्परागत प्रविधि नै प्रयोग गरेको देखिन्छ । सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार २,२७१ कृषकले परम्परागत हलो कोदालोको प्रयोग गर्दा ३५१ कृषकले मात्र जोत्ने ट्र्याक्टर र ४ जना कृषकले बाली भित्र्याउने थ्रेसर प्रयोग गरेको देखिन्छ। यसैगरी प्लाष्टिक पोखरी र थोपा सिंचाइ प्रयोग गर्ने कृषक ७ र टनेल बनाइ व्यवसायिक खेती गर्ने कृषकहरुको संख्या २ मात्र भएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । मलको प्रयोग भने कृषकहरुले रसायनिक र जैविक दुवै मल प्रयोग गरेको देखिन्छ । कृषिमा प्रयोग गरिने प्रविधि तथा मल प्रयोगको अवस्था तालिका नं. ५१ र ५२ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ५१

कृषिमा प्रविधिको प्रयोग गर्ने परिवार संख्या

वडा नं.	परम्पारगत हलो कोदालो	जोत्ने ट्र्याक्टर	थ्रेसर ट्रिलर	पानी तान्ने मेशिन (पम्पसेट)	प्लाष्टिक पोखरी, थोपा सिंचाई	टनेल खेती	जम्मा
१	१९४	१०	०	०	४	०	२०८
२	३१९	१५	०	०	०	०	३३४
३	१२५	९७	०	०	०	०	२२२
४	३११	५४	०	०	०	०	३६५
५	२३२	४७	१	०	०	०	२८०
६	४२७	३२	०	०	१	०	४६०
७	४१३	६०	३	१	२	२	४८१
८	२५०	३६	०	०	०	०	२८६
जम्मा	२२७१	३५१	४	१	७	२	२६३६

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ५२

मल तथा कीटनाशक औषधीको प्रयोग

वडा नं.	मलको प्रयोग			कीटनाशक औषधीको प्रयोग		
	रसायनिक	जैविक	दुवै	रसायनिक	जैविक	दुवै
१	४८६	४०	१२२	३	७	११७
२	४६७	१११	१६३	०	१	५०
३	५३४	५६	१२२	०	०	२१
४	८६५	५०	१३८	८	३१	११९
५	४९०	१३५	१८९	०	६१	२९
६	४३९	३०	१८४	०	३	७९
७	५६४	१८	२०९	०	१३४	९२
८	७४२	४३	११८	०	१	७
जम्मा	४५८७	४८३	१२४५	११	२३८	५१४

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.२४ खाद्यान्न वालीमा लाग्ने रोग तथा किराहरुको विवरण

गाउँपालिकाको सबै वडाहरुमा धान, मकै, गहुँ, कोदो, फापर जस्ता अन्न वालीहरु लगाइने गरिन्छ । मुख्यत धान तथा गहुँबालीमा रोगकीराहरुको प्रकोप बढी देखिने गरेको छ । यी बालीमा लाग्ने प्रमुख रोग किराहरुको विवरण तालिका नं. ५३ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ५३

कृषि बालीमा लाग्ने रोगकीराहरु

वालीको नाम		मुख्य रोग तथा कीराहरु	वाह्य परजीवि
अन्नवाली	मकै	गवारो, गुन तथा सानो सेतो पुतली	वाँदर, दुम्सी
	धानवाली	गवारो, पहेले कीरा,वेरुवा	चरा
	गहुवाली	पहेलो पात हुने,डडुवा	वाँदर
	कोदोवाली	गवारो,वेरुवा ,लाई	
	भटमास	फुल खाने किरा	वाँदर
दालवाली	मस्याङ, गहत	लाही ,फुलमा खाने किरा	वाँदर,मृग
	सिमी	फुल खाने किरा	
	वोडी	फुल खाने कीरा, लाही	चरा
तेलहन वाली	तोरी	लाही	चरा
	तिल	फल नलाग्ने	
मसलावाली	खुर्सानी	पात कोप्रो हुने, फल लाग्ने वित्तिकै झर्ने	चरा
	अदुवा	जरा कुहिने	

वालीको नाम		मुख्य रोग तथा कीराहरु	वाह्य परजीवि
	वेसार	कुहिने	
	अलैंची	डढुवा	

श्रोतः सामुदायिक सर्भेक्षण तथा सेवा केन्द्र २०७५

४.२५ फलफूल तरकारीमा लाग्ने रोग कीराहरु

क्षेत्रगत रुपमा हेर्दा माथिल्लो भेगमा आरु, आल्चा, अमिलो जातका फलफूल उत्पादनका लागि उपयुक्त रहेको छ भने तल्लो भेगको लागि, अमिलो जाति लगायत नासपाती, मेवा, केरा जस्ता फलफूलको उत्पादन भइरहेको छ । तरकारीतर्फ माथिल्लो क्षेत्रमा आलु, बन्दा, काउली, साग जस्ता तरकारी र तल्लो क्षेत्रमा मौसमी र बेमौसमी तरकारीहरु सामान्य र व्यवसायिक रुपमा उत्पादन भइरहेका छन् । गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यवसायिक रुपमा फलफूलको व्यवसायिक खेती गरेको देखिदैन भने तरकारी क्रमश व्यवसायिक हुँदै गएको अवस्था छ । फलफुलमा खासगरी फल कुहिने रोग, व्याक्टेरिया, ढुसी जस्ता रोगहरुको वढी प्रकोप देखिएको कारण घरेलु उपचार विधी अपनाउन र जैविक विषादीको प्रयोग गर्ने खालको कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी गर्न सकिन्छ । त्यस्तै तरकारी वालीमा देखिने प्रमुख रोगहरुमा भाइरस तथा व्याक्टेरिया हुन् । तरकारी तथा फलफूलमा लाग्ने प्रमुख रोग तथा कीराहरुको विवरण तालिका नं. ५४ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ५४

फलफुल तरकारीमा लाग्ने रोग कीराहरु

वालीको प्रकार	वालीको नाम	वालीमा लाग्ने प्रमुख रोग तथा कीराहरु	वाह्य परजीविहरु
फलफुल बाली	अमिलो जाति	फल सानैमा झर्ने ,फल कुहिने, फेद कुहिने, टुप्पा सुक्ने	
	कागती	फल सानैमा झर्ने ,फल कुहिने	
	मेवा	फल सानैमा झर्ने	वाँदर, चरा
	नासपाती	फल कुहिने र सानैमा झर्ने	
	आल्चा, आरुबखडा	फल सानैमा झर्ने ,फल फुट्ने	
	केरा	गवारो	वाँदर
	किवी	फल कुहिने, बोट मर्ने	
तरकारीवाली	काउली	लाही, गुवो कुहिने, खराने	दुम्सी ,वाँदर
	वन्दा	लाही, कुहिने, खराने	दुम्सी ,वाँदर
	लौका	फल कुहिने	दुम्सी ,वाँदर
	फर्सी	फल कुहिने	दुम्सी ,वाँदर
	आलु	रातो कमिला, जरा कुहिने, खराने	दुम्सी ,वाँदर
	गोलभेडा	मोजाइक भाइरस	दुम्सी

श्रोतः सामुदायिक सर्भेक्षण तथा सेवा केन्द्र २०७५

४.२६ पशुपन्छीमा लाग्ने रोग

कृषि र पशु एकअर्कासँग सम्बन्धित छन् । कृषि बालीका लागि जैविक मल आवश्यक पर्ने त्यसका लागि पशु चाहिने र पशुपालनका लागि हिँउदे घाँस उत्पादन गर्न कृषि जरुरी पर्छ । गाउँपालिका क्षेत्रका कृषकहरुले

परम्परागतदेखि नै जीवन निर्वाहका लागि कृषि र पशु एकैसाथ पाल्दै आएका छन् । पशुपालनमा मुख्यत गाई, भैंसी, बाख्रा, सुँगुर, बङ्गुर, कुखुरा आदि हुन् । यी पशुहरुमा समय समयमा रोग लागि चौपाय क्षति हुने गरेको छ । पशुमा लाग्ने प्रमुख रोगहरुमा नाम्ले, जुका, खोरेत, पिपिआर, रानीखेत आदि हुन् भने कुखुरामा लाग्ने रोगहरुमा ककसिट, जुका आदि हुन् । पशु तथा पन्छीमा लाग्ने रोगको विवरण तालिका नं. ५५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ५५

पशुपन्छीमा लाग्ने रोग कीराहरु

पशु तथा पंक्षीको प्रकार	पशुमा लाग्ने प्रमुख रोग तथा कीराहरु	वाह्य परजीविहरु
भैसी	नाम्ले जुका तथा छेरौटी, थुनेलो, प्रजनन् क्षमता नहुने	जुम्रा, किर्ना
गाइ	प्रजनन् क्षमता नहुने, खोरेत, नाम्ले जुका	जुम्रा, किर्ना
वाख्रा	पीपीआर, खोरेत, घुमाउने, नाम्ले जुका	उपियाँ जुम्रा
स्थानीय कुखुरा	रानीखेत, ककसिट, जुका	सुलसुले,उपियाँ
ब्रोइलर	रानीखेत, ककसिट, झोक्राउने, जुका	सुलसुले उपियाँ
लेयर्स	रानीखेत, ककसिट, जुका	सुलसुले,उपियाँ

श्रोतः सामुदायिक सर्भेक्षण तथा सेवा केन्द्र २०७५

४.२७ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित समूहहरु

कृषि र पशुसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरु लक्षित समूहमा पुग्न सकून् भन्ने उद्देश्यले धेरैजसो कार्यक्रमहरु समूह मार्फत कार्यान्वयन हुने गर्दछन् । विगतमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालय तथा जिल्ला पशुसेवा कार्यालयले आफ्ना कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्न साविकका गाविसहरुमा कृषि तथा पशुपालन समूहहरु गठन गरिएका थिए । कतिपय समूहहरु पछिसम्म पनि क्रियाशील छन् भने कतिपय समूहहरु निष्क्रिय पनि भए । पछिल्लो समय जिल्ला पशुसेवा कार्यालयबाट जाने कार्यक्रमहरु समूह मार्फत हुन छोडेकोले नयाँ समूह पनि गठन नभएका र भएका समूहहरु पनि क्रियाशील नभएको अवस्था छ । जिल्ला पशुसेवा कार्यालय र जिल्ला कृषि विकास कार्यालयबाट प्राप्त विवरण अनुसार यसरी गठन भएका समूहहरुको विवरण तालिका नं. ५६ र ५७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ५६

पशुपालक कृषक समूहहरु

क्रसं.	समूहको नाम	साविक ठेगाना	सदस्य संख्या
१.	दलित तथा जनजाती पशु विकास समिति	भुषाफेदा ५	५०
२.	श्री गोदावरी कृषक समूह	भुषाफेदा ४	२५
३.	सहारा आयआर्जन पशुपालन समिति	मागापौवा २	५६
४.	भेडा बाख्रापालन समूह	मागापौवा ४	२२
५.	फोक्टे बाख्रापालन समूह	काटाकुटी ८	१७
६.	श्रृजनशिल बाख्रा विकास समिति	फस्कु ६	४५
७.	सहारा आयआर्जन पशु पालन समिति	शैलुङ्गेश्वर २	६२
८.	भेडा बाख्रापालन समूह	शैलुङ्गेश्वर ४	२२

श्रोतः साविक जिल्ला पशु सेवा कार्यालय २०७५

तालिका नं. ५७
कृषक समूहहरु

क्रसं.	समूहको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना	समूहको किसिम	सदस्य संख्या		
					महिला	पुरुष	मिश्रित
१.	छोर्डन कृषक समूह	दूधपोखरी २	शैलुङ गापा १	मि			२०
२.	लाकुरी कृषक समूह	दूधपोखरी ८	शैलुङ गापा १	मि			२८
३.	बालबालिका कृषक समूह	दूधपोखरी ४	शैलुङ गापा १	म	२७		
४.	बाल महिला कृषक समूह	दूधपोखरी १	शैलुङ गापा १	म	१८		
५.	मानेडाँडा कृषक समूह	दूधपोखरी ८	शैलुङ गापा १	म	१५		
६.	रसिलो महिला कृषक समूह	दूधपोखरी ६	शैलुङ गापा १	म	२७		
७.	मिलन महिला कृषक समूह	दूधपोखरी २	शैलुङ गापा १	म	१४		
८.	कोलमखान कृषक समूह	दूधपोखरी ३	शैलुङ गापा १	मि			२८
९.	गौरीताम्चेत कृषक समूह	दूधपोखरी २	शैलुङ गापा १	मि			५२
१०.	कल्लाबारी कफी उत्पादन कृषक समूह	दूधपोखरी १	शैलुङ गापा १	मि			२६
११.	गोदावरी कृषक समूह	भुषाफेदा ४	शैलुङ गापा २	मि			२५
१२.	लाङथापा लगार्चे कृषि उत्थान समूह	भुषाफेदा ५	शैलुङ गापा २	मि			२९
१३.	भुषाफेदा किवी समूह	भुषाफेदा ५	शैलुङ गापा २	मि			२३
१४.	प्रगति कृषक समूह	भुषाफेदा ६	शैलुङ गापा २	मि			१५
१५.	साना किसान बहुउद्देश्यीय कृषक समूह	भुषाफेदा ९	शैलुङ गापा २	मि			१७
१६.	माहिलीश्वरी कृषक समूह	भुषाफेदा ७	शैलुङ गापा २	म	२८		
१७.	लालीगुराँस कृषक समूह	भुषाफेदा ९	शैलुङ गापा २	म	२२		
१८.	गोदावरी कृषक समूह	भुषाफेदा ५	शैलुङ गापा २	म	२४		
१९.	जारकाटे कृषक समूह	भुषाफेदा ६	शैलुङ गापा २	म	१३		
२०.	गोदावरी कृषक समूह	भुषाफेदा ४	शैलुङ गापा २	मि			३९
२१.	कालीभूमे जागृति कृषक समूह	भुषाफेदा २	शैलुङ गापा २	मि			१५
२२.	लालीगुराँस अलैची उत्पादन कृषक समूह	भुषाफेदा ५	शैलुङ गापा २	मि			३१
२३.	सेतीदेवी आमा कृषक समूह	भुषाफेदा ६	शैलुङ गापा २	म	२६		
२४.	नवबुद्ध कृषक समूह	भुषाफेदा २	शैलुङ गापा २	म	३५		
२५.	नारी उन्नति कृषक समूह	भुषाफेदा ३	शैलुङ गापा २	म	२४		
२६.	सन्सारी कृषक समूह	काटाकुटी १	शैलुङ गापा ३	मि			१९
२७.	सिर्जनशील कृषक समूह	काटाकुटी १	शैलुङ गापा ३	मि			२०

क्रसं.	समूहको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना	समूहको किसिम	सदस्य संख्या		
					महिला	पुरुष	मिश्रित
२८.	काँडे देवीस्थान आयआर्जन कृषक समूह	काटाकुटी १	शैलुङ गापा ३	मि			२१
२९.	देवीथान कृषक समूह	काटाकुटी १	शैलुङ गापा ३	मि			२२
३०.	नवप्रगतीशील कृषक समूह	काटाकुटी ८	शैलुङ गापा ३	मि			२४
३१.	देवीथान आमा कृषक समूह	काटाकुटी ८	शैलुङ गापा ३	म	२२		
३२.	देवीथान कृषक समूह	काटाकुटी ८	शैलुङ गापा ३	मि			१६
३३.	जुगेश्वरी वीउ आलु उत्पादन कृषक समूह	काटाकुटी ८	शैलुङ गापा ३	मि			१७
३४.	नवज्योति महिला कृषक समूह	मागपौवा १	शैलुङ गापा ३	म	२२		
३५.	सिर्जनशील आमा कृषक समूह	काटाकुटी ८	शैलुङ गापा ३	म	३८		
३६.	थलथले कृष समूह	मापागौवा २	शैलुङ गापा ४	मि			२२
३७.	सूर्योदय सामुदायिक कृषक समूह	मागापौवा ५	शैलुङ गापा ४	मि			२१
३८.	कोपिला महिला कृषक समूह	मागापौवा ५	शैलुङ गापा ४	म	१३		
३९.	केबिएस कृषक समूह	मागापौवा ३	शैलुङ गापा ४	मि			३५
४०.	रखेडाँडा कृषक समूह	मागापौवा ३	शैलुङ गापा ४	मि			२२
४१.	भूमेथान कृषक समूह	मागापौवा ३	शैलुङ गापा ४	मि			२२
४२.	पुरानागाउँ मिलीजुली कृषक समूह	मागापौवा २	शैलुङ गापा ४	मि			३१
४३.	फूलबारी कृषक समूह	मागापौवा ७	शैलुङ गापा ४	मि			२७
४४.	कमलकोपिला कृषक समूह	मागापौवा ४	शैलुङ गापा ४	मि			१८
४५.	जलजले कृषक समूह	मागापौवा २	शैलुङ गापा ४	मि			२८
४६.	निगाले प्रगतिशील कृषक समूह	मागापौवा ७	शैलुङ गापा ४	मि			१६७
४७.	सेतीदेवी कृषक समूह	काटाकुटी ५	शैलुङ गापा ५	मि			१५
४८.	महादेवथान कृषक समूह	काटाकुटी ५	शैलुङ गापा ५	मि			२५
४९.	कोपिला कृषक समूह	काटाकुटी ५	शैलुङ गापा ५	मि			२१
५०.	चुल्ठे सामुदायिक कृषक समूह	फस्कु ६	शैलुङ गापा ६	पुरुष		१३	
५१.	सुनाखरी कृषक समूह	फस्कु ६	शैलुङ गापा ६	म	१७		
५२.	त्रिवाड कृषक समूह	फस्कु ६	शैलुङ गापा ६	म	१७		
५३.	सेतीदेवी कृषक समूह	फस्कु ७	शैलुङ गापा ६	मि			१८
५४.	निगाले गोदारे सेतीदेवी कृ समूह	फस्कु ५	शैलुङ गापा ६	मि			५२

क्रसं.	समूहको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना	समूहको किसिम	सदस्य संख्या		
					महिला	पुरुष	मिश्रित
५५.	लालीगुराँस महिला कृषक समूह	फस्कु ५	शैलुङ गापा ६	म	३९		
५६.	मखमली महिला कृषक समूह	फस्कु ८	शैलुङ गापा ६	म	२८		
५७.	गोठपानी कृषक समूह	फस्कु ४, ५	शैलुङ गापा ६	मि			२२
५८.	कालिका महिला कृषक समूह	फस्कु ८	शैलुङ गापा ६	म	२५		
५९.	लहरे शैलुङ कृषक समूह	फस्कु ५	शैलुङ गापा ६	मि			२३
६०.	चित्रे मानेडाँडा कृषक समूह	फस्कु ५	शैलुङ गापा ६	मि			२३
६१.	चुल्ठे वनभित्र कृषक समूह	फस्कु ६	शैलुङ गापा ६	मि			२३
६२.	गोदावरी कृषक समूह	फस्कु ८	शैलुङ गापा ६	म	१७		
६३.	देवीथान कृषक समूह	फस्कु १	शैलुङ गापा ७	महिला	१५		
६४.	वरडाँडा कृषक समूह	फस्कु २	शैलुङ गापा ७	मि			२३
६५.	अगुवा कृषक समूह	फस्कु १	शैलुङ गापा ७	महिला	७		
६६.	सेतीदेवी कृषक समूह	फस्कु ३	शैलुङ गापा ७	मिश्रित	१४	७	२१
६७.	साउते मकैबारी कृषक समूह	फस्कु १	शैलुङ गापा ७	पुरुष	१५		
६८.	भगवतीथान कृषक समूह	फस्कु ४	शैलुङ गापा ७	मिश्रित			३३
६९.	मनकामना कृषक समूह	फस्कु ४	शैलुङ गापा ७	मि			२१
७०.	जगतकल्याण कृषक समूह	फस्कु ३	शैलुङ गापा ७	मि			२९
७१.	भीमसेनडाँडा कृषक समूह	फस्कु ५	शैलुङ गापा ७	मि			१८
७२.	चमेली घरायसी कृषक समूह	फस्कु ३	शैलुङ गापा ७	म	१६		
७३.	पृथ्वी महिला कृषक समूह	फस्कु ३	शैलुङ गापा ७	म	१५		
७४.	पृथ्वी कृषक समूह	फस्कु ३	शैलुङ गापा ७	मि			१५
७५.	भद्रेश्वर कृषक समूह	फस्कु १	शैलुङ गापा ७	मि			४२
७६.	श्लेषमान्तक कृषक समूह	फस्कु ४	शैलुङ गापा ७	पु		२३	
७७.	कमलामाई कृषक समूह	फस्कु २	शैलुङ गापा ७	मि			३२
७८.	गौरीशङ्कर कृषक समूह	फस्कु २	शैलुङ गापा ७	मि			२३
७९.	कालीदेवी कृषक समूह	फस्कु १	शैलुङ गापा ७	म	२३		
८०.	सरस्वती कृषक समूह	फस्कु ३	शैलुङ गापा ७	मि			२३
८१.	सूर्योदय कृषक समूह	फस्कु ५	शैलुङ गापा ७	म	२३		
८२.	भीमलीदेवी कृषक समूह	शैलुङ ८	शैलुङ गापा ८	मि			१७
८३.	लाँकुरी प्रगतिशील कृषक समूह	शैलुङ २	शैलुङ गापा ८	मि			२१

क्रसं.	समूहको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना	समूहको किसिम	सदस्य संख्या		
					महिला	पुरुष	मिश्रित
८४.	शैलुङ विकास कृषक समूह	शैलुङ २	शैलुङ गापा ८	मि			२१
८५.	शैलुङेश्वर कृषक समूह	शैलुङ ५	शैलुङ गापा ८	मि			१८
८६.	शैलुङ आमा कृषक समूह	शैलुङ ५	शैलुङ गापा ८	म	२८		
८७.	पाँचकन्या सेतीदेवी कृ स	शैलुङ ४	शैलुङ गापा ८	मि			२२

श्रोतः साविक जिल्ला कृषि विकास कार्यालय २०७५

४.२८ कृषि उपज सङ्कलन तथा चिस्यान केन्द्र

कृषकले उत्पादन गरेका कृषिजन्य उत्पादनहरु बजारमा पुऱ्याउनका लागि कृषि उपज सङ्कलन केन्द्रमा जम्मा गरिन्छ । फलफूल तरकारी तथा आलुलाई निश्चित अवधिसम्म राख्न मिल्ने गरी चिस्यान केन्द्रमा राखिन्छ । पछिल्लो समयमा कृषकको प्रयास तथा संघ संस्थाहरुको सहयोगमा कृषि संकलन तथा चिस्यान केन्द्रहरु निर्माण हुन थालेका छन् । गाउँपालिकामा भएका कृषि उपज संकलन तथा चिस्यान केन्द्रको विवरण तालिका नं. ५८ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ५८
कृषि उपज तथा चिस्यान केन्द्रहरु

क्रस	कृषि उपज संकलन तथा चिस्यान केन्द्र	ठेगाना	सहयोगी निकाय
१.	कृषि उपज संकलन केन्द्र	शैलुङ १ दूधपोखरी	आरआरएन
२.	कृषि उपज संकलन केन्द्र	शैलुङ २ भुषाफेदा	आरआरएन
३.	कृषि उपज संकलन केन्द्र	शैलुङ ३ देउराली	आरआरएन
४.	कृषि उपज संकलन केन्द्र	शैलुङ ४ मागपा	आरआरएन
५.	कृषि उपज संकलन केन्द्र	शैलुङ ५ काटाकुटी	आरआरएन
६.	आलु चिस्यान केन्द्र	शैलुङ १ दूधपोखरी	आरआरएन
७.	आलु चिस्यान केन्द्र	शैलुङ २ भुषाफेदा	आरआरएन
८.	आलु चिस्यान केन्द्र	शैलुङ ३ देउराली	आरआरएन
९.	आलु चिस्यान केन्द्र	शैलुङ ३ लाम्चे आहाल	आरआरएन
१०.	आलु चिस्यान केन्द्र	शैलुङ ३ ढुंगे	आरआरएन
११.	आलु चिस्यान केन्द्र	शैलुङ ६ ढुंगे (निर्माणाधीन)	कारीतास

श्रोत : वडागत छलफल, २०७५

४.२९ कृषि हाटबजार

कृषकले उत्पादन गरेका कृषिजन्य तथा पशुजन्य उत्पादनहरु बिक्री बितरण गर्ने प्रयोजनका लागि हाटबजार लाग्ने गरेको छैन । गाउँपालिकाको वडा नं ६ गोठपानी एक ठाँउमा मात्र विगतदेखि नै हाट लाग्ने गरेको र सोही हाटमा कृषि लगायत अन्य उपभोग्य वस्तुहरु पनि बिक्री बितरण हुने गरेको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा उत्पादन हुने आलु लगायत तरकारीहरु विचौलिया मार्फत संकलन भई निकासी हुने गरेको छ भने काठ तथा जडीबुटीजन्य उत्पादन पनि यसैगरी बिक्री भएको अवस्था छ । पशुपन्छीको बिक्री भने सम्पर्कको आधारमा

घरघरबाटै हुने गरेको छ । हाटबजार नै नभए पनि स्थानीय बासिन्दाले नजिकको बजारमा आफ्ना कृषि उत्पादन बिक्री गर्ने गरेका छन् । स्थानीय बासिन्दाले बिक्री गर्ने स्थानीय बजारको विवरण तालिका नं. ५९ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ५९
कृषि उपज बिक्री स्थलहरु

क्रसं.	व्यापारिक केन्द्र	ठेगाना	प्रमुख कारोबारहरु	कारोबार हुने कृषि उपज
१	दुधपोखरी	शैलुङ १	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
२	पसलखोला	शैलुङ २	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
३	मिलनचोक	शैलुङ २	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
४.	फेदा	शैलुङ २	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
५.	लाम्चे आहाल	शैलुङ ३	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
६.	देउराली	शैलुङ ३	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
७.	ढुङ्गे	शैलुङ ३	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
८.	हिले	शैलुङ ४	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
९.	विरेन्द्र मावि टोल	शैलुङ ५	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
१०.	गोठपानी	शैलुङ ६	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
११.	चरङ्गे	शैलुङ ७	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
१२.	भैंसे	शैलुङ ८	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
१३.	फस्कु हेल्थपोष्ट	शैलुङ ७	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन
१४.	कल्लाबारी	शैलुङ १	दैनिक उपभोग्य सामान	तरकारी तथा फलफूल, पशुजन्य उत्पादन

श्रोत : सामुदायिक सर्भेक्षण, २०७५

४.३० प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरु

शैलुङ गाउँपालिकाको शीर्ष नामाकरण भएको स्थल शैलुङ थुम्की आफैंमा धार्मिक, साँस्कृतिक तथा तथा पर्यटकीय महत्व बोकेको स्थल हो । यस डाँडाबाट सगरमाथा, गौरीशङ्कर, अन्नपूर्ण, मनास्लु, गणेश, लाङटाङ, दोर्जेलाक्पा, मेलुङत्से, नुम्बुर लगायतका हिमालहरु देख्न सकिन्छ । यो बाहेक धार्मिक तथा साँस्कृतिक महत्व भएका स्थलहरु पनि गाउँपालिकाभित्र छन् । गाउँपालिका भित्रका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण तालिका नं. ६० मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ६०
प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरु

क्रसं.	धार्मिक स्थलको नाम	ठेगाना	स्थलको महत्व	सडकको पहुँच	नजिकको बजार र दुरी
१.	शैलुङ थुम्की (यहाँका मन्दिर तथा गुफाहरु)	शैलुङेश्वर	पर्यटकीय, धार्मिक	पुगेको	ढुंगे करीव २ किमी
२.	त्रिवेणी घाट प्रसिद्ध धार्मिक स्थल	फस्कु, चरंगे	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	पुगेको	तामाकोशी, करीव १ किमी

क्रसं.	धार्मिक स्थलको नाम	ठेगाना	स्थलको महत्व	सडकको पहुँच	नजिकको बजार र दुरी
३.	भूमेडाँडा गुम्बा	भुषाफेदा	धार्मिक महत्व, २०० वर्ष पुरानो गुम्बाघर	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव ५ किमी
४.	जारकाटे डाँडा	भुषाफेदा	पर्यटकीय स्थल	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव ३ किमी
५.	बाघखोर डाँडा, लाम्चे आहाल	भुषाफेदा, मागा	पर्यकटीय स्थल, मनोरञ्जन, होटल व्यवसाय	पुगेको	बागखोर
६.	नाजाङघर/नादनखर्क	वडा नं. १, २ र ३ को संगम	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव ४ किमी
७.	थगम	भुषाफेदा	धार्मिक महत्व, भगवान थकाई मार्ने ठाँउले प्रसिद्ध, दृश्यावलोकन	पुगेको	बागखोर, करीव ३ किमी
८.	गुराँसेदवी मन्दिर	जुके	खडेरी परी पानी नपरेको अवस्थामा पानी मागिने देवीको रुपमा प्रचलित	पुगेको	बागखोर, करीव ७ किमी
९.	टासी छ्योर्तेन गुम्बा	दूधपोखरी	धार्मिक महत्व	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव १० किमी
१०.	टार्सी थर्बालिङ गुम्बा	दूधपोखरी	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव १० किमी
११.	गणेश मन्दिर	दूधपोखरी	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव १० किमी
१२.	खानीखोला महादेवथान	दूधपोखरी	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव १० किमी
१३.	कमलामाई मन्दिर	मागापौवा	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव ४ किमी
१४.	त्रिशुले महादेव मन्दिर	मागापौवा	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव ४ किमी
१५.	उर्गेलि· बुद्ध गुम्बा	मागापौवा	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव ४ किमी
१६.	पौराणिक पोखरी	काटाकुटी	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव ५ किमी
१७.	गोल्मा राजा गोल्मा रानी मन्दिर	काटाकुटी	पुरातात्विक महत्व, यहाँ अझै पनि पुराना इँटाहरु रहेका छन्	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव ५ किमी
१८.	फलामपोखरी भगवती	शैलुङेश्वर	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	ट्र्याक पुगेको	भैंसे, करीव ३ किमी
१९.	कृष्ण मन्दिर	फस्कु	पर्यटकीय महत्व	ट्र्याक पुगेको	गोठपानी करीव १ किमी
२०.	ठूलढुंगा भगवती	शैलुङेश्वर	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	ट्र्याक पुगेको	भैंसे, करीव ३ किमी
२१.	श्री कुण्डदेवी	दूधपोखरी	पर्यटकीय महत्व	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव १० किमी

क्रसं.	धार्मिक स्थलको नाम	ठेगाना	स्थलको महत्व	सडकको पहुँच	नजिकको बजार र दुरी
२२.	तातोपानी महादेव थान	दूधपोखरी	पर्यटकीय महत्व	ट्र्याक पुगेको	बागखोर, करीव १० किमी
२३.	कालीभगवती मन्दिर	देउराली	धार्मिक महत्व, जात्रा लाग्ने	नजिकै ट्र्याक पुगेको	
२४.	टासी नोर्वु थर्पालिङ गुम्बा दूधपोखरी	दूधपोखरी	धार्मिक तथा पर्यटकीय	ट्र्याक पुगेको	वडा कार्यालय नजिकै
२५.	शैलुङ्गेश्वर महादेव मन्दिर	कालापानी	२२ वर्षे मेला लाग्ने	नजिकै ट्र्याक पुगेको	
२६.	हनुमान गुफा	कालापानी	धार्मिक तथा ऐतिहासिक महत्व	नजिकै ट्र्याक पुगेको	
२७.	धर्मद्वार गुफा	कालापानी	धार्मिक महत्व	नजिकै ट्र्याक पुगेको	
२८.	जुरेश्वरी महादेव	झोर	धार्मिक महत्व	नजिकै ट्र्याक पुगेको	

श्रोत : सामुदायिक सर्भेक्षण तथा वडागत छलफल, २०७५

४.३१ होटल, रिर्सोट तथा रेष्टुरेन्टहरु

शैलुङ गाउँपालिका क्षेत्रमा पर्यटकीय स्तरका होटलहरु छैनन् । आन्तरिक पर्यटनलाई लक्षित गरी मुख्य बजार क्षेत्रमा केही होटलहरु सञ्चालनमा छन् । बजार क्षेत्रमा भएका होटलहरुको संख्या, तिनीहरुको क्षमता तथा उपलब्ध सुविधाको विवरण तालिका नं. ६१. मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ६१

होटल लज तथा रेष्टुरेन्टहरु

क्रसं.	बजार केन्द्रको नाम	सञ्चालित होटल	होटलको किसिम	उपलब्ध सुविधा	क्षमता
१.	देउराली बजार, बाघखोर	६	खाना तथा बस्ने सुविधा भएको	खाना, रेष्टुरेन्ट, कोठा सुविधा कार्यक्रम सञ्चालन	बेड संख्या करीव ६०
		१०	खाजा तथा खाना सुविधा मात्र भएको	खाजा तथा खाना	करीव १०० जना
२.	त्रिवेणीधाम, चरंगे	५	खाजा तथा खाना सुविधा मात्र भएको	खाना तथा खाजा मात्र	करीव ५० जना
३.	ढुंगेबजार	१	खाना तथा बस्ने सुविधा भएको	खाना, रेष्टुरेन्ट, कोठा सुविधा	बेड संख्या करीव १०
		६	खाजा तथा खाना सुविधा मात्र भएको	खाना तथा खाजा मात्र	करीव ५० जना
	बोद्ले	३	खाजा तथा खाना सुविधा भएको	खाना तथा खाजा मात्र	करीव ५० जना

क्रसं.	बजार केन्द्रको नाम	सञ्चालित होटल	होटलको किसिम	उपलब्ध सुविधा	क्षमता
४.	गोठपानी	५	खाजा तथा खाना सुविधा मात्र भएको	खाना तथा खाजा मात्र	करीव ५० जना
५.	भैंसेडाँडा	३	खाना तथा बस्ने सुविधा भएको	खाना, रेष्टुरेन्ट, कोठा सुविधा	बेड संख्या करीव ३०
		६	खाजा तथा खाना सुविधा मात्र भएको	खाना तथा खाजा मात्र	करीव ५० जना
६.	कल्लाबारी	३	खाजा तथा खाना सुविधा मात्र भएको	खाना तथा खाजा मात्र	करीव ३० जना
७.	कोलमखान	१	खाजा तथा खाना सुविधा मात्र भएको	खाना तथा खाजा मात्र	करीव २० जना
८.	दूधपोखरी	१	खाजा तथा खाना सुविधा मात्र भएको	खाना तथा खाजा मात्र	करीव १० जना
९.	फेदा	४	खाजा तथा खाना सुविधा मात्र भएको	खाना तथा खाजा मात्र	करीव ४० जना
१०.	हेल्थपोष्ट, फस्कु	२	खाजा तथा खाना सुविधा मात्र भएको	खाना तथा खाजा मात्र	करीव २० जना

श्रोत : सामुदायिक सर्भेक्षण तथा उद्योग बाणिज्य संघ मागादेउराली, २०७५

४.३२ स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्र

दैनिक उपभोग्य सामाग्री खरिद बिक्री गर्न गाउँपालिकाका सबैजसो वडाहरुमा साना साना बजार केन्द्रहरु रहेका छन् । कतिपय स्थानीय उत्पादनहरु पनि सोही बजारमा खपत हुने गर्छन् । गाउँपालिकाका प्रमुख व्यापारिक केन्द्रहरुको विवरण तालिका नं. ६२ मा दिइएको छ ।

तालिका नं.६२

प्रमुख बजार तथा व्यापारिक केन्द्रहरु

क्रसं.	व्यापारिक केन्द्र	ठेगाना	प्रमुख कारोबारहरु	सेवा उपलब्ध हुने वडा तथा वस्तीहरु	विस्तार हुनसक्ने अवस्था
१	दुधपोखरी	शैलुङ १	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. १	विस्तार हुन सक्ने
२	कल्लाबारी	शैलुङ १	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. १	विस्तार हुन सक्ने
३	पसलखोला	शैलुङ २	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. २	विस्तार हुन सक्ने
४	फेदा	शैलुङ २	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. २	विस्तार हुन सक्ने
५.	घट्टेखोला	शैलुङ २	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. २	विस्तार हुन सक्ने
६.	मिलनचोक	शैलुङ २	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. २	विस्तार हुन सक्ने
७.	चित्रे	शैलुङ २	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. २	विस्तार हुन सक्ने
८.	लाम्चे आहाल	शैलुङ ३	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय	वडा नं. ३	विस्तार भइरहेको

क्रसं.	व्यापारिक केन्द्र	ठेगाना	प्रमुख कारोबारहरु	सेवा उपलब्ध हुने वडा तथा वस्तीहरु	विस्तार हुनसक्ने अवस्था
			कृषि उपज		
९.	देउराली	शैलुङ ३	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज, निर्माण सामाग्री, फेन्सी, इलोक्ट्रोनिक्स वस्तुहरु	वडा नं. ३ तथा गाउँपालिका	विस्तार भइरहेको
१०.	ढुङ्गे	शैलुङ ३	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. ३ र ६ समेत	विस्तार भइरहेको
११.	बोद्ले	शैलुङ ३	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. ३	
१२	हिले	शैलुङ ४	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. ४	विस्तार भइरहेको
१३	विरेन्द्र माविटोल	शैलुङ ५	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. ५	विस्तार भइरहेको
१४	गोठपानी	शैलुङ ६	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. ६	विस्तार भइरहेको
१५	चरङ्गे	शैलुङ ७	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. ७	विस्तार भइरहेको
१६	फस्कु हेल्थपोष्ट	शैलुङ ७	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. ७	विस्तार भइरहेको
१७	मानेडाँडा	शैलुङ ७	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. ७	विस्तार भइरहेको
१८	भैंसे	शैलुङ ८	दैनिक उपभोग्य सामान स्थानीय कृषि उपज	वडा नं. ८	विस्तार भइरहेको

श्रोत : श्रोत : सामुदायिक सर्भेक्षण तथा वडागत छलफल, २०७५

दोलखा उद्योग वाणिज्य संघको बागखोर शाखामा ८४ वटा बिभिन्न प्रकारका फर्महरु दर्ता भएका छन् । यी फर्महरुले व्यापारिक कारोबार गर्दै आएका छन् । प्रकार अनुसार फर्मको विवरण तालिका नं. ६३ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ६३

व्यवसायको प्रकार अनुसार व्यवसायिक फर्महरु

क्रसं.	व्यापारिक फर्मका किसिम,	फर्मका संख्या	प्रमुख कारोबारहरु	सेवा उपलब्ध हुने वडा तथा वस्तीहरु
१	निर्माण व्यवसायी फर्महरु	११ वटा	निर्माण व्यवसाय, विकास निर्माण	गाउँपालिका तथा जिल्लामा समेत
२	मेडिकल हल	२ वटा	औषधी बिक्री तथा फार्मेसी	गाउँपालिका क्षेत्र
३	ट्रेडर्स एण्ड सप्लायर्स	२१ वटा	बिभिन्न प्रकार (उपभोग्य तथा निर्माण समाग्री समेत) वस्तु बिक्री	गाउँपालिका क्षेत्र
४	स्टेशनरी	३ वटा	पाठ्य पुस्तक तथा स्टेशनरी सामान	गाउँपालिका क्षेत्र
५	कपडा तथा फेन्सी	५ वटा	कपडा तथा फेन्सी सामाग्री	गाउँपालिका क्षेत्र
६	इलेक्ट्रोनिक्स	३ वटा	इलेक्ट्रोनिक्स सामान	गाउँपालिका क्षेत्र
७	किराना पसल	११ वटा	बिभिन्न खुद्रा सामाग्री	गाउँपालिका क्षेत्र

क्रसं.	व्यापारिक फर्मका किसिम,	फर्मका संख्या	प्रमुख कारोबारहरु	सेवा उपलब्ध हुने वडा तथा वस्तीहरु
८	घरेलु उद्योगहरु	४ वटा	बिभिन्न घरेलु सामाग्रीको उत्पादन	गाउँपालिका तथा जिल्लामा समेत
९	कोल्ड स्टोर	१ वटा	कोल्ड ड्रिंक्स कारोबार	गाउँपालिका क्षेत्र
१०	कस्मेटिक सेन्टर	२ वटा	कस्मेटिक वस्तुको कारोबार	गाउँपालिका क्षेत्र
११	खाद्य स्टोर्स	६ वटा	खाद्य सामाग्रीको होलसेल	गाउँपालिका क्षेत्र
१२	होटल एण्ड लज	४ वटा	खाना तथा बस्ने व्यवस्था	गाउँपालिका क्षेत्र
१३	हार्डवेयर	४ वटा	निर्माण सामाग्रीको कारोबार	गाउँपालिका क्षेत्र
१४	कृषि/पशुपालन फर्म	४ वटा	व्यवसायिक कृषि तथा पशु उत्पादन	गाउँपालिका तथा जिल्लामा समेत
१५	सुन पसल	१ वटा	सुनचाँदीका वस्तु उत्पादन	गाउँपालिका क्षेत्र

श्रोत : उद्योग बाणिज्य संघ मागादेउराली, २०७५

४.३३ बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकाको केन्द्र देउराली बजारमा मेगा बैंकको एउटा शाखा रहेको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा बैंकिङ कारोबार सोही बैंकबाट हुने गरेको छ । कुनै बैंकले कुनै क्षेत्रमा कुनै समय शाखा रहित बैंकिङ कारोबार गरे पनि उक्त सेवाको निरन्तरता भएको देखिँदेन ।

गाउँपालिकाका बासिन्दाहरुमध्ये परिवारगत रुपमा सबै परिवारको बैंकमा खाता रहेको देखिँदैन । पछिल्लो समय भूकम्प पछिको घर पुनर्निर्माणका लागि प्राप्त अनुदान रकमका लागि पनि खाता अनिवार्य भएको तर उक्त खाताबाट अन्य कारोबार नहुने कारण यो खाता गणना गरिएको छैन । वडागत रुपमा बैंकमा खाता हुनेहरुको संख्या तालिका नं. ६४ मा दिइएको छ ।

यसैगरी आफ्नो अचल सम्पती तथा जीवन वीमा गर्नेहरुको संख्या पछिल्लो समय बढेको देखिन्छ । जीवन वीमा गर्नेहरुमा सबैभन्दा बढी वडा नं. ८ मा देखिएको छ भने सम्पतीको वीमाको अलग्गै विवरण उल्लेख भई आएन। यसैगरी जीवन वीमा सबैभन्दा कम वडा नं. ३ मा भएको देखिन्छ । गाउँपालिका भरी वीमा गर्नेहरुको जम्मा संख्या ४९८ भएको सर्भेक्षणबाट देखिएको छ । वडागत रुपमा वीमा गर्नेहरुको संख्या तालिका नं. ६५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ६४
बैंकखाता हुनेहरुको संख्या

वडा नं.	बैंक खाता हुनेहरुको संख्या		जम्मा
	महिला	पुरुष	
१	३१३	४३५	७४८
२	२८९	४३१	७२०
३	२४६	३७६	६२२
४	३७५	५४९	९२४
५	२६०	३७९	६३९
६	२१३	४९२	७०५
७	२१४	४५९	६७३
८	३७५	६४४	१०१९
जम्मा	२२८५	३७६५	६०५०

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ६५

जीवन विमा गर्नेहरुको संख्या

वडा नं.	जीवन वीमा गर्नेहरुको संख्या		जम्मा
	महिला	पुरुष	
१	१७	२६	४३
२	५	३६	४१
३	१३	१६	२९
४	३९	४५	८४
५	१२	३२	४४
६	२१	५४	७५
७	२७	५५	८२
८	२४	७६	१००
जम्मा	**१५८**	**३४०**	**४९८**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.३४ सहकारी सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका ५२ वटा सहकारीहरुमध्ये धेरै जसो सहकारीहरु वचत तथा ऋृण र कृषि सहकारीहरु छन् । केही उपभोक्ता सहकारी, केही बहुउद्देश्यीय सहकारी, केही उत्पादनमूलक चिया सहकारी पनि छन् । गाउँपालिकाका क्षेत्रमा भएका सहकारीहरुको विवरण तालिका नं. ६६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ६६

सहकारीहरुको विवरण

क्रसं.	सहकारी संस्थाको नाम	ठेगाना	संस्थाको किसिम
१.	कुशल बचत तथा ऋण स सं लि	शैलुङ १	वचत तथा ऋण
२.	सुपथ मूल्य सहकारी संस्था लि.	शैलुङ १	उपभोक्ता सहकारी
३.	दूधपोखरी कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ १	कृषि सहकारी
४.	विकल्प कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ १	कृषि सहकारी
५.	ह्याङला शैलुङ उपोक्ता सहकारी संस्था लि.	शैलुङ १	उपभोक्ता सहकारी
६.	कल्लाबारी कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ १	कृषि सहकारी
७.	धनेश्वरी कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ १	कृषि सहकारी
८.	भुषाफेदा कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ २	कृषि सहकारी
९.	थगम कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ २	कृषि सहकारी
१०.	गौरीशंकर महिला विकास वचत तथा ऋण स. संस्था लि.	शैलुङ २	वचत तथा ऋण
११.	ग्रीनतारा सानाा किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ २	कृषि सहकारी

क्रसं.	सहकारी संस्थाको नाम	ठेगाना	संस्थाको किसिम
१२.	युथ भिजन वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ३	वचत तथा ऋण
१३.	बोद्ले शैलुङ चिया विकास सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ३	चिया सहकारी
१४.	बागखोर उद्यमी कोसेली घर सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ३	उद्यमी सहकारी
१५.	गौतम बुद्ध बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ३	बहुउद्देश्यीय सहकारी
१६.	सगुन कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ३	कृषि सहकारी
१७.	मागादेउराली वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ३	वचत तथा ऋण
१८.	लेकबेंसी कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ३	कृषि सहकारी
१९.	देवीथान महिला वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	शैलुङ ३	वचत तथा ऋण
२०.	मिलीजुली सहकारी संस्था चरिकोटको सेवा केन्द्र, बागखोर	शैलुङ ३	वचत तथा ऋण
२१.	मागापौवा उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ४	उपभोक्ता सहकारी
२२.	सुनौलो बिहानी वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ४	वचत तथा ऋण
२३.	सयपाटी साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ४	कृषि सहकारी
२४.	भगवती महिला वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ४	वचत तथा ऋण
२५.	एकिकृत युवा स्वरोजगार बचत तथा ऋण स संस्था लि	शैलुङ ४	बचत तथा ऋण सहकारी
२६.	सामुदायिक बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ४	बहुउद्देश्यीय सहकारी
२७.	महिला कुटीर उद्योग सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ४	उद्योग सहकारी
२८.	नवप्रतिभा कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ४	कृषि सहकारी
२९.	जलजले कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ४	कृषि सहकारी
३०.	लोककल्याण वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ५	वचत तथा ऋण
३१.	देवीथान महिला विकास वचत तथा ऋण स संस्था लि.	शैलुङ ५	वचत तथा ऋण
३२.	युगान्तकारी कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ५	कृषि सहकारी
३३.	उपयोगी पशुपालन कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ६	कृषि सहकारी
३४.	मन्जेत कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ७	कृषि सहकारी
३५.	उपहार वचत तथा ऋण संस्था लि.	शैलुङ ७	वचत तथा ऋण
३६.	उज्यालो महिला कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ६	कृषि सहकारी
३७.	गंगाजमुना कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ६	कृषि सहकारी
३८.	कालापानी साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ७	कृषि सहकारी
३९.	सेतीदेवी महिला वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ७	वचत तथा ऋण
४०.	कुम्भेश्वर बहुउद्देश्यीय स सं लि	शैलुङ ६	बहुउद्देश्यीय
४१.	श्रमजिवी बचत तथा ऋण स सं लि	शैलुङ ६	वचत तथा ऋण
४२.	गोठपानी बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	शैलुङ ७	बहुउद्देश्यीय

क्रसं.	सहकारी संस्थाको नाम	ठेगाना	संस्थाको किसिम
४३.	भद्रेश्वर वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	शैलुङ ७	वचत तथा ऋण
४४.	जुरेढुंगा कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ्ग ८	कृषि सहकारी
४५.	भैंसे शैलुङ उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	शैलुङ्ग ८	उपभोक्ता सहकारी
४६.	फलामपोखरी कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ्ग ८	कृषि सहकारी
४७.	अग्लेश्वरी साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	शैलुङ्ग ८	कृषि सहकारी
४८.	पहरीखर्क महिला कृषि सहकारी संस्था संस्था लि.	शैलुङ्ग ८	कृषि सहकारी
४९.	शैलुङ्गेश्वर यातायात बचत तथा ऋण स सं लि	शैलुङ्ग ८	वचत सहकारी
५०.	शैलुङ्गेश्वर महिलाविकास बचत तथा ऋण स सं लि	शैलुङ्ग ८	वचत तथा ऋण
५१.	श्री शैलुङ्गेश्वर कृषक स सं लि	शैलुङ्ग ८	कृषक सहकारी
५२.	शैलुङ्गेश्वर कृषक स सं लि	शैलुङ्ग ८	कृषक सहकारी

श्रोत : गाउँपालिका कार्यालय, २०७५

४.३५ पारिवारिक वचत विवरण

गाउँपालिकाका बासिन्दाहरुमा वित्तीय संस्थाहरुमा वचत गर्ने बानी विकास भएको देखिन्छ । यसरी वचत गर्ने संस्थाहरुमा सबैभन्दा बढी सहकारी, त्यसपछि बैंकमा देखिएको छ । सहकारी तथा बैंकभन्दा बाहेक अन्य निकायमा वचत गर्ने सर्भेक्षणबाट देखिन आएन । वचत गरिने संस्थाको आधारमा वचतकर्ताहरुको संख्या तालिका नं. ६७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ६७

परिवारक वचत र वचत गरिने निकाय

वडा नं.	सहकारी	बैंक	उद्यम समुह	लघुवित्त	अन्य संस्था	जम्मा
१	१२५	१३४	०	२७	२७	३१३
२	१३३	१४८	०	२५	०	३०६
३	३३	१०९	०	२०	०	१६२
४	१३४	२१५	०	४०	०	३८९
५	८९	१८१	०	२०	२	२९२
६	१८८	१८७	०	२२	०	३९७
७	११८	१०५	४	३७	०	२६४
८	२९०	१९२	४	४७	०	५३३
जम्मा	१११०	१२७१	८	२३८	२९	२६५६

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

४.३६ पारिवारिक ऋण विवरण तथा लगानीका क्षेत्र

गाउँपालिकाका बासिन्दाहरुमध्ये आफूलाई आवश्यक परेको समयमा ऋृण लिँदा सबैभन्दा बढी करीव ७१ प्रतिशत परिवारले सहकारीबाट लिएको देखिन्छ भने बैंक तथा इष्टमित्र नातेदार दोश्रो ठूलो ऋणको श्रोतको

रुपमा देखिएको छ । यसरी लिएको ऋणको उपयोगको अवस्था हेर्दा सबैभन्दा धेरै ५० प्रतिशतभन्दा बढी घरजग्गामा उपयोग गरिएको देखिन्छ भने बाँकी ५० प्रतिशतभन्दा कम मात्र घरायसी खर्च, कृषि, शिक्षा तथा औषधी उपचार जस्ता कामहरुमा उपयोग भएको देखिन्छ । यसैगरी पारिवारिक लगानीको अवस्था हेर्दा ४७१ परिवारले घरजग्गामा, ३७३ परिवारले सहकारीमा, ९९ परिवारले उद्योग व्यापारमा, १२१ परिवारले सेयरमा तथा ९४८ परिवारले अन्य क्षेत्रमा लगानी गरेको घरधुरी सर्भेक्षणले देखाएको छ । पारिवारिक ऋणको श्रोत तथा उक्त ऋणको उपयोगको अवस्था एवम् लगानीको अवस्था तालिका नं. ६८, ६९ र ७० मा दिइएको छ ।

तालिका नं ६८

पारिवारिक ऋणको श्रोत

वडा नं.	बैंक तथा वित्तीय संस्था	सहकारी संस्था	समूह वा सामुदायिक संस्था	साहु महाजन	इष्टमित्र वा नातेदार	जम्मा
१	४१	११३	०	२	२	१५८
२	२३	१६०	१२	१	११२	३०८
३	२६	१८१	८	३	७	२२५
४	१६	४१०	२८	११	३१	४९६
५	३३	३३०	२	१२	३२	४०९
६	६०	१८७	०	०	०	२४७
७	४६	१४०	१	४	७७	२६८
८	७२	२२०	२	१	५३	३४८
जम्मा	**३१७**	**१७४१**	**५३**	**३४**	**३१४**	**२४५९**
प्रतिशत	**१२.८९**	**७०.८०**	**२.१६**	**१.३८**	**१२.७७**	**१००**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ६९

ऋणको उपयोग वा उद्देश्य

वडा नं.	घरायसी वा घरखर्च	कृषि तथा पशुपालन	उद्योग व्यापार	सामाजिक धार्मिक कार्य	शिक्षा	औषधी उपचार	घरजग्गा खरिद वा निर्माण	शेयर लगानी	अन्य	जम्मा
१	४०	३	११	१	३	२२	६६	०	०	१४६
२	३२	१०	६	१	१०	१६	१२४	०	४	२०३
३	४२	१५	२०	१	१०	२८	१२९	०	१	२४६
४	१११	१०	१०	२	२१	१०	१५२	१२	०	३२८
५	११	२३	२०	०	३३	८	१६३	०	३	२६१
६	८०	१९	१५	२	४२	१०	१७६	०	४	३४८
७	२२	६	१४	२	११	१२	१५९	०	८	२३४
८	५६	१०	२०	२	२	७०	५२	०	३	२१५
जम्मा	**३९४**	**९६**	**११६**	**११**	**१३२**	**१७६**	**१०२१**	**१२**	**२३**	**१९८१**
प्रतिशत	**१९.८९**	**४.८५**	**५.८६**	**०.५६**	**६.६६**	**८.८८**	**५१.५४**	**०.६१**	**१.१६**	**१००.००**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ७०

लगानीको क्षेत्र

वडा नं.	घरजग्गा	शेयर	सहकारी	उद्योग व्यापार	अन्य	जम्मा
१	१२	२७	७८	२	१०५	२२४
२	९	४	१	६	९९	११९
३	११८	१	१	१८	३३	१७१
४	१३३	६१	२३७	९	४३	४८३
५	५४	४	६	८	८०	१५२
६	२	१	२३	२७	४	५७
७	१३८	८	२३	२९	३३२	५३०
८	५	१५	४	०	२५२	२७६
जम्मा	**४७१**	**१२१**	**३७३**	**९९**	**९४८**	**२०१२**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

अध्याय ५ :सामाजिक अवस्था

५.१ साक्षरता

गाउँपालिकाको साक्षरताको अवस्था विश्लेषण गर्न ५ वर्षभन्दा माथि उमेरको तथ्याङ्कलाई आधार मानिन्छ । गाउँपालिकामा ५ वर्षभन्दा माथिको जम्मा जनसंख्या २७,६४९ छ । ५ वर्षमाथिको उक्त जनसंख्यामध्ये लेखपढ गर्न सक्नेदेखि पिएचडिसम्मको शैक्षिक योग्यता हासिल गर्नेको जम्मा संख्या २२,००१ छ । यसमा महिलाको संख्या १०,१५९ (कूल महिला संख्याको ७७ दशमलव ६६ प्रतिशत) छ भने पुरुषको संख्या ११,८४२ (कूल पुरुष संख्याको ८७ दशमलव ९१ प्रतिशत) छ । यो दर ५ वर्षमाथिको गाउँपालिकाको जम्मा जनसंख्याको ८० दशमलव ५८ प्रतिशत हुन आउँछ । अर्थात गाउँपालिकाको साक्षरताको दर ८०.५८ प्रतिशत देखिन्छ । यसरी हेर्दा गाउँपालिकामा जम्मा २० दशमलव ४२ प्रतिशत जनसंख्या निरक्षर छन् । यो निरक्षताको दर पुरुषामाभन्दा महिलामा बढी देखिन्छ । पुरुष निरक्षरता प्रतिशत १२ दशमलव ०९ छ भने महिला निरक्षरता प्रतिशत २२ दशमलव ३४ छ । साक्षरतर्फ करीव ३० प्रतिशत लेखपढ गर्न सक्ने, करीव २७ प्रतिशत प्राविदेखि एसएलसीसम्मका, करीव १६ प्रतिशत उमावि तह र बाँकी स्नातक तह वा सोभन्दा माथिको शैक्षिक योग्यता पूरा गर्नेहरु छन् । वडागत रुपमा साक्षरताको अवस्था तालिका नं. ७१ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ७१ (क)

५ वर्षभन्दा माथि उमेरकाको वडागत शैक्षिक स्थिति (संख्यामा)

वडा नं.	लेखपढ गर्न नसक्ने निरक्षर			लेखपढ गर्न सक्ने साक्षर			प्राविदेखि एसएलसी तहसम्म			आइए वा दशजोड दुई		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	७३६	२४१	९७७	४१९	४८५	९०४	३८३	५६७	९५०	१६८	२९५	४६३
२	७२६	२९५	१०२१	३४५	३४६	६९१	२८९	५५२	८४१	१२१	१५१	२७२
३	४४२	१४०	५८२	७०२	५५६	१२५८	१७८	३७१	५४९	२६१	३६२	६२३
४	६९१	२७५	९६६	१०४६	५१२	१५५८	२३४	६३३	८६७	२९२	६५०	९४२
५	२३६	९८	३३४	३६१	२७९	६४०	२७६	३००	५७६	२११	२९८	५०९
६	२६५	१२३	३८८	३२६	२७६	६०२	४९६	४४०	९३६	२७०	३९८	६६८
७	४३२	१६३	५९५	३८७	४३५	८२२	६६१	६००	१२६१	१३८	२३५	३७३
८	४९१	२९४	७८५	१०१२	८३१	१८४३	८५३	८७१	१७२४	२७८	४६९	७४७
जम्मा	**४०१९**	**१६२९**	**५६४८**	**४५९८**	**३७२०**	**८३१८**	**३३७०**	**४३३४**	**७७०४**	**१७३९**	**२८५८**	**४५९७**

तालिका नं ७१ (ख)

स्नातक तहसम्म			स्नातकोत्तर तहसम्म			पिएचडि तह			कूल जम्मा		
महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
२३	४५	६८	४	६	१०	०	०	०	१७३३	१६३९	३३७२
१४	३६	५०	०	७	७	०	०	०	१४९५	१३८८	२८८३
४८	११३	१६१	३	११	१४	०	०	०	१६३४	१५५३	३१८७

स्नातक तहसम्म			स्नातकोत्तर तहसम्म			पिएचडि तह			कूल जम्मा		
महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
७८	१७१	२४९	१२	२६	३८	०	१	१	२३५३	२२६८	४६२१
६५	९८	१६३	११	२३	३४	०	०	०	११६०	१०९८	२२५८
७७	११४	१९१	१५	३६	५१	०	०	०	१४४९	१३८७	२८३६
६४	१५०	२१४	७	२४	३१	०	०	०	१६८९	१६०७	३२९६
९	१७	२६	२२	४९	७१	०	१	१	२६६५	२५३१	५१९६
३७८	**७४४**	**११२२**	**७४**	**१८२**	**२५६**	**०**	**२**	**२**	**१४१७८**	**१३४७१**	**२७६४९**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.२ फरक क्षमता भएकाहरुको साक्षरता अवस्था

गाउँपालिकामा जम्मा १५१ जना फरक क्षमता भएकाहरुको साक्षरता अवस्था हेर्दा ६४ जना नागरिकहरु साक्षर छन् भने ८७ जना निरक्षर भएको देखिन्छन् । फरक क्षमताहरुको वडागत साक्षरता विवरण तालिका नं. ७२ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ७२

फरक क्षमता भएकाहरुको शैक्षिक स्थिति (संख्यामा)

वडा नं.	लेखपढ गर्न नसक्ने निरक्षर		लेखपढ गर्नसक्ने साक्षर		एसएलसी वा सोभन्दा माथि		जम्मा		
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा
१	१	५	१	२	०	०	२	७	९
२	४	५	३	१	३	२	१०	८	१८
३	१	०	२	२	०	०	३	२	५
४	३	८	९	२	१	१	१३	११	२४
५	२	१	०	०	०	३	२	४	६
६	९	४	३	१	२	१	१४	६	२०
७	७	२०	८	२	४	३	१९	२५	४४
८	६	११	५	२	०	१	११	१४	२५
जम्मा	**३३**	**५४**	**३१**	**१२**	**१०**	**११**	७४	७७	१५१

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.३ बिद्यालयको प्रकार अनुसार बिद्यालय जाने बालबालिका संख्या

गाउँपालिका भित्रका बिद्यालय जाने कुल ४,९१२ बालबालिकामध्ये ३,८९४ जना अर्थात ७९ दशमलव २८ प्रतिशत बालबालिका सामुदायिक बिद्यालयमा जाने गरेका छन् भने १,०१८ जना अर्थात २० दशमलव ७२ प्रतिशत बालबालिका संस्थागत बिद्यालयमा जाने गर्छन् । गाउँपालिकाभित्र संस्थागत बिद्यालयहरुको संख्या धेरै नदेखिएकोले संस्थागत बिद्यालयमा जाने बालबालिकाहरु भने गाउँपालिका बाहिरका बिद्यालयमा गएको देखिन्छ । वडागत रुपमा सामुदायिक र संस्थागत बिद्यालयमा जाने बालबालिकाको संख्या तालिका नं. ७३ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ७३

बिद्यालय किसिम अनुसार बिद्यालय जाने बालबालिका संख्या

वडा नं.	सामुदायिक बिद्यालयमा जाने बालबालिका संख्या		संस्थागत बिद्यालयमा जाने बालबालिका संख्या		जम्मा		
	बालक	बालिका	बालक	बालिका	बालक	बालिका	जम्मा
१	२१०	२०४	६९	८४	२७९	२८८	५६७
२	२७६	२५५	९८	३३	३७४	२८८	६६२
३	१९१	१७२	८५	२६	२७६	१९८	४७४
४	२४५	२६६	८०	६८	३२५	३३४	६५९
५	१५२	२११	५८	४६	२१०	२५७	४६७
६	२५५	२७५	३२	३१	२८७	३०६	५९३
७	२३७	२६८	१०२	७५	३३९	३४३	६८२
८	३१९	३५८	७६	५५	३९५	४१३	८०८
जम्मा	**१८८५**	**२००९**	**६००**	**४१८**	**२४८५**	**२४२७**	**४९१२**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.४ बालविकास केन्द्रमा जाने बालबालिका संख्या

पछिल्लो समय प्राथमिक तहमा भर्ना हुने उमेरअधिका बालबालिकालाई बालविकास केन्द्रमा पठाइने अभ्यास बढिरहेको छ । एक अध्ययन अनुसार बाल विकास केन्द्र मार्फत कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिकाहरुमा सिधै कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिकाहरुको भन्दा सिकाइको स्तर र क्षमता बढी भएको निष्कर्ष पाइएको छ । यसकारणले पनि बालविकास केन्द्र मार्फत बालबालिकाहरुलाई कक्षा १ मा भर्ना गर्नुपर्ने तर्फ ध्यान जान आवश्यक देखिन्छ । सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार गाउँपालिकामा बालविकास केन्द्रमा जाने उमेरका जम्मा बालबालिकामध्ये बाल विकास केन्द्रमा जाने बालबालिकाको जम्मा संख्या ४४५ रहेको छ भने नजाने बालबालिकाको संख्या ४४१ रहेको छ । बाल विकास केन्द्रमा जाने र नजाने बालबालिकाहरु करीव बराबर भएको देखिन्छ । वडागत रुपमा बालविकास केन्द्रमा जाने र नजाने बालबालिकाको संख्या तालिका नं. ७४ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ७४

वाल विकास केन्द्रमा जाने बालबालिका संख्या

वडा नं.	बाल विकास केन्द्रमा जाने बालबालिकाको संख्या		बाल विकास केन्द्रमा नजाने बालबालिकाको संख्या		जम्मा		
	बालक	बालिका	बालक	बालिका	बालक	बालिका	जम्मा
१	३८	३७	२२	२३	६०	६०	१२०
२	२२	२८	२५	२९	४७	५७	१०४
३	१८	१७	१५	१६	३३	३३	६६
४	३८	४३	२५	२५	६३	६८	१३१
५	२२	२४	१३	१९	३५	४३	७८

वडा नं.	बाल विकास केन्द्रमा जाने बालबालिकाको संख्या		बाल विकास केन्द्रमा नजाने बालबालिकाको संख्या		जम्मा		
	बालक	बालिका	बालक	बालिका	बालक	बालिका	जम्मा
६	२६	२५	३२	२१	५८	४६	१०४
७	१८	२६	३३	३०	५१	५६	१०७
८	३२	३१	२६	३०	५८	६१	११९
जम्मा	२१४	२३१	२२७	२१४	४४१	४४५	८८६

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.५ बिद्यालय नजाने बालबालिका

बिद्यालय जाने सबै उमेरका बालबालिकाहरु बिद्यालय हुनुपर्नेमा अझै पनि बिद्यालय जाने उमेरका केही बालबालिका बिद्यालय बाहिर भएको सर्भेक्षणले देखाएको छ। बिद्यालय नजाने बालबालिकाहरु सामान्य क्षमताका ७३ जना र फरक क्षमताका ४ जना रहेका छन् । सामान्य क्षमताका बालबालिकाहरुमध्ये ३१ जना आधारभूत तह उमेरका र ४२ जना माबि उमेर तहका भएको सर्भेक्षणले देखाएको छ । बिद्यालय बाहिर रहेका यति धेरै बालबालिकाहरु बिद्यालय जाने उमेरका भन्दा पनि यसअघि नै बिद्यालय छोडि सकेका बिद्यार्थी हुनुपर्छ । फरक क्षमताका लागि नजिकै बिद्यालय पनि नहुने र बिद्यालय भएको अन्य ठाँउमा पहुँच र सम्पर्क नहुने कारण बिद्यालय जान नसकेको अवस्था हुनसक्छ । सामान्य र फरक क्षमताका बिद्यालय नजाने बालबालिकाहरुको संख्या तालिका नं ७५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ७५

विद्यालय नजाने बालबालिकाको उमेर समूह अनुसार संख्या

वडा नं.	उमेर समुह	विद्यालय नजाने सामान्य क्षमताका बालबालिका संख्या			विद्यालय नजाने फरक क्षमताका बालबालिका संख्या		
		बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा
१	आधारभूत तह (५ देखि १३ वर्ष)	२	३	५	०	०	०
	माबि तह (१३ देखि १६ वर्ष)	२	३	५	०	०	०
२	आधारभूत तह (५ देखि १३ वर्ष)	१	२	३	०	०	०
	माबि तह (१३ देखि १६ वर्ष)	२	२	४	०	०	०
३	आधारभूत तह (५ देखि १३ वर्ष)	२	२	४	०	०	०
	माबि तह (१३ देखि १६ वर्ष)	२	३	५	०	०	०
४	आधारभूत तह (५ देखि १३ वर्ष)	१	५	६	०	०	०
	माबि तह (१३ देखि १६ वर्ष)	४	३	७	०	०	०
५	आधारभूत तह (५ देखि १३ वर्ष)	१	१	२	१	०	१
	माबि तह (१३ देखि १६ वर्ष)	१	२	३	०	१	१
६	आधारभूत तह (५ देखि १३ वर्ष)	२	३	५	१	०	१
	माबि तह (१३ देखि १६ वर्ष)	२	२	४	०	०	०
७	आधारभूत तह (५ देखि १३ वर्ष)	४	२	६	०	१	१
	माबि तह (१३ देखि १६ वर्ष)	५	३	८	०	०	०

वडा नं.	उमेर समुह	विद्यालय नजाने सामान्य क्षमताका बालबालिका संख्या			विद्यालय नजाने फरक क्षमताका बालबालिका संख्या		
		बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा
८	आधारभूत तह (५ देखि १३ वर्ष)	२	३	५	०	०	०
	माबि तह (१३ देखि १६ वर्ष)	२	१०	१२	०	०	०
जम्मा	**आधारभूत तह (५ देखि १३ वर्ष)**	१४	१७	३१	२	१	३
	माबि तह (१३ देखि १६ वर्ष)	१५	२७	४२	०	१	१
कूलजम्मा		२९	४४	७३	२	२	४

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.६ बालबालिकाले बिद्यालय छोड्ने अवस्था र कारण

बिद्यालय गएका बालबालिकामध्ये ५५ जना बालबालिकाले बिद्यालय छोडेको देखिन्छ । यसरी बिद्यालय छोड्ने कारणमा सबैभन्दा बढी पढ्न मन नलागेर २२ जना छन् भने घरको काममा सघाउन बिद्यालय नजाने बालबालिका २० जना छन् । अन्य कारणले बिद्यालय नगएका बालबालिका भने कम भएको सर्भेक्षणले देखाएको छ । बालबालिकाले बिद्यालय छोड्ने कारण तालिका नं. ७६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ७६

बिद्यालय छोड्ने बालबालिकाको बिद्यालय छोड्नुपर्ने कारण (संख्यामा)

वडा नं.	घरको काममा सघाउन	स्कुल टाढा भएर	पढ्न मन नलागेर	दैवीप्रकोपले गर्दा	स्कुलको खर्च नपुगेर	शिक्षा राम्रो नभएर	बसाइ सराइले गर्दा	जातपातको कारण	रोग लागेको कारण	फरक क्षमता मैत्री नभएर	अन्य कारण	जम्मा
१	३	१	२	०	०	०	०	०	०	०	४	१०
२	७	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	८
३	३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३
४	२	०	४	०	१	०	०	०	०	०	०	७
५	२	०	१	०	०	०	०	०	१	१	०	५
६	०	०	१३	०	०	०	०	०	०	१	०	१४
७	३	०	१	०	०	०	०	०	०	२	०	६
८	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	१	२
जम्मा	२०	१	२२	०	१	१	०	०	१	४	५	५५

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.७ गाउँपालिका भित्रका बिद्यालय विवरण

गाउँपालिकाभित्र जम्मा ३३ वटा सामुदायिक बिद्यालय र ३ वटा बालकक्षा गरी ३६ वटा सामुदायिक क्षेत्रमा र तीनवटा निजी बिद्यालयहरु सञ्चालित छन् । छ । सञ्चालित सामुदायिक बिद्यालय मध्ये ३ वटा बिद्यालय १२ कक्षा सञ्चालित, ५ वटा बिद्यालय १० कक्षा सञ्चालित, ६ वटा ८ कक्षा सञ्चालित तथा बाँकी २२ वटा प्राथमिक तह सञ्चालन भइरहेका बिद्यालय छन् । पछिल्लो समयमा आधारभूत र माध्यामिक तह गरी बिद्यालय शिक्षामा २ तह गरिएको सन्दर्भमा ८ वटा बिद्यालय माध्यामिक तह, २५ वटा बिद्यालय आधारभूत तहका र ३

वटामा भने बाल कक्षा मात्र सञ्चालित छ । सञ्चालित कक्षाको आधारमा बिद्यालय विवरण तालिका नं. ७७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ७७
सञ्चालन भएका कक्षा अनुसार बिद्यालय विवरण

क्रसं.	बिद्यालयको नाम	ठेगाना	सञ्चालित कक्षा	कक्षागत बिद्यार्थी संख्या											
				बाल कक्षा	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	जम्मा
१	कल्लावारी मावि	शैलुङ–१	०–१०	२५	२०	१६	१०	१३	१८	२६	३०	२६	२७	३६	२४७
२	दुधपोखरी आवि	शैलुङ–१	०–८	८	१७	१२	१३	५	९	२०	१५	१७			११६
३	सरस्वती आवि	शैलुङ–१	०–५	१०	९	४	९	९	६						४७
४	कुण्ड आवि	शैलुङ–१	०–३	८	१२	५	५								३०
५	शैलुङ आवि	शैलुङ–१	०–३	३	३	५	५								१६
६	नविन मावि	शैलुङ–२	०–१०	१६	१०	२२	१२	११	१८	२३	२८	३०	३२	३५	२३७
७	ताप्केडाँडा आवि	शैलुङ–२	०–५	१०	८	३	६	१७	९						५३
८	कमलामाई आवि	शैलुङ–२	१–५		६	४	४	३	३						२०
९	कालीभूमे आवि	शैलुङ–२	१–३		८	२	२								१२
१०	माहिलीश्वरी आवि	शैलुङ–२	१–४		७	४	५	४							२०
११	कालीभूमे मावि	शैलुङ–३	०–१०	१०	१५	६	११	१६	१७	३८	३६	३६	२५	२५	२३५
१२	मनमोहन आवि	शैलुङ–३	०–१०	२६	०	९	६	१५	८						६४
१३	दुर्गा मावि	शैलुङ–४	०–१२	९	१२	१०	८	२३	२८	३५	४०	४८	४२	३९	२९४
१४	मागापौवा मावि	शैलुङ–४	०–१०	७	८	८	७	१२	११	१४	१६	२४	२०	२५	१५२
१५	पिपलडाँडा आवि	शैलुङ–४	०–८	१०	६	९	१०	८	४	१५	१६	२४	२०	२५	१४७
१६	कमला आवि	शैलुङ–४	०–८	४	५	७	३	८	८	१०	६	९			६०
१७	नमूना आवि	शैलुङ–४	०–३	११	७	९	६								३३
१८	विरेन्द्र मावि	शैलुङ–५	०–१२	१७	२१	२१	१७	२१	३१	४०	२७	३४	३१	३७	२९७
१९	जनकल्याण आवि	शैलुङ–५	०–४	१२	६	३	९	४	४						३८
२०	राष्ट्रिय प्रावि	शैलुङ–६	०–५	०	१६	८	१६	१७	२३						८०
२१	सेतीदेवी आवि निगाले	शैलुङ–६	०–६	१३	८	८	१३	९	९	११					७१

क्रसं.	बिद्यालयको नाम	ठेगाना	सञ्चालित कक्षा	कक्षागत बिद्यार्थी संख्या											
				बाल कक्षा	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	जम्मा
२२	साँगुते मावि कालापानी	शैलुङ–७	०–१०	३२	२२	२९	२४	२६	२६	३४	३३	३५	४६	४६	३५३
२३	कालीका मावि दार्खा	शैलुङ–७	०–११	११	१२	१५	१६	११	२०	२७	३५	३७	३९	३३	२५६
२४	भद्रेश्वर आवि साँउते	शैलुङ–७	०–८	१४	३	४	९	५	८	१०	११	१२			७६
२५	बसुन्धरा प्रावि	शैलुङ–७	बालकक्षा	१५											१५
२६	शारदा मावि भैसे	शैलुङ–८	०–१०	७	११	८	१३	१७	३१	४८	५३	६२	८८	६८	४०६
२७	शैलुङगेश्वर आवि झोर	शैलुङ–८	१–८	७	९	१०	८	१४	२०	२३	२१	२३			१३५
२८	शैलुङश्वर आवि पाडेखाने	शैलुङ–८	०–६	१२	१६	१४	११	१६	१५						८४
२९	चण्डिका आवि	शैलुङ–८	०–८	६	१५	११	१२	१०	१३	१५	१२	९			१०३
३१	जलधारा प्रावि खहरे	शैलुङ–८	०–५	७	९	९	६	७	८						४६
३२	शैलुङश्वर आवि ढुङगे	शैलुङ–८	१–५		११	३	१								१५
३३	महादेव प्रावि	शैलुङ–८	०–५	१८	५	६	७	१५	१४						६५
३४	शैलुङश्वर आवि पैती	शैलुङ–८	१–५		१२	३		३							१८
३५	कालापानी आवि	शैलुङ–८	०–४	१५	३	५	४	६							३३
३६	सञ्जीवनी आवि														
कूलजम्मा				३२८	३३२	२९२	२८८	३२५	३६१	३८९	३७९	४२६	३७०	३६९	३८५९

श्रोत : गाउँपालिका शिक्षा इकाई, २०७५

यी बाहेक गाउँपालिका क्षेत्रमा तीनवटा निजी बिद्यालयहरु सञ्चालित छन् । बिद्यार्थी संख्याको आधारमा कुनै बिद्यालय बन्द हुने अवस्थामा समेत छन् । यी बिद्यालयको विवरण तालिका नं. ७८ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ७८
निजी बिद्यालयको विवरण

बिद्यालयको नाम	साविक ठेगाना	हालको ठेगाना	सञ्चालित तह	बिद्यार्थी संख्या			शिक्षक
				छात्र	छात्रा	जम्मा	संख्या
शैलुङ एकेडेमी फस्कु	फस्कु	शैलुङ ६	०–५	३२	२८	६०	६
इन्लाइमेन्ट बोर्डिङ स्कुल	शैलुङ	शैलुङ ८	०–२	८०	६०	१४०	१०
पिस स्टार्ट बोर्डिङ स्कुल काटाकुटी	काटाकुटी ५	शैलुङ ३	०–५	४३	३५	७८	८

श्रोत : गाउँपालिका शिक्षा इकाई, २०७५

५.८ तहगत शिक्षक दरबन्दी विवरण

गाउँपालिकामा जम्मा १५३ शिक्षक दरबन्दी (राहत समेत) छन् । तीमध्ये १११ प्रावि तह, २५ निमावि तह, १३ मावि तह तथा ४ जना उमावि तहका छन् । भएका दरबन्दीहरुमा ३३ जना महिला तथा १२१ जना पुरुष शिक्षक कार्यरत छन् । गाउँपालिकाभरीको बिद्यालयगत दरबन्दीको विवरण तालिका नं. ७५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ७५

तहगत शिक्षक दरबन्दी विवरण

बिद्यालयको नाम तथा ठेगाना	प्रावि शिक्षक संख्या			निमावि शिक्षक संख्या			मावि शिक्षक संख्या			उमावि शिक्षक संख्या		
	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा
कल्लावारी मावि	२	४	६	१	२	३	०	४	४	०	०	०
दुधपोखरी आवि	०	३	३	१	१	२						
सरस्वती प्रावि	१	२	३									
कुण्ड प्रावि	१	०	१									
शैलुङ प्रावि	०	१	१									
नविन मावि	२	४	६	१	३	४		१	१			
ताप्केडाँडा प्रावि	०	३	३									
कमलामाई प्रावि	०	२	२									
कालीभूमे प्रावि	१		१									
माहिलीश्वरी प्रावि	१	१	२									
कालीभूमे मावि	१	५	६	१	०	१	०	१	१	०	०	०
मनमोहन प्रावि	१	२	३	०	०	०	०	०	०	०	०	०
दुर्गा मावि	१	५	६	०	४	४	१	४	५	०	२	२
मागापौवा मावि	२	३	५	०	१	१	०	०	०	०	०	०
पिपलडाँडा आवि	२	३	५									
कमला आवि	१	२	३									
नमूना प्रावि	०	२	२									
विरेन्द्र मावि	२	४	६	१	२	३						
जनकल्याण प्रावि	०	२	२									
राष्ट्रिय प्रावि	१	३	४									
सेतीदेवी आवि निगाले		३	३									
साँगुते मावि कालापानी	०	६	६	०	३	३	०	१	१			
कालीका मावि दार्खा	१	३	४	०	३	३	०	४	४	१	१	२
भद्रेश्वर आवि साँउते	१	५	६									
शारदा मावि भैसे	१	५	६	०	४	४	०	१	१			

बिद्यालयको नाम तथा ठेगाना	प्रावि शिक्षक संख्या			निमावि शिक्षक संख्या			मावि शिक्षक संख्या			उमावि शिक्षक संख्या		
	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा	म	पु	जम्मा
शैलुडेश्वर आवि झोर	२	३	५									
शैलुडश्वर आवि पाँडेखानी	१	२	३									
चण्डिका आवि	०	४	४									
जलधारा प्रावि खहरे	१	१	१									
शैलुडश्वर प्रावि ढुङगे	०	२	२									
महादेव प्रावि	२	०	२									
शैलुडश्वर प्रावि पैती	०	१	१									
कालापानी प्रावि	०	१	१									
सञ्जीवनी प्रावि	१	२	३									
जम्मा	२७	८५	१११	४	२१	२५	१	१२	१३	१	३	४

श्रोत : गाउँपालिका शिक्षा इकाई, २०७५

५.५ बिद्यालयको भौतिक अवस्था

बिद्यालयमा आवश्यक भौतिक अवस्थाको हिसाबले गाउँपालिका अन्तर्गतका बिद्यालयहरु सुविधा सम्पन्न मान्नुपर्ने अवस्थामा छैनन् । आधाजसो बिद्यालयमा बिद्युत सुविधा पुगेको छ भने खानेपानीको पहुँच पुग्न बाँकी बिद्यालय ६ वटा रहेका छन् । सबै बिद्यालयहरुमा सामान्य खालको खेलमैदान छ तर घेराबार र हात धुने ठाँउ कुनै बिद्यालयमा भएको तथा कुनैमा बाँकी रहेको अवस्था छ । बिद्यालयहरुको भौतिक अवस्था तालिका नं ८० मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ८०
बिद्यालयको भौतिक अवस्था

बिद्यालयको नाम तथा ठेगाना	भौतिक अवस्था								
	बिजुली	खानेपानी	प्राथमिक उपचार	शौचालय	हात धुने ठाउँ	खेलमैदान	घेराबार	कम्प्युटर	इन्टरनेट
कल्लावारी मावि	✓	✓	×	✓	✓	✓	×	✓	×
दुधपोखरी आवि	✓	×	×	✓	×	×	×	✓	×
सरस्वती प्रावि	×	✓	×	✓	✓	×	×	×	×
कुण्ड प्रावि	×	×	×	✓	×	×	×	×	×
शैलुङ प्रावि	×	✓	×	✓	×	×	×	×	×
नविन मावि	✓	✓	×	✓	×	✓	×	×	×
ताप्केडाँडा प्रावि	×	✓	×	✓	✓	×	×	×	×
कमलामाई प्रावि	×	×	×	✓	×	×	×	×	×
कालीभूमे प्रावि	×	×	×	✓	×	×	×	×	×

बिद्यालयको नाम तथा ठेगाना	भौतिक अवस्था								
	बिजुली	खानेपानी	प्राथमिक उपचार	शौचालय	हात धुने ठाउँ	खेलमैदान	घेराबार	कम्प्युटर	इन्टरनेट
माहिलीश्वरी प्रावि	×	✓	×	✓	×	✓	×	×	×
कालीभूमे मावि	✓	✓	×	✓	✓	✓	×	✓	×
मनमोहन प्रावि	×	×	×	✓	×	×	×	✓	×
दुर्गा मावि	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
मागापौवा मावि	✓	×	×	✓	×	✓	×	✓	×
पिपलडाँडा आवि	✓	✓	×	✓	×	×	×	✓	×
कमला आवि	×	✓	×	✓	×	✓	×	×	×
नमूना प्रावि	×	✓	×	✓	×	✓	×	×	×
विरेन्द्र मावि	✓	✓	×	✓	×	✓	×	✓	×
जनकल्याण प्रावि	×	✓	×	✓	×	×	×	×	×
राष्ट्रिय प्रावि	×	✓	×	✓	×	✓	×	×	×
सेतीदेवी आवि निगाले	×	✓	×	✓	×	✓	×	×	×
साँगुते मावि कालापानी	✓	✓	×	✓	×	×	×	✓	×
कालीका मावि दार्खा	✓	✓	×	✓	×	✓	×	✓	×
भद्रेश्वर आवि साँउते	✓	✓	×	✓	×	✓	×	✓	×
शारदा मवि भैसे	✓	✓	×	✓	×	✓	×	✓	×
शैलुङगेश्वर आवि झोर	✓	✓	×	✓	×	✓	×	✓	×
शैलुङश्वर आवि [illegible]	✓	✓	×	✓	×	✓	×	×	×
चण्डिका आवि	×	✓	×	✓	×	✓	×	×	×
जलधारा प्रावि खहरे	×	✓	×	✓	×	×	×	×	×
शैलुङश्वर प्रावि ढुङगे	×	✓	×	✓	×	×	×	×	×
महादेव प्रावि	✓	✓	×	✓	×	✓	×	×	×
शैलुङश्वर प्रावि पैती	×	✓	×	✓	×	×	×	×	×
कालापानी प्रावि	×	✓	×	✓	×	×	×	×	×
सञ्जीवनी प्रावि	×	✓	×	✓	×	✓	×	×	×

श्रोत : गाउँपालिका शिक्षा इकाई, २०७५

५.१० स्वच्छता तथा सरसफाइ (वास) सुविधाको आधारमा बिद्यालय विवरण

गाउँपालिकाभित्रका सबैजसो बिद्यालयहरुमा खानेपानी सुविधा उपलब्ध छ । गाउँपालिकाभरीका ६ वटा बिद्यालयमा मात्र खानेपानी सुविधा उपलब्ध हुन बाँकी छ । कमै बिद्यालयमा छात्र छात्राको फरक फरक

शौचालय भएको देखिन्छ । धेरै बिद्यालयमा अहिले पनि छात्र छात्रालाई एउटै शौचालय रहेको छ । शौचालय पछि हातधुने ठाँउको व्यवस्था भने कतिपय बिद्यालयमा अहिलेसम्म पनि भएको देखिँदैन । किशोरीहरुले महिनावारी भएको समयमा प्रयोग गरिने प्याड सुरक्षित डिस्पोज गर्ने इन्सिनेरेटर भने गाउँपालिकाभरी एउटा मात्र बिद्यालयमा भएको श्रोतकेन्द्रबाट उपलब्ध विवरणबाट देखिन्छ । सरसफाइ सुविधाका आधारमा बिद्यालय विवरण तालिका नं. ८१ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ८१

सरसफाइ सुविधाका आधारमा बिद्यालय

बिद्यालयको नाम	खानेपानी सुविधा भए नभएको	शौचालय		हात धुने ठाँउ भए नभएको	इन्सिनेरेटर भए नभएको
		छात्र छात्रा र शिक्षक छुट्टै	सबैलाई एउटै		
कल्लावारी मावि	✓	×	✓	×	×
दुधपोखरी आवि	×	×	✓	×	×
सरस्वती प्रावि	✓	×	✓	×	×
कुण्ड प्रावि	×	×	✓	✓	×
शैलुङ प्रावि	✓	×	✓	✓	×
नविन मावि	✓	×	✓	×	×
ताप्केडाँडा प्रावि	✓	×	✓	✓	×
कमलामाई प्रावि	×	×	✓	×	×
कालीभूमे प्रावि	×	×	✓	×	×
माहिलीश्वरी प्रावि	✓	×	✓	✓	×
कालीभूमे मावि	✓	×	✓	✓	✓
मनमोहन प्रावि	×	×	✓	×	×
दुर्गा मावि	✓	✓	✓	✓	×
मागापौवा मावि	×	×	✓	×	×
पिपलडाँडा आवि	✓	×	✓	×	×
कमला आवि	✓	×	✓	×	×
नमूना प्रावि	✓	×	✓	✓	×
विरेन्द्र मावि	✓	×	✓	×	×
जनकल्याण प्रावि	✓	×	✓	×	×
राष्ट्रिय प्रावि	✓	×	✓	×	×
सेतीदेवी आवि निगाले	✓	×	✓	×	×
साँगुते मावि कालापानी	✓	×	✓	×	×
कालीका मावि दार्खा	✓	×	✓	×	×
भद्रेश्वर आवि साँउते	✓	×	✓	×	×
शारदा मवि भैसे	✓	×	✓	×	×
शैलुङगेश्वर आवि झोर	✓	×	✓	×	×
शैलुङश्वर आवि पाडेखाने	✓	×	✓	×	×
चण्डिका आवि	✓	×	✓	×	×
जलधारा प्रावि खहरे	✓	×	✓	×	×

बिद्यालयको नाम	खानेपानी सुविधा भए नभएको	शौचालय		हात धुने ठाँउ भए नभएको	इन्सिनेरेटर भए नभएको
		छात्र छात्रा र शिक्षक छुट्टै	सबैलाई एउटै		
शैलुङश्वर प्रावि ढुङगे	✓	×	✓	×	×
महादेव प्रावि	✓	×	✓	×	×
शैलुङश्वर प्रावि पैती	✓	×	✓	×	×
कालापानी प्रावि	✓	×	✓	×	×

श्रोतः गाउँपालिका शिक्षा इकाइ, २०७५

५.११ बालविकास केन्द्रहरु

गाउँपालिकाभित्रका सबैजसो बिद्यालयहरुमा बाल विकास केन्द्र सञ्चालन भएको देखिन्छ । वडा नं. ८ मा भने २ वटा अलग्गै बाल विकास केन्द्र सञ्चालनमा आएका छन् । बालबालिकाको शारिरीक तथा मानसिक विकासका लागि उपयुक्त मानिएको बाल बिकास केन्द्र सबै बिद्यालयमा पुग्न सकेको देखिदैन । बाल विकास केन्द्रमा भर्ना भएका बालबालिका संख्याको विवरण भने सबै बिद्यालयबाट प्राप्त भएको छैन ।

५.१२ स्वास्थ्य उपचार संस्था

गाउँपालिकाभित्र स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन साविकका सबै गाविसहरुमा स्वास्थ्य चौकीहरु रहेका छन् । ती चौकीहरुबाट सामान्य प्राथमिक उपचार हुने गरेको र उक्त स्वास्थ्य चौकीको सेवा अपर्याप्त भयो भने सदरमुकाम चरिकोट वा काठमाडौ रेफर गर्ने गरिएको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा देउरालीमा निजीक्षेत्रबाट सञ्चालित एउटा पोलीक्लिनिक छ भने जम्मा ६ औषधीपसल वा फार्मेसी सञ्चालित छन् । फार्मेसीबाट पनि सामान्य प्राथमिक उपचार हुने गरेको छ । गाउँपालिकाभित्र उपलब्ध स्वास्थ्य सेवाको विवरण तालिका नं. ८२ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ८२

स्वास्थ्य सुविधाको अवस्था

वडा नं	स्वास्थ्य संस्थाको प्रकार	स्वास्थ्यकर्मीको योग्यता	स्वास्थ्यसंस्थाबाट उपलब्ध हुने सेवा	रिफर गर्ने नजिकको अस्पताल
१	दूधपोखरी स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ असिस्टेन्ट	प्राथमिक तथा सामान्य उपचार	चरिकोट वा काठमाडौ
२	भुषाफेदा स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ असिस्टेन्ट	प्राथमिक तथा सामान्य उपचार	चरिकोट वा काठमाडौ
३	मागपौवा स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ असिस्टेन्ट	प्राथमिक तथा सामान्य उपचार	चरिकोट वा काठमाडौ
४	काटाकुटी स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ असिस्टेन्ट	प्राथमिक तथा सामान्य उपचार	चरिकोट वा काठमाडौ
५	फस्कु स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ असिस्टेन्ट	प्राथमिक तथा सामान्य उपचार	चरिकोट वा काठमाडौ
६	शैलुङ्गेश्वर स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ असिस्टेन्ट	प्राथमिक तथा सामान्य उपचार	चरिकोट वा काठमाडौ
७	शैलुङ पोलीक्लिनिक देउराली (निजी क्षेत्रमा सञ्चालित)	हेल्थ असिस्टेन्ट	प्राथमिक तथा सामान्य उपचार ल्याव तथा एक्सरे	चरिकोट वा काठमाडौ

श्रोतः वडागत सर्भेक्षण, २०७४

५.१३ दीर्घरोगीहरुको संख्या

गाउँपालिकाका बासिन्दाहरुमा रक्तचाप, मुटुसम्बन्धी, मिर्गौला सम्बन्धी, दम, क्यान्सर, सुगर, युरिक एसिड लगायतका दीर्घरोग लाग्नेहरुको संख्या उल्लेख्य छ । यी रोग लाग्नेहरुमा १७१ जनालाई सुगर रोग, ३५८ जनालाई रक्तचाप, १०५ जनालाई दम तथा ५८ जनालाई युरिक एसिड लागेको देखिन्छ । अन्य प्रकारका रोग लाग्नेहरुको संख्या न्यून छ । वडागत रुपमा हेर्दा वडा नं. ७ मा सबैभन्दा बढी र वडा नं. १ मा सबैभन्दा कम दीर्घरोगी देखिन्छन् । वडागत दीर्घरोगीहरुको संख्या तालिका नं. ८३ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ८३

वडागत दीर्घरोगीहरुको संख्या

वडा नं.	रक्तचाप	मुटु सम्बन्धी	मिर्गौला सम्बन्धी	दम	क्यान्सर	क्षयरोग	सुगर	युरिक एसिड	एचआइभि	आङ खस्ने	कुपोषण	जम्मा
१	२३	२	५	११	१	०	१०	०	०	०	१	५३
२	३०	९	१	१४	२	२	१७	१४	०	१	१	९१
३	३६	५	६	०	०	०	२१	०	०	०	०	६८
४	४१	६	९	११	०	०	२१	६	०	१	३	९८
५	५२	६	११	२	०	०	३२	४	०	३	०	११०
६	६०	१०	११	७	०	०	२९	०	०	०	०	११७
७	४५	३०	१७	४१	५	३	२४	६५	०	११	१	२४२
८	७१	११	१४	१९	३	१	१७	९	०	४	२	१५१
जम्मा	**३५८**	**७९**	**७४**	**१०५**	**११**	**६**	**१७१**	**९८**	**०**	**२०**	**८**	**९३०**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.१४ विरामी अवस्था र उपचार स्थल

विगत तीन वर्षको अवधिमा परिवारका सदस्य कुनै न कुनै विरामी भएकै देखिन्छ । विगत ३ वर्षमा परिवारको कुनै सदस्य विरामी भए नभएको विवरण सर्भेक्षणमा भएकोमा उपलब्ध सूचना अनुसार करीव ३७ प्रतिशत परिवारका सदस्य विरामी परेको र ६३ प्रतिशत परिवारका सदस्य विरामी नभएको देखिन्छ । यसैगरी विरामी हुँदा पहिलो पटक उपचारको लागि भने सबैभन्दा बढी ७४ प्रतिशत स्वास्थ्य चौकीमा गएको देखिन्छ भने करीव २५ प्रतिशत निजी वा सरकारी अस्पतालमा र बाँकी एक प्रतिशत मात्र उपचारका लागि अन्यत्र गएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । वडागत रुपमा विरामी भए नभएको अवस्था तथा उपचारको लागि जाने स्थानको विवरण तालिका नं. ८४ र ८५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ८४

विगत ३ वर्षयता परिवारका सदस्य विरामी भए नभएको अवस्था

वडा नं.	विरामी भएको	विरामी नभएको	जम्मा
१	३१३	४३९	७५२
२	२८६	३४६	६३२
३	३१६	४२४	७४०

वडा नं.	विरामी भएको	विरामी नभएको	जम्मा
४	५४६	४६६	१०१२
५	२३४	२४९	४८३
६	१६४	४४८	६१२
७	३२२	३८८	७१०
८	७१	१०२४	१०९५
जम्मा	२२५२	३७८४	६०३६

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ८५

विरामी हुँदा पहिलो पटक उपचारका लागि जाने स्थान

वडा नं.	स्वास्थ्य चौकी	अस्पताल (निजी वा सकारी)	क्लिनिक वा औषधी पसल	धामी/झाँक्री	जम्मा
१	१४६	२२	०	८	१७६
२	२११	११९	२	०	३३२
३	२२७	१६	१०	०	२५३
४	३१५	८१	१	३	४००
५	१२७	२६	१	१	१५५
६	२८९	५८	०	०	३४७
७	१३३	१००	०	२	२३५
८	३१४	१७०	०	०	४८४
जम्मा	१७६२	५९२	१४	१४	२३८२

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.१५ खोप विवरण

बच्चा जन्मेपछि २ वर्षको अवधिभित्र सबै आधारभूत खोप लगाइने सरकारको नीति बमोजिम खोप अवस्था हेर्दा घरधुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार करीव ८६ प्रतिशत बालबालिकाले आधारभूत खोप लगाएको देखिन्छ । तर स्वास्थ्य चौकीको अभिलेखमा भने कुनै पनि वडामा खोपको मात्राका बाँकी रहेका बालबालिका छैनन् । सर्भेक्षणमा उत्तरदाताले विषय राम्रोसँग प्रष्ट नभएको कारण पनि यस्तो नतिजा आएको हुनसक्छ । सर्भेक्षणबाट आएको वडागत रुपमा खोपको अवस्था तालिका नं. ८६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ८६

२ वर्ष उमेर पुगेका बच्चाको आधारभूत खोप विवरण

वडा नं.	खोप पूरा भएको	खोप पूरा नभएको	खोप लगाउने उमेरका बच्चा नै छैनन्	जम्मा
१	१७	११	२७४	३०२
२	२८	४	४४७	४७९

वडा नं.	खोप पूरा भएको	खोप पूरा नभएको	खोप लगाउने उमेरका बच्चा नै छैनन्	जम्मा
३	१५	३	२५८	२७६
४	५०	५	५३५	५९०
५	३८	१२	३५८	४०८
६	४	१	११	१६
७	६१	१	४६४	५२६
८	६	०	३९१	३९७
जम्मा	२१९	३७	२७३८	२९९४

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.१६ सुरक्षित मातृत्व

परिवारका प्रजनन् क्षमताका महिला सदस्य गर्भवती भएको अवस्थामा गर्भवती भएका १५५ मध्ये १५१ जनाले नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गराउने गरेको र ४ जनाले मात्र नियमित रुपमा स्वास्थ्य परिक्षण नगर्ने गरेको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । यस अनुसार गर्भवतीमध्ये करीव ९७ प्रतिशतले नियमित रुपमा स्वास्थ्य परीक्षण गरेको अवस्था छ । गर्भ परीक्षण गर्नेमा सबैभन्दा बढी वडा नं. ४, ७ र २ मा छ भने सबैभन्दा कम वडा नं. १, ३ र ६ मा देखिन्छ । नियमित रुपमा गर्भ परीक्षण नगराउने कारणमा सबैभन्दा बढी थाह नभएर २ जना देखिन्छ भने लैजाने मानिस नभएर १ जना, टाढा भएर १ जना भएको सर्भेक्षणबाट आएको देखिन्छ । यस्तै परीक्षण गराउनेहरुमा सबैभन्दा बढी १०२ जनाले ३ पटक, ३२ जनाले ४ पटक वा सोभन्दा बढी तथा १७ जनाले २ पटक वा सोभन्दा कम परीक्षण गराएको देखिन्छ । वडागत रुपमा गर्भ परीक्षणको अवस्था, परीक्षण नगर्नाको कारण तथा परीक्षण गराउनेहरुको पटक तालिका नं. ८७ र ८८ र ८९ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ८७

विगत २ वर्षमा गर्भवती भएकाहरुको विवरण

वडा नं.	गर्भवती छैनन्	गर्भवती छन् भने		जम्मा
		नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गराएको	नियमित स्वास्थ्य परीक्षण नगराएको	
१	२६५	१५	१	२८१
२	४३४	११	०	४४५
३	२५०	१७	१	२६८
४	५१२	१४	१	५२७
५	३५३	३६	१	३९०
६	२१६	१३	०	२२९
७	४८५	२३	०	५०८
८	३३२	२२	०	३५४
जम्मा	२८४७	१५१	४	३००२

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ८८

गभर्वती नियमित स्वास्थ्य परीक्षण नगराएको कारण

वडा नं.	थाह नभएर	लैजाने मानिस नभएर	टाढा भएर	अन्य कारण	जम्मा
१	०	०	०	१	१
२	०	०	०	०	०
३	०	१	०	०	१
४	१	०	०	०	१
५	१	०	०	०	१
६	०	०	०	०	०
७	०	०	०	०	०
८	०	०	०	०	०
जम्मा	**२**	**१**	**१**	**१**	**४**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ८९

गर्भवती नियमित परीक्षण गराउनेको पटक

वडा नं.	२ पटक वा सोभन्दा कम	३ पटक	४ पटक वा सोभन्दा बढी	जम्मा
१	३	८	४	१५
२	२	७	२	११
३	१	९	७	१७
४	०	७	७	१४
५	४	२३	९	३६
६	३	१०	०	१३
७	२	२०	१	२३
८	२	१८	२	२२
जम्मा	**१७**	**१०२**	**३२**	**१५१**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.१७ प्रसुती हुने स्थान

घरधुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार ३०६ गर्भवती महिलाहरुमध्ये १०० जना प्रसुतीका लागि अस्पताल जान्छन् भने १८९ जना स्वास्थ्य चौकी तथा १६ जना भने घरमै सुत्केरी हुने गरेको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । घरमै सुत्केरी हुने संख्या वडा नं. १ मा र ४ मा बढी देखिन्छ । वडागत रुपमा प्रसुती सेवा लिने स्थानको विवरण तालिका नं. ९० मा दिइएको छ ।

तालिका नं ५०
प्रसुती हुने स्थान

वडा नं.	अस्पताल	क्लिनिक	स्वास्थ्य चौकी	घर	अन्यत्र	जम्मा
१	१५	०	२३	५	०	४३
२	१०	०	१९	१	०	३०
३	१८	१	३९	०	०	५८
४	१६	०	२७	२	०	४५
५	१४	०	१५	८	०	३७
६	९	०	१३	०	०	२२
७	८	०	१५	०	०	२३
८	१०	०	३८	०	०	४८
जम्मा	१००	१	१८९	१६	०	३०६

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

चित्र नं. १०
प्रसुती हुने स्थान

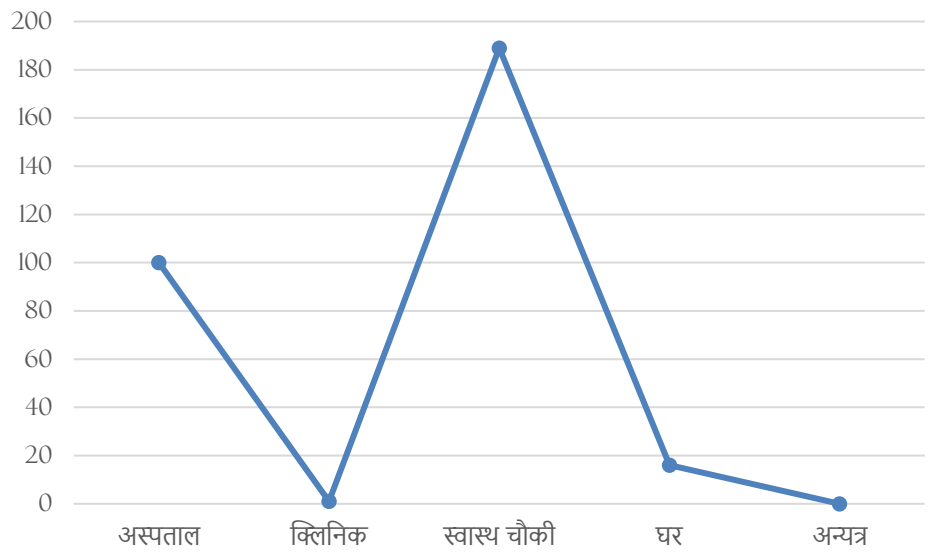

५.१८ परिवार नियोजन साधन प्रयोगको अवस्था

प्रजनन क्षमता भएका दम्पतीहरुको परिवार नियोजनको साधनको प्रयोगको अवस्था हेर्दा परिवार नियोजनको साधन प्रयोग नगर्नेहरुको संख्या सबैभन्दा बढी छ । परिवार नियोजनका साधन प्रयोग गर्नेमा अस्थायी साधन प्रयोग गर्नेभन्दा स्थायी विधि अपनाउनेको संख्या बढी छ । संख्यात्मक रुपमा हेर्दा स्थायी साधन प्रयोग गर्नेहरुको संख्या २८२५ छ भने अस्थायी साधन प्रयोग गर्नेको संख्या १२३६ छ । वडागत रुपमा परिवार नियोजन साधन प्रयोग गर्नेहरुको संख्या तालिका नं. ५१ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ५१
वडागत परिवार नियोजनको साधन प्रयोगको अवस्था

वडा	साधन प्रयोग नगरिएको	स्थायी बन्ध्याकरण गर्नेको संख्या		अस्थायी साधन प्रयोग गर्नेको संख्या		जम्मा	
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	२५९	८८	२३९	१०८	६९	१९६	३०८
२	२३१	५९	२८२	९१	९६	१५०	३७८
३	३११	६६	२११	३०	४७	९६	२५८
४	४५५	६०	३५८	१४५	९०	२०५	४४८
५	४७५	६८	२१०	२२	१९	९०	२२९
६	१२२	१११	२३२	६५	६६	१७६	२९८
७	१०१७	१२६	२२३	१७५	२७	३०१	२५०
८	५२२	१६६	३२६	६७	११९	२३३	४४५
जम्मा	३३९२	७४४	२०८१	७०३	५३३	१४४७	२६१४

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.१५ खानेपानीको श्रोत, दूरी र शुद्धीकरणको अवस्था

गाउँपालिकामा ५,५०५ परिवार अर्थात करीव ५१ प्रतिशत घर परिवारले पाइप धाराको पानी प्रयोग गर्छन् भने बाँकी करीव ५ प्रतिशतले मात्र अन्य श्रोत प्रयोग गर्छन् । अन्य श्रोतमा ढुंगे धाराको पानी प्रयोग गर्नेमा ४०६ घर तथा कुवा, जरुवा वा मूलको पानीलाई खानेपानीको रुपमा प्रयोग गर्ने घरधुरी १२५ भएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । यी श्रोतहरु पाइप धारा जति सुरक्षित मानिदैनन् । यसैगरी खानेपानी कति टाढाबाट ल्याउनुपर्छ भन्ने अवस्था हेर्दा करीव ४७ प्रतिशत अर्थात २,८३८ परिवारको घरमै धारा छ भने करीव २५ प्रतिशत अर्थात १,७६८ परिवारलाई ५ मिनेटको दुरीभित्र तथा बाँकी करीव २४ प्रतिशतलाई ५ मिनेटभन्दा बढी दुरीबाट पानी ल्याउनुपर्ने अवस्था सर्भेक्षणबाट देखिएको छ ।

यसैगरी पिउने पानी शुद्धीकरण गरेर मात्र पिउने बानीको विकास भने समुदायमा भएको देखिँदैन । पानी शुद्धीकरण गरेर पिउने परिवार संख्या जम्मा ८१२ मात्र छ भने बाँकी सबै परिवारले पानी शुद्धीकरण नगरी पिउने गरेको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । शुद्धीकरण गरिएकोमा भने धेरैले घरायसी विधि वा प्रविधि नै बढी प्रयोग भएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । वडागत रुपमा खानेपानीको श्रोत, पानी ल्याउन लाग्ने समय तथा शुद्धीकरणको अवस्था तालिका न. ५२, ५३ र ५४ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ५२
खानेपानीको श्रोतको आधारमा वडागत परिवार संख्या

वडा नं.	पाइपधारा	ढुंगेधारा	कुवा, जरुवा वा मूल	नदी, कुलो, पोखरी	डिप बोरिङ	हाते पम्प	लिफ्ट खानेपानी	जम्मा
१	६७७	४५	३०	०	०	०	०	७५२
२	५८४	३५	१३	०	०	०	०	६३२
३	७०२	२७	११	०	०	०	०	७४०

वडा नं.	पाइपधारा	ढुंगेधारा	कुवा, जरुवा वा मूल	नदी, कुलो, पोखरी	डिप बोरिङ	हाते पम्प	लिफ्ट खानेपानी	जम्मा
४	९८६	१०	१६	०	०	०	०	१०१२
५	४२६	४३	१४	०	०	०	०	४८३
६	५३२	६६	१४	०	०	०	०	६१२
७	६४२	५८	१०	०	०	०	०	७१०
८	९५६	१२२	१७	०	०	०	०	१०९५
जम्मा	**५५०५**	**४०६**	**१२५**	**०**	**०**	**०**	**०**	**६०३६**
प्रतिशत	**९१.२०**	**६.७३**	**२.०७**	**०.००**	**०.००**	**०.००**	**०.००**	**१००**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ५३

खानेपानी ल्याँउदा लाग्ने समयका आधारमा वडागत परिवार संख्या

वडा नं.	घरमै धारा भएको	५ मिनेटको दूरीमा	५ देखि १५ मिनेटको दूरीमा	१५ मिनेटभन्दा बढी समय लाग्ने	जम्मा
१	३२०	२५६	१४२	३४	७५२
२	२०२	२७४	१४७	९	६३२
३	४३८	२०२	९८	२	७४०
४	४५६	२८५	२२३	४८	१०१२
५	१५१	१८३	१३१	१८	४८३
६	२९०	१५८	१४८	१६	६१२
७	२९१	१७२	१७८	६९	७१०
८	६९०	२३८	११८	४९	१०९५
जम्मा	**२८३८**	**१७६८**	**११८५**	**२४५**	**६०३६**
प्रतिशत	**४७.०२**	**२९.२९**	**१९.६३**	**४.०६**	**१००**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ५४

पिउने पानीको शुद्धीकरण

वडा नं.	पानी शुद्धीकरणको अवस्था			शुद्धीकरण गरिने श्रोत			
	पानी शुद्धीकरण गरी पिउने परिवार संख्या	पानी शुद्धीकरण नगरी पिउने परिवार संख्या	जम्मा	वितरण टँयाकीमा	घरको ट्याँकीमा	अन्य घरायसी विधि	विधि
१	२८	६६७	६९५	२२	०	६	२८
२	१७	६५१	६३२	५	२	१०	१७
३	२२०	५२०	७४०	९१	६	१२३	२२०

वडा नं.	पानी शुद्धीकरणको अवस्था			शुद्धीकरण गरिने श्रोत			
	पानी शुद्धीकरण गरी पिउने परिवार संख्या	पानी शुद्धीकरण नगरी पिउने परिवार संख्या	जम्मा	वितरण ट्यँाकीमा	घरको ट्यँाकीमा	अन्य घरायसी विधि	विधि
४	१२४	८८८	१०१२	६	६	११२	१२४
५	७८	४१०	४८८	३	४	७१	७८
६	१४५	४६७	६१२	०	१	४४४	४४५
७	१५१	५५९	७१०	३	२	१४६	१५१
८	४८	१०४७	१०९५	७	२	३९	४८
जम्मा	**८११**	**५२०९**	**५९८४**	**१३८**	**२३**	**९५१**	**१११२**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.२० शौचालय प्रयोग, हात धुने बानी तथा फोहोर मैला व्यवस्थापन

गाउँपालिकामा शत प्रतिशत घरपरिवारले शौचालय प्रयोग गरेको देखिन्छ । भएका शौचालयमध्ये ४७ प्रतिशत शौचालय पक्की तथा ५३ प्रतिशत शौचालय कच्ची छन् । यसैगरी शौचालय प्रयोगपछि साबुनपानीले हात धुने बानी झण्डै शत प्रतिशतमा रहेको छ । हात धुने साबुन राख्ने तरीका भने फरक फरक देखिन्छ । यस्तै आफ्ना घरमा उत्सर्जन भएको फोहोर ३७ प्रतिशतले फोहोर फाल्ने ठाँउमा जम्मा गर्ने गरिएको, २३ प्रतिशतले आफ्नै कम्पाउन्डमा व्यवस्थित गर्ने, ३५ प्रतिशतले कम्पोष्ट मल बनाउने गरेको देखिन्छ । वडागत शौचालयको अवस्था, हात धुने बानी तथा फोहोर मैला व्यवस्थापनको अवस्था तालिका नं. ५५, ५६ र ५७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ५५

शौचालयका आधारमा परिवार संख्या

वडा नं.	कच्ची शौचालय हुने परिवार संख्या	पक्की शौचालय हुने परिवार संख्या	शौचालय नभएको परिवार संख्या	जम्मा
१	३७४	३७८	०	७५२
२	४३७	१९५	०	६३२
३	४९९	२४१	०	७४०
४	६३१	३८१	०	१०१२
५	१७६	३०७	०	४८३
६	१६२	४५०	०	६१२
७	१८८	५२२	०	७१०
८	७३२	३६३	०	१०९५
जम्मा	**३१९९**	**२८३७**	**०**	**६०३६**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ५६

चर्पीको प्रयोगपछि हात धुने बानीको अवस्था

वडा नं.	चर्पीसँग पानी राखिएको	साबुनपानी अन्यत्रै राखिएको	माटो वा खरानी प्रयोग गर्ने	हात नै नधुने	जम्मा
१	२५४	१२४	११	०	३८९
२	१०३	१४२	८२	६	३३३
३	२१२	१५६	५१	०	४१९
४	२८६	११२	१४९	१	५४८
५	२०७	१९९	१२१	०	५२७
६	१९५	४३८	८३	१	७१७
७	२७२	२४९	७६	०	५९७
८	२५७	२०४	११	१	४७३
जम्मा	**१७८६**	**१६२४**	**५८४**	**९**	४००३

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

तालिका नं ५७

फोहोर मैला व्यवस्थापन

वडा नं.	फोहोर जम्मा गर्ने ठाउँमा	आफ्नै कम्पाउण्डमा	खोलाखोल्सीमा	मल बनाइने	गाडीले लैजाने	जम्मा
१	१५९	४४	१०	१५६	०	३६९
२	५६	१५२	४६	७९	०	३३३
३	२१७	१०	१६	९४	०	३३७
४	१९५	१२३	५७	१७९	०	५५४
५	२८८	२११	०	७२	०	५७१
६	११६	२४०	०	१०१	०	४५७
७	१५२	२०	०	४४८	०	६२०
८	२६६	११२	०	२५५	०	६३३
जम्मा	**१४४९**	**९१२**	**१२९**	**१३८४**	**०**	**३८७४**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.२१ वडागत वातावरणीय सरसफाइ तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

गाउँपालिकामा स्वास्थ्य तथा सरसफाइको अवस्था हेर्दा साविकको सबै वडाहरुमा यसअघि नै खुल्ला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भइसकेको छ भने वडा नं. ३ मा भन्दा बाहेक अन्य सार्वजनिक शौचालय रहेका छैनन् । गाउँपालिका भित्रका ३७ मध्ये ७ वटा बिद्यालयमा हात धुने ठाँउ बनेको छ भने बाँकी बिद्यालयहरुमा हात धुने ठाँउ बनेको देखिँदैन । २०७२ पछि बनेका खानेपानी आयोजनाहरुमा भने शुद्धता परीक्षण समेत गर्ने गरिएको देखिन्छ । वडागत वातावरण तथा सरसफाइको अवस्था तालिका नं. ५८ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ५८
वडागत वातावरणीय सरसफाइको अवस्था

स्वास्थ्य तथा सरसफाइका सूचकहरु	इकाइ	परिमाण वडागत							
		१	२	३	४	५	६	७	८
खल्ला दिसामुक्त क्षेत्रको घोषणा	वडा/साविक गाविस	भएको	भएको	भएको	भएको	भएको	भएको	भएको	भएको
सार्वजनिक शौचालय	वटा	०	०	१	०	०	०	०	०
बिद्यालयमा हात धुने ठाउँ	बिद्यालय	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
खानेपानीको शुद्धता परीक्षण	मुहान/आयोजना	भुकम्प पछिका आयोजनाहरुमा शुद्धता परीक्षण गर्ने गरिएको ।							

श्रोत :सामुदायिक सर्भेक्षण, तथा वडागत छलफल, २०७५

५.२२ सार्वजनिक शौचालय

गाउँपालिका भित्रका सार्वजनिक क्षेत्रहरु दिसापिसाव मुक्त क्षेत्र बनाउनका लागि आवश्यक सार्वजनिक शौचालयको संख्या भने गाउँपालिकाभित्र कम रहेको छ । गाउँपालिका भित्र देउराली बजारमा मात्र एउटा सार्वजनिक शौचालय रहेको छ । बिद्यालयभन्दा बाहेक अन्य सार्वजनिक स्थलहरुमा सार्वजनिक शौचालय देखिँदैन। गाउँपालिकाभित्रका सार्वजनिक शौचालयको विवरण तालिका नं. ५९ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ५९
सार्वजनिक शौचालयको अवस्था

वडा नं.	सार्वजनिक शौचालय रहेको स्थान	ठेगाना	पानी सुविधा भए नभएको	प्रयोगको अवस्था
१	सार्वजनिक शौचालय नभएको			
२	सार्वजनिक शौचालय नभएको			
३	बागखोर बजार देउराली	वडा नं. ३	भएको	प्रयोगमा आएको
४	सार्वजनिक शौचालय नभएको			
५	सार्वजनिक शौचालय नभएको			
६	सार्वजनिक शौचालय नभएको			
७	सार्वजनिक शौचालय नभएको			
८	सार्वजनिक शौचालय नभएको			

श्रोत :सामुदायिक सर्भेक्षण, तथा वडागत छलफल, २०७५

५.२३ लिंग अनुसार विवाह उमेर

मुलुकी ऐनको संशोधनपछिको देवानी आचार संहिताले केटा तथा केटी दुवैको विवाह गर्ने उमेर कम्तीमा २० वर्ष निर्धारण गरेको छ । यसअघि यो उमेर १८ वर्ष कायम गरेको थियो । समुदायमा १८ वर्ष मुनि विवाह गर्ने प्रचलन अझै कामय रहेको छ । विगत ७ वर्षमा भएका विवाहको उमेर विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा बढी छोरीको १८ देखि २० वर्षको उमेरमा र छोराको २५ वर्ष माथि उमेरमा विवाह भएको देखिन्छ । वडागत रुपमा उमेर अनुसार विवाह हुनेहरुको संख्या माथि तालिका नं. १५ मा उल्लेख गरिएको छ ।

५.२४ कुलतमा लागेका बालबालिका

बालबच्चाहरुलाई निश्चित उमेर समूहमा ध्यान पुऱ्याउन सकिएन भने कुलतमा लाग्ने सम्भावना रहन्छ । सबै वडाको घरधुरी सर्भेक्षणका क्रममा कतै कुलतमा लागेका बालबालिका पनि छन् कि भनी खोजी गर्दा त्यस्तो कुलतमा लागेका भनी सम्बन्धित घरपरिवारबाटै उल्लेख भई आएका बालबालिकाहरुको अवस्था तालिका नं. ५६ मा उल्लेख गरिएको छ । तालिका अनुसार मद्यपानको लत लागेका बालबालिकाको संख्या ८५ छ भने धुम्रपानको लत लागेका ११ जना तथा लागूपदार्थको बानी बसेको बालबालिका ५ जना सर्भेक्षणबाट देखिएको छ। कुलतमा लागेका बालबालिकाको वडागत विवरण तालिका नं. १०० मा दिइएको छ ।

तालिका नं १००

कुलतमा लागेका बालबालिकाको संख्या र कुलत विवरण

वडा नं.	धुम्रपान	मद्यपान	लागूपदार्थ	अन्य	जम्मा
१	०	२	०	०	२
२	२	४	०	०	६
३	०	५	०	०	५
४	३	२८	३	०	३४
५	२	११	०	०	१३
६	०	९	०	०	९
७	४	१२	२	०	१८
८	०	१८	०	०	१८
जम्मा	**११**	**८९**	**५**	**०**	**१०५**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.२५ बालश्रमको अवस्था

आफ्ना घरबाट अर्कोको घरमा काम गर्न गएका वा पठाइएका १६ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरुको संख्या हेर्दा यो संख्या अत्यन्त न्यून देखिन्छ । जम्मा गाउँपालिका भरीबाट यसरी काम गर्न गएकाहरुको संख्या १५ मात्र भएको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । वडागत रुपमा हेर्दा वडा नं. ४ मा यो संख्या केही बढी देखिएको छ । अरुको घरमा काम गर्न गएकाहरुको वडागत संख्या तालिका नं. १०१ मा दिइएको छ ।

तालिका न.१०१

अर्काको घरमा काम गर्न पठाइएका १६ वर्ष उमेर नपुगेका बालबालिकाहरु

वडा नं.	अर्काको घरमा गई काम गर्ने १६ वर्षमुनिका बालबालिका संख्या		
	बालक	बालिका	जम्मा
१	०	०	०
२	१	१	२
३	०	०	०
४	५	५	१०
५	०	०	०

६	०	०	०
७	१	२	३
८	०	०	०
जम्मा	७	८	१५

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

यसैगरी अरुको घरबाट आफ्ना घरमा काम गर्न ल्याइएका १६ वर्ष मुनिका बालबालिकाको संख्या गाउँपालिकाभरी जम्मा २ जना मात्र छ । दुवैजना काम गर्न राखिएका बालबालिका वडा नं. २ मा देखिएका हुन्। वडागत रुपमा यसको अवस्था तालिका नं. १०२ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १०२

घरमा काम गर्न राखिएका १६ वर्ष उमेर नपुगेका बालबालिकाहरु

वडा नं.	आफ्नो घरमा राखिएका १६ वर्ष नपुगेका बालबालिकाहरु		
	बालक	बालिका	जम्मा
१	०	०	०
२	१	१	२
३	०	०	०
४	०	०	०
५	०	०	०
६	०	०	०
७	०	०	०
८	०	०	०
जम्मा	१	१	२

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.२६ जिल्ला बाल कल्याण समितिमा दर्ता भएका बालक्लवहरु

समुदायमा बिभिन्न बालक्लवहरु सक्रिय रुपमा काम गरिरहेका देखिन्छन् । यसरी सक्रिय रहेका बालक्लवहरुमध्ये केही क्लवहरु जिल्ला बाल कल्याण समितिमा दर्ता हुने गरेका भएपनि यस गाउँपालिका भरी जिल्ला बाल कल्याण समितिमा दर्ता भएका बालक्लवहरुको संख्याको विवरण उपलब्ध हुन सकेन । वडा कार्यालयमा त्यसको अभिलेख नहुने र जिल्ला बालकल्याण समितिको सचिवालयको रुपमा काम गर्दै आएका महिला तथा बालबालिका कार्यालयको संरचना परिवर्तन भएको कारण विवरण प्राप्त हुन नसकेको हो । बिद्यालयहरुबाट प्राप्त हुन आएको विवरण अनुसार यसरी दर्ता भएका क्लवहरुको संख्या न्यून देखिन्छ । सबै वडामा जिल्ला बाल कल्याण समितिमा दर्ता हुनुपर्छ भन्ने जानकारी नहुँदा वा दर्ता भएर पनि अभिलेखमा नआएर पनि यो संख्या कम हुन सक्ने अवस्था छ ।

५.२७ घरबार बिहीन बालबालिका

गाउँपालिकामा घरबार बिहीन बालबालिका भएको अभिलेखमा आएको वा देखिएको छैन । कुनै त्यस्तो बालबालिका भेट्टिएको अवस्था जिल्ला बाल कल्याण समितिसँगको समन्वयमा गाउँपालिकाले त्यस्ता बालबालिकाको व्यवस्थापन गर्ने नीति बनाएको छ ।

५.२८ सामाजिक सेवाहरुको उपलब्धताको अवस्था

समुदायमा उपलब्ध हुने सामाजिक तथा सामुदायिक सेवाहरुमा समुदायको सम्लग्नता परिवारका सदस्यको सम्लग्नताको अवस्था हेर्दा सबैजसो सामुदायिक संस्थाहरुमा समुदायको सम्लग्नता भएको देखिन्छ । समुदायमा भएका सामुदायिक वनहरु, सहकारी संस्थाहरु, महिला समूह, सामाजिक समूह आदि सबैमा सहभागिता रहेको देखिन्छ । वडागत रुपमा सामाजिक संस्थासँगको सम्लग्नताको अवस्था तालिका नं. १०३. मा दिइएको छ ।

तालिका नं १०३ (क)

सामाजिक संस्थासँगको आबद्धता

वडा नं.	टोल विकास संस्था	कृषक वा पशुपालन समूह	सामुदायिक वा कवुलियती वन समूह	सहकारी संस्था	गैर सरकारी संस्था	साँस्कृतिक समूह
१	०	११३	५६६	१२५	११	०
२	०	१४०	४४८	२११	०	०
३	०	१४४	५१२	३४५	४	०
४	०	१८७	९८९	१९८	०	०
५	०	९०	५४४	१९४	०	०
६	०	११०	५६७	२३३	६	०
७	०	११२	५६०	३१५	०	०
८	०	१९०	८९०	४१२	०	०
जम्मा	**०**	**१०८६**	**५०७६**	**२०३३**	**२१**	**०**

तालिका नं १०३ (ख)

सामाजिक संस्थासँगको आबद्धता

वडा नं.	महिला समूह	आमा समूह	लघुवित्त समूह	उभभोक्ता समूह वा समिति	पेशागत समूह	बालक्लव	जम्मा
१	२३	१५	२१	०	०	९	८८३
२	३४	८४	२५	०	०	१	९४३
३	५५	५४	४०	०	०	९	११६३
४	५२	४१	५७	६५	०	१४	१६०३
५	६१	२५	४२	०	०	०	९५६
६	५५	१५९	२९	०	०	१	११६०
७	४२	३४	५४	०	०	२	१११९
८	७२	५२	४०	०	०	०	१६५६
जम्मा	**३९४**	**४६४**	**३०८**	**६५**	**०**	**३६**	**९४८३**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.२९ जनचेतनामूलक तालिममा सहभागिता

सरकारी निकाय, स्थानीय तह तथा बिभिन्न संघ संस्थाहरुबाट उपलब्ध हुने चेतनामूलक तालिमका अवसरहरुमा सहभागी हुनेको संख्या हेर्दा सबैभन्दा बढी व्यवसायिक सीप विकास तालिममा, त्यसपछिको ठूलो संख्या नेतृत्व तथा संस्थागत विकास तालिममा देखिन्छ । वडागत रुपमा सबैभन्दा बढी तालिम प्राप्त जनशक्ति वडा नं. ७ मा छन् भने सबैभन्दा कम तालिम प्राप्त जनशक्ति वडा नं. ६ मा भएको देखिन्छ । वडा नं. ६ बाट यस सम्बन्धी विवरण उल्लेख भई नआएको कारण यस्तो संख्या देखिएको हुनसक्छ । वडागत रुपमा चेतनामूलक तालिम लिनेहरुको संख्या तालिका नं. १०४ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १०४

जनचेतनामूलक तालिम प्राप्त गर्नेको संख्या

वडा	नेतृत्व तथा संस्थागत विकास		व्यवसायिक सीप विकास		पोषण तथा मातृशिशु स्याहार		विपद् जोखिम न्यूनीकरण		खानेपानी स्वास्थ्य र सरसफाइ		जम्मा		
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	जम्मा
१	०	०	१	१	०	०	२	११	१०	६	१३	१८	३१
२	०	१	०	०	२	०	०	०	०	०	२	१	३
३	०	१	५	२०	५	०	०	१	१०	१	२०	२३	४३
४	५	७	१	२	१२	१	२	३	१	१	२१	१४	३५
५	०	०	२	३	१	०	०	०	०	०	३	३	६
६	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	१	०	१
७	८	२४	१०	२५	४	०	२	१५	१	३	२५	६७	९२
८	०	०	१	४	०	०	०	०	०	०	१	४	५
जम्मा	१३	३३	२०	५५	२५	१	६	३०	२२	११	८६	१३०	२१६

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.३० पारिवारिक निर्णय प्रकृया

समुदायमा परिवारको सदस्यहरुले निर्णय गर्दा परिवारका सदस्यको सम्लग्नताको अवस्था हेर्दा घरमुली आफैंले एकल निर्णयबाट गर्ने घर परिवार १७५६ छन् भने परिवारका सबै सदस्यको छलफलबाट निर्णय गर्ने परिवार संख्या ३९९५ भएको सर्भेक्षणले देखाएको छ । निर्णय प्रकृयाको आधारमा पारिवारिक सम्लग्ताको अवस्था तालिका नं. १०५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १०५

पारिवारिक निर्णय प्रकृया

वडा नं.	घरमूली आफैंको एकल निर्णयबाट	घरका पुरुष सदस्य मात्रको छलफलबाट	परिवारका महिला सदस्य मात्रको छलफलबाट	परिवारका सबै सदस्यको छलफलबाट	जम्मा
१	१८३	३७	०	५३२	७५२
२	१८६	०	०	४४६	६३२
३	३३४	२९	०	३७७	७४०
४	४८५	०	०	५२७	१०१२

वडा नं.	घरमूली आफैंको एकल निर्णयबाट	घरका पुरुष सदस्य मात्रको छलफलबाट	परिवारका महिला सदस्य मात्रको छलफलबाट	परिवारका सबै सदस्यको छलफलबाट	जम्मा
५	१८६	०	०	२९७	४८३
६	१८७	०	०	४२५	६१२
७	१९४	०	०	५१६	७१०
८	१०१	०	०	९९४	१०९५
जम्मा	१८५६	६६	०	४११४	६०३६

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.३१ राजनीतिक आबद्धताको अवस्था

गाउँपालिकाका बासिन्दाहरुको वडागत राजनीतिक सम्लग्नता हेर्दा वडा तथा गाउँपालिका तहमा ६३ महिला तथा २९६ पुरुष गरी जम्मा ३५९ व्यक्ति राजनीतिक क्रियाकलापमा सम्लग्न भएका छन् भने जिल्ला, प्रदेश तथा केन्द्र तहमा कम देखिन्छ । राजनीतिक सहभागिताको संख्या तथा प्रतिशत दुवै हिसाबले पुरुषको दाँजोमा महिला सहभागिता धेरै न्यून देखिन्छ । राजनीतिक गतिविधिमा सम्लग्नताको अवस्था तालिका नं. १०६ मा दिइएको छ।

तालिका नं १०६

पारिवारिक राजनीतिक आबद्धता

वडा	वडा तह		गाउँपालिका तह		जिल्ला तह		प्रदेश/केन्द्र तह		जम्मा	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	२	१४	२	१२	०	३	०	०	४	२९
२	४	१५	१	१३	०	२	०	०	५	३०
३	६	१४	५	२१	०	३	०	०	११	३८
४	८	१३	३	३३	२	७	०	१	१३	५४
५	४	२२	२	२२	०	२	०	१	६	४७
६	७	२१	४	२०	०	२	०	०	११	४३
७	२	१०	२	२३	०	१	०	०	४	३४
८	४	२१	७	२२	०	४	०	०	११	४७
जम्मा	३७	१३०	२६	१६६	२	२४	०	२	६५	३२२

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

५.३२ गाउँपालिका भित्रका खुला क्षेत्र

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र पर्याप्त खुल्ला ठाँउ रहेको छ । यी खुल्ला ठाँउहरुमा खेलकूद मैदान, पार्क तथा मनोरञ्जन स्थलको रुपमा विकास गर्न सकिन्छ । गाउँपालिकाभित्रका खुल्ला ठाँउको विवरण तालिका नं. १०७ मा दिइएको छ।

तालिका नं १०७
गाउँपालिकाभित्रका खुल्ला क्षेत्रहरु

क्रसं.	खुल्ला क्षेत्र रहेको स्थान	ठेगाना बस्ती	क्षेत्रफल	हालको उपयोगको अवस्था	सम्भावना
१	पुर्गाङ डाँडा	शैलुङ १	३०० रोपनी	उपयोगमा नआएको	खेलमैदान तथा मनोरञ्जन स्थलको रुपमा विकास गर्न सकिने
२	शैलुङ डाँडा	शैलुङ १,६,८	८०० रोपनी	पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा विकास हुँदै	पर्यटकीय क्षेत्र
३	नादानखर्क डाँडा	शैलुङ १,२	५०० रोपनी	उपयोगमा नआएको	पार्क बनाउन सकिने
४.	भैंसे डाँडा	शैलुङ ८	३०० रोपनी	बजार व्यवस्थापन	वस्ती विकास गर्न सकिने
५	गोठपानी फस्कु	शैलुङ ६,७	२०० रोपनी	बजार व्यवस्थापन	वस्ती विकास गर्न सकिने

श्रोत :सामुदायिक सर्भेक्षण, तथा वडागत छलफल, २०७५

५.३३ खेल मैदान तथा रंगशाला

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र भएका खुल्ला ठाँउलाई खेलकूद मैदान तथा रंगशालाको रुपमा विकास गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । अहिले वडा नं. ३ मा शैलुङ रङ्गशाला निर्माण गर्ने गरी खेल मैदान निर्माण भइरहेको छ । वडा नं. २ तथा ६ मा पनि सामान्य खेलकूद सम्बन्धी क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने गरी खेल मैदान तयार भइरहेको छ । गाउँपालिका भित्रका भएका खेल मैदानको विवरण तालिका नं. १०८ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १०८
खेलकूद मैदान

क्रसं.	खेलमैदानको नाम	खेलको किसिम	ठेगाना	खेलमैदानको स्वामित्व	क्षेत्रफल
१	शैलुङ रङ्गशाला	बाहिर खेलिने खेल (Outdoor game)	शैलुङ ३	गाउँपालिका	ल.३०० मी चौ २०० मी
२.	थगम खेलमैदान		शैलुङ २	गाउँपालिका	ल १०० मी चौ ६० मी
३.	गोठपानी लाटीडाँडा खेलमैदान		शैलुङ ७	गाउँपालिका	
४	अन्य स्थलहरु		गाउँपालिकाका सबै वडाहरुमा भएको		

श्रोत :सामुदायिक सर्भेक्षण, तथा वडागत छलफल, २०७५

५.३४ पाटीपौवा, चौतारा तथा सामुदायिक भवनहरु

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र केही संख्यामा परम्परागत पाटीहरु भए पनि २०७२ को भूकम्पले विनाश गऱ्यो । सबै वडामा गरी करीव १५ वटा सामुदायिक भवनहरु भएकामा धेरैजसो क्षति भए । गाउँपालिकाभरी करीव १०० भन्दा बढी चौताराहरु भएपनि सडकका नयाँ ट्रयाकहरु बनेपछि साविकको पुरानो बाटो मासिने र भएका चौताराहरु जिर्णोद्वार गर्ने प्रचलन नहुँदा अवशेष मात्र बाँकी देखिन्छन् । भूकम्पपछि कृषि उत्पादन संकलन तथा बेचबिखन गर्ने गरी तयार गरिएका सामुदायिक भवनहरुको विवरण तालिका नं. १०९ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १०५

सामुदायिक भवन

क्रसं.	सामुदायिक भवनको नाम	ठेगाना	सहयोगी निकाय	कैफियत
१.	ओखरबोटे सामुदायिक भवन	दूधपोखरी	सामुदायिक वन	भुकम्पअघिको
२.	लाम्चेआहाल सामुदायिक भवन	मागापौवा	गाविस	भुकम्पअघिको
३.	गुफा घर	मागापौवा	गाविस	भुकम्पअघिको
४.	उर्गेलिङ बुद्ध गुम्बा भवन	मागापौवा	गाविस	भुकम्पअघिको
५.	सामुदायिक भवन	मागापौवा	पौरखी नेपाल	भुकम्पअघिको
६.	सामुदायिक भवन	मागापौवा	गाविस	भुकम्पअघिको
७.	सिक्रि सामुदायिक भवन	मागापौवा	गाविस	भुकम्पअघिको
८.	क्यान्थली सामुदायिक भवन	मागापौवा	गाविस	भुकम्पअघिको
९.	नमूना भवन	भुषाफेदा	शहरी विकास	भूकम्पपछि
१०.	चर्णावती सामुदायिक भवन	फस्कु ३ साउते	चर्णावती सा	भुकम्पअघिको
११.	साउते सामुदायिक भवन	फस्कु १ साउते	समुदाय	भुकम्पपछिको
१२.	पुस्तकालय भवन	शैलुडेश्वर वडा नं. ५	जिविस	भुकम्पअघिको
१३.	कृषि उपज संकलन केन्द्रका लागि सामुदायिक भवन	शैलुङ १, २, ३, ४, ५,	आरआरएन	भुकम्पपछिको
१४.	कृषि उपज संकलन केन्द्र मागादेउराली बागखोर	शैलुङ वडा नं. ३	जिकृवि कार्यालय, लिलि हेल्भाटास, समुदाय	
१५.	सामुदायिक भवन	शैलुङ वडा नं. २, १,	आरआरएन	भुकम्पपछिको
१६.	आलु चिस्यान केन्द्र	शैलुङ वडा नं. १, २,	आरआरएन	भुकम्पपछिको
१७.	सामुदायिक अध्ययन केन्द्र	शैलुङ वडा नं. ८	स्थानीय श्रोत	भुकम्पपछिको
१८.	भित्तेरी पाटी	साविक फस्कु ५	द्वारे मगर	हाल पसल सञ्चालित
१९.	पाटीको चौतारे	साविक फस्कु ५		हाल चौतारो रहेको

श्रोत :सामुदायिक सर्भेक्षण, तथा वडागत छलफल, २०७५

अध्याय ६ : वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

६.१ वृक्षारोपणका लागि खाली स्थान सम्बन्धी विवरण

दोलखामा स्वीस सरकारको सहयोगमा २०३७ साल देखि नै सघन पहाडी क्षेत्र विकास आयोजना मार्फत बृक्षारोपण गरिदै आएको हो । यसका अतिरिक्त नेपाल सरकार, सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम, नेपाल स्वीस सामुदायिक वन परियोजना, कबुलियती वन परियोजना समेतबाट खालि जग्गामा वृक्षारोपण गर्ने गरिएको तथ्याङ्क छ । जिल्ला भू–संरक्षण कार्यालय लगायत अन्य संस्थाहरुबाट पनि वृक्षारोपण हुने गरेको छ । जिल्ला वन कार्यालयबाट बिरुवा बितरण गरेर प्रत्येक वर्ष सामुदायिक वनहरुमा पनि वृक्षारोपण गरिने गरिएको छ । यी सबै प्रयासका बावजूद शैलुङ गाउँपालिकाको ६ हजार ५ सय ५८ हेक्टर वन क्षेत्र रहेको छ । यो गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफलको करीव ५५ प्रतिशत भूभाग वनजंगल रहेको छ ।

६.२ वन क्षेत्र र प्रकार

वनलाई हावापानीको आधार र स्वामित्वको आधारमा विभिन्न किसिममा विभाजन गर्ने गरिन्छ । यस गाउँपालिकामा भएको वनलाई वन व्यवस्थापनका हिसाबले कसले कसरी व्यवस्थापन गरिएको भने विवरण तालिका नं. ११० मा दिइएको छ ।

तालिका नं ११०

सामुदायिक वन

वडा नं.	सामुदायिक वन	कबुलियती वन	धार्मिक वन	राष्ट्रिय वन	निजी वन
१.	७	८	०	०	०
२.	५	०	०	०	०
३.	६	०	०	०	०
४.	१०	०	०	०	०
५.	४	१५	०	०	०
६.	६		०	०	०
७.	७	०	०	०	०
८.	१०	०	०	०	०

श्रोत :इलाका वन कार्यालय, २०७५

गाउँपालिकाभित्र ६० वटा वन क्षेत्रको करीव ३,४५० हेक्टर जमीन व्यवस्थापन गर्न उपभोक्ता समूह गठन गरी हस्तान्तरण गरिएको छ भने करीव १७० हेक्टर जमीन कबुलियती वन समूह गठन गरी हस्तान्तरण गरिएको छ। धार्मिक वन तथा निजी वन गाउँपालिकामा दर्ता भएको अभिलेखमा आएको छैन । गाउँपालिकाको करीव ६,५५८ हेक्टर जमीनमध्ये अझै ३,३३८ हेक्टर वनजंगल सरकारी व्यवस्थापनमा नै रहेको छ । गाउँपालिका भित्रका सामुदायिक वन समूह तथा कवुलियती वन समूहको विवरण तालिका नं. १११ र ११२ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १११

हस्तान्तरित भएका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु

क्रसं.	वनको नाम	साविक ठेगाना	हस्तान्तरित मिति	क्षेत्रफल हेक्टरमा	लाभान्वित संख्या
१.	सेतीदेवी सा वन उ समूह	दुधपोखरी–३	२/३/२०६०	१२८.००	१९९
२.	सर्जुमाइ च्यानडाँडा सा वन उ समूह	दुधपोखरी–२	५/११/२०५२	१३.५२	६९

क्रसं.	वनको नाम	साविक ठेगाना	हस्तान्तरित मिति	क्षेत्रफल हेक्टरमा	लाभान्वित संख्या
३.	ओखरबोटे सा वन उ समूह	दुधपोखरी-६	२५/३/२०६३	४०.००	४२
४.	घलेगाँउ सा व उ समूह	दुधपोखरी-३	३०/३/२०६५	७५.६५	५८
५.	देवीथान सा व उ समूह	दुधपोखरी-१	३१/३/२०६८	४८.२५	४०
६.	तारेभीर घिसिङ सा व उ समूह	दुधपोखरी-२	३१/३/२०६८	१५२.७५	७९
७.	गंगाजमुना सा व उ समूह	दुधपोखरी-१	३१/३/२०७०	NA	१३४
८.	हरिसिद्धी सामुदायिक वन उ समूह	भुषाफेदा-७	२९/१२/२०५८	२०.१७	८५
९.	घुमाउनेपानी सामुदायिक वन उ समूह	भुषाफेदा-२	३१/०३/२०५६	८२.२५	१२०
१०.	टाकुरा सामुदायिक वन उ समूह	भुषाफेदा-६	१९/०२/२०६२	१७.०४	४८
११.	जारकाटे सामुदायिक वन उ समुह	भुषफेदा-७	१५/०३/२०५६	४०.१०	१६०
१२.	चित्रेपाखा सामुदायिक वन उ समूह	भुषफेदा-६	११/०५/२०५२	११८.८०	१८५
१३.	लाङथापा सामुदायिक वन उ समूह	भुषफेदा-६	१८/०२/२०५६	६४.३५	२८७
१४.	कामाङ सामुदायिक वन उ समूह	भुषफेदा-२	३०/०३/२०६६	५३.२५	१५४
१५.	सिसाखानी सा व उ समूह	भुषफेदा-२	३१/०३/२०६७	४९.६५	७१
१६.	कालिभूमे सा व उ समूह	भुषफेदा-७	३१/०३/२०६८	३५.७५	७१
१७.	ठार्लाङ्गे सा व उ समूह	मागापौवा - १	०२/०३/२०५४	१९६	२९४
१८.	पालुङ महिला सामुदायिक वन उ समुह	मागापौवा - २	३०/११/२०५६	८.९४	६१
१९.	माइथान हरिसिद्धि सा वन उ समुह	मागापौवा - ३	११/०५/२०५२	२२.१८	१११
२०.	पौवा सामुदायिक वन उ समुह	मागापौवा - ३	१८/३/२०५५	४४.३२	१८५
२१.	पोखरी सामुदायिक वन उ समुह	मागापौवा -	१३/२/२०५३	२०.३७	३९
२२.	रमिते सामुदायिक वन उ समुह	मागापौवा -	११/०५/२०५२	८.०२	६३
२३.	सल्लेरी सामुदायिक वन उ समुह	मागापौवा -	१७/३/२०५५	५५.८२	२३६
२४.	भकारे सामुदायिक वन उ समुह	मागापौवा -	२५/३/२०६०	१०१.२	३४२
२५.	महभीर सामुदायिक वन उ समुह	मागापौवा -	१६/३/२०५५	५३.३६	२८०
२६.	घट्टेपाखा सामुदायिक वन उ समुह	मागापौवा -	१४/८/२०६९	५.९१	५९
२७.	कुकतुङ सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह	मागापौवा - ३	२८/३/२०६९	१५.१८	५१
२८.	च्यानेडाँडा सामुदायिक वन उ समुह	काटाकुटी १ र	११/०५/२०५२	५५.६१	२०१
२९.	कोपिला सामुदायिक वन उ समुह	काटाकुटी७	०६/१०/२०५४	१२३.२५	२९९
३०.	सानोबोत्ले सामुदायिक वन उ समुह	काटाकुटी-१	११/०५/२०५२	२९.९९	७३
३१.	सिर्जना सामुदायिक वन उ समुह	काटाकुटी-१	३१/३/२०५६	७८.६२	२३४
३२.	जुगेदार्खा सामुदायिक वन उ समुह	काटाकुटी-१	२१/३/२०५९	१५३.५६	२८८

क्रसं.	वनको नाम	साविक ठेगाना	हस्तान्तरित मिति	क्षेत्रफल हेक्टरमा	लाभान्वित संख्या
३३.	ठुटेमानेडांडा सामुदायिक वन उ समुह	काटाकुटी-१,	०१/०५/२०५८	२१.५२	१८५
३४.	गोल्मेश्वर सामुदायिक वन उ समुह	काटाकुटी-६	२०/३/२०६०	२६३.००	७६२
३५.	लालीगुराँस सामुदायिक वन उ समुह	काटाकुटी-४	३१/३/२०६५	३२.३८	१४५
३६.	घोरसिप कमलास्थान सा व उ समूह	काटाकुटी-२	३१/३/२०७२	२८.५४	५४
३७.	चर्नावती सामदायिक वन उ समूह	फस्कु-१	१७/३/२०५५	१२५.२५	१८९
३८.	ज्यामिरे सामदायिक वन उ समूह	फस्कु-६	०३/११/२०५५	७२.४०	२२४
३९.	अँधेरीखोला किटेनीभिर सा व उ समूह	फस्कु-६	०२/०२/२०५३	६२.००	१४२
४०.	गैरीजङ्गल सामदायिक वन उ समूह	फस्कु-५	१२/०८/२०५६	१३५.६८	३४१
४१.	लोदिनी सामदायिक वन उ समूह	फस्कु-८	१९/८/२०५८	३२.८१	१७६
४२.	कल्छे सामदायिक वन उ समूह	फस्कु-२	०३/०९/२०५६	१२.७५	१९५
४३.	ढाक्रेवास सामदायिक वन उ समूह	फस्कु-२, ४	३२/३/२०६४	३५.१६	२९२
४४.	गोठपानी सामदायिक वन उ समूह	फस्कु-७	३२/३/२०६४	२१.८५	१०५
४५.	राधाकृष्ण सा वन उ समूह	फस्कु-७ र ८	१४/८/२०६९	४.९०	५८
४६.	नर्सरीपाखा सा वन उ समूह	फस्कु-२ र ३	१४/८/२०६९	५.००	८९
४७.	सेतोखोला महादेवस्थान सा वन उ समूह	फस्कु-५	१४/८/२०६९	७.१०	९१
४८.	सीमखर्क सा वन उ समूह	फस्कु-५	३०/३/२०७०	२२.५	५५
४९.	बूढाबाजे सेतीदेवी सा वन उ समूह	फस्कु-६	३१/३/२०७३	३२.१०	११३
५०.	द्वार्खा महभीर सा व उ समूह	फस्कु	२४/८/२०७५	६२	३००
५१.	दैंचेढुङ्गा सा व उ समूह	शेलुङ्गेश्वर-७	१९/१/२०५८	१२८.७५	२६१
५२.	महादेवथान सा व उ समूह	शैलुङ -२	३२/३/२०५५	२०६.७२	१५३
५३.	फलामपोखरी सा व उ समूह	शैलुङ-१	११/०५/२०५२	५४.१४	१३८
५४.	सिताथान भष्मेपाखा सा व उ समूह	शैलुङ-३	११/०५/२०५२	४०.२४	१४३
५५.	लहरेखोला सा व उ समूह	शैलुङ-५	१६/३/२०५५	१२.९४	९७
५६.	आहालखोला हरिसिद्धि सा व उ समूह	शैलुङ-८	१६/३/२०५५	६७.९६	२०८
५७.	महभीर सा व उ समूह	शैलुङ-७	३१/३/२०६८	३७.७५	१३०
५८.	भूमेथान सा व उ समूह	शैलुङ-२	३१/३/२०६८	१४२.५	१६१
५९.	सरङथली सा व उ समूह	शैलुङ-२	३१/३/२०६८	१३०.२५	७६
६०.	छिरनागी सा व उ समूह	शैलुङ-३	२८/३/२०६९	९८.७	१८२

श्रोत : इलाका वन कार्यालय, २०७५

रतालिका नं ११२

कबुलियती वन समूहहरु र वन क्षेत्र

क्र.सं.	समूहको नाम	ठेगाना	लाभान्वित घरधुरी	हेक्टर क्षेत्रफल	हस्तान्तरण मिति
१	सेतीदेवी कवुलियती समूह	काटाकुटी ४	८	२.४	०६५/३/३१
२.	सिद्धी गणेश कवुलियती समूह	काटाकुटी ४	५	२.४	०६५/३/३१
३.	सिर्जना कवुलियती समूह	काटाकुटी ५	१४	३.२५	०६५/३/३१
४.	जनहित कवुलियती समूह	काटाकुटी ५	५	२.५	०६५/३/३१
५.	मुना कवुलियती समूह	काटाकुटी ५	१०	२.५	०६५/३/३१
६.	भिमसेन कवुलियती समूह	काटाकुटी ५	११	२.५	०६५/३/३१
७.	कालीदेवी कवुलियती समूह	काटाकुटी ५	११	२.५	०६५/३/३१
८.	कल्याणकारी कवुलियती समूह	काटाकुटी ५	१२	३	०६५/३/३१
९.	अमला कवुलियती समूह	काटाकुटी ३	५	७.६८	०६५/३/३१
१०.	बुद्ध कवुलियती समूह	काटाकुटी ३	५	५.६२	०६५/३/३१
११.	हरीसिद्धी कवुलियती समूह	काटाकुटी ४	१०	४.०५	०६५/३/३१
१२.	गुराँस कवुलियती समूह	काटाकुटी ५	१०	३.७५	०६५/३/३१
१३.	इन्द्रावती कवुलियती समूह	काटाकुटी ५	७	३.९३	०६५/३/३१
१४.	भुमेथान कवुलियती समूह	काटाकुटी ४	१४	५.१२	०६५/३/३१
१५.	संसारीमाइ कवुलियती समूह	काटाकुटी ४	१५	४.७५	०६५/३/३१
१६	उरमेन्दो कवुलियती समूह	दुधपोखरी १	११	१७.७५	०६५/३/३१
१७.	नन्साल कवुलियती समूह	दुधपोखरी १	११	१८	०६८/३/२९
१८.	कोकोमेन्दो कवुलियती समूह	दुधपोखरी २	१२	७.२५	०६८/३/२९
१९.	सालमेन्दो कवुलियती समूह	दुधपोखरी २	५	७.५	०६८/३/२९
२०.	मृगस्थली कवुलियती समूह	दुधपोखरी २	१५	१०.५	०६८/३/२९
२१.	लालीगुँरास कवुलियती समूह	दुधपोखरी २	१५	१२	०६८/३/२९
२२.	कर्मेचौर कवुलियती समूह	दुधपोखरी २	१४	१७.५	०६८/३/२९
२३.	छारमेन्दो कवुलियती समूह	दुधपोखरी २	१३	१९.७५	०६८/३/२९

श्रोत : इलाका वन कार्यालय, २०७५

६.३ वनजन्य उत्पादन विवरण

गाउँपालिका भित्र वार्षिक रुपमा कति वनजन्य उत्पादन हुन्छ भन्ने अभिलेख व्यवस्थापन कतै देखिँदैन । गाउँपालिका आफैंले गाउँपालिकाक्षेत्रबाट निकासी हुने वस्तुहरुको निकासी शुल्क लिने व्यवस्था भएपछि राखिएको अभिलेख अनुसार सल्लाको काठ केही जडीबुटी निकासी भएको देखिन्छ । यसरी निकासी भएका वनजन्य वस्तुहरुको विवरण तालिका नं. ११३ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ११३

वनजन्य उत्पादन

क्रसं.	निकासी हुने वस्तुको नाम	इकाइ	निकासी परिमाण केजीमा
१	काठ सल्लो	क्युफिट	११,०५०००
२	चिराइतो	केजी	४२२३
३	नागबेली पाउडर	केजी	३४४०
४	पानी अमला	केजी	४१०
५	ठिग्रे सल्लाको सिम्टा	केजी	११६६
६	धसिङ्ग्रे तेल	केजी	१४५

श्रोत : गाउँपालिका कार्यालय, २०७५

६.४ इन्धनको श्रोत

खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनलाई प्रमुख इन्धन मान्दा गाउँपालिकावासीको प्रमुख इन्धनको श्रोत दाउरा देखिएको छ । गाउँपालिकाका करीव ५६.५ प्रतिशत परिवारले इन्धनको रुपमा दाउरा प्रयोग गर्छन् भने बाँकी ३.५ प्रतिशतले मात्र इन्धनका बैकल्पिक श्रोतहरु एलपि ग्यास प्रयोग गरेको देखिन्छ । संख्यात्मक रुपमा हेर्दा गाउँपालिकाका ६,०३६ घरमध्ये ५,८२२ घरले इन्धनको रुपमा दाउरा नै प्रयोग गरेको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ भने २१४ परिवारले एलपि ग्याँस प्रयोग गरेको देखिन्छ । वडागत रुपमा इन्धन प्रयोगको किसिम तालिका नं ११४ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ११४

इन्धनको मुख्य श्रोत

वडा नं.	दाउरा	एलपि ग्याँस	गोबर ग्याँस	मट्टितेल	बिद्युत	गुइंठा	अन्य	जम्मा
१	७३३	१९	०	०	०	०	०	७५२
२	६१५	१७	०	०	०	०	०	६३२
३	६७५	६५	०	०	०	०	०	७४०
४	९७८	३४	०	०	०	०	०	१०१२
५	४७०	१३	०	०	०	०	०	४८३
६	५८९	२३	०	०	०	०	०	६१२
७	६९१	१९	०	०	०	०	०	७१०
८	१०७१	२४	०	०	०	०	०	१०९५
जम्मा	**५८२२**	**२१४**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**६०३६**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

यस्तै खाना पकाउने दाउराको आपूर्ति भने सबैभन्दा बढी सामुदायिक वन र त्यसपछि निजीवनबाट हुने गरको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । कुनै कुनै वडामा कबुलियती वन तथा सरकारी वनबाट पनि दाउराको आपूर्ति हुने गरेको छ । वडागत रुपमा दाउराको मुख्य श्रोतको विवरण तालिका नं ११५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ११५

दाउरा प्रयोग हुने भए दाउराको मुख्य श्रोत

वडा नं.	निजी वन तथा कान्ला	सामुदायिक वन	कवुलियती वन	सरकारी वन	किनेर	अन्य	जम्मा
१	१४३	६४२	३४	०	०	०	८१७
२	२३४	४५१	०	०	०	०	६८५
३	१५२	६८६	०	०	०	०	८४८
४	२९३	९३६	०	०	०	०	१२३७
५	४८	६४९	३	०	०	०	७००
६	४४६	१६६	०	०	०	०	६१२
७	२१७	४९३	०	०	०	०	७१०
८	१९३	९०२	०	६५	०	०	११६०
जम्मा	**१७२६**	**४७६५**	**११५**	**२०८**	**०**	**०**	**६७६९**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

६.५ चुल्होको किसिम

पछिल्लो समय अलग्गै भान्साकोठा बनाउने वा भइरहेको चुल्होबाट उत्सर्जन हुने धुवाँ व्यवस्थित गर्ने अभ्यास शुरु भएको छ । घरधुरी सर्भेक्षणमा अलग्गै भान्साकोठा भएको नभएको भन्ने प्रश्नावली भएकोमा प्राप्त विवरण अनुसार ४५ प्रतिशत परिवारको अलग्गै भान्साकोठा भएको र ५५ प्रतिशत परिवारको अलग्गै भान्साकोठा नभएको देखिन्छ । अलग्गै भान्साकोठाको निर्माण सबैभन्दा बढी वडा नं ७ भएको छ भने वडा नं. ४ मा ४१७ परिवारले अलग्गै भान्साकोठा नबनाएको देखिन्छ । वडागत रुपमा अलग्गै भान्साकोठा भए नभएको विवरण तालिका नं. ११६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ११६

अलग्गै भान्सा कोठाको विवरण

वडा नं.	अलग्गै भान्छाकोठा भएका परिवार संख्या	अलग्गै भान्छाकोठा नभएका परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या
१	९९	१८८	२८७
२	१६३	२५४	४१७
३	१६६	९५	२६१
४	११८	४१७	५३५
५	८८	३०२	३९०
६	१७५	२७१	४४६
७	३४४	१६७	५११
८	२५४	१४	२६८
जम्मा	**१४०७**	**१७०८**	**३११५**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

यसैगरी चुल्होको किसिमको अवस्था हेर्दा सबैभन्दा बढी अगेनु वा माटोको चुल्हो देखिएको छ भने दोश्रोमा सुधारिएको चुल्हो देखिएको छ । दाउराभन्दा फरक प्रकारको इन्धन प्रयोग गर्नेको संख्या कम भएकोले त्यससँग सम्बन्धित चुल्होको संख्या पनि कम देखिन्छ । चुल्होको प्रकार अनुसारको पारिवारिक विवरण तालिका नं. ७मा दिइएको छ ।

तालिका नं ११७

चूल्होको किसिम अनुसार परिवार विवरण

वडा नं.	अगेनु वा माटोको चुल्हो	सुधारिएको चल्हो	ग्याँस चुल्हो	बिद्युत चुल्हो वा हिटर	ब्रिकेट	जम्मा
१	२१३	६५	१९	०	०	२९७
२	३८८	२५	१७	०	१	४३१
३	६०	१३४	६५	०	०	२५९
४	२९५	२४२	३४	०	२	५७३
५	२८२	१०४	१३	०	०	३९९
६	३३५	११३	२३	०	०	४७१
७	२४७	२३४	१९	०	०	५००
८	१३७	१२५	२४	०	२	२८८
जम्मा	**१९५७**	**१०४२**	**२१४**	**०**	**५**	**३२१८**

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

६.६ बत्तीको मुख्य श्रोत

गाउँपालिकावासीको प्रमुख बत्तीको श्रोतको रुपमा बिद्युत नै देखिन्छ । करीव शत प्रतिशत परिवारले बत्तीको श्रोतका रुपमा बिद्युत उपयोग गरेका छन् भने अत्यन्त थोरै परिवारले मात्र अन्य बैकल्पिक श्रोतको प्रयोग गरेको देखिन्छ । बत्तीको प्रयोगको श्रोतको अवस्थाका आधारमा वडागत विवरण तालिका नं. ११८ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ११८

बत्तिको स्रोत

वडा नं.	बिद्युत	गोबरग्याँस	सोलार	मट्टितेल	अन्य	जम्मा
१	७५०	०	०	२	०	७५२
२	६२९	०	०	३	०	६३२
३	७३९	०	०	१	०	७४०
४	१०१०	०	०	२	०	१०१२
५	४८१	०	०	२	०	४८३
६	६१२	०	०	०	०	६१२
७	७०८	०	०	२	०	७१०
८	१०९५	०	०	०	०	१०९५
जम्मा	**६०२४**	**०**	**०**	**१२**	**०**	**६०३६**

श्रोतःघरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

६.७ जलश्रोत तथा जलाधार क्षेत्र

गाउँपालिका साविकका भुषाफेदा र ताम्चेत दूधपोखरी गाविस जोमसिङ खोला जलाधार क्षेत्रमा पर्छन् भने काटाकुटी, मागापौवा तथा फस्कुका केही भाग चर्णावती जलाधार क्षेत्र अन्तर्गत पर्दछन् । यसैगरी फस्कुको केही भाग र काटाकुटीको केही भाग फस्कुखोला जलाधार क्षेत्र तथा फस्कुको केही भाग र शैलुङ्गेश्वरको केही भाग अँधेरीखोला जलाधार क्षेत्रभित्र पर्दछन् ।

६.८ नदी, खोला तथा पानीका श्रोतहरु

गाउँपालिकाभित्र पानीका श्रोतहरु पर्याप्त रहेका छन् । निरन्तर बगिरहने यी खोलाहरुबाट खानेपानी, साना सिंचाई तथा लघु तथा साना जलबिद्युत आयोजना सञ्चालन गर्नका लागि उपयुक्त मानिन्छन् । ठूला खोला बाहेक प्रत्येक वडामा कम्तीमा २० वटा पानीका मुहानहरु रहेका छन् । गाउँपालिकाक्षेत्र भित्र रहेका प्रमुख खोलाको विवरण तालिका नं. ११५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं ११५

पानीका श्रोतहरु

वडा	खोलाको नाम	क्षमता	उपयोग गर्न सकिने क्षेत्र
१	शैलुङखोला	२ घट्ट	सिंचाइ, खानेपानी, साना जलबिद्युत
	महभीर खोला	२ घट्ट	
	ठेलाखोला	२ घट्ट	
२	दोर्बाखोला,	१ घट्ट	सिंचाइ, खानेपानी, साना जलबिद्युत
	घट्टेखोला,	१ घट्ट	
	महादेव खोला	१ घट्ट	
३	बोद्लेखोला,	१ घट्ट	सिंचाइ, खानेपानी, साना जलबिद्युत
	भुरुङ्गाखोला,	१ घट्ट	
	घट्टेखोला,	१ घट्ट	
४	ओख्रे खोला,	१ घट्ट	सिंचाइ, खानेपानी, साना जलबिद्युत
	चर्नावती खोला	४ घट्ट	
	घट्टेखोला,	१ घट्ट	
	माइस्योङ खोला	१ घट्ट	
५	तीनधारेखोला,	१ घट्ट	सिंचाइ, खानेपानी, साना जलबिद्युत
	ओखरखोला	१ घट्ट	
६ र ७	फस्कुखोला	२ घट्ट	सिंचाइ, खानेपानी, साना जलबिद्युत
८	अँधेरीखोला	२ घट्ट	
	घ्याङखोला	२ घट्ट	

श्रोत :सामुदायिक सर्भेक्षण, तथा वडागत छलफल, २०७५

६.५ ताल तलैया र पोखरी

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र तालतलैया र पोखरी भने छैनन् । वडा नं. ३ मा नाम लाम्चे आहाल भएपनि आहाल मासिएकोले स्थानीयको जागरुकतामा पोखरी पुनर्निर्माण गर्ने प्रयत्न गरिएको छ भने दुधपोखरीको पनि सोही अवस्था छ । परम्परागत रुपमा रहेको दुधपोखरीको पुननिर्माण वा जिर्णोद्वार गर्नुपर्ने अवस्था देखिन्छ ।

६.१० भूकम्प २०७२ को क्षति

२०७२ को भूकम्पमा शैलुङ गाउँपालिका भरी ७ जना मानिसको मृत्यु र ठूलो भौतिक क्षति भएको छ । मानवीय क्षतिको विवरण तालिका नं. १२० मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १२०
२०७२ को भूकम्पको मानवीय क्षति

क्रसं.	मृत्य हुनेको नाम	उमेर	साविक गाविस
१	दलबहादुर अधिकारी	८७	भुषाफेदा ५
२	तेजकुमारी अधिकारी	८४	भुषाफेदा ५
३	टंकहादुर श्रेष्ठ	५०	भुषाफेदा ६
४	जेनिसा खड्का	२	काटाकुटी ४
५	शान्तमाया थामी	५०	फस्कु ३
६	हर्षकुमारी बुढाथोकी	५३	फस्कु ४
७	यशोदा उप्रेती	५०	शैलुङेश्वर ८

श्रोतः गाउँपालिका कार्यालय, २०७५

यसैगरी भुकम्पबाट भएको भौतिक क्षतिको अवस्था तालिका नं १२१ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १२१
२०७२ को भूकम्पको भौतिक क्षति

क्रसं.	साविक गाविस	प्राविधिक टोलीले निरीक्षण गरेका घरधुरी	घरगोठमा भएको क्षति			अनुमानित क्षति रकम	चौपाया क्षति
			पूर्ण क्षति	आशिक क्षति	सामान्य क्षति		
१	भुषाफेदा	६७८	७२८	०	०	NA	९८
२	ताम्चेतदूधपोखरी	५६९	६१४	१०३	०	५६९९६४५४६	२
३	फस्कु	१५०४	१८४९	०	०	७८५६४५७१७	३
४	काटाकुटी	१२०१	११८१	०	०	१२६१४०५६०४	०
५	मागापापैावा	११०४	१२७६	०	०	१०२४०९०८०४	१२७
६	शेलुङेश्वर	१३७१	१३७२	०	०	१३९०७६३५१३	०

श्रोतः जिल्ला वस्तुगत विवरण, २०७२

६.११ विपद् व्यवस्थापन

गाउँपालिकाभित्र विगत ३ वर्ष यता २०७२ को भूकम्प बाहेक धनजनको ठूलो क्षति हुने गरी प्राकृतिक विपद् परेको देखिँदैन । छिटफुट रुपमा सानातिना प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरु घटेपनि त्यसबाट क्षति भएको अभिलेखमा आएको छैन । घरधुरी सर्भेक्षणबाट आएको विवरण अनुसार विगत वर्षका प्रकोपबाट भएको क्षतिको विवरण तालिका नं. १२२ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १२२

विगत १० वर्ष यता प्राकृतिक प्रकोपबाट भएको क्षतिको विवरण

प्रकोपको नाम	मृत्युसंख्या	घाइते संख्या	घर क्षति (वटा)	जग्गा क्षति रोपनी	अन्नबाली मुरी	पशुधन संख्या	घरायसी धनसम्पती रकम	अन्य
भूकम्प (२०७२)	भूकम्पको विवरण अलग्गै आएकोले यसमा समावेश गरिएको छैन ।							
बाढीपहिरो			२		१०	२	२०००००	
जनावर आतंक					२५	४		
असिना चट्याङ तथा करेन्ट								
हुरीबतास					७५			
खडेरी					३०			
आगलागी			२					
महामारी								
चोरी, डकैती तथा काटमार दुर्घटना								
अन्य दुर्घटना								

श्रोतः घरधुरी सर्भेक्षण, २०७५

६.१२ विपद् पूर्वतयारी

यो गाउँपालिका मुख्यत बाढीपहिरो, वर्षा, हुरीबतास र चट्याङ जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरुबाट जोखिमयुक्त छ । प्रकोपबाट हुनसक्ने जोखिम न्युनीकरण तथा विपद अनुकूलनका लागि गाउँस्तरीय विपद व्यवस्थापन समिति गठन गरिएको छ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र जोखिमयुक्त वा संवेदनशील क्षेत्रमा बसोबास गर्ने कति छन् भन्ने सम्बन्धमा अध्ययन नभएको कारण एकीन गर्न सकिने अवस्था छैन ।

गाउँपालिका भित्र विगत ३ वर्ष यता २०७२ को भूकम्प बाहेक धनजनको ठूलो क्षति हुने गरी प्राकृतिक विपद् परेको देखिँदैन । छिटफुट रुपमा सानातिना प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरु घटेपनि त्यसबाट क्षति भएको अभिलेखमा आएको छैन ।

६.१३ विपद्को किसिम अनुसार जोखिम समय

गाउँपालिकामा पर्नसक्ने बिभिन्न विपद्हरुबाट जोखिममा पर्न सक्ने सम्भावित क्षेत्रहरुको विवरण तालिका नं. १२३ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १२३

जोखिमको समय

क्र.सं.	सम्भावित विपद	जोखिमको समय	जोखिमको सम्भावित क्षेत्रहरु
१	भूकम्प	जुनसुकै समय	सबै क्षेत्र
२	वाढी	असारदेखि भदौ सम्म (वर्षाको समय)	खोला आसपासका र अन्य सम्वेदनशील क्षेत्र
३	पहिरो	असारदेखि भदौ सम्म (वर्षाको समय)	खोला आसपासका र अन्य सम्वेदनशील क्षेत्र
४	हावाहुरी	फागुण, चैत्र, बैशाख, जेष्ठ	सबै क्षेत्रहरु
५	चट्याङ्ग	चैत्रदेखि भदौसम्म	सबै क्षेत्रहरु
६	डडेलो/आगोलागी	फागुण, चैत्र, बैशाख, जेष्ठ	वन जंगल नजिकका क्षेत्र
७	महामारी	फागुण, चैत्र, बैशाख, जेष्ठ, असार, साउन	सबै क्षेत्रमा

श्रोतः समूह छलफल, २०७५

अध्याय : भौतिक पूर्वाधार अवस्था

७.१ गाउँपालिका स्तरीय सडक सञ्जाल

गाउँपालिका क्षेत्रमा करीव ४०० किलोमीटर कच्ची सडक रहेको छ । साविक गाविसका सबै वडाहरुमा कम्तीमा सडकको ट्र्याक पुगेको छ । खनिएका ट्र्याक भने सबै स्तरोन्नति गर्नुपर्ने अवस्थाका छन् । सुख्खा मौसममा गाडी सञ्चालन भए पनि वर्षाको समयमा यी सडकहरुमध्ये केहीमा बाहेक गाडी चल्न सक्ने अवस्थामा हुँदैनन् । गाउँपालिका भित्रका प्रमुख सडकको अवस्था तालिका नं. १२४ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १२४
गाउँपालिका स्तरीय सडक

क्रसं.	सडकका नाम	सडकका किसिम (कालोपत्रे, खण्डास्मित, कच्ची)	जम्मा सडक किमी
ञ	**मुडे–मेलुङ सडक शैलुङ खण्ड**	**कच्ची (कतै कतै ग्राभेल भएको)**	**२३.५ मी.**
द	**शैलुङ रिङरोड (बाघखोर–फेदा–दूधपोखरी–ढुंगे–भैंसेडाँडा–पैती–फस्कु मानेडाँडा–काटाकुटी–मागा–बाघखोर)**	**कतै कच्ची, कतै ग्राभेल भएको कतै ट्र्याक खुल्दै गरेको**	**७० मी.**
घ	**गाउँपालिका केन्द्र सदरमुकाम जोड्ने सडक**		
क	देउराली – सेरा सडक	कच्ची	१० कि.मि
ख	देउराली – महाङ्काल सडक	कच्ची	१२ कि.मि
ग	देउराली – गाइघाट सडक	कच्ची	१२ कि.मि
ङ	**गाउँपालिका केन्द्रबाट वडाकेन्द्र जोड्ने सडक**		
क	देउराली – दूधपोखरी वडा नं. १	कच्ची	१२ मी.
ख	देउराली–फेदा वडा नं. २	कच्ची	८ कि. मी.
ग	देउराली – मागा वडा नं. ४	कच्ची	५ कि. मी.
घ	देउराली – वीरेन्द्र मावि वडा नं. ५	कच्ची	५ कि. मी.
ङ	देउराली –गोठपानी चिलाउने भित्ता वडा नं. ६	कच्ची	८ कि. मी.
च	देउराली– फस्कु हेल्थपोष्ट वडा नं. ७	कच्ची	१३ कि.मि
छ	**वडा स्तरीय सडकहरु**	**कच्ची**	**करीव २०० किमी**
क	वडा नं. १ दूधपोखरी	कच्ची	करीव २४ किमी
ख	वडा नं. २ भुषाफेदा	कच्ची	करीव २२ किमी
ग	वडा नं. ३ काटाकुटी	कच्ची	करीव २६ किमी
घ	वडा नं. ४ मागापौवा	कच्ची	करीव ४० किमी
ङ	वडा नं. ५ काटाकुटी	कच्ची	करीव २० किमी
च	वडा नं. ६ माथिल्लो फस्कु	कच्ची	करीव १५ किमी
छ	वडा नं. ७ तल्लो फस्कु	कच्ची	करीव २० किमी
ज	वडा नं. ८ शैलुङ्गेश्वर	कच्ची	करीव २० किमी

श्रोतः वडागत छलफल तथा गाउँपालिका कार्यालय पूर्वाधार शाखा, २०७५

७.२ वडा स्तरीय सडकहरु

गाउँपालिकाको एउटा वडा तथा बस्तीबाट बाट अर्को वडा तथा बस्तीमा जाने सडकहरु पनि ट्र्याक खोल्दै गरेको अवस्थामा छन् । करीव २०० किलोमीटर यस्ता सडकहरु बन्दै गरेका, बनेका सडकहरु स्तरोन्नति हुँदै गरेका र कति भर्खरै ट्र्याक खोलिएका अवस्थामा छन् । सबै सडकहरु हिँउदे प्रकतिका र सुख्खा मौसममा मात्र गाडी चल्न सक्ने अवस्थामा छन् ।

७.३ मोटरेबल तथा झोलुङ्गे पुलहरु

गाउँपालिकाभित्र खोलाहरुमा एउटा पनि मोटरेपुल छैन । गाउँपालिका र भीमेश्वर नगरपालिका जोड्ने चरङ्गे खोला त्रिवेणीधामको पुल निर्माण कार्य पूरा भएको छ भने चरङ्गे खोलाकै बाँकी तीनवटा पक्की पुल निर्माण हुने क्रममा छन् । गाउँपालिकाभित्र मोटरेबल पुल बनाउनुपर्ने खोलाहरु अन्यत्र पनि छन् । झोलुङ्गे पुलहरुको संख्या भने गाउँपालिकामा उल्लेख्य नै छन् । साविकका एउटा गाविसबाट अर्कोमा र एउटा बस्तीबाट अर्को बस्तीमा जान यी पुलहरु उपयोगी भएका छन् । गाउँपालिकाभित्र रहेका मोटरेबल तथा झोलुङ्गे पुलको विवरण तालिका नं. १२५ र १२६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १२५

मोटरेबल पुल

क्रसं.	पक्की पुलको नाम	पुल रहेको नदी वा खोलो	पुलको लम्बाई	हालको अवस्था	पुलको किसिम
१	चरङ्गेखोला पुल, त्रिवेणी	चरङ्गे	६० मी	निर्माण कार्य पूरा	मोटरेबल
२	चरङ्गेखोला पुल, गाइघाट	चरङ्गे	५० मी	ठेक्का सम्झौता भएको	मोटरेबल
३	चरङ्गेखोला पुल, महांकाल	चरङ्गे	४० मि	निर्माणाधीन	मोटरेबल
४	चरङ्गेखोला पुल, सेरा	चरङ्गे	४० मी	निर्माणाधीन	मोटरेबल

श्रोतः गाँउगाउँपालिका कार्यालय पूर्वाधार शाखा, २०७५

तालिका नं. १२६

गाउँपालिकाभित्रका झोलुङ्गे पुलहरु

पुल/खोलाको नाम	दायाँ किनारा	बायाँ किनारा	सहयोगी निकाय
जम्बुसिंह झोपु	ठूलो धादिङ	भुषाफेदा	विविएलएल, जिविस, गाविस
महादेव खोला झोपु	भुषाफेदा	भुषाफेदा	विविएलएल, जिविस, गाविस
पसलखोलखा झोपु	भुषाफेदा	भुषाफेदा	विविएलएल, जिविस, गाविस
दोर्वेखोला झोपु	भुषाफेदा	भुषाफेदा	विविएलएल, जिविस, गाविस
घट्टेखोला झोपु	भुषाफेदा	भुषाफेदा	विविएलएल, जिविस, गाविस
ठेलाबगर झोपु	दूधपोखरी	गौश्वारा, रामेछाप	विविएलएल, जिविस, गाविस
तेरङ्गा झोपु	दूधपोखरी	काभ्रे जिल्ला	विविएलएल, जिविस, गाविस
ताम्चेत झोपु	दूधपोखरी	रामेछाप	विविएलएल, जिविस, गाविस

पुल/खोलाको नाम	दायाँ किनारा	बायाँ किनारा	सहयोगी निकाय
ताम्चेत झोपु	दूधपोखरी	रामेछाप	विविएलएल, जिविस, गाविस
भन्जनेबारी खोला झो.पु.	मागापौवा	भीनपा	गाविस, बिबिएल
सेरा घट्टे खोला झो.पु.	मागापौवा	बोच	जिविस
निगाले खोला पक्की पुल	मागापौवा	वडा नं.	गाविस
मगाफेदी-चरङ्गे खोला झो.पु.	मागापौवा	भीनपा	बिबिएल
तोरीवारी झोपु	मागापौवा	भीनपा	बिबिएल
मगाफेदी-मागे खोला पक्की पुल	मागापौवा	मागापौवा	गाविस
चरंगे खोला-पाङ्खार पक्की पुल	मागापौवा	भीनपा	बिबिएल
गाइघाट झोपु	काटाकुटी	भीनपा	विविएलएल, जिविस, गाविस
फस्कुखोला झोपु	फस्कु	काटाकुटी	विविएलएल, जिविस, गाविस
भुरुङ्गा झोपु	फस्कु	काटाकुटी	विविएलएल, जिविस, गाविस
छहरे झोपु	फस्कु	काटाकुटी	विविएलएल, जिविस, गाविस
चरङ्गेखोला झोपु	फस्कु	भीनपा	विविएलएल, जिविस, गाविस
चरङ्गेखोला झोपु	फस्कु	भीनपा	विविएलएल, जिविस, गाविस
अँधेरीखोला झोपु	पवटी	फस्कु	विविएलएल, जिविस, गाविस
फस्कु खोला झोपु	फस्कु	काटाकुटी	विविएलएल, जिविस, गाविस
हुर्के झोपु	फस्कु	काटाकुटी	विविएलएल, जिविस, गाविस
अँधेरीखोला आरसिसि पुल	शैलुङ्गेश्वर	फस्कु	जिविस
घ्याङखोला आरसिसि पुल	घ्याङसुकाठोकर	शैलुङ्गेश्वर	जिविस
झोरखोला आरसिसि पुल	शैलुङ्गेश्वर	शैलुङ्गेश्वर	गाविस
सिस्नेरी आरसिसि पुल	फस्कु	काटाकुटी	गाविस
मागाखोला आरसिसि पुल	काटाकुटी	मागापौवा	गाविस
खोलम खोला झोपु	दूधपोखरी	दूधपोखरी	विविएलएल, जिविस, गाविस

श्रोतः वडागत छलफल तथा गाउँपालिका कार्यालय पूर्वाधार शाखा, २०७५

७.४ सार्वजनिक यातायात सुविधाको अवस्था

गाउँपालिका भित्रका क्षेत्रहरुमा अरनिको यातायात सेवा समितिले शैलुङ्गेश्वरी र गौरीशङ्कर यातायातको नामबाट सार्वजनिक यातायात सेवा उपलब्ध गराएको छ । उक्त यातायातले काठमाडौंदेखि गाउँपालिकाका बिभिन्न क्षेत्रमा बससेवा, काठमाडौ देउराली सुमो सेवा, चरिकोट देउराली बससेवा सञ्चालन गरिरहेको छ । गाउँपालिकाभित्रका वडाहरुमा सेवा उपलब्ध गराउने यातायात सेवाहरुको विवरण तालिका नं. १२७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १२७

सार्वजनिक यातायात सेवाको अवस्था

क्रसं.	यातायात व्यवसायी संस्था	चल्ने साधन	चल्ने स्थान		दैनिक सञ्चालन हुने गाडी संख्या
			शुरु बिन्दु	अन्तिम बिन्दु	
१	शैलुङ्गेश्वरी यातायात	वस	काठमाडौ	कल्लाबारी	१
२	शैलुङ्गेश्वरी यातायात	वस	काठमाडौ	जम्मुसिं	१
३	शैलुङ्गेश्वरी यातायात	वस	काठमाडौ	देउराली	१
४	शैलुङ्गेश्वरी यातायात	वस	काठमाडौ	गोठपानी	१
५	शैलुङ्गेश्वरी यातायात	वस	काठमाडौ	भैंसे	२
६	शैलुङ्गेश्वरी यातायात	वस	काठमाडौ	काटाकुटी	१
७	शैलुङ्गेश्वरी यातायात	वस	काठमाडौ	फस्कु हेपो	१
८	शैलुङ्गेश्वरी यातायात	वस	देउराली	चरिकोट	१
९	शैलुङ्गेश्वरी यातायात	वस	ढुंगे हुँदै रामेछापको गौश्वारा		१
१०	रोल्वालिङ यातायात	वस	काठ चरिकोट हुँदै भैंसे		१

श्रोतः अरनिको यातायात सेवा समिति, चरिकोट शाखा, २०७५

७.५ वसपार्क, वस स्टेशन तथा यात्रु प्रतीक्षालय

गाउँपालिकामा वसपार्क कतै छैन । तर अन्तिम स्टेशनमा पुगेका बसहरु रातीको लागि देउराली, भैंसे, गोठपानी आदि ठाँउमा वास बस्ने गर्छ । समुदायको आफ्नो लगानीमा तथा कुनै व्यक्तिले अग्रजहरुको स्मरणार्थ कतै कतै यात्रु प्रतीक्षालय निर्माण भएका छन् । गाउँपालिकाभित्र रहेका वस अस्थायी रुपमा बास बस्ने ठाँउ र यात्रु प्रतिक्षालयको विवरण तालिका नं. १२८ र १२९ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १२८

अस्थायी वसपार्क

क्रसं	वस स्टेशनहरु	ठेगाना
१	कल्लाबारी	शैलुङ १ दूधपोखरी
२	पसलखोला	शैलुङ २ भुषाफेदा
३	लाम्चेआहाल	शैलुङ ३ मागा
४	देउराली	शैलुङ ३ बागखोर
५	फोक्टे	शैलुङ ३ काटाकुटी
६	ढुंगे	शैलुङ ६ फस्कु
७	वीरेन्द्र मावि	शैलुङ ५ काटाकुटी
८	गोठपानी	शैलुङ ६ फस्कु
९	फस्कु हेल्थपोष्ट	शैलुङ ७ फस्कु
१०	भैंसे	शैलुङ ८ शैलुङ्गेश्वर

श्रोतः वडागत छलफल, २०७५

तालिका नं. १२९

यात्रु प्रतीक्षालयहरु

क्रसं	यात्रु प्रतीक्षालयहरु	प्रतीक्षालय निर्माण सहयोगी निकाय
१	लाम्चे आहाल यात्रु प्रतीक्षालय, लाम्चे आहाल	समुदाय, स्थानीय तह
२	थगम यात्रु प्रतीक्षालय, थगम	जन्तरे बाजे
३	निगाले बागखोर यात्रु प्रतीक्षालय, निगाले	समुदाय, स्थानीय तह
४	बोद्ले यात्रु प्रतीक्षालय, काटाकुटी	समुदाय, स्थानीय तह
५	गोठपानी यात्रु प्रतीक्षालय, फस्कु	समुदाय, स्थानीय तह
६	हिले यात्रु प्रतीक्षालय, मागा	स्थानीय समुदाय
७	गाविस घुम्ती यात्रु प्रतीक्षालय, काटाकुटी	समुदाय
८	हेल्थपोष्ट यात्रु प्रतीक्षालय, फस्कु	समुदाय, स्थानीय तह
९	साउते यात्रु प्रतीक्षालय, फस्कु	समुदाय, स्थानीय तह
१०	भैंसे यात्रु प्रतीक्षालय, शैलुङ्गेश्वर	समुदाय, स्थानीय तह

श्रोत : वडागत छलफल, २०७५

७.६ बिद्युतीकरण

गाउँपालिकाका सबै जसो क्षेत्रमा बिद्युतीकरण भइसकेको छ । वितरण गरिएको बिद्युतीकरणको क्षमता भने पर्याप्त नभएको देखिन्छ । बिद्युतीकरण्को अवस्था तालिका नं. १३० मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १३०

बिद्युतीकरणको अवस्था

क्रसं.	वितरणको अवस्था	वितरित संख्या
१.	ग्राहस्थ लाईन संख्या	३८३२
२.	औद्योगिक लाइन संख्या	१०
३.	व्यापारिक संख्या	०
४.	मन्दिर तथा गुम्बामा वितरण	अभिलेखमा नभएको

श्रोतः नेपाल बिद्युत प्राधीकरण, चरिकोट, २०७५

७.७ दूर संचार सुविधा

गाउँपालिकामा ४ वटा टेलिफोनका टावरहरु छन् । ती मध्ये एनटिसीका २ वटा, एनसेलका १ वटा तथा स्मार्टफोनका १ वटा टावरहरु छन् । गाउँपालिकामा ल्याण्ड लाइन (एक्त्ल) टेलिफोन लाइन वितरण कार्य सम्पन्न भई ५३ वटा ल्याण्डलाइन तथा १४ वटा एडिएसएल नेट वितरण समेत भइसकेको छ । गाउँपालिका भरी सरदर एक व्यक्ति एक मोबाइल लाइन छन् । अन्य इन्टरनेट सेवाप्रदायक नभएको र एडिएसएल सेवा सबैतिर पुग्न नसकेको कारण वासिन्दाहरु मोबाइल डाटाबाट इन्टरनेट चलाउनुपर्ने अवस्थामा छन् ।

तालिका नं. १३१

दुर सञ्चार सेवाको अवस्था

क्रसं.	दुरसञ्चार सेवा सम्बन्धी विवरण	इकाइ	परिमाण	कैफियत
१	टेलिफोन टावर संख्या	वटा	४	
२	इन्टरनेट सेवा प्रदायकको संख्या	वटा	१	ब्न्की
३	कूल एक्त्ल टेलिफोन लाइन संख्या	वटा	५३	
४	कूल मोबाइल संख्या	वटा	२००००	अनुमानित
५	कूल इन्टरनेट प्रयोगकर्ताको संख्या	एडिएसएल बाट १४ । अन्य सेवा प्रदायकबाट वितरण नै नभएको		

श्रोतः दूर सञ्चार कार्यालय, २०७५

७.८ गाउँपालिकाभित्रका हुलाक तथा साइबर केन्द्रहरु

पछिल्लो समयमा सञ्चार प्रविधिमा भएको विकासले हुलाक सेवा लिने सेवाग्राहीको संख्यामा कटौती भएको छ । साविक ६ वटा गाविसमा भएका हुलाकहरुमा दैनिक २ देखि ४ जना मात्र सेवा लिन आएको देखिन्छ । गाउँपालिकामा कम्प्युटर मर्मत केन्द्रहरु भए पनि साइबर छैनन् ।

तालिका नं. १३२

वडागत सञ्चार केन्द्रको विवरण

क्रसं.	गाउँपालिकामा भएका हुलाक तथा साइबर केन्द्रहरु	ठेगाना	उपलब्ध सुविधा	दैनिक सेवाग्रही संख्या
१	हुलाक	दूधपोखरी	चिठि पत्र	२ देखि ४ जना
२	हुलाक	भुषाफेदा	चिठि पत्र	२ देखि ३ जना
३	हुलाक	मागपौवा	चिठि पत्र	३ देखि ५ जना
४	हुलाक	काटाकुटी	चिठि पत्र	२ देखि ५ जना
५	हुलाक	फस्कु	चिठि पत्र	२ देखि ५ जना
६	हुलाक	शैलुङेश्वर	चिठि पत्र	२ देखि ४ जना
७	सञ्चार केन्द्रहरु नभएको	नभएको		
८	साइबर	नभएको		

श्रोत :सामुदायिक सर्भेक्षण, तथा वडागत छलफल, २०७५

७.९ गाउँपालिका अन्तर्गतका सरकारी भवनहरु

साविकका गाउँ विकास समिति अन्तर्गत रहेका गाविस भवनहरु, प्रत्येक गाविसका स्वास्थ्य चौकीहरु, आफ्नै भवनमा बसेका जिल्लास्थित कार्यालयका सेवा केन्द्र र उपकेन्द्रहरु गाउँपालिका अन्तर्गतका सरकारी भवनहरु हुन्। तर २०७२ को महाभूकम्पले धेरैजति भवनहरु क्षति भएका छन् ।

तालिका नं. १३३
गाउँपालिका अन्तर्गतका सरकारी भवनहरु

क्रसं.	सरकारी भवनहरु	ठेगाना	भवनको अवस्था	कैफियत
१	साविक गाविस भवन	भुषाफेदा	क्षति नभएको	हाल वडा कार्यालय सञ्चालित
२	साविक गाविस भवन	दूधपोखरी	क्षति भएको	हाल वडा कार्यालय भाडामा
३	साविक गाविस भवन	मागापौवा	क्षति भएको	वडा कार्यालय टहरामा सञ्चालित
४	साविक गाविस भवन	काटाकुटी	क्षति भएको	वडा कार्यालय सामुदायिक भवनमा
५	साविक गाविस भवन	फस्कु	क्षति भएको	पुरानै भवनमा वडा कार्यालय भएको
६	साविक गाविस भवन	शैलुडेश्वर	भूकम्पछि निर्मित	हाल वडा कार्यालय सञ्चालित
७	स्वास्थ्य चौकी भवन	भुषाफेदा	पुननिर्माण भएको	
८	स्वास्थ्य चौकी भवन	दूधपोखरी	पुननिर्माण भएको	
९	स्वास्थ्य चौकी भवन	मागापौवा	पुननिर्माण भएको	
१०	स्वास्थ्य चौकी भवन	काटाकुटी	पुननिर्माण भएको	
११	स्वास्थ्य चौकी भवन	फस्कु	पुननिर्माण भएको	
१२	स्वास्थ्य चौकी भवन	शैलुडेश्वर	पुननिर्माण भएको	
१३	पशुसेवा केन्द भवन	देउराली	पुननिर्माण भएको	
१४	रेञ्जपोष्ट भवन	लाम्चेआहाल	निर्माणाधीन	

श्रोतः गाउँपालिका पूर्वाधार शाखा, २०७५

अध्याय ८: विविध जानकारी

८.१ गाउँपालिका क्षेत्रमा ठेगाना भएका गैरसरकारी संस्थाहरु

तालिका नं. १३४

गाउँपालिका क्षेत्रमा ठेगाना राखी जिल्ला प्रशासन कार्यालय दोलखामा दर्ता भएका संस्थाहरु

क्र.सं.	संस्थानको नाम	ठेगाना	दर्ता मिति	अध्यक्षको नाम	नविकरण अवस्था
१	गाउँ समाज सेवा युवा क्लव	मागापौवा	२०४६/९/१७		
२	गौरीशंकर विउ आलु उत्पादक संस्था	शैलुङ्गेश्वर	२०४७/१२/१९		
३	भगवती समाज सेवा कल्याण क्लव	काटाकुटी	२०४८/१/१७		
४	कुण्ठादेवी विकास क्षेत्र	दुधपोखरी	२०४९/९/२		
५	गौरीशङ्कर प्रतिभा युवा क्लव	मागापौवा २	२०५०/१२/११	हिरालाल श्रेष्ठ	
६	भगवती युवा क्लव	काटाकुटी ५	२०५२/०९/१७		
७	टाकुरा युवा क्लव	भुषाफेदा ४	२०५३/०४/१७		
८	ग्रामीण पुननिर्माण कार्यक्रम संस्था	दूधपोखरी ८	२०५३/१०/१५		
९	ग्रामीण सामुदायिक विकास कार्यक्रम	मागापौवा ५	२०५४/०९/१०		
१०	धनेश्वर युवा क्लव	ताम्चेत २	२०५४/१०/१०		
११	ग्रामीण स्वास्थ्य सुधार समूह	दूधपोखरी ५	२०५५/०१/३१		
१२	शैलुङ विकास कार्यक्रम	काटाकुटी २	२०५५/०६/२८		
१३	शैलुङ कल्याण संस्था	ताम्चेत	२०५५/०६/२८		
१४	कुण्ठामाई युवा क्लव	दूधपोखरी ५	२०५५/०७/२७		
१५	हरिशिद्धि युवा क्लव	काटाकुटी ३	२०५५/१२/१०		
१६	शैलुङ्ग समाज सुधार केन्द्र	मागापौवा १	२०५५/१२/३०		
१७	एकतारा युवा क्लव	दूधपोखरी ६	५०५६/०६/११		
१८	वसन्त लालीगुँरास सांस्कृतिक समाज	दूधपोखरी ३	२०५६/१०/१९		
१९	कालिका युवा क्लव	फस्कु ५	२०५७/०६/०२	टिका ब खड्का	
२०	सूर्योदय युवा क्लव	काटाकुटी ८	२०५८/०५/१८		
२१	नेपाल बाल शिक्षा प्रसार संघ	मागापौवा १	२०५८/११/१४		
२२	नव प्रभात सामुदायिक विकास समूह	भुषाफेदा २	२०५९/१०/०६	इन्द्र तामाङ	
२३	शैलुङ्ग ताम्चेत युथ स्पोर्टस संस्था	ताम्चेत २	२०५९/१२/१२		
२४	डिमा होएशेर युवा समूह	काटाकुटी २	२०५९/१२/२४		

क्रं.सं.	संस्थानको नाम	ठेगाना	दर्ता मिति	अध्यक्षको नाम	नविकरण अवस्था
२५	श्री स्मरण समाज सेवा समूह	मागापौवा ३	२०६१/०६/१९		
२६	नेपाल गौतम बुद्ध यूवा समूह	भुषाफेदा २	२०६२/०५/०७	शुक्र लामा	
२७	उर्गेलिङ बद्धगुम्बा व्यवस्थापन समिति	मागापौवा ४	२०६२/१२/१०		
२८	शैलुङ्ग विकास केन्द्र	शैलुङ्गेश्वर ५	२०६३/०५/१३		
२९	शैलुङ्ग यूवा समाज	फस्कु ५	२०६३/०५/१४		
३०	शिखर जनजागृती समूह	काटाकुटी ७	२०६३/०७/१४	दिलकृष्ण तामाङ	
३१	टाँसी छ्योलिङ गुम्वा संरक्षण समिति	फस्कु ४	२०६३/०८/१२	ङावङ साङ्वो लामा	
३२	चर्नावती वाढी पैरो नियन्त्रण उपभोक्ता समिति	फस्कु १	२०६३/१०/१४	गुणबहादुर बुढाथोकी	
३३	पल्ब्यू उर्गेनलिङ गुम्बा प्रतिष्ठान	मागापौवा २	२०६३/१०/१९		
३४	सुनौलो चण्डिडाँडा यूवा क्लव	भुषाफेदा ७	२०६४/०५/२५	सिताराम थापा	
३५	संयुक्त जनचेतना यूव क्लव	काटाकुटी २	२०६४/०८/१७		
३६	राधाकृष्ण दलित यूवा क्लव संस्था	फस्कु ८	२०६५/०७/०५	कृष्ण ब नेपाली	
३७	शैलुङ्गेश्वर समाज सुधार केन्द्रीय कास		२०६६/०३/१७	मनहरी खत्री	
३८	शैलुङ विकास संस्था	काटाकुटी ८	२०६६/५/२	कर्मध्वज तमाङ	
३९	शैलुङ क्षेत्र संरक्षण विकास संस्था	फूस्कु ५	२०६६/६/२१	झिल्के तमाङ	
४०	चर्नावती त्रिवेणी विकास प्रर्वद्धन संघ	फस्कु १	२०६६/७/१३	गुण ब बुढाथोकी	
४१	शैलुङ लालीगुँरास यूवा क्लव	दुधपोखरी १	२०६६/८/९	टिका ब श्रेष्ठ	
४२	को को म्हेन्दो छारीबयोन क्लव	मागापौवा २	२०६६/९/१६	कृष्ण कु मोक्तान	
४३	शैलुङ तमाङ सेवा केन्द्र	ता.दुधपोखरी २	२०६६/११/२३	कृति ब तमाङ	
४४	पुवाँर खड्का सामुदायिक संस्था	शैलुंगेश्वर ७,	१२/१०/२०६६	हरिबहादुर खड्का	
४५	शैलुङ प्रगतिशील युवा क्लब	फस्कु ५,	३१/१२/२०६६	सुब्बा तामाङ	
४६	शैलुङ जागरण युवा क्लब	शैलुंगेश्वर ७,	२१/६/२०६७	नारायण तामाङ	
४७	स्टार शैलुङ युथ क्लब	मागापौवा १,	२६/६/२०६७	इन्द्रबहादुर श्रेष्ठ	
४८	छार स्यो युवा क्लब	भुषाफेदा ४,	२१/८/२०६७	ज्ञानकाजी तामाङ	
४९	पिपलडाँडा फुलबारी युवा क्लब	मागापौवा ७,	२७/८/२०६७	कृष्ण ब सुवेदी	
५०	म्हेन्दोला फोले युवा क्लब	दुधपोखरी ३,	०९/०५/२०६७	अनिल तमाङ	
५१	शैलुङ विकास तथा संरक्षण समिति	दुधपोखरी १	२१/१२/२०६७	कालु तामाङ	
५२	खडादेवी समाज सेवा क्लब	फस्कु ५,	३०/१/२०६८	श्याम कु तामाङ	

क्रं.सं.	संस्थानको नाम	ठेगाना	दर्ता मिति	अध्यक्षको नाम	नविकरण अवस्था
५३	छोइलिङ छ्योर्तिन गुम्बा व्यवस्थापन तथा सम्बर्द्धन संस्था	भुसाफेदा ४	२०६८/०४/१९	घ्याम्जो लामा	
५४	उर्गेन टासी छ्योलिङ वौद्ध गुम्बा व्यवस्थापन तथ संरक्षण संस्था	फस्कु ५	२०६८/०४/३०	मुना तामाङ	
५५	शैलुङ्ग डेभलपमेन्ट फाउण्डेसन	काटाकुटी ८	२०६८/०७/०७	धावा वाङगेल लामा	
५६	नवशैलुङ लाली गुराँस समाज	काटाकुटी ८	२०६८/०८/२३	टेक बहादुर श्रेष्ठ	
५७	गाविस स्तरीय सरस्वती स्वास्थ्य सुधार महिला सञ्जाल	काटाकुटी ४	२०६८/११/१४	लक्ष्मी डोल्मा तामाङ	
५८	राधाकृष्ण मन्दिर संरक्षण समिति	फस्कु ५	२०६८/१२/२६	चित्र बहादुर बस्नेत	
५९	शैलुङ्ग पर्यटन विकास कार्यक्रम उपभोक्ता समिति संस्था	शैलुङ्गेश्वर ,	२०६९/१०/२८	भीमप्रसाद उप्रेती	
६०	तामाङ पाख्रिन सेवा समाज	फस्कु २	२०६९/११/२४	सानु तामाङ	
६१	शहिद राम बहादुर घिसिङ स्मृति प्रतिष्ठान	काटाकुटी ८	२०७०/०२/२३	जगन्नाथ कार्की नवज्योति	
६२	शैलुङ्ग अध्ययन केन्द्र नेपाल	दुधपोखरी ५,	२०७०/०३/२०	थिर ब तामाङ	
६३	जोम्साखोला कमलामाई मन्दिर संरक्षण तथा व्यवस्थापन संस्था	काटाकुटी २	२०७०/०४/३१	कर्मध्वज तमाङ	
६४	त्रिवेणी कमलामाई मन्दिर संरक्षण तथा व्यवस्थापन संस्था	मागापौवा ३	२०७०/०५/२०	दुर्गाबहादुर मोक्तान	
६५	कालीभुमे युथ स्टार क्लब	काटाकुटी २	२०७०/०५/२६	तारा ब मोक्तान	
६६	सिर्जनशील लहरेमाने आमा समूह	मागापौवा २	२०७०/०६/०८	सञ्चमाया तामाङ	
६७	नारायणध्वज स्मृति प्रतिष्ठान	भुषाफेदा २	२०७०/०९/०४	रेखा ब अधिकारी	
६८	को म्हेन्दो युवा समाज	भुषफेदा २	२०७०/०९/०८	फुर्वा ब तामाङ	
६९	सामाजिक दृष्टि नेपाल	भुषाफेदा	२०७०/०९/१६	ज्ञानकाजी तामाङ	
७०	फलाम पोखरी भगवती संरक्षण समिति	शैलुंगेश्वर ५	२०७०/१०/१५	जंगबहादुर कार्की	
७१	मानव विकास तथा ग्रामीण वातावरण कार्यक्रम	ता.दुधपोखरी ४	२०७०/१०/२६	नामगेलकाकजिन मोक्तान (तामाङ)	
७२	बाघखोर बजार व्यवस्थापन समिति	काटाकुटी ८	२०७०/११/०५	गोपाल श्रेष्ठ	
७३	शैलुङ सुनखरी महिला समाज	काटाकुटी ८	२०७०/११/०८	कमला श्रेष्ठ	
७४	कुण्डमाई मन्दिर व्यवस्थापन तथा संरक्षण केन्द्र नेपाल	ता.दुधपोखरी ५	२०७०/११/११	थिरबहादुर तामाङ	
७५	पर्यटकीय पूर्वाधार विकास शैलुङ्गेश्व।र क्षेत्र उ.स.	शैलुंगेश्वर ३	२०७१/०१/०२	भैरबबहादुर काभ्ले	
७६	भुरुङगा गोचेत युथ क्लव	काटाकुटी २	२०७१/०५/०२	शान्ता ब तमाङ	

क्रं.सं.	संस्थानको नाम	ठेगाना	दर्ता मिति	अध्यक्षको नाम	नविकरण अवस्था
७७	काली भगवती मन्दिर संरक्षण तथा व्यवस्थापन संस्था	मागापौवा २,	२०७१/०७/२७	ज्ञान बहादुर शाक्य	
७८	शैलुङ जागरण युवा समाज	शैलुंगेश्वर ८		बद्री कार्की	
७९	शैलुङ एकता समाज नेपाल	ताम्चेत ७,	२०७१/०८/२२	टमेश कु तमाङ	
८०	सीतालाल स्मृति प्रतिष्ठान	दूधपोखरी		शुक्र लामा	
८१	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी मागादेउराली शाखा	काटाकुटी ५		विनोद कुमार श्रेष्ठ	
८२	उद्योग वाणिज्य संघ देउराली शाखा	काटाकुटी ५		नीलाकुमार श्रेष्ठ	

श्रोतः गाउँपालिका कार्यालय, सामाजिक विकास शाखा, २०७५

तालिका नं. १३५

गाउँपालिकामा कार्यरत जिल्ला स्तरीय स्थानीय गैर सरकारी संस्थाहरू

क्रसं	गैर सरकारी संस्थाको नाम	प्रकार	कार्यक्षेत्र
१	सामुदायिक विकास मञ्च	जिल्ला स्तरीय	वास, जीविकोपार्जन सुधार, स्वास्थ्य तथा शिक्षा
२	आर आर एन	केन्द्र स्तरीय	जीविकोपार्जन, कृषि, भौतिक पूर्वाधार र सामाजिक
३	ग्रामीण विकास टुकी संघ	जिल्ला स्तरीय	जीविकोपार्जन, कृषि, भौतिक पूर्वाधार र सामाजिक
४	सिपार्ड	जिल्ला स्तरीय	जीविकोपार्जन, कृषि, भौतिक पूर्वाधार र सामाजिक
५	इकार्डस	जिल्ला स्तरीय	जीविकोपार्जन, कृषि, भौतिक पूर्वाधार र सामाजिक
६	दीपज्योति समाज सुधार संघ	जिल्ला स्तरीय	जीविकोपार्जन, भौतिक पूर्वाधार र सामाजिक क्षेत्र
७	हुराडेक	जिल्ला स्तरीय	जीविकोपार्जन, अधिकार सम्बन्धी वकालत र सामाजिक
८	आरइडिसी दोलखा	जिल्ला स्तरीय	जीविकोपार्जन, कृषि, भौतिक पूर्वाधार

श्रोत : वडागत छलफल, २०७५

८.२ गाउँपालिकामा क्रियाशील सामुदायिक संस्थाहरु

तालिका नं. १३६

सामुदायिक संस्थाहरु (गरीवी निवारण कार्यक्रम अन्तर्गत गठित)

क्रसं.	सामुदायिक संस्थाको नाम	हालको ठेगाना	साविक गाविस	अध्यक्षको नाम	टोलबस्ती
१	सीताथान सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर ४	सन्तोष श्रेष्ठ	मनागाउँ
२	सयपत्री सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर ५	भीमबहादुर बस्नेत	तमाखुबारी
३	लालीगुराँस सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर ८	खड्गबहादुर थपलिया	भित्ताली
४	सगुन सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर ६	लोकबहादुर तामाङ	भित्तारे
५	सातमूल सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर २	काले थामी	पाँडेखानी विकटोल

क्रसं.	सामुदायिक संस्थाको नाम	हालको ठेगाना	साविक गाविस	अध्यक्षको नाम	टोलबस्ती
६	ठूलाखेत सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर ३	कृष्णकुमारी विक	खोरण्डे
७	कालीदेवी सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर १	दलबहादुर विक	दाङ विकटोल
८	गुप्तेश्वरी सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर ५	महेन्द्रदेव काफ्ले	भालुस्वारा
९	जुरेढुंगा सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर ४	होमबहादुर श्रेष्ठ	झोर आहलाडाँडा
१०	नागबेली सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर ८	युद्धबहादुर उप्रेती	पँधेराटोल
११	भीमाली सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर ८	हेमबहादुर थपलिया	पहरखिर्क
१२	ठूलोसिम सामुदायिक संस्था	शैलुङ ८	शैलुङ्गेश्वर ३	लालबहादुर कार्की	पात्लेगैरो
१३	शैलुङ सामुदायिक संस्था	शैलुङ १	ता दूधपोखरी १	रामजी तामाङ	सासीम
१४	लालीगुराँस सामुदायिक संस्था	शैलुङ १	ता दूधपोखरी २	पदमबहादुर तमाङ	ठेकालाघिउ
१५	मानेडाँडा सामुदायिक संस्था	शैलुङ १	ता दूधपोखरी ८	सुरेश तामाङ	भीरकुना
१६	कोलमखान सामुदायिक संस्था	शैलुङ १	ता दूधपोखरी ३	समीर मोक्तान	ओडारमाथि
१७	बेसीसुन्दर बस्ती सामुदायिक संस्था	शैलुङ १	ता दूधपोखरी ५	तर्कबहादुर नेवार	बेसीटोल
१८	सुन्दर समाज ठाडे सा संस्था	शैलुङ १	ता दूधपोखरी ६	उज्वलराज घिसिङ	घिसिङटोल
१९	कान्छीसुरी महादेव सा संस्था	शैलुङ १	ता दूधपोखरी ३	नरबहादुर गुरुङ	घलेगाउँ
२०	सयपत्री सामुदायिक संस्था	शैलुङ १	ता दूधपोखरी ५	बुद्ध लामा	तामाङटोल
२१	प्रगति सामुदायिक संस्था	शैलुङ १	ता दूधपोखरी ८	कृष्णकुमारी श्रृष्ठ	नेवारटोल
२२	गरीव उत्थान सामुदायिक संस्था	शैलुङ १	ता दूधपोखरी ३	धनकुमारी तामाङ	बञ्छिङ
२३	पुर्गाङ दर्माछे सामुदायिक संस्था	शैलुङ १	ता दूधपोखरी ३	हेमबहादुर लामा	दर्माछे
२४	मागाघडेरी सामुदायिक संस्था	शैलुङ ५	काटाकुटी ५	रुद्रबहादुर विक	मागाघडेरी
२५	फूलबारी सामुदायिक संस्था	शैलुङ ५	काटाकुटी ६	लक्ष्मी कार्की	फूलबारीटोल
२६	कालीभूमे सामुदायिक संस्था	शैलुङ ३	काटाकुटी २	नरबहादुर तामाङ	भुरुङ्गा
२७	कउलामाइ सामुदायिक संस्था	शैलुङ ३	काटाकुटी २	हरदेव लामा	भुरुङ्गा
२८	सातधारे सामुदायिक संस्था	शैलुङ ५	काटाकुटी ७	जुनामाया तामाङ	बोचालीटोल
२९	बोल्दाङ सामुदायिक संस्था	शैलुङ ३	काटाकुटी १	सानु बस्नेत	बोल्दाङ
३०	हरिसेती सामुदायिक संस्था	शैलुङ ५	काटाकुटी ३	लालबहादुर तामाङ	छहरे
३१	फोक्टेलाँकुरी चौतारी सा संस्था	शैलुङ ३	काटाकुटी ८	विष्णु श्रेष्ठ	फोक्टे

श्रोतः गाउँपालिका कार्यालय, सामाजिक विकास शाखा, २०७५

८.३ गाउँपालिका क्षेत्रभित्र मनाइने बिभिन्न चाडपर्व, जात्रा तथा मेलाहरू

तालिका नं. १३७

गाउँपालिका क्षेत्रमा मनाइने चाडपर्व तथा मेलाहरु

क्रसं.	चाडपर्व, जात्रा तथा नाचहरूको नाम	साविक ठेगाना	मनाउने जाती	मनाउने समय/स्थान
१	दशैं तिहार तथा अन्य परम्परागत चाडहरु	सबै वडा	सबै	समय अनुसार
२	ल्होसार	सबै वडा	तमाङ, शेर्पा, गुरुङ	पौष माघ
३	**जात्राहरु**			
३.१	देवीथान जात्रा	दुधपोखरी	सबै	
३.२	देवीथान जात्रा	दुधपोखरी	सबै	
३.३	धनेश्वरी महादेव जात्रा	दुधपोखरी	सबै	
३.४	ओडार जात्रा	दुधपोखरी	सबै	
३.५	कान्छी महादेव जात्रा	दुधपोखरी	सबै	
३.६	माघेसंक्रान्ति मेला भूचेत	भुषाफेदा	सबै	माघ १ गते
३.७	माहिलीश्वरी मेला मालीघ्याङ	भुषाफेदा	सबै	मंसीर, धान्नेपुर्णे
३.८	देवीथान जात्रा	दूधपोखरी	सबै	कात्तिक पुर्णेमा
३.९	देवीथान जात्रा	दूधपोखरी	सबै	कात्तिक पुर्णेमा
३.१०	ओडारजात्रा	दूधपोखरी	सबै	धान्यपूर्णे
३.११	भूमे पूजा	मागापौवा	सबै	कात्तिक पूर्णिमा
३.१२	माघेसङ्क्रान्ती जात्रा	मागापौवा	सबै	माघ
३.१३	कमलामाई मन्दिर जात्रा	मागापौवा	सबै	माघेसंक्रान्ती
३.१४	त्रिशुले महादेव मन्दिर	मागापौवा	सबै	बलाचतुर्दशी
३.१५	आहाले कृष्ण मन्दिर	मागापौवा	सबै	कृष्णाष्टमी
३.१६	शिव मन्दिर, हिले	मागापौवा	सबै	तीज,
३.१७	शिव मन्दिर, सिक्रि	मागापौवा	सबै	तीज,
३.१८	कृष्णमन्दिर जात्रा	काटाकुटी	सबै	कृष्णाजन्माष्टमी
३.१९	भगवतीथान नाच	काटाकुटी	सबै	तीज
३.२०	हिले जात्रा	काटाकुटी	सबै	जनैपूर्णेमा
३.२१	सद्वीज छर्ने जात्रा	काटाकुटी	सबै	बालाचतुदर्शी
३.२२	काँडे जात्रा, ठूलोखोला	काटाकुटी	सबै	बालाचतुदर्शी
३.२३	भूमेथान चिसापानी जात्रा	काटाकुटी	सबै	कात्तिक पूर्णेमा
३.२४	भ्वाङ पार्ने जात्रा, गाउँपालिका केन्द्र	काटाकुटी	सबै	कात्तिक पूर्णेमा

क्रसं.	चाडपर्व, जात्रा तथा नाचहरूको नाम	साविक ठेगाना	मनाउने जाती	मनाउने समय/स्थान
३.२५	घ्याङफोक्टे जात्रा	काटाकुटी	सबै	जनै पुर्णेमा
३.२६	चरंगे जात्रा	फस्कु	सबै	बालाचतुर्दशी
३.२७	भदौरे जात्रा	फस्कु	सबै	तीज
३.२८	कृष्णमन्दिर जात्रा	फस्कु	सबै	कृष्ण अष्टमी
३.२९	गोठपानी जात्रा	फस्कु	सबै	तीज
३.३०	रहेले जात्रा	फस्कु	सबै	शिवरात्री
३.३१	सेतोखोला जात्रा	फस्कु	सबै	बालाचतुर्दशी
३.३२	राकेजात्रा	शैलुङ्गेश्वर	सबै	श्रावण २ गते
३.३३	शैलुङ्ग जात्रा (शैलुङ महादेव)	शैलुङ्गेश्वर	सबै	भाद्र पूर्णेमा
३.३४	फलाम पोखरी जात्रा	शैलुङ्गेश्वर	सबै	कृष्णजन्माष्टमी

श्रोत :सामुदायिक सर्भेक्षण, तथा वडागत छलफल, २०७५

८.४ साविकका वडादेखि नयाँ वडा कार्यालय सम्मको दुरी

तालिका नं. १३८
वडा कार्यालयदेखि साविकका वडा सम्मको दुरी

वडा नं.	साविक वडा नं	वडाकेन्द्र र साविकको वडावीचको दूरी
वडा नं. १ कार्यालय	दूधपोखरी वडा १	३ घण्टा
	दूधपोखरी वडा २	२ घण्टा
	दूधपोखरी वडा ३	४५ मिनेट
	दूधपोखरी वडा ४	वडा कार्यालय रहेको स्थान
	दूधपोखरी वडा ५	१५ मिनेट
	दूधपोखरी वडा ६	३० मिनेट
	दूधपोखरी वडा ७	१ घण्टा
	दूधपोखरी वडा ८	१ घण्टा ३० मिनेट
	दूधपोखरी वडा ९	१ घण्टा ३० मिनेट
वडा नं. २ कार्यालय	भुषाफेदा वडा नं २	३० मिनेट
	भुषाफेदा वडा नं ३	१५ मिनेट
	भुषाफेदा वडा नं ४	३० मिनेट
	भुषाफेदा वडा नं ५	१५ मिनेट
	भुषाफेदा वडा नं ६	१ घण्टा
	भुषाफेदा वडा नं ७	वडा कार्यालय रहेको स्थान

वडा नं.	साविक वडा नं	वडाकेन्द्र र साविकको वडावीचको दूरी
	भुषाफेदा वडा नं ८	१५ मिनेट
	भुषाफेदा वडा नं ९	३० मिनेट
वडा नं ३ कार्यालय	साविक मागा वडा नं. १	२० मिनेट
	साविक काटाकुटी वडा १	३० मिनेट
	साविक काटाकुटी वडा २	१ घण्टा
	साविक काटाकुटी वडा ८	वडाकार्यालय भएको
	साविक काटाकुटी वडा ९	५ मिनेट
वडा नं. ४ कार्यालय	साविक मागा वडा नं. २	२० मिनेट
	साविक मागा वडा नं. ३	वडा कार्यालय रहेको स्थान
	साविक मागा वडा नं. ४	२० मिनेट
	साविक मागा वडा नं. ५	४५ मिनेट
	साविक मागा वडा नं. ६	१ घण्टा
	साविक मागा वडा नं. ७	१ घण्टा १५ मिनेट
	साविक मागा वडा नं. ८	४५ मिनेट
	साविक मागा वडा नं. ९	१ घण्टा
वडा नं. ५ कार्यालय	साविक काटाकुटी वडा ३	२० मिनेट
	साविक काटाकुटी वडा ४	१० मिनेट
	साविक काटाकुटी वडा ५	१५ मिनेट
	साविक काटाकुटी वडा ६	वडा कार्यालय रहेको स्थान
	साविक काटाकुटी वडा ७	१० मिनेट
वडा नं. ६ कार्यालय	साविक फस्कु वडा ६	२० मिनेट
	साविक फस्कु वडा ७	वडा कार्यालय रहेको स्थान
	साविक फस्कु वडा ८	२० मिनेट
	साविक फस्कु वडा ९	४० मिनेट
वडा नं. ७ कार्यालय	साविक फस्कु वडा १	१ घण्टा
	साविक फस्कु वडा २	४५ मिनेट
	साविक फस्कु वडा ३	३० मिनेट
	साविक फस्कु वडा ४	२० मिनेट
	साविक फस्कु वडा ५	वडा कार्यालय भएको स्थान
वडा नं ८ वडा कार्यालय	साविक शैलुङ्गेश्वर वडा १	३० मिनेट
	साविक शैलुङ्गेश्वर वडा २	१ घण्टा
	साविक शैलुङ्गेश्वर वडा ३	३० मिनेट
	साविक शैलुङ्गेश्वर वडा ४	२ घण्टा

वडा नं.	साविक वडा नं	वडाकेन्द्र र साविकको वडावीचको दूरी
	साविक शैलुङ्गेश्वर वडा ५	वडा कार्यालय भएको स्थान
	साविक शैलुङ्गेश्वर वडा ६	१ घण्टा ३० मिनेट
	साविक शैलुङ्गेश्वर वडा ७	२ घण्टा
	साविक शैलुङ्गेश्वर वडा ८	२ घण्टा
	साविक शैलुङ्गेश्वर वडा ९	२ घण्टा

श्रोतः वडागत छलफल, २०७५

तालिका नं. १३९

वडा केन्द्रदेखि गाउँपालिका कार्यालय सम्मको दुरी

गाउँपालिका कार्यालय रहेको स्थान	वडा नं	गाउँपालिका केन्द्र र वडाकेन्द्र वीचको दूरी
	वडा नं. १ दूधपोखरी	१२ किलोमीटर
	वडानं. २ भुषाफेदा	८ किलोमीटर
	वडानं. ३ देउराली	गाउँपालिका रहेको वडा
देउराली बजार (हालको अस्थायी)	वडानं. ४ मागा	५ किलोमीटर
फोक्टे (स्थायी प्रस्तावित)	वडानं. ५ काटाकुटी	६ किलोमीटर
	वडानं. ६ माथिल्लो फस्कु	९ किलोमीटर
	वडानं. ७ तल्लो फस्कु	१४ किलोमीटर
	वडानं. ८ शैलुङेश्वर	१७ किलोमीटर

श्रोतः गाउँ कार्यपालिका पूर्वाधार विकास शाखा, २०७५

८.५ गाउँपालिका आफैले बनाएका ऐन, नियमावली, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरु

तालिका नं. १४०

गाउँपालिकाले पारित गरका ऐननियम तथा कार्यविधिहरु

क्र.सं.	ऐन कानूनहरुको नाम	प्रमाणीकरण मिति	प्रकाशन मिति	कैफियत
१	शैलुङ गाउँपालिकाको स्थानीय राजपत्र कार्यविधि, २०७४	२०७४ माघ २२	२०७४ माघ २३	दोश्रो गाउँसभा बाट स्वीकृत
२	गाउँ कार्यपालिका बैठक सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७४	२०७४ असार २७	२०७४ माघ २४	प्रथम गाउँसभा बाट स्वीकृत
३	गाउँ कार्यपालिकाको निर्णय वा आदेश वा अधिकार पत्रको प्रमाणीकरण नियमावली, २०७४	२०७४ असार २७	२०७४ माघ २४	प्रथम गाउँसभा बाट स्वीकृत
४	गाउँ कार्यगाउँपालिका कार्यविभाजन नियमावली, २०७४	२०७४ असार २७	२०७४ माघ २५	प्रथम गाउँसभा बाट स्वीकृत
५	गाउँ कार्यपालिका कार्य सम्पादन नियमावली, २०७४	२०७४ असार २७	२०७४ माघ २५	प्रथम गाउँसभा बाट स्वीकृत
६	गाउँसभा सञ्चालन कायविधि, २०७४	२०७४ असार २७	२०७४ माघ २६	प्रथम गाउँसभा बाट

क्र.सं.	ऐन कानूनहरुको नाम	प्रमाणीकरण मिति	प्रकाशन मिति	कैफियत
				स्वीकृत
७	गाउँपालिका पदाधिकारीहरुको आचार संहिता, २०७४	२०७४ असार २७	२०७४ माघ २८	प्रथम गाउँसभा बाट स्वीकृत
८	शैलुङ गाउँपालिकाबाट गरिने बजार अनुगमन निर्देशिका, २०७४	२०७४ माघ २२	२०७४ माघ २९	दोश्रो गाउँसभाबाट स्वीकृत
९	शैलुङ गाउँपालिकाको एफ एम रेडियो व्यवस्थापन, सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि २०७४	२०७४ माघ २२	२०७४ फागुन ३	दोश्रो गाउँसभाबाट स्वीकृत
१०	शैलुङ गाउँपालिकामा करारमा कर्मचारी व्यवस्थापन सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४	२०७४ माघ २२	२०७४ फागुन ४	चौथो बैठकबाट स्वीकृत
११	शैलुङ गाउँपालिकामा कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७४	२०७४ माघ २२	२०७४ फागुन ५	दोश्रो गाउँसभाबाट स्वीकृत
१२	शैलुङ गाउँपालिकाका 'घ' वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत सम्बन्धी कार्यविधि,२०७५	२०७५ आषाढ ८	२०७५ आषाढ १७	सत्रौं बैठकबाट स्वीकृत
१३	शैलुङ गाउँपालिकाको शिक्षा नियमावली २०७५	२०७५ आषाढ ८	२०७५ आषाढ १९	सत्रौं बैठकबाट स्वीकृत

श्रोतः गाउँपालिकाको कार्यालय, २०७५

८.६ साविक गाविसका विगतका जनप्रतिनिधिहरु

तालिका नं. १४१

साविक गाविसका पूर्व जनप्रतिनिधिहरु

जनप्रतिनिधिको नाम	पद	कार्यकाल
वडा नं. १ साविक ताम्चेत दूधपोखरी गाविस		
निमादोर्जे लामा	प्रधानपञ्च	काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला अन्तर्गत हुँदै
वीरबहादुर लामा	प्रधानपञ्च	काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला अन्तर्गत हुँदै
हस्तबहादुर घिसिङ	प्रधानपञ्च	काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला अन्तर्गत हुँदै
कूलबहादुर गोले	प्रधानपञ्च	काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला अन्तर्गत हुँदै
हस्तबहादुर घिसिङ	प्रधानपञ्च	२०३२ भएपछि २०४६ सम्म
थीरबहादुर तामाङ	अध्यक्ष	२०४९ देखि २०५९ सम्मा
वीरबहादुर घिसिङ	उपाध्यक्ष	२०४९ देखि २०५४ सम्म
एकबहादुर लामा	उपाध्यक्ष	२०५४ देखि २०५९ सम्म
वडा नं. २ साविक भुषाफेदा गाविस		
जीतबहादुर तामाङ	प्रधानपञ्च	२०३४ सम्म
जीतबहादुर मगर	प्रधानपञ्च	२०३४ देखि २०४६ सम्म
दोर्जे वाङ्गेल लामा	उप प्रधानपञ्च	२०३४ सम्म
शुक्रध्वज योञ्जन	उप प्रधानपञ्च	२०४४ देखि २०४६ सम्म

जनप्रतिनिधिको नाम	पद	कार्यकाल
शुक्रध्वज योञ्जन	अध्यक्ष	२०४९ देखि २०५४ सम्म
जीतबहादुर मगर	उपाध्यक्ष	२०४९ देखि २०५४ सम्म
घ्याम्जो तामाङ	अध्यक्ष	२०५४ देखि २०५९ सम्म
सीतालाल तामाङ	उपाध्यक्ष	२०५४ देखि २०५९ सम्म
साविक मागापौवा गाविस		
कृष्णकुमार श्रेष्ठ	जि.पं.स.	२०४३ देखि २०४६ सम्म
गणेशबहादुर श्रेष्ठ	जि.वि.स. सदस्य	२०५४ देखि २०५९ सम्म
कृष्णकुमार श्रेष्ठ	प्रधानपञ्च	२०३९ देखि २०४३ सम्म
होमबहादुर श्रेष्ठ	प्रधानपञ्च	२०३४ देखि २०३९ सम्म
मानबहादुर सुवेदी	प्रधानपञ्च	२०४४ देखि २०४६
बलभद्र उपाध्याय	उप-प्रधानपञ्च	२०३९ देखि २०४६ सम्म
मानबहादुर सुवेदी	अध्यक्ष	२०४९ देखि २०५४ सम्म
धनबहादुर तामाङ	उपाध्यक्ष	२०४९ देखि २०५४ सम्म
धनबहादुर तामाङ	अध्यक्ष	२०५४ देखि २०५९ सम्म
भरतप्रसाद ढुंगेल	उपाध्यक्ष	२०५४ देखि २०५९ सम्म
साविक काटाकुटी गाविस		
रविध्वज कार्की	प्रधानपञ्च	शुरुआतदेखि २०३२ सालसम्म
सिद्धिबहादुर कार्की	प्रधानपञ्च	२०३२ देखि २०४६ सम्म
बलभद्र भण्डारी	उपप्रधान पञ्च	२०३५ भन्दा अगाडि
बजरङ्ग बहादुर श्रेष्ठ	उप प्रधानपञ्च	२०३५ देखि २०३९ सम्म
केशरबहादुर कार्की	उप प्रधानपञ्च	२०३९ देखि २०४४ सम्म
सुरेन्द्र श्रेष्ठ	उप प्रधानपञ्च	२०४४ देखि २०४६ सम्म
जगन्नाथ कार्की	अध्यक्ष	२०४९ देखि २०५९ सम्म
रामबहादुर घिसिङ	उपाध्यक्ष	२०४९ देखि २०५९ सम्म
साविक फस्कु गाविस वडा नं. ६ र ७		
हर्कबहादुर बस्नेत	प्रधानपञ्च	२०१७ देखि २०३४ सम्म
अभयसिंह तामाङ	उप प्रधानपञ्च	२०१७ देखि २०२२ सम्म
हस्तबहादुर बुढाथोकी	उप प्रधानपञ्च	२०२२ देखि २०२७ सम्म
शेरबहादुर तामाङ	उप प्रधानपञ्च	२०२७ देखि २०३४ सम्म
मकरबहादुर बुढाथोकी	प्रधानपञ्च	२०३४ देखि २०४४ सम्म
कृष्णबहादुर खड्का	उप प्रधानपञ्च	२०३४ देखि २०३९ सम्म

जनप्रतिनिधिको नाम	पद	कार्यकाल
वासुदेव बस्नेत	उप प्रधानपञ्च	२०३९ देखि २०४४ सम्म
कृष्णबहादुर कार्की	प्रधानपञ्च	२०४४ देखि २०४६ सम्म
केदार बुढाथोकी	उप प्रधानपञ्च	२०४४ देखि २०४६ सम्म
कुमार बुढाथोकी	जिल्ला पंचायत सदस्य	२०२९ देखि २०३४ सम्म
गुणबहादुर बुढाथोकी	अध्यक्ष	२०४९ देखि २०५९ सम्म
छत्रबहादुर खड्का	उपाध्यक्ष	२०४९ देखि २०५४ सम्म
श्रीबहादुर बस्नेत	उपाध्यक्ष	२०५४ देखि २०५९ सम्म
साविक शैलुङ्गेश्वर गाविस वडा नं. ८		
कुलप्रसाद उप्रेती	प्रधानपञ्च	२०३९ देखि २०४६ सम्म
हरिबहादुर खड्का	उप प्रधानपञ्च	२०३९ देखि २०४४ सम्म
कृष्णबहादुर बुढाथोकी	उप प्रधानपञ्च	२०४४ देखि २०४६ सम्म
कूलप्रसाद उप्रेती	अध्यक्ष	२०४९ देखि २०५४ सम्म
भीमबहादुर बुढाथोकी	उपाध्यक्ष	२०४९ देखि २०५४ सम्म
कृष्णबहादुर बुढाथोकी	अध्यक्ष	२०५४ देखि २०५९ सम्म
हरिबहादुर खत्री	उपाध्यक्ष	२०५४ देखि २०५९ सम्म

श्रोतः साविकका गाउँ गाविस वस्तुगत विवरण, २०६७

८.७ स्थानीय तह निर्वाचन २०७४ मा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु

तालिका नं.१४२

निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु

क्र.सं.	नामथर	पद	कार्यालय	सम्पर्क नम्बर
१	भरत प्रसाद दुलाल	अध्यक्ष	शैलुङ गाउँपालिका	९८५११७२४२९
२	लालमाया योञ्जन घिसिङ	उपाध्यक्ष	शैलुङ गाउँपालिका	९८१८२९०२२८
३	विर्ख बहादुर तामाङ	वडाध्यक्ष	१ नं.वडा कार्यालय	९८१८०५३३३०
४	शुक्रध्वज तामाङ	वडाध्यक्ष	२ नं.वडा कार्यालय	९७४१०५३२५०
५	ध्रुव कुमार श्रेष्ठ	वडाध्यक्ष	३ नं.वडा कार्यालय	९८५११५९५८१
६	भरत प्रसाद ढुङ्गेल	वडाध्यक्ष	४ नं.वडा कार्यालय	९८६६०३२८५७
७	किरण बस्नेत	वडाध्यक्ष	५ नं.वडा कार्यालय	९८४१६८२२१०
८	राजु खड्का	वडाध्यक्ष	६ नं.वडा कार्यालय	९८४४०६०१५१
९	धावा वाङ्गेल लामा	वडाध्यक्ष	७ नं.वडा कार्यालय	९८५१०६१५५९
१०	रामेश्वर उप्रेती	वडाध्यक्ष	८ नं.वडा कार्यालय	९८५१०३०७७४

क्र.सं.	नामथर	पद	कार्यालय	सम्पर्क नम्बर
११	पार्वती श्रेष्ठ	गाउँ कार्यपालिका सदस्य		९८०८६२४१४२
१२	खेल कुमारी नेपाली	गाउँ कार्यपालिका सदस्य		९८१३१५७९८०
१३	जगत कुमारी बस्नेत	गाउँ कार्यपालिका सदस्य		९८४४०६१६५२
१४	कल्पना नेपाली	गाउँ कार्यपालिका सदस्य		९८४९९९४८६१
१५	कुल ब. वि.क.	मनोनित गाउँ कार्यपालिका सदस्य		९८४१७२८३२७
१६	चेत ब. विक	मनोनित गाउँ कार्यपालिका सदस्य		९८४१९५०९५५
१७	मोतिलाल तामाङ	वडा सदस्य	१ नं.वडा कार्यालय	९८१५८९००२८
१८	युवराज घतानी	दलित वडा सदस्य (हाल जिसस सदस्य)	१ नं.वडा कार्यालय	९८५१०११६९२
१९	उर्चोम तामाङ	महिला वडा सदस्य	१ नं.वडा कार्यालय	९६१४९४८६४५
२०	नैना कुमारी घतानी	दलित महिला वडा सदस्य	१ नं.वडा कार्यालय	९८१८४२५४३८
२१	खेचर ब. श्रेष्ठ	वडा सदस्य	२ नं.वडा कार्यालय	९८१३७८०७३१
२२	मान ब. मगर	वडा सदस्य	२ नं.वडा कार्यालय	९७४१२२३८६६
२३	पार्वती श्रेष्ठ	महिला वडा सदस्य	२ नं.वडा कार्यालय	९८१९८२८२२७
२४	फूलमाया कुमाल	दलित महिला वडा सदस्य	२ नं.वडा कार्यालय	९८०३५७८८२०
२५	बुद्धविर तामाङ	वडा सदस्य	३ नं.वडा कार्यालय	९८४४०६०९१७
२६	दिल ब. श्रेष्ठ	वडा सदस्य	३ नं.वडा कार्यालय	९८१३२०३३६८
२७	राधा वि.क.	दलित महिला वडा सदस्य	३ नं.वडा कार्यालय	९८०८०५२५५८
२८	लाल ब. तामाङ	वडा सदस्य	४ नं.वडा कार्यालय	९८४४०६७०७९
२९	ज्ञान ब. शाक्य	वडा सदस्य	४ नं.वडा कार्यालय	९८१६८९८७७०
३०	रीता खत्री	महिला वडा सदस्य	४ नं.वडा कार्यालय	९८१७८३६२९७
३१	गोविन्द खड्का	वडा सदस्य	५ नं.वडा कार्यालय	९८४४१८५७७९
३२	कृष्ण ब. खड्का	वडा सदस्य	५ नं.वडा कार्यालय	९८४४०६७१५०
३३	सञ्जली तामाङ	महिला वडा सदस्य	५ नं.वडा कार्यालय	९८०८०२०३१९
३४	भुवन सिं थापा	वडा सदस्य	६ नं.वडा कार्यालय	९८५११३६०१०
३५	लाल ब. तामाङ	वडा सदस्य	६ नं.वडा कार्यालय	९८१८१२४५३०
३६	रेणुका दर्जी	दलित महिला वडा सदस्य	६ नं.वडा कार्यालय	९८०३७३१७३८
३७	गोविन्द ब. बुढाथोकी	वडा सदस्य	७ नं.वडा कार्यालय	९७५१००२१७७
३८	नारायण ब.बुढाथोकी	वडा सदस्य	७ नं.वडा कार्यालय	९७४१०६१०८७
३९	सविना भुजेल	महिला वडा सदस्य	७ नं.वडा कार्यालय	९८६०९३६७९७
४०	बाल कुमारी बि.क.	दलित महिला वडा सदस्य	७ नं.वडा कार्यालय	९८१८२९६९०३

क्र.सं.	नामथर	पद	कार्यालय	सम्पर्क नम्बर
४१	बल ब. श्रेष्ठ	वडा सदस्य	८ नं.वडा कार्यालय	९७४१६०८९९५
४२	सोम्बा शेर्पा	वडा सदस्य	८ नं.वडा कार्यालय	९७४४००७६७८
४३	रञ्जिता बुढाथोकी	महिला वडा सदस्य	८ नं.वडा कार्यालय	९७४१०८१२४४
४४	सुन्तली वि.क.	दलित महिला वडा सदस्य	८ नं.वडा कार्यालय	९८१८९२८१२७

श्रोतः गाउँ कार्यपालिका कार्यालय, २०७५

८.८ गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

तालिका नं. १४३ (क)

गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरु

क) वडा कार्यालयतर्फ

वडा नं	पदको नाम	कर्मचारिको नाम, थर	हालको श्रेणी वा तह	स्थायी ठेगाना
१	वडा सचिव	विप्र खड्का	रापअ द्वितीय	शैलुङ गापा, दोलखा
	कार्यालय सहयोगी	मानबहादुर तामाङ	का स	शैलुङ गापा, दोलखा
२	वडा सचिव	विप्र खड्का	रापअ द्वितीय	शैलुङ गापा, दोलखा
	कार्यालय सहायक	सलिना घिसिङ		शैलुङ गापा, दोलखा
३	वडा सचिव	सन्तोष खड्का	रापअ द्वितीय	शैलुङ गापा, दोलखा
	कार्यालय सहयोगी	तारा श्रेष्ठ	का स	शैलुङ गापा, दोलखा
४	वडा सचिव	चिना तामाङ	चौथो तह	शैलुङ गापा, दोलखा
	कार्यालय सहायक	माधवप्रसाद भण्डारी		शैलुङ गापा, दोलखा
५	वडा सचिव	सन्तोष खड्का	रापअ द्वितीय	शैलुङ गापा, दोलखा
	कार्यालय सहयोगी	रेजिना खड्का	का स	शैलुङ गापा, दोलखा
६	वडा सचिव	बलराम बुढाथोकी	रापअ प्रथम	शैलुङ गापा, दोलखा
	कार्यालय सहयोगी	सविता लकाई		शैलुङ गापा, दोलखा
७	वडा सचिव	बलराम बुढाथोकी	रापअ प्रथम	शैलुङ गापा, दोलखा
	कार्यालय सहायक	सुदर्शनप्रसाद काफ्ले	का स	शैलुङ गापा, दोलखा
८	वडा सचिव	दुर्गा न्यौपाने (मवि कार्यालयबाट)	समविनि	
	का सहयोगी	रुद्रबहादुर थपलिया	का स	शैलुङ गापा, दोलखा

श्रोतः गाउँ कार्यपालिका कार्यालय, २०७५

तालिका नं. १४३ (ख)

गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरु

ख) गाउँपालिका कार्यालयतर्फ

क्रसं.	तह/श्रेणी	नाम	ठेगाना	कैफियत
१.	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	रमेश विश्वकर्मा (सुनार)	भक्तपुर	
२.	शाखा अधिकृत			
३.	ईन्जिनियर			
४.	ईन्जिनियर			
५.	ना.सु.	तीर्थराज घिमिरे	मकवानपुर	
६.	नासु	सुरज यादव		
७.	लेखापाल	सुरेन्द्र देशार	ललितपुर	
८.	लेखापाल			
९.	लेखापाल			
१०.	अन्तरिक लेखापरिक्षक			
११.	अन्तरिक लेखापरिक्षक			
१२.	सब इन्जिनियर			
१३.	खरिदार			
१४.	सह लेखापाल			
१५.	ईन्जिनियर	कमल थापा मगर	दोलखा	
१६.	सूचना प्रविधि अधिकृत	ठमिर प्रसाद घिमिरे	दोलखा	
१७.	ईन्जिनियर (पुनर्निर्माण)	अनन्त पौडेल	नवलपरासी	
१८.	बा.सा. सु.	बलराम पौड्याल	दोलखा	
१९.	सब ईन्जिनियर	सुवास तामाङ	दोलखा	
२०.	अ.स.ई.	रामकाजी कार्की	दोलखा	
२१.	कम्प्युटर अपरेटर	दिपक मोक्तान	दोलखा	
२२.	फिल्ड सुपरभाइजर	भिजन लामा तामाङ	दोलखा	
२३.	कार्यालय सहयोगी	उजेली कार्की	दोलखा	
२४.	कार्यालय सहयोगी	सीता श्रेष्ठ	दोलखा	
२५.	कार्यालय सहयोगी	तुलीमाया श्रेष्ठ	दोलखा	

श्रोतः गाउँ कार्यपालिका कार्यालय, २०७५

तालिका नं. १४३ (ग)

गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरु

ग) विषयगत इकाइतर्फ

विषयगत इकाइ	पदको नाम	कर्मचारिको नाम, थर	हालको श्रेणी वा तह	स्थायी ठेगाना
कृषि	प्राविधिक सहायक	विनोद रोका	रापअ प्रथम	
	नायव प्राविधिक सहायक	सुस्मिता श्रेष्ठ	रापअ द्वितीय	
	नायव प्राविधिक सहायक	पुस्पा जिरेल	रापअ द्वितीय	
पशु सेवा	नायव प्राविधिक सहायक	महेश्वर केसी	रापअ द्वितीय	
	नायव प्राविधिक सहायक	तुलसा खड्का	रापअ द्वितीय	
	का सहयोगी	रामकृष्ण बस्नेत	का सहयोगी	
शिक्षा	श्रोतव्यक्ति	राममोहन सल्हैता	मावि तृतीय	कमला, धनुषा
स्वास्थ्य तर्फ	हेल्थपोष्ट अनुसार अलग्गै उल्लेख गरिएको छ ।			
महिला जागृति कार्यक्रमतर्फ	सामाजिक परिचालक	विन्दु शिवाकोटी	चौथोतह	
	सामाजिक परिचालक	अरुणा कार्की	चौथोतह	
बिएपि तर्फ	सामाजिक परिचालक	निर्मला अधिकारी ढुंगेल		

श्रोतः गाउँ कार्यपालिका कार्यालय, २०७५

तालिका नं. १४३ (घ)

गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरु

घ) स्वास्थ्य चौकीतर्फ

क्रसं.	स्वास्थ्य चौकी	पदको नाम	नाम, थर	हालको श्रेणी वा तह	स्थायी ठेगाना (नागरिकता अनुसार)
१		हे.अ.	रामकृष्ण वुढा	पाचौ	कालिकोट ७ कर्णाली
२	दुधपोखरी स्वास्थ्य चौकी	हे.अ.	सुरेन्द्र विष्ट	पाँचौ	
३		अ.हे.व.	श्याम सुन्दर यादव	चौथो	
४		अ.हे.व.	अप्सरा उप्रेती	चौथो	
५		अ.न.मी	शान्तमाया तमाङ	पांचौ	ताम्चेत, ८
६		अ.न.मी	कमला खाती	चौथो	भि.न.पा. दोलखा
७		का.स.(करार)	धन ब. तामाङ		
१	भुषाफेदा स्वास्थ्य चौकी	हे.अ.	मनोज तामाङ लामा	पाचौ	भि.न.पा. दोलखा
२		सि.अ.हे.व./अ.हे.व.	प्रविण कुमार चौधरी	स.चौथो	लक्ष्मीपुर ८, सर्लाही
३		अ.हे.व	विजय कुमार चौधरी	स.चौथो	रौतहट ८ सप्तरी

क्रसं.	स्वास्थ्य चौकी	पदको नाम	नाम, थर	हालको श्रेणी वा तह	स्थायी ठेगाना (नागरिकता अनुसार)
४		सि.अ.न.मी./अ.न.मी.(पदनाम)	शशि लामा	पांचौ	भुषाफेदा, २
५		अ.हे.व	सुनम परियार	चौथो	वर्दिवास २, महोत्तरी
६		का.स.(करार)	सिता श्रेष्ठ	श्रेणी विहिन	
२	मागापौवा स्वास्थ्य चौकी	हे.अ.	तपेन्द्र साह	अधिकृत छैटौ	सर्लाही
३		सि.अ.हे.व./अ.हे.व.	रजनी मैया श्रेष्ठ	पाचौ	भक्तपुर
४		अ.हे.व	विमला तमाङ	चौथो	मागापौवा, दोलखा
५		सि.अ.न.मी./अ.न.मी.	नन्दा गुरुङ	चौथो	सल्यान
६		अ.न.मी	उषा कार्की	चौथो	श्यामा ५, दोलखा
७		का.स.	अमृत प्रसाद भण्डारी	का.स.चौथो	मागापौवा, ५
१	वर्थिङ सेन्टर	अ.न.मी/करार	गायत्री गिरी		बैतेश्वर गा.पा
२		अ.न.मी /करार	रमा खड्का		शैलुङ गा.पा
१	काटाकुटी स्वास्थ्य चौकी	हे.अ.	प्रमिला वाग्ले	स.पांचौ	वुलिडटार, [illegible]
२		सि.अ.हे.व./अ.हे.व.	शिव बहादुर खडायत	चौथौ	कफलसेरी, बैतडी
३		अ.हे.व.	चण्डिका न्यौपने	चौथो	
४		अ.न.मी.	इन्दिरा घिमिरे		
५		सि.अ.न.मी./अ.न.मी.	कल्पना ढकाल	पांचौ	तारकेश्वर न.पा.४
६		अ.न.मी. /करार	मेनुका खड्का	स.चौथो	
७		का.स.(करार)	रस्मिता कार्की		
१	फस्कु स्वास्थ्य चौकी	सि.अ.हे.व./अ.हे.व.	विष्णु बहादुर कार्की	अधिकृत छैटौ	शैलुङ्गेश्वर, १
२		अ.हे व.	निराशा बुढाथोकी	स.चौथो	फस्कु, दोलखा
३		सि.अ.न.मी./अ.न.मी.	शुशिला कार्की	अधिकृत छैटौ	फस्कु, ५
४		अ.न.मी	सपना चौलागाई	स.चौथो	भि.न.पा. दोलखा
५		अ.न.मी/करार	सदिक्षा कार्की		
६		का.स.	दिप बहादुर बुढाथोकी	का.स.चौथो	फस्कु, १
७		का.स./करार	शारदा खड्का		
१	शैलुङ्गेश्वर स्वास्थ्य चौकी	हे.अ.	पवित्रा देवी बास्तोला	पाँचौ	
२		सि.अ.हे.व./अ.हे.व.	विकाउ महत्तो	अधिकृत छैटौ	हरिपुर, सर्लाही
४		सि.अ.न.मी./अ.न.मी.	मिना थपलिया	पांचौ	शैलुङगेश्वर,८
५		अ.न.मी.	सावित्रा पुलामीमगर	चौथो	फुलासी १, रामेछाप
६		का.स.	लिला बहादुर थपलिया	का.स.चौथो	शैलुङगेश्वर,८

श्रोतः गाउँ कार्यपालिका कार्यालय, २०७५

खण्ड २ : आवधिक योजना

बिषयसूची

क्र.सं.	विषयक्रम	पेज
	खण्ड दुई आवधिक योजना	
	अध्याय १ : परिचय	
१.१	योजनाबद्ध विकासको पृष्ठभूमि	१५१
१.२	आवधिक योजनाको परिचय	१५१
१.३	आवधिक योजना निर्माण प्रकृया	१५१
१.४	आवधिक योजनाका विशेषताहरु	१५३
१.५	गाउँपालिका संक्षिप्त परिचय	१५४
१.६	आवधिक योजनाको प्राथमिकता	१५४
	अध्याय २ : स्थिति नक्साङ्कन	
२.१	गाउँपालिकाका विकास सूचकहरु	१५५
२.२	मानव विकास तथा गरीबी सूचकांक	१५६
२.३	क्षेत्रगत अवसर र चुनौतीहरु	१५६
२.४	विगतको समीक्षा र सिकाइहरुको उपयोग	१६५
	अध्याय ३ : सोच लक्ष्य र प्राथमिकताहरु	
३.१	दीर्घकालीन सोच	१६६
३.२	आवधिक लक्ष्य	१६६
३.३	आवधिक उद्देश्य	१६७
३.४	रणनीति	१६७
३.५	कार्यनीति	१६७
३.६	क्षेत्रगत विकासको मार्गचित्र, प्रमुख प्राथमिक कार्यक्रमहरु	१६७
३.७	गाउँपालिकाका आवधिक गौरव आयेजनाहरु	१७३
३.८	योजनाको प्राथमिकता	१७३
	अध्याय ४ : क्षेत्रगत योजनाहरु	
४.१	क्षेत्रगत सोच तथा रणनीतिहरु	१७८
	क) आर्थिक विकास	१७८
	ख) सामाजिक विकास	१८२
	ग) पूर्वाधार विकास	१८७
	घ) वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	१८९
	ङ) न्याय, सुशासन तथा संस्थागत विकास	१९१

अध्याय ५ : बजेट तथा वित्तीय व्यवस्थापन

५.१	कानूनी आधार	१९५
५.२	श्रोत अनुमानका क्षेत्रहरु	१९५
५.३	बृद्धिदर अनुमानका आधार	१९६
५.४	गाउँपालिकाको कूल आवधिक आम्दानी तथा खर्च अनुमान	१९७
५.५	वित्तीय व्यवस्थापन तथा बजेट परिचालन	१९७

अध्याय ६: लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

६.१	लक्षित वर्गको परिभाषा	२१४
६.२	कानूनी तथा नीतिगत आधारहरु	२१४
६.३	समानता तथा समावेशीकरणका क्षेत्र र कार्यान्वयन रणनीतिहरु	२१४

अध्याय ७ : सेवा प्रवाह, संस्थागत विकास तथा सुशासन

७.१	कार्यालय तथा सेवा व्यवस्थापन	२१६
७.२	ऐन नियमहरुको व्यवस्थापन	२१६
७.३	सांगठनिक संरचना	२१७
७.४	सरोकारवालाहरुको भूमिका	२१८
७.५	सुशासन तथा पारदर्शिता	२१९

अध्याय ८ : योजना, अनुगमन तथा अभिलेख प्रणाली

८.१	योजना प्रकृया	२२०
८.२	कार्यान्वन प्रकृया	२२१
८.३	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रकृया	२२१
८.४	अभिलेख व्यवस्थापन	२२४
८.५	अनुसन्धान र विकास	२२४

अध्याय ९ : अनुसूचिहरु

९.१	वडाबाट छनौट भई आएका योजनाहरुको सूचि	२२५
९.२	सन्दर्भ सामाग्रीहरु	२६०

अध्याय १: परिचय

१.१ योजनावद्ध विकासको पृष्ठभूमि

वि.सं. २०१३ सालबाट शुरु भएको नेपालको योजनाबद्ध विकास प्रक्रियाको छ दशक पुरा भैसकेको छ । यसबीचमा देशले तीस वर्षे पञ्चालयतकाल, सोह्र वर्षे प्रजातान्त्रिक काल र बाह्र वर्षे गणतान्त्रिक काल पुरा भइ भर्खरैबाट संघीय शासन प्रणालीमा प्रवेश गरेको छ । गणतान्त्रिक व्यवस्था आउनुअघि देशले एक दशक लामो सशस्त्र द्वन्द्वसहित तीन वर्षसम्मको संकटकाल पनि भोगेको थियो । गणतन्त्रको घोषणापछि पनि संघीय शासन लागु हुन फेरि एक दशक लाग्यो । अप्ठ्यारा मोडहरु पार गर्दै अघि बढेको विकास यात्राले हामीलाई धेरै पाठहरु पढाइसकेको छ । समावेशी, समतामूलक, पहिचान र प्रविधियुक्त विकासलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने दायित्व नै आजको विकासका मुख्य पाठहरु हुन् ।

नेपालको संविधान २०७२ को धारा ५६ बमोजिम स्थानीय सरकारलाई राज्यशक्तिको प्रयोग गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । यसले स्थानीय सरकारको दायरा धेरै फराकिलो बनाएको छ । मूलतः स्थानीय तहका अधिकार र माथिल्लो तहसंगका अन्तरसम्बन्धहरु समेत सुदृढ हुन मद्दत पुर्‍याउने गरी यो आवधिक योजना तयार गरिएको छ।

१.२ आवधिक योजना परिचय

जनताले आशा र संघर्ष गरेको विकासको प्रतिफल लामो समयसम्म प्राप्त गर्न नसकिरहेको पृष्ठभूमिमा बनेको गाउँपालिका सरकारमाथि नियमित कार्यसम्पादन गर्ने दायित्व र विकासको प्रतिफल दिलाउने जनअपेक्षा समेतको ठूलो भार छ । यी दायित्व र अपेक्षालाई कानुन, समय र स्रोतसम्मत हिसाबले सम्बोधन गर्न गाउँपालिका प्रतिवद्ध भइ दीर्घकालीन ढाँचाको तर्कवद्ध योजनाको आवश्यक्ता महसुस गरेको र यस्तो योजना निर्माण कार्य स्थानीय सरकारको दायित्व भएकोले सो अनुसारको आवधिक योजना तयार गर्ने निर्णय अनुसार यो आवधिक योजना तयार भएको हो ।

प्रस्तुत योजनाले गाउँपलिकाको विद्यमान वस्तुस्थितिको आधारमा आगामी पाँच वर्षको विकास मार्गदर्शन अवलम्बन गरेको छ । वस्तुस्थितिको लेखाजोखा अन्तर्गत गाउँपालिकाका हालसम्मका योजना तथा अभिलेखहरुको विश्लेषण, घरधुरी सर्वेक्षण, स्रोत सर्वेक्षण तथा नक्सांकन, अन्य स्रोत सामाग्रीको प्रयोग गरिएको थियो भने योजना तर्जुमातर्फ बस्ती, वडा, विषयगत संस्था तथा कार्यालय र गाउँपलिकाको विषयगत समितिबीच छलफल गरी अन्तमा गाउँ कार्यपालिकास्तरीय बैठकबाट पारित गरिएको हो ।

यस आवधिक योजनाका तीन खण्ड छन् । पहिलो खण्ड वस्तुगत विवरण, दोस्रो खण्ड आवधिक योजना र तेस्रो खण्ड प्रोफायल तथा स्रोत नक्सासम्बन्धी विस्तृत विद्युतीय विवरणहरु रहेको छ । प्रोफायल खण्डमा घरधुरी तथा सामुदयिक सर्वेक्षणबाट प्राप्त भएका विवरणहरुको विश्लेषण विवरण समावेश छ । विद्युतीय विवरणमा घरधुरी सर्वेक्षण तथा स्रोत नक्साहरु समावेश छन् । यी सूचना र भेलाबाट प्राप्त विवरणको आधारमा आवधिक योजना तयार भएको छ ।

यो आवधिक योजनाले गाउँपालिकाको दिगो विकासका लागि मूलतः समावेशी, समतामूलक, पहिचान र प्रविधियुक्त विकास अवलम्बन गर्ने अवधारणा लिएको छ । विद्युतीय सूचनाहरुलाई नियमित अद्यावधिक गर्न सकिने गरी तयार गरिएको छ । प्रस्तुत योजनाको अवधि आ.व. २०७४/०७५ देखि २०७८/०७९ सम्म पाँच वर्षको रहेको छ ।

१.३ आवधिक योजना निर्माण प्रक्रिया

क. सन्दर्भ सामग्रीहरुको अध्ययन

शैलुङ गाउँपालिकाको आवधिक योजना तयारीका क्रममा आवश्यक पर्ने सहयोगी दस्तावेजहरुको रुपमा नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, चौधौं योजना, दोलखा जिल्लाको प्रोफायल, अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, दिगो विकास लक्ष्य, चालु आ.व. को बजेट भाषण, योजना तर्जुमासम्बन्धी मार्गदर्शनहरु, गाउँपालिकाले तयार गरेका विभिन्न ऐन तथा योजनाहरु अध्ययन विश्लेषण गरी आवधिक योजनाको आवश्यक प्रश्नावली र योजना खाका तयार गरिएको थियो ।

ख. पहिलो वर्षको समीक्षा

परिकल्पना गोष्ठी आयोजनाअघि गाउँ कार्यपालिकासंग बसी पहिलो वर्षको योजना तथा प्रगति समीक्षा गरिएको थियो । पहिलो वर्षका सिकाइहरु दोस्रो वर्षको योजनामा समावेश गर्ने विषयहरु पहिचान गरिएको थियो । पहिचान भएका विषयहरु दोस्रो योजनामा सम्बोधन गरिएको छ ।

ग. पूर्वतयारी गोष्ठी र सहमति

गाउँपालिकाको आवधिक योजना तयारीको सन्दर्भमा गाउँपालिका प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा अध्यक्षहरु विषयगत कर्मचारीहरु र गाउँपालिकाका सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधिहरु र गाउँपालिकाको प्रोफायल तथा आवधिक योजना निर्माण गर्ने परामर्शदाता संस्थाका विषयविज्ञहरुको टोलीसहितको सहभागीतामा १ दिने पूर्वतयारी गोष्ठी सञ्चालन गरी समग्र प्रक्रिया र कार्ययोजनामाथि सहमति निर्माण गरिएको थियो ।

घ. तथ्यांक संकलन तथा विश्लेषण

गाउँपालिकाको प्रोफायल तथा आवधिक योजना निर्माणको क्रममा आवश्यक विभिन्न तथ्यांकहरु संकलन गर्नको लागि प्रति वडा २ जनाका दरले गणकहरु छनौट गरियो । गणकहरुको सुपरिवेक्षण गर्न र संस्थागत तथ्यांकहरु संकलन गर्न १ जना सुपरिवेक्षकको व्यवस्था गरिएको थियो । सर्वेक्षकहरुलाई तालिम दिइ घरधुरीस्तरीय सर्वेक्षणलाई सफ्टवेयर बनाइ संकलन गरिएको थियो ।

ङ परिकल्पना गोष्ठी

गाउँपालिकाको समग्र विकास मार्गचित्र रेखांकन गर्नका लागि जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, विषयगत क्षेत्रका निजी तथा सामुदायिक संस्थाका प्रतिनिधिहरुको सहभागितामा परिकल्पना गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो । गोष्ठीले विकासको समग्र मार्गचित्र तयार गरेको थियो ।

च. स्थलगत अवलोकन

आवधिक योजना निर्माण तथा गाउँपालिकाको प्रोफायल तयारीको सन्दर्भमा सामुदायिक सर्वेक्षक, गणक तथा विभिन्न क्षेत्रका विषयविज्ञहरुले पनि गाउँपालिकाको विभिन्न स्थानहरुको स्थलगत अवलोकन गरिएको, सामुदायिक सर्वेक्षकहरुले प्राकृतिक स्रोत, धार्मिक स्थल तथा महत्वपूर्ण देवालयहरु, सार्वजनिक महत्वका विभिन्न सम्पदाहरुको स्थलगत अवलोकन गरी जानकारी संकलन गरिएको थियो ।

छ. नक्सा तयारी

प्रोफायल तथा आवधिक योजनाको लागि आवश्यक पर्ने विभिन्न सूचना तथा जानकारीसहितको नक्सा तयारीको लागि स्थलगत अवलोकन र जानकारहरुसंगको परामर्शसगै जी.आइ.एस प्रविधीको सहायतामा सबै प्रकारका स्रोत र गाउँपलिकाको नक्सा तयार गरिएको छ ।

ज. वडास्तरीय भेला

बस्ती तथा वडास्तरका योजनाहरु संकलनका लागि वडास्तरीय भेला आयोजना गरिएको थियो । यस भेलामा साविकका वडा तथा बस्तीहरु, पेशा, वर्ग, विचार, जाति, लिंग, उमेर समुहको आधारमा समावेशीमूलक सहभागिता गराइएको थियो । मस्यौदा प्रतिवेदन छलफलको लागि पुन वडा समिति तथा सूचनादाताहरुको भेला गरिएको थियो ।

झ. विषयगत कार्यालय तथा संस्थाहरुको भेला

गाउँपालिकाको आवधिक योजना तयारी गर्ने शिलशिलामा विषयगत कार्यालय तथा गैरसरकारी संस्थाहरुको समेत सहभागिता हुने गरी समन्वय बैठक सञ्चालन गरिएको थियो । सो वैठकमा हरेक सहभागीहरुबाट संकलित सुझावहरु योजना प्रक्रियामा समावेश गरिएको थियो ।

ञ. विषयविज्ञहरुको परामर्श

गाउँपालिकाको प्रोफायल तथा आवधिक योजना निर्माणको लागि आवश्यकता अनुसार विभिन्न क्षेत्रका विषयविज्ञहरुबाट सल्लाह तथा परामर्श लिइएको थियो जसमध्ये भूगर्भविज्ञ, कृषि तथा पशु विज्ञ, अर्थ तथा योजनाविज्ञ, वन तथा वातावरण विज्ञ, शिक्षा, स्वास्थ्यलगायतका क्षेत्रका विज्ञहरु रहेका थिए ।

ट. विषयगत समितिको भेला

आवधिक योजना निर्माणको क्रममा गाउँ कार्यपालिकाको संरचनामा रहेका ५ वटा विषयगत समितिहसंग औपचारिक तथा अनौपचारिक बैठक तथा छलफल गरी विषयगत क्षेत्रानुसारको योजनाहरु छुट्टाछुट्टै निर्माण गरिएको थियो ।

ठ. प्रोफायल तथा योजना मस्यौदा

गाउँपालिका प्रोफायल तथा योजना तयारीको लागि सहजीकरण गरिरहेको परामर्शदाता संस्थाले तयार गरेको प्रोफायल तथा योजनाको मस्यौदालाई अन्तिम रुप दिएर प्रकाशन गर्नुपुर्व गाउँपालिका कार्यपालिकाको पदाधिकरी, सदस्य, सरोकारवालहरुवीच मस्यौदा पेश तथा प्रस्तुत गरिएको थियो ।

ड. मस्यौदा योजनामा सुझाव संकलन र सुधार

अन्तिम मस्यौदामाथि आएको सुझाव समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो ।

ढ. अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

सुधार गरिएको मस्यौदालाई व्यवस्थित गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो । अन्तिम प्रतिवेदनमा हार्डकपी र तथ्यांक विश्लेषण सफ्टवेयरसहितको पारिवारिक विवरण तथा संस्थागत विवरण हस्तान्तरण गरियो ।

१.४ आवधिक योजनाका विशेषताहरु

क. योजनाका ३ संग्रह

यस आवधिक योजनाका ३ वटा खण्ड रहेका छन् । पहिलो खण्ड वस्तुगत विवरण रहेको छ । दोस्रो खण्डमा आवधिक योजना र तेस्रो खण्डमा विस्तृत स्रोत नक्साहरु रहेका छन् । तेस्रो खण्डलाई अद्यावधिक गर्न सकिनेछ ।

ख. आवधिक कार्यक्रम

गाउँपालिकाको विकासका विषयगत क्षेत्रहरु, गाउँ विकासमा सम्भावना देखिएका मुख्य क्षेत्रहरु, आवधिक बजेट, सरोकारवालाहरु र योजना तथा अनुगमन प्रणाली आवधिक योजनामा समावेश गरिएको छ । दीर्घकालीन विकासका प्रमुख क्षेत्रहरु र गौरव आयोजनासमेत समेटिएको अध्याय ३ को विवरण योजनाको मुख्य विशेषता रहेको छ ।

ग. गौरव आयोजना

गाउँपालिकाको विकास कार्यलाई उद्देश्यमूलक, लक्ष्यमूलक र परिणाममुखी बनाउनका लागि गाउँपालिकाका सबै विषयगत क्षेत्रका ६ वटा विकास योजनालाई गौरव आयोजनाको रुपमा पहिचान गरिएको छ । यिनै योजनाहरुको केन्द्रविन्दुमा आवधिक योजना कार्यान्वयन हुने लक्ष्य राखिएको छ ।

घ. गतिशीलता

आवधिक योजनाको लक्ष्यलाई वार्षिक सभामा नियमित समीक्षा गर्ने र दोस्रो वर्षको अन्त्यमा मध्यावधि समीक्षा गरी अनुभवको आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता, आवधिक लक्ष्य र रणनीतिमा आवश्यक संशोधन गर्ने विधि समावेश गरिएको छ। गाउँपालिकाका हरेक योजना, कार्यक्रम, सूचना र प्रगतिहरु आम सरोकारवालालाई सहज पहुँच पुग्ने गरी वेभसाइटमा लिंक गरिनेछ ।

१.५ गाउँपलिकाको संक्षिप्त परिचय

शैलुङ गाउँपालिका संघीय नेपालको प्रदेश नम्बर तीन अन्तर्गत दोलखा जिल्लाको पश्चिमतर्फ अवस्थित गाउँपालिका हो । साविकका ताम्चेत दूधपोखरी, भुषाफेदा, मागापौवा, काटाकुटी, फस्कु तथा शैलुङेश्वर गरी छ वटा गाउँपालिकालाई ८ वटा वडामा मिलाएर शैलुङ गाउँपालिका बनाइएको हो । गाउँपालिका २७ डिग्री ३३ मिनेट उत्तरदेखि २७ डिग्रि ३९ मिनेट ४० सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश र ८५ डिग्रि ५३ मिनेट पूर्वदेखि ८६ डिग्रि ३ मिनेट ४५ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको छ। गाउँपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल १२८.६७ वर्ग किलोमीटर रहेको छ । खेतियोग्य जमीन ३८.७१ प्रतिशत र वनक्षेत्र ५४.१९ प्रतिशत छ भने गाउँपालिकाको सबैभन्दा होचो भाग चरणावती ८२५ मीटर, सबैभन्दा अग्लो भाग शैलुङ थुम्की ३१५० मीटर रहेको छ । जमीनको औसत भिरालोपन ३१.७१ प्रतिशत । घरधुरी सर्वेक्षण २०७५ को रेकडअनुसार गाउँपालिकाको कुल घरधुरी ६०३६ र जनसंख्या २९९३५ रहेको छ । गाउँपालिकामा खेतियोग्य जमीन, वनजंगल र पानीका श्रोत नै प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाहरु हुन् । वन क्षेत्रमा १०० भन्दा धेरै प्रकारका दुर्लभ तथा महत्वपूर्ण जडीबुटी उपलब्ध छन् । शैलुङबाट वार्षिक ५ हजार टन आलु निर्यात हुन्छ । यसैगरी करीव एक हजार टन तरकारी, काठ तथा जडीबुटी निकासी हुन्छ । तामाङ संस्कृति, प्रसिद्ध शैलुङेश्वर महादेव, प्रसिद्ध चर्णावती त्रिवेणी घाट बिभिन्न बौद्ध चैत्य तथा गुम्बाहरु, मन्दिर जात्रा मेलाहरु गाउँपालिकाका ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक उत्कृष्टता हुन् । कृषि,पर्यटन तथा प्राकृतिक श्रोतहरु नै शैलुङ गाउँपालिकालाई समृद्ध बनाउने आधारहरु हुन् । गाउँपालिकाको विस्तृत परिचय वस्तुगत विरणमा समावेश गरिएको छ ।

१.६ आवधिक योजनाको प्राथमिकता

आवधिक योजनाले सुदृढ अर्थतन्त्र र पुर्वाधारको माध्यमबाट समृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्यलाई प्राथमिकता दिएको छ। सुदृढ अर्थतन्त्र अन्तर्गत कृषि तथा पशुपंक्षीपालन व्यवसाय र पर्यटन प्रवर्द्धन प्रमुख रहेको छ भने सुदृढ पूर्वाधारतर्फ गाउँपालिकाको यातायात मेरुदण्ड रहेको मुढे मेलुङ सडकको पूर्ण स्तरोन्नति गरी यातायात सञ्चालन गर्ने लक्ष्य रहेको छ । बजेटको हिसाबले योजनाहरुलाई कार्यान्वयनको सम्भाव्यता, समृद्धिउन्मुख नतीजाको व्यापकता, वातावरणमैत्री र सरकारी प्राथमिकताको आधारमा पहिलो, दोस्रो र तेस्रो गरी ३ स्तरमा प्राथमिकीकरण गरिएको छ । विस्तृत विवरण अध्याय ३ मा समावेश छ ।

अध्याय २: स्थिति नक्सांकन

२.१ गाउँपालिकाको विकास सूचकहरु

गाउँपालिकाको विकासलाई प्रभाव पार्ने सूचकहरुलाई हेर्दा शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सरसफाइ, पेशा, रोजगारी, दक्षता, जमीनको पहुँच, खानेपानी तथा सरसफाइको पहुँच, सुरक्षित आवास जस्ता विषयहरु प्रमुख रुपमा रहेका छन् । यी विषयहरुमध्ये शिक्षा, स्वास्थ्य, सरसफाई, खानेपानी, आवास आदिको पहुँच तुलनात्मक रुपमा राम्रो नै देखिए तापनि आयआर्जनको हिसाबले रोजगारी तथा दक्षताको क्षेत्र कमजोर देखिन्छ । यिनै अवस्थाको सुधारलाई केन्द्रित गरी आवधिक योजनाका रणनीति तथा कार्यक्रमहरु तय गरिएको छ । स्थिति सारांश तालिका १ मा प्रस्तुत छ ।

तालिका १: गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण सारांश

क्र. स.	सूचकहरु	एकाइ	सूचक अंक
१	**परिवार तथा जनसंख्या**		
क	जम्मा घरधुरी	संख्या	६०३६
ख	जम्मा जनसंख्या	जना	२९९३५
ग	आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्या	प्रतिशत	६४
२	**प्राकृतकि स्रोत**		
क	खेतीयोग्य जमीन	प्रतिशत	३८.७१
ख	वनक्षेत्र	प्रतिशत	५४.१९
३	**मुख्य पेशा**		
क	कृषि तथा पशुपालन	प्रतिशत	६४
ख	मजदुरी	प्रतिशत	२०.५
४	**व्यवसायिक दक्षता**		
क.	विभिन्न दक्षता भएका व्यक्तिहरु (२० प्रकार)	जना	१३५०
ख	डकर्मी/सिकर्मी	प्रतिशत	५३
ग	सिलाइ बुनाइ	प्रतिशत	१३
५	**शिक्षा**		
क	५ वर्षमाथिका कुल साक्षरता	प्रतिशत	७९.६
ख	महिला साक्षारता	प्रतिशत	७१.६५
ग	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	अनुपात	३२.१
६	**स्वास्थ्य सेवा**		
क	शौचालयको पहुँच पुगेको घरधुरी	प्रतिशत	९८
ख	खोप पूरा गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	८६
ग	नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने गर्भवती महिलाको संख्या	प्रतिशत	९७
७	**आवास तथा पूर्वाधारको पहुँच**		
क	खानेपानीको पहुँच पुगेको घरधुरी (पाइपधारा)	प्रतिशत	९१.२
ख	विद्युतको पहुँच पुगेको घरधुरी (राष्ट्रिय प्रशारण लाइन)	प्रतिशत	१००
ग	पुनर्निर्माण सम्पन्न भएको घरधुरी	प्रतिशत	७९

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७५

२.२ मानव विकास तथा गरीबी सूचकांक

प्रदेश न.. ३ को प्रदेशको वस्तुस्थिति विवरण २०७५ अनुसार औसत आयु, वयस्क साक्षारता, विद्यालयको औसत वर्ष र प्रतिव्यक्ति आयको जोडबाट निकालिएको मानव विकास सूचकांकमा नेपालको ०.४९०, प्रदेश ३ को ०.५५८ र दोलखा जिल्लाको ०.४५९ रहेको छ । यसको अर्थ देशभन्दा प्रदेशको अवस्था राम्रो र जिल्लाको अवस्था देशको औसतभन्दा कम देखिन्छ । यसैगरी ४० वर्ष नपुग्दै मृत्यु हुने जनसंख्याको प्रतिशत, वयस्क निरक्षता प्रतिशत, शुद्ध खानेपानीबाट बञ्चित जनसंख्याको प्रतिशत र पाँच वर्ष उमेरमुनिका बच्चाहरको कुपोषण प्रतिशत जोडी निकालिएको मानव गरीबी सूचकांकमा दोलखा जिल्ला ३५.७० छ जुन राष्ट्रिय र प्रदेश औसतभन्दा कम हो ।

गाउँपालिकाको मानव विकास तथा गरीबी सूचकांक निकाल्ने सम्बन्धमा सबै सूचकहरुको अद्यावधिक तथ्यांक नरहेकाले आर्थिक घरधरी सर्वेक्षणअनुसार प्राप्त आर्थिक गरीबीको विवरण मात्र प्रस्तुत गरिएको छ जसमा दैनिक रु. १४० भन्दा कम (१.२५ डलर) आम्दानी गर्ने घरधुरीको संख्या गाउँ वस्तुगत विवरण तयार गर्न संचालन गरिएको घरधुरी सर्वेक्षणबाट एकिन गर्न सकिने अवस्था देखिएन ।

२.३ क्षेत्रगत अवसर तथा चुनौतिहरु

गाउँपालिकाका प्रमुख अवसर तथा चुनौतिहरु निम्न अनुसार देखिएका छन्:

क. सबलताहरु

गाउँपालिकाको सबैभन्दा सबलपक्ष कृषि तथा पशुपालनजन्य व्यवसाय र शैलुङ पर्यटन प्रवर्द्धनको सम्भावना देखिएको छ । यसलाई नै गाउँपालिका विकासको चालकको रुपमा उपयोग गर्ने रणनीति आवधिक योजनाले लिएको छ ।

ख. कमजोरीहरु

सबैभन्दा कमजोर क्षेत्रमा कृषि तथा पशुजन्य क्षेत्रको व्यवसायिक प्रणाली कमजोर देखिन्छ भने यातायात व्यवस्थाका लागि जोखिमपूर्ण बाटोको अवस्था देखिएको छ । आवधिक योजना कार्यान्वयनका क्रममा यी कमजोरीहरुलाई सुधार गर्ने प्राथमिकतामा राखिएको छ ।

ग. अवसरहरु

कृषि, पशुपालन, पर्यटनजन्य अर्थतन्त्रमा लगानी गर्ने स्थानीय र बाहिरी लगानीकर्ताहरुको रुचि बढ्दो अवस्थामा छ र यसलाई आवधिक योजनाले प्राथमिकतामा राखेको छ ।

घ. चुनौतिहरु

दिगो र ग्रामीण व्यवसायिक विकासका लागि बलियो संस्थागत आधार तयार भइनसक्नु नै वर्तमानमा मुख्य चुनौति देखिएका छन् । यी चुनौतिहरुलाई सामना गर्न संगठित अर्थतन्त्रको रणनीतिलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ ।

हरेक विषयगत क्षेत्रका अवसर तथा चुनौतिहरुलाई तालिका २ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २: गाउँपलिकाको विकासका अवसर तथा चुनौतिहरु

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्रहरु	सबलताहरु	कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतिहरु
१	आर्थिक विकास				
१.१	कृषि	- आलु पकेट परिचित क्षेत्र - प्रशस्त जग्गा जमिन छ । - १ वर्षमा सरदर पालिका बाहिर ३५ लाख केजी आलु निकासी । - पालिका भित्र आलु अनुसन्धान तथा विउ उत्पादन केन्द्र रहनु ।	- उचित वजार व्यवस्थापन र प्रशोधन छैन ।	- वजारीकरण र व्यवसायीकरण गर्न सकिने - आलुको लागि हावापानी सुहाउदो छ।	- प्रशस्त लगानी नहुनु - यातयात सरंचना सजह नहुनु - कृषि सहकारीहरुको उचित व्यवस्थापन नहुनु - प्राविधिक जनशक्तिको अभाव - वजार अभाव
१.२	पशुपालन	- प्राय सबै वडाहरुमा प्रशस्त डालेघाँसको उत्पादन हुने । - चरण क्षेत्र प्रशस्त भएको । - व्यवसायिक कुखुरा पशुपालन शुरु भएको	- वडा तथा गाँउ पालिकाको पशु विकास रणनिती नबन्नु । - स्थानीय जनतालाई पशु बिमा बारे जानकारी नहुनु । - किसानलाई प्रयाप्त पशुपालन तालिम तथा भ्रमणको व्यवस्था नहुनु ।	- व्यवसायिक रुपमा बाख्रापालन गरी खसी बाख्रामा आत्म निर्भर भइ राजधानी लगाएतका अन्य बजारहरुमा निर्यात गरी प्रशस्त आम्दानी गर्न सकिने । - घाँसको प्रयाप्त भएको । - दुग्ध विकासमा लगानी गर्ने अवसर - कुखुरा पालन व्यवसाय विस्तारको माग बढेको छ ।	- स्थानीय उत्पादनको बजार र किसान संगठन नहुनु । - पशुपालन व्यवसाय व्यवसायिक बन्न नसक्नु । - पशुपालमा लगानी गर्न स्थानीय वैंकहरु उत्साहित नहुनु साथै धितोको झन्जटिलो प्रकृया । - व्यवसायिक फार्म नया अवधारणा भएकाले स्वीकार्न समय लाग्छ । - स्थानीय स्तरमा दक्ष पशु प्राविधिकको व्यवस्था नहुनु ।
१.३	पर्यटन	- पर्यटन विकासको प्रशस्त सम्भावना - शैलुङ क्षेत्र प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य - ठूलो बुद्धमूर्ति, वौद्ध चैत्य, त्रिवेणी धाम विकासकोकाम अघि बढी रहेको । - चिसो हावापानी।	- बजेट कमी - भौगोलिक विकटता - विकासका पुर्वाधारहरु नहनु - पर्यटकीय क्षेत्रको व्यवस्थापन नहुनु - पर्याप्त होटेल, रेस्टुरेन्टको अभाव	- पर्यटन व्यवसायमा लगानी र प्रवर्द्धन गरी स्थानीय स्तरमा रोजगार र आम्दानी बढाउन सकिने । - आलु पर्यटनको सम्भावना ।	- राम्रो व्यवस्थापन प्रणालीको अभाव । - प्रचार प्रसारको कमी । - लगानीको वातावरण नबन्नु ।

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्रहरु	सबलताहरु	कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतिहरु
१.४	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति	- उद्योग वाणिज्य व्यवस्थाका लागि संगठित संस्था भएको ।	- उद्योग प्रवर्द्धनका लागि पर्याप्त पहल नहुनु ।	- कृषिजन्य उत्पादन निकासी गर्ने पर्याप्त अवसर भएको ।	- विकासका पुर्वाधार नबन्नु ,।
१.५	वैंक तथा सहकारी व्यवस्थापन	- गाउँ पालिकामा ४७ वटा सहकारी तथा १ वटा वैंकहरु रहेका । - महिलाहरुको आर्थिक गतिविधीमा बढावा आएको । - सरकारको निती तथा कार्यक्रममा कृषि सहकारी संसथाहरुलाई विउविजन उत्पादनमा प्रोत्साहन गरीने निती लिनु ।	- सहकारीहरुको संख्या बढी भए पनि सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा कमजोरी रहेको ।	- विप्रेषणलाई बचत तथा लगानीको रुपमा विकास गर्न सकिने । - वैंक र लघु वित्तहरुलाई लगानीको वातावरण तयार गर्न सकिने । - गरिवी निवारण कोष, सामुदायिक वन, कवुलियती वनलगायतका समुहहरुको कोषलाई एकीकृत परिचालन गर्न सकिने ।	- कृषि सहकारीले कृषिको आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरणमा योगदान गर्न नसक्नु ।
१.८	भूमि व्यवस्थापन	- कृषिजन्य उत्पादनका लागि प्रशस्त जग्गा जमिन हुनु ।	- खाली तथा बाझो जग्गाहरु रहनु ।	- भू व्यवस्थापन योजना अनुसार उत्पादन तथा बसोबासको व्यवस्था मिलाउन र जग्गालाइ वर्गीकरण गरी उच्च मूल्यमा कारोबार गर्नसकिने ।	- धनी व्यक्तिहरुसँग धेरै जमिन तथा गरीबहरुसँग थोरै रहनु । - धनाढ्यहरुसँग रहेको जमिन बाझो तथा खाली रहनु ।
१.९	खानी व्यवस्थापन	- प्रशस्त खानीहरु रहनु (ढुङ्गा, स्लेट ढुङ्गा,फलाम)	- खानीको सम्भावना अध्ययन र उत्खनन् नहुनु ।	- निजी सार्वजनिक लगानीमा ढुङ्गा, स्लेट फलाम खानीहरु सञ्चालन गर्न सकिने । - करको दायरा बढाउन सक्ने ।	- खानी उत्खनन्का लागि कानुनी झन्झटहरु रहनु । - लगानीको संस्कृति तथा वातावरण तयार नहुनु ।
१.१०	श्रम तथा रोजगारी	- युवा उद्यमशिलता र रोजगारी सिर्जनाका लागि गाँउपालिकाले रकम विनियोजन गर्न सुरुवात	- धेरै युवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा जानु पर्ने बाध्यता सिर्जना हुनु ।	- वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवाहरुलाई स्थानीय स्तरमा नै रोजगारी सिर्जना गर्न सकिने ।	- स्थानीय रोजगारी सिर्जना मय लाग्ने ।
२	सामाजिक विकास		-	-	-
२.१	शिक्षा	- एउटा विद्यालयमा मावि स्तरमा भेटरीनरीको पढाइ हुनु । - शिक्षाको पहुच भन्दा वाहिर धेरै	- कक्षा अनुसारको विषयगत शिक्षकहरुको व्यवस्थापन नहुनु । - विधालय र अभिभावक विचको	- प्राविधिक विद्यालय स्थापना गरी दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न सकिने - सामुदायिक विद्यालयहरुलाई	- प्राविधिक विद्यालयको व्यवस्थापन नहुनु । - सबै सामुदायिक

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्रहरु	सबलताहरु	कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतिहरु
		वालवालिकाहरु नरहेको । - विद्यालयहरुमा भवन निर्माणको लागी गा.पा.ले धेरै लगानी गर्नु पर्ने अवस्था नरहेको।	सम्बन्ध कमजोर रहेको । - प्राविधिक शिक्षाको अवसर नभएको - एक तिहाई वालवालिका गा.पा. भन्दा वाहिर अध्ययनमा रहेको ।	अंग्रेजी माध्यममा रुपान्तरण गरी शिक्षामा गुणस्तर वृद्धि गर्न सकिने - अंग्रेजी भाषा र कम्प्युटर सीप अभिवृद्धिलाई प्रभावकारी बनाउन सकिने । - गाउँपालिकाले शिक्षा योजना लागु गर्ने	विद्यालयहरुलाई अंग्रेजी माध्यममा रुपान्तरण गर्न कठिन । - शिक्षक व्यवस्थापनको लागी आर्थिक अभाव । - प्राविधिक शिक्षाको लागी आर्थिक लगानी जुटाउन कठिन
२.२	स्वास्थ्य	- धेरै जसो वडाहरुमा २४ घण्टे प्रसुती सेवा लागु भइ नवजात शिशु र आमाको जीवन सुरक्षित रहनु । - मातृ तथा वालमृत्यूदरमा कमी - सरुवा र महामारीजन्य रोगमा कमी - ५० प्रतिशत घरधुरीमा शौचालय निर्माण भएको	- यौनजन्य रोगहरुबाट बच्नका लागि जनचेतना अभियान सञ्चालन नहुनु । - भएका सस्थामा औजार उपकरण औषधी जनशक्ती कमी	- प्राकृतिक स्वास्थ्य सेवा प्रवर्द्धन गर्ने - सबै वडाहरुमा स्वास्थ्य सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउन पुर्वाधार निर्माण गर्ने । - स्वास्थ्य सचेतनामा वृद्धी	- स्वास्थ्य सेवा अत्यन्त नाफामुखी बन्दै जानु । - दरवन्दी अनुसार जनशक्ति व्यवस्थापन नहुनु । - स्वास्थ्य सस्थाको आफ्नो जग्गा नहुनु ।
२.३	खानेपानी तथा सरसफाई	- स्थानीय निकायले स्थानीयस्तरमा पाइप लाइनबाट अस्थायी रुपमा पानीको व्यवस्थापन गर्दै आएको । - डम्पीङ साइडको व्यवस्था गर्न गाँउ पालिकाले पहल गर्दै गरेको ।	- खानेपानीको लागि महिलाहरुको धेरै समय खेर जानु - बजारक्षेत्रमा व्यवस्थित ढल तथा सरसफाइको व्यवस्था नहुनु । - खानेपानीको गुणस्तर परीक्षण नभएको	- खानेपानी सेवा विस्तारका लागि सहयोगी दाताहरु तत्पर रहनु । - प्रशस्त पानीको मुहानहरु रहनु । -	- प्रर्याप्त आर्थिक स्रोत नहनु ।
२.५	संस्कृति प्रवर्द्धन	- विभिन्न जातीहरुको जातीगत संगठन निर्माण भएको	- स्थानीय कला तथा संस्कृति संरक्षण र सम्बर्द्धनमा स्थानीय समुदाय तथा स्थानीय सरकाको ध्यान कम पुग्नु ।	- वार्डका विभिन्न क्षेत्रका नागरिकहरुको सिर्जना, सुझाव, सहयोग, विचार, संकलनका लागि नागरिक विचार वैंक स्थापना गरी नयाँ सिर्जनात्मक परियोजनाहरु सञ्चालन गर्न सकिने ।	- भाषा, कला साहित्य र संस्कृतिको सांगठनिक र योजनावद्ध रुपमा उक्त क्षेत्रको विकास हुन नसक्नु । - पश्चिमा संस्कृतिको अत्याधिक प्रवेश
२.६	सञ्चार सेवा	- संचारमा पहुच वृद्धी भएको	- संचारको साधनहरुको सही सदुपयोग	- नजानेको कुरा घरमै वसेर सिक्न	- यौनजन्य विकृति वढेको

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्रहरु	सबलताहरु	कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतिहरु
			नभएको	पाइने	
२.७	जनसंख्या व्यवस्थापन	- जनसख्या वृदीदर घटेको	- गूणस्तरीय जिवनयापन गर्न नसकेको	- सचेतनामा वृद्धी	- अवैध गर्भपतन बढेको - लिङ्ग पहिचान गरी गर्भपतन रोक्ने चुनौती
२.८	लक्षित वर्ग कार्यक्रम	- आरक्षण व्यवस्था - सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमको व्यवस्था - वृद्ध आश्रमको निर्माण शुरु - घर वाहिरको कामको अवसर पाएको - निर्णायक तहमा पहुँच	- महिला हिंसामा कमी नआएको, घरेलु कामको मूल्याङ्कन नभएको - लक्षित कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन नभएको	- चेतना अभिवृद्धी गर्ने - सरकारी, गैरसरकारी संस्थाको प्रयास	- जातिय आरक्षण भएको वर्गिय आरक्षण नभएको । - महिला तथा वालवालिका हिंसा न्यूनिकरण
२.९	खेलकुद	- सरकारले स्थानीय तहको सहकार्यमा प्रत्येक स्थानीय तहमा सम्भाव्यताको आधारमा रंगशाला, खेल मैदान, युवा क्लव तथा विचरण पार्क क्रमिक रुपमा स्थापना गर्न आवश्यक बजेट व्यवस्था गर्ने निति लिनु ।	- खेल तथा खेलाडीहरुलाई प्रोत्साहन नगरीनु - खेलकुद क्षेत्रको विकासमा प्रर्याप्त रकम विनियोजना नगरीनु । - खेलकुदका सामग्री र मैदानको अभाव।	- स्थानीय स्तरमा खेलकुद कार्यक्रमहरु आयोजना गरी स्थानीय युवाहरुलाई संगठीत गरी खेल जगतलाई प्रवर्द्धन गर्न सकीने । - स्थानीय स्तरमा खेल मैदान तथा रंगशाला निर्माण गरी खेलकुदको आकर्षाण क्षेत्र निर्माण गर्न सकिने	- खेलकुद प्रवर्द्धनका लागि स्थानीय स्तरमा खेल मैदान तथा रंगशालाहरु निर्माण नहुनु - खेलकुदमा गा.पा अगाडी बढ्न नसक्नु ।
३	पूर्वाधार विकास		-	-	-
३.१	सडक तथा पुल	- गाउपालिका केन्द्रबाट जिल्ला सदरमुकाम वडा केन्द्र जोड्ने सडक ७ मिटर चौडा गर्ने कार्य शुरु - सबै टोल बस्तिमा सडक पूगेको । - यातायात सुविधाले सामाजिक विकासमा टेवा पूगेको । - गाउँपालिकासँग जोड्ने सडक पुल २ वटा निर्माण भइ सञ्चालन	- सडक निर्माण गर्दा वातावरणीय प्रभाव मूल्या°न नगरी गरेकाले अधिकांश कच्ची सडकमा पहिरो जानु - बजेट अभावका कारण नियमित मर्मत संभार हुन नसकेको हुँदा सर्वयाम यातायात सञ्चालन नहुनु - गा.पा.बाट सदरमुकाम तथा	- गा.पा भित्र उत्पादन गरिएका कृषि उपज निर्यात गर्न सहज । - आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटन भित्र्याउन सहज हुने । - निर्माण सामाग्री सहज ढङ्गमा निर्माण स्थलमा पुयाउन सकिने - काष्ठ तथा गैर काष्ठ वन पैदावारहरु सजिलै निकासी गर्न	- नियमित यातायात सञ्चालन हुँदै आएका कच्ची सडकहरुको स्तरउन्नती तथा कालोपत्रे गरी दैनिक यातायात सञ्चालनमा सहजता ल्याउन । - कठिन भौगोलिक अवस्था, - वर्षाको ६ महिना भन्दा बढी पानी परिरहने ।

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्रहरु	सबलताहरु	कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतिहरु
		रहेको, २ वटा निर्माण भइरहेको - ८०% भ्रो.प.को पहुच पुगेको ।	राजधानी जोड्ने सडकको ठुला खोला पुल निर्माण हुन नसकेको ।	सकिने ।	
३.२	**भवन, बस्ती तथा शहरी विकास र पुननिर्माण**	- भौगोलिक रुपमा विकट तथा विपतको उच्च जोखिम युक्त स्थानमा वसोवास रहेको घरपरिवारलाई स्थानीय तहको सहयोग र सहकार्यमा एकिकृत बस्ती निर्माण गर्ने राज्यको नीति । - स्वास्थ्य चौकी, विद्यालय, सामुदायिक भवन वृद्धाश्रम निर्माण भइरहेको - देउराली वाघखोर र भैंसेमा साना शहर रहेको । - फोक्टे शैलुङ कालापानीमा साना शहर डिजाईन शुरु।	- सडक तथा जग्गाको अभाव रहेको - व्यावसायिक वातावरणको सिर्जना हुन नसकेको ।	- व्यवस्थित विकासका लागि एकीकृत वस्ती निर्माणको वातावरण बनाउदै बजार केन्द्रहरु व्यवस्थापन गर्दै लैजान सकीने । - स्थानीय उत्पादनको बजारीकरणका लागि नयाँ हाट बजार स्थापना तथा पुराना हाट बजारहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।	- नमुना एकीकृत बस्ती निर्माण गर्न नसक्नु । - स्थानीय स्तरका बजारहरु व्यवस्थित र बजारीकरण हुन नसक्नु ।
३.३	**सिँचाइ**	- सिंचाइका लागि पानीको स्रोतहरु जुटाउन सकिने ।	- ६५% खेति योग्य जमिनमा सिचाई सुविधा नभएको ।	- खेती योग्य जमिनमा १५% मा किसानले र २०%भु भागमा अन्य निकायले सिंचाई सुविधा पुर्याउने	- सिंचाई सुविधाको लागी पानीको मुहानको अभाव
३.४	**विद्युत तथा उर्जा**	- गाउपालिका भित्र ९५% बस्तिमा विद्युत सेवा पुगेको ।	- अन्य असुरक्षित विद्युतीकरण रहेको	- सबै जनताले विद्युतको उपभोग गर्न पाउनु ।	- कालो तारको व्यवस्थापन गर्न
३.५	**यातायात**	- प्राय जसो सबै वडाहरुमा सडक सञ्जालले जोडिएको छ । - भौगोलिक विकटताको वावजुत पनि सवारी साधनहरुले मालसमान ढुवानीमा टेवा पुऱ्याएको।	- पालिकाभित्र १२ महिना निरन्तर यात्रुवाहक गाडीहरुको व्यवस्था नहुनु ।	- गाउँदेखी शहरसम्म आउने जानेहरुको संख्यामा दिनदिनै वृद्धि हुदै जानु । - जिल्लामा यातायात सेवा कम्पनीहरु रहनु ।	- भौगोलिक विकटता - पातालो बस्ती - बस्ती बस्ती विचको दुरी टाढा रहनु ।
४	**वन, वातावरण तथा विपदव्यवस्थापन**		-	-	-

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्रहरु	सबलताहरु	कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतिहरु
४.१	वनतथा भू संरक्षण	- प्रशस्त वन क्षेत्र - ५५-६० वटा सा.व.उ.स. र २३ वटा क.व.स. - सबै घरधुरी वन समुहमा आवद्ध	- वनको विनास तथा क्षयीकरण - अनधीकृत प्रयोग	- वन उद्यमशिलताको सम्भावना - जडिबुटी उद्योगबाट आयआर्जन - विपद कोष स्थापना	- वातावरण मैत्री विकास निर्माण
४.२	जैविकविविधता संरक्षण	जैविक विविधताका पर्याप्त स्रोतहरुभएको ।	व्यवस्थापन योजना नभएको ।	शैलुङलाई जैविक विविधताक्षेत्र बनाउनसकिने ।	स्थानीय तहमा स्पष्ट नीति नियम, संयन्त्रर बजेट अभाव ।
४.३	वन्यजन्तु संरक्षण	संरक्षणमा वन समुहहरुको सक्रिय योगदान रहेको ।	संरक्षण तथा व्यवस्थापन योजना नहुनु	पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।	स्थानीय तहमा स्पष्ट नीति नियम, संयन्त्रर बजेट अभाव ।
४.४	भु तथा जलाधार संरक्षण	- भु तथा जलाधार संरक्षणका बजेट तथा शाखा स्थानीय निकायमा रहनु - भु तथा जलाधार संरक्षण सम्बन्धी प्राविधिकहरु स्थानीय निकायमा नै उपलब्ध हुने वर्तमान अवस्था । - विगतमा प्रसस्त जलधार क्षेत्र रहेकोमा हाल जोखिममा पर्नु ।	- सम्बन्धित कर्मचारी र कार्ययोजनाको अभाव ।	- पुराना मुहानहरु प्रसस्त हुनु । - हरीत सडक निर्माणका लागि प्रसस्त सडकहरु हुनु । - पहिरो जोखीम क्षेत्रहरु पहिचान गरी तटबन्ध तथा वायो इन्जीनियरीङ गर्न सकीने । - भु-क्षय प्रभावित क्षेत्रहरुमा जैविक बाँध विस्तार गर्न सकिने ।	स्थानीय तहमा स्पष्ट नीति नियम, संयन्त्रर बजेट अभाव ।
४.५	जलवायु अनुकुलन	- तामाकोशी नदी किनारदेखी अग्ला शैलुङ डाँडासम्मको भूभाग रहेको कारण धेरै प्रकारको हावापानी रहेको	- पालिकामा नयाँ सडक निर्माण कार्य अझै निरन्तर चलि रहनु ।	- गह्रा सुधार गरी खेतीपाती, कम्पोष्ट र प्राङ्गारीक खेती गर्न सकिने ।	- रासायनिक मलको प्रयोगमा वृद्धि ।
४.७	प्रकोप नियन्त्रण	- पानीको पुराना मुलहरु हुनु ।	जोखीमको न्यूनीकरणको लागि पालिकाले योजना बनाएर कार्यान्वयन तर्फ नलाग्नु ।	जोखीम पुर्व तयारी योजना निर्माण गर्न सकिने ।	- प्रकोप बारे पुर्वतयारी तथा क्षतीको पुर्वानुमान गर्न नसक्नु
४.८	विपद व्यवस्थापन	- पालिकामा विपद व्यवस्थापन समिति गठन हुनु । - २ वटा एम्बुलेन्स संचालनमा रहनु ।	- विपदबारे पुर्वतयारी नहुनु ।	- सचेतना कार्यक्रम र सहयोगी संस्थाहरु वृद्धि भइरहेको ।	- विपदबारे समुदाय सचेत नहुनु - विपदपछिका आवश्यक सामग्री व्यवस्थापन गर्न कठिनाइ।

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्रहरु	सबलताहरु	कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतिहरु
४.५	अग्नि नियन्त्रण	- निजी, सामुदायिक तथा अन्य वनहरुमा पनि अग्नी रेखा तथा डडेलो नियन्त्रणको अभ्यासहरु नहुनु	- अग्नी नियन्त्रण तथा वारुण यन्त्रहरु संग सम्बन्धीत कार्य गर्ने संघ संस्था तथा परियोजनाहरु ल्याउन नसक्नु।	- पालिका क्षेत्रका धेरै जसो वनहरु सल्लाको हुनु। ।	- अग्नी रेखा तथा डडेलो नियन्त्रणको अभ्यासहरु नहुनु ।
५	न्याय, सुशासनतथा संस्थागतविकास				
५.१	जनशक्ति व्यवस्थापन	- मानव शंसाधन विकास र परिचालन	- आवश्यकता अनुसारका कार्मचारीहरु नभएका (१५ मध्य ८ मात्र उपलब्ध)	- कृषि, वन, पशु स्वास्थ्य, मानव स्वास्थ्य, सुचना प्रविधी, ईन्जीनियर तथा ओभरसियर जस्ता दक्ष जनशक्तिहरु पालिकामा उपलब्ध हुनु	- आवश्यकता अनुसार कर्मचारी भर्ना गर्न आर्थिक स्रोतको अभाव हुनु ।
५.२	कार्यालय व्यवस्थापन	पालिकाको आफ्नै भवन बनाउन सुरु भएको छ ।	- वडा कार्यालय तथा वडा स्तरीय सेवा केन्द्रहरुका लागि भवन नभएका - हाल भाडामा रहेको भवनमा प्रर्याप्त कोठा संख्या नहुनु ।	- कार्यालय विस्तारमा सहयोगी संस्थाहरु पाउन सकिने ।	कानुन विज्ञ- कर्मचारी अभाव
५.३	सेवाव्यवस्थापन	- जनतालाई सेवा प्रवाह गर्दा छिटो र छरितो ढंगको सेवा प्रवाह गर्ने गरीएको ।	- प्रर्याप्त कोठा संख्या अभावमा एउटै कोठाबाट धेरै फाँटको सेवा प्रवाह गर्नु पर्ने बाध्यता हुनु ।	- टाढाका बस्ती तथा वडाका जनतालाई सेवा पुग्ने गरी कम्तीमा वर्षमा २ वटा सेवासँग सम्बन्धीत शिविरहरु संचालन गरी सेवा प्रवाह गर्न सकिने	- वडाहरुबाट सेवा ग्राही पालिकाको कार्यालय सम्म आउन जानको लागि यातायातको पहुँच नहुनु ।
५.४	सूचना तथा प्रविधि विकास	- हाल पालिकाको आफ्नै वेवसाईट हुनु - करारमै भए पनि सुचना तथा प्रविधी अधिकृत व्यवस्थापन गरेर कामकाज संचालन गर्नु । - ईमेल, ईन्टरनेट लगायतको व्यवस्थापन हुनु ।	- पालिकाको तथ्यांक तथा जानकारीहरु प्रयाप्त संकलन तथा सार्वजनिक नहुनु ।	- पालिकाबाट भए गरीएको राम्रा कामहरुको प्रचार प्रसार र महत्वपुर्ण सिकाई तथा राम्रा अभ्यासहरु आदानप्रदान गर्न सकिने । - छिटो र भरपर्दो सुचना प्रवाह गर्न सकिने ।	- भरपर्दो ईन्टरनेट सेवा नहुनु । - विद्युत सेवा वेला वेलामा अवरुद्ध भई रहने ।
५.५	राजस्व	राजस्व संकलन तथा परिचालन सुधार	पालिका तथा सेवा केन्द्रका लागि	अन्तरनिकाय समन्वय क्षमता-राम्रो ।	सूचनाको पहुँचबाट टाढा-

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्रहरु	सबलताहरु	कमजोरीहरु	अवसरहरु	चुनौतिहरु
	परिचालन	भइरहेको ।	भवन नभएको ।		इन्टरनेट, फोन आदि ।
५.६	वित्तीय व्यवस्थापन	- वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त विप्रेषणमा दिनदिनै वृद्धि भईरहनु , हाल वैक तथा सहकारी जस्ता वित्तिय संस्थाहरुमा वृद्धि भईरहेको छ ।	- थोरै पुँजी तथा सानो लगानी क्षेत्रका सहकारी तथा वित्तीय संस्थाहरु अव्यवस्थीत रुपमा संचालन हुनु । - विप्रेषणको सदुपयोगको योजना नबन्नु	- विप्रेषणबाट उत्पादनमुलक क्षेत्रको लगानीमा वृद्धि गराउन सकिन्छ । - समान उद्देश्य भएका वित्तयि संस्थाहरुलाई समायोजन गर्न सकिन्छ	- सहकारीहरुको समायोजन गर्न कठिन हुन सक्छ । - स्वायत अधिकार लिएका लघु वित्त विकास बैक हरु धेरै हुनु ।
५.७	पारदर्शिता र जवाफदेहिता	- संस्थागत क्षमता विकास, तालिम, अभिमुखीकरण कानुन तथा न्याय (१५ व्टा कानुन नियमावली बनाइयो)	- योजनाहरुको सार्वजनिक सुनुवाई कम मात्रमा हुनु ।	- पारदर्शिताको विभिन्न गतीविधीहरु र सुशासनका औजारहरु प्रयोग गरेर नमुना पालिका बनाउने अवसर ।	- उपभोक्ता समितिमा निरक्षर तथा कम साक्षर व्यक्तीहरु भएको कारण आम्दानी खर्चको विवरण राख्न कठिनाइ हुनु ।
५.८	प्रशासकीय सुशासन	- विभिन्न स्थानीय ऐन कानुनहरु बनाइएको	- सुशासनका औजारहरु प्रयोग नहुनु ।	- क्षमता अभिवृद्धि सहयोगहरुको सम्भावना भएको ।	- पर्याप्त कर्मचारीको आपूर्तिमा समस्या ।
५.९	न्याय तथा सुरक्षा	- पालिकामा स्थानीय न्यायालयको स्थापना तथा व्यवस्थापन भएको ।	- न्यायालको लागि छुट्टै भवन तथा कोठाको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु ।	- नगर क्षेत्रका साना तथा सामान्य मुद्धाहरुलाई स्थानीय स्तरमा नै समाधान गर्न सकिने ।	- पर्याप्त प्राविधिक व्यवस्थापनको अभाव ।
५.१०	गैसस व्यवस्थापन	- सक्रिय संस्थाहरुको उपस्थिति हुनु, - सामुदायिक संस्थाहरु पर्याप्त हुनु ।	- एकद्वार प्रणालीको कमी ।	- अन्य क्षेत्रको लगानी भित्र्याउन सजिलो पर्दछ ।	- पालिकाको उद्देश्यसंग कार्यक्रम संयोजन गर्न समय लाग्ने ।
५.११	तहगत सम्बन्ध	माथिल्लो तहसम्म राम्रो सम्बन्ध भएको ।	सामुहकि कार्यदक्षताको कमी ।	सहयोग गर्न बहुनिकायहरुको चासो ।	स्थिर अवस्था नहुनु ।
५.१२	अन्तर सम्बन्ध	- लक्षित वर्ग, विषयगत समिति, विषयगत कार्यालयहरु रहेको छ ।	- विषयगत समिति कृयाशिल तर कार्यालय र समिति सम्बन्ध कमजोर ।	- दुवैको समन्वय हुन सकेमा विकासले फड्को मार्ने छ ।	- समन्वयकारी भूमिकाको अभाव।

२.३ विगतको समीक्षा र सिकाइहरुको उपयोग

शैलुङ गाउँपालिकाको मिति २०७४ असार २५ मा सम्पन्न प्रथम गाउँ सभाले लिएको लक्ष्य "सर्वत्र वैभव, सभ्यत र स्वाभिमान, जनजनको पौरख, समृद्ध शैलुङको निर्माण" लाई आत्मसात गर्दै आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को नीति, बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न रु. २९ करोड ३२ लाख ८२ हजार ६ सय १ पैसा ६० रकम विनियोजन गरेको छ । अनुमान गरिएको खर्च व्यहोर्ने श्रोतमध्ये आन्तरिक आयबाट रु. ३६ लाख १६ हजार ३ सय ४२, नेपाल सरकारको समानीकरण अनुदानबाट रु. १५ करोड ०९ लाख ४९ हजार, नेपाल सरकारबाट प्राप्त सशर्त अनुदान अन्तर्गत ८ करोड ९१ लाख ४९ हजार ५ सय ५६ रुपैया ४७ पैसा, राजश्व बाँडफाँड अनुदान अन्तर्गत नेपाल सरकार रु. ४ करोड ३७ लाख ३७ हजार ७ सय २३, र बैक मौज्दात रु. ५८ लाख २९ हजार ९ सय ८० पैसा १३ रहेको छ । समग्रमा गाउँपालिकाका नागरिकहरुको जीवनस्तर आधारभूत आवश्यक्ताहरुको परिपूर्तिमै संघर्षशील छ । करीब ५.२८ प्रतिशत घरधुरीहरु अति गरीबीकै अवस्थामा छन् । जीवन निर्वाहको मुख्य आधार कृषि तथा पशुपंक्षी पालन नै छ तर यस भेगमा यातायात, सिंचाई तथा दक्ष कामदारको अभावका कारण मुख्य पेशाले नै दैनिक निर्वाह धान्न पनि धौ धौ छ भने कृषि तथा पशुपालनले आधुनिकताको बाटो समाउन सकेको छैन । अधिकांश भूभाग पहाड भएकोले मकै, कोदो तथा आलुखेती प्रमुख छन् । धानखेती निकै कम छ । गाउँपालिकामा कुल क्षेत्रफलको ५४ प्रतिशत बनले ढाके तापनि यसले व्यवसायिक वनको रुप लिन सकेको छैन । आर्थिक रुपले सकृय जनसंख्यालाई आधारमान्दा अर्थतन्त्रका लागि सक्रिय मानिएको युवा पुस्ताको ठूलो संख्या आजका दिनमा गाउँबाहिर छ । गाउँभित्रै भएकाहरु पनि कृषि तथा पशुपालनजन्य पेशालाई दुःखिया पेशाको रुपमा लिइ यसप्रति विमुख छन् । यति हुँदाहुँदै पनि गाउँपालिकाको विकासको मूल स्रोत कृषि, पशु, वन, पर्यटन र जनशक्ति नै हुन् । यो गाउँपालिका ९०० देखि ३१४५ मी. सम्मको उँचाइमा फैलिएको हुँदा धेरै खाले हावापानी पाइने भएकोले यिनको बुद्धिमत्तापूर्ण परिचालनबाटै गाउँपालिकालाई समृद्धिको मूल बाटोमा पुर्‍याउन सकिने सम्भावनाहरु देखिन्छ । यसकारण यिनै तथ्य र स्रोतहरुलाई परिचालन गरी गाउँपालिकाको विकासमा अघि बढ्नु उचित बाटो देखिएकोले आवधिक योजनाले यिनै क्षेत्रहरुलाई परिचालन गर्ने नीति लिएको छ । यस अन्तर्गत कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रको आधुनिकीकरण र औद्योगिकरण, जल संरक्षण तथा भण्डारण, हरियाली प्रवर्द्धन पर्यटन विकास र युवाहरुलाई स्थानीय स्वरोजगार वृद्धि गर्ने परिकल्पना आवधिक योजनाले लिएको छ ।

अध्याय ३: सोच, लक्ष्य र प्राथमिकताहरु

यस अध्यायमा गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच, आवधिक लक्ष्य तथा उद्देश्य, प्रमुख क्षेत्रगत कार्यक्रम र गाउँपालिका विकासको मुख्य सम्भावनाहरुलाई मद्दत पुर्‍याउने प्रमुख कार्यक्रमहरु प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.१ दीर्घकालीन सोच

"सर्वत्र वैभव, सभ्यता र स्वाभीमान, जनजनको पौरख सम्मृद्ध शैलुङ्गको निर्माण" गाउँपालिका विकासको दीर्घकालीन सोच हुनेछ । यो सोच प्राप्तिका लागि दिगो र सन्तुलित आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय र शासन प्रणालीसहितको गाउँपालिका निर्माण हुनेछ ।

३.२ आवधिक लक्ष्य

क. आर्थिक विकास

- आर्थिक रुपमा सक्रिय ६४ प्रतिशत जनसंख्या (१९१३८) मध्ये कम्तीमा १० प्रतिशतलाई (सरदर २००० जना) प्रत्यक्ष संलग्न हुने स्थानीय रोजगार तथा स्वरोजगार सिर्जना गर्ने ।
- हाल गरीविको रेखामुनी रहेका घरधुरीलाई (दैनिक प्रतिव्यक्ति रु. १४० भन्दा कम) आर्थिक समृद्धि कार्यक्रमको माध्यमबाट ५०% घटाउने ।
- कृषि तथा पशुपालन व्यवसायलाई दिगो आर्थिक क्रियाकलापको रुपमा विकास गर्ने ।

ख. सामाजिक विकास

- "एक घर एक धारा" अभियान प्रारम्भ भई प्रत्येक घरमा ३ वर्ष भित्र स्वच्छ खानेपानीको सुविधा उपलब्ध गराउने ।
- "एक घर एक शौचालय" निर्माण कार्य अभियानको रुपमा सञ्चालन गर्ने ।
- जेष्ठ नागरिकहरुलाई कम्तिमा वर्षमा १ पटक निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने ।
- सामाजिक संस्थाहरुमा सबै वर्गको समानुपातीक सहभागीता सुनिश्चित गर्ने ।
- शिक्षा गुरुयोजना बनाइ लागु गर्ने ।

ग. पुर्वाधार विकास

- गाउँपालिकाको मुख्य सडकको रुपमा रहेको मुडे-मेलुङ सडक अन्तर्गत (मुडे-भैसे खण्ड) र बाघखोर - कालापानीसम्म सर्वयाम सञ्चालन गर्ने ।
- गाउँपालिका केन्द्रदेखि वडा केन्द्रसम्मका सबै सडकहरु सर्वयाम सञ्चालन गर्ने ।
- निजी आवास तथा सरकारी भवनहरु भुकम्प प्रतिरोधी किसिमले निर्माण भई भुकम्पबाट क्षति भएका निजी आवासहरुको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने ।
- सिंचाइयोग्य जमीनमा सिँचाइको पहुँच दोब्बरले वृद्धि गर्ने ।
- खानेपानीको व्यवस्थापन गुरुयोजना बनाइ लागु गर्ने ।

घ. वन तथा वातावरण

- वनले ढाकेको हालको कुल क्षेत्र ५४.१९ प्रतिशतबाट कम्तीमा ६० प्रतिशत पुर्‍याउने ।
- वन उद्यमशीलतामा आधारित रोजगारी सिर्जना भै कम्तीमा २०० जनाले रोजगारी पाउने ।
- कृषि, पशुपालन, वन, पूर्वाधार विकास, फोहोर व्यवस्थापन, उद्योग तथा खानी लगायतका कामहरुलाई वातावरण तथा जलवायु अनुकुलनमैत्री पद्धतिमा सञ्चालन गर्ने ।

ङ. सुशासन

- गाउँ कार्यपालिकासहित सबै वडा कार्यालयहरुको आफ्नै भवन सञ्चालन गर्ने ।
- गाउँ कार्यपालिकासहित सबै वडा कार्यालयहरुमा कर्मचारीहरुको पुर्ण दरबन्दी पुर्ति गर्ने ।
- आ.व. २०७४/०७५ को कुल आयको आन्तरिक राजश्व आम्दानी १.२ प्रतिशतबाट बृद्धि गरि कम्तीमा ५ प्रतिशत पुर्‍याउने ।
- सेवा तथा अवसरहरुमा न्युन पहुँच भएका वर्गलाई लाभहरुको वितरणमा सुनिश्चित गर्ने।
- कल्याणकारी तथा विकासमूलक कार्यक्रमको माध्यमबाट महिला, वालवालिका, अपांगता, ज्येष्ठ नागरिक, लोपोन्मुख तथा अल्पसंख्यक, अति विपन्न, विशेष जोखिममा रहेका लक्ष्यित वर्गको हितलाई सुनिश्चित गर्ने ।

३.३ आवधिक उद्देश्य

- स्थानीय स्रोतमा आधारित आर्थिक समृद्धिलाई विकासको मेरुदण्डको रुपमा स्थापित गर्ने ।
- सामाजिक सेवाको पहुँचलाई न्युनतम पनि राष्ट्रिय मापदण्डमा पुर्‍याउने ।
- हरेक विषयगत क्षेत्रको दीर्घकालीन र सन्तुलित विकासको ढाँचा निर्माण गरी लागु गर्ने ।
- गाउँपलिकाको समग्र विकासका लागि बलियो बहुपक्षीय साझेदारी विकास गर्ने ।
- गाउँपलिकाको नेतृत्व र कार्यप्रणालीलाई सक्षम, प्रभावकारी र पारदर्शी स्तरमा स्थापित गर्ने ।

३.४ रणनीति

- कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रलाई आर्थिक समृद्धिको मूल आधार बनाउने ।
- हरेक विषयगत क्षेत्रको योजनावद्ध विकासका लागि विषयगत समितिलाई सक्षम बनाउने ।
- विकासका प्रमुख सूचकहरुलाई केन्द्र, जिल्ला तथा पालिकाको तुलनात्मक स्थिति मापन गरी योजनाहरुलाई राष्ट्रिय मापदण्ड प्राप्तिमा केन्द्रित गर्ने ।
- आर्थिक समृद्धिका लागि एकीकृत वित्तीय लगानीको संरचना विकास गर्ने ।
- जनउत्तरदायी र सक्षम सरकारका लागि जनता र सरकारबीचको सूचना, सम्बन्ध र सहकार्यलाई बलियो बनाउने ।

३.५ कार्यनीति

- हरेक सम्भाव्य बस्तीहरुलाई पकेट क्षेत्रको रुपमा संगठित र विकास गर्ने ।
- विषयगत समितिका पदाधिकारी, विभागीय कर्मचारी, स्थानीय समुदाय, सेवाप्रदायकहरु र नियमित बजेटलाई आवधिक लक्ष्यअनुसारको कार्ययोजना बनाइ परिचालन गर्ने ।
- विकास अभियानका लागि बैंक, सहकारी, सरकारी, निजीक्षेत्र, सामुदायिक कोषहरु (गरीबी निवारण कोष, गरीबसंग विश्वेश्वर आदि) र समुदायको व्यक्तिगत लगानीको ढाँचा विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- समग्र विकास योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन,अनुगमन र मूल्यांकनका लागि गाउँपलिका, लाभग्राही समुदाय, नागरिक समाज, मिडिया र विषयविज्ञसहितको विशेष नागरिक संयन्त्र बनाइ परिचालन गर्ने ।
- अन्तरवडा कार्यमूल्यांकन तथा प्रगतिलाई बजेट विनियोजनमा प्राथमिकताको आधार बनाउने ।

३.६ क्षेत्रगत विकासको मार्गचित्र, प्रमुख प्राथमिक कार्यक्रमहरु

गाउँपालिकाको आवधीक योजनाको मुख्य लक्ष्य गरीबी निवारण हुने र सो को मुख्य योगदानक्षेत्र पूर्वाधार तथा जलस्रोत सेवासहितको कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय हुनेछ । सञ्चालन भएका र सम्भाव्यता रहेका वडाभेला तथा विषयगत छलफलबाट पहिचान भइ आएका निम्न कार्यक्रमहरु नै गाउँपालिकाले सहयोग तथा सञ्चालन गर्ने विषयगत क्षेत्रका कार्यक्रमहरु हुनेछन् । कार्यक्रमहरुको सूची तालिका ४ मा राखिएको छ ।

तालिका ३: गाउँपालिकाको प्रमुख प्राथमिक कार्यक्रमहरु

क्र.स.	विषयगत क्षेत्रका सूचकहरु	प्रस्ताविक वडाहरु	जम्मा वडा
१	**आर्थिक विकास**		
१.१	**कृषि**		
१.१.१	व्यवसासष्कि अलैची खेती	१ देखि ७ सम्म	७
१.१.२	व्यवसायिक तरकारी खेती	१,२,३,५,६,७,८	७
१.१.३	आलु चिस्यान केन्द्र	१,२,३,६,७,८	६
१.१.४	कृषि उपज संकलन केन्द्र	१,२,३,५,६,७,८	७
१.२	**पशुपालन**		
१.२.१	कुखुरा पालन	१,२,४,५,६,७	६
१.२.२	बाख्रा पालन	१,२,४,५,६,७,८	७
१.२.३	दुध संकलन केन्द्र	२,३,४,५,६,७	६
१.२.४	पशुको नश्ल सुधार	२,३,४,७	४
१.३.	**पर्यटन**		
१.३.१	शैलुङ पर्यटन प्रवर्द्धन (किरातेश्वर महादेव तथा महाचैतन्य वौद्धविहारका लागि बुद्ध मूर्ति स्थापना)	अन्तरपालिका स्तरिय	गौरव योजना
१.३.२	प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण र प्रचार प्रसार	३,४,७,८	४
१.४	**उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति**		
१.४.१	नेपाली हातेकागज तयार	१,२,३	३
१.४.२	थाङ्का पेन्टिङ तालिम	१,२,७	३
१.४.३	आलु चिप्स उद्योग	२,३,४,६	४
१.४.४	खरी खानी व्यवसायको विस्तार कार्यक्रम	४,६,८	३
१.५	**सहकारी तथा वित्त व्यवस्थापन**		
१.५.१	बहुउद्देश्यिय कृषि फर्म संचालन कार्यक्रम	१,२	२
१.५.२	ईमेल ईन्टरनेटको विस्तार कार्यक्रम	१ देखि ८	८
१.५.३	बैंक संचालन	१,,२,५,७	४
१.६	**संरक्षित क्षेत्र व्यवस्थापन**		
१.६.१	शैलुङ पर्यटन क्षेत्र संरक्षण व्यवस्थापन	सबै	८
१.७	**भूमि व्यवस्थापन**		
१.७.१	जग्गाको व्यवसायिक वर्गीकरण गर्ने	सबै	८
१.८	**खानी व्यवस्थापन**		
१.८.१	अध्ययन अनुसन्धान र खोजी कार्यको विस्तार	१,२,४	३

क्र.स.	विषयगत क्षेत्रका सूचकहरु	प्रस्ताविक वडाहरु	जम्मा वडा
१.८.२	ढुङ्गाखानी व्यवस्थापन कार्यक्रम	१,२	२
१.९	**श्रम तथा रोजगारी**		
१.९.१	युवा उत्पादन स्वरोजगार कार्यक्रम (कृषी तथा लघु उद्यम)		गौरव योजना
२	**सामाजिक विकास**		
२.१	**शिक्षा**		
२.१.१	विद्यालय भवन निर्माण	१,२,३,४,५,६,७	७
२.१.२	विद्यालय खानेपानी सेवा विस्तार कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.१.३	कम्प्युटर ल्यावको विकास	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.१.४	ईमेल ईन्टरनेटको सेवा विस्तार	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.१.५	विद्यालय तारबार कार्यक्रम	२,३,४,५,६,७,८	७
२.२	**स्वास्थ्य**		
२.२.१	गर्भवती सेवा कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.२.२	एम्बुलेन्स सेवा	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.२.३	सर्वसुलभ खोप	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.२.४	स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.३	**खानेपानी**		
२.३.१	पानीको मुहान खोज र संरक्षण कार्यक्रम	१,२,३,५,७	५
२.३.२	खानेपानी योजनाको थप सेवा विस्तार	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.३.३	साविक योजना मर्मत संभार	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.४	**सरसफाई**		
२.४.१	घरधुरी स्तरमा स्थायी चर्पी निर्माण		
२.४.२	सार्वजनीक स्थानमा चर्पी निर्माण		
२.५	**संस्कृति प्रवर्द्धन**		
२.५.१	गाउँपालिका भित्रका सम्पुर्ण गुम्वा, स्तुपा, मन्दिरहरुको मर्मत संभार कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.५.२	भाषा तथा भेषभुषाको संरक्षण कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.५.३	वाजागाजा संरक्षण कार्यक्रम	१,४,६,८	४
२.६	**सञ्चार तथा प्रविधि सेवा**		
२.६.१	नेपाल टेलीकमको टावर निर्माण	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.६.२	ईन्टरनेट सेवाको विस्तार कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८

क्र.स.	विषयगत क्षेत्रका सूचकहरु	प्रस्ताविक वडाहरु	जम्मा वडा
२.७	**खेलकुद**		
२.७.१	वडास्तरिय खेल मैदान निर्माण कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.७.२	विभिन्न खेल प्रतियोगिता आयोजना (फटबल, भलिबल)	१,२,३,४,५,६,७,८	८
२.८	**लक्ष्यितवर्ग कार्यक्रम**		
२.८.१	बालबालिका : बालकल्ब व्यवस्थापन	सबै	८
२.८.१	महिलाः आर्थिक शसक्तिकरण अभियान	सबै	८
२.८.२	जेष्ठ नागरिकः संरक्षण तथा हेरचाहकेन्द्र स्थापना	सबै	८
२.८.३	अपाङ्गताः अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको समस्या सुनुवाई तथा सिकाई केन्द्र	३	१
२.८.४	अति गरिवीः आर्थिक शसक्तिकरण कार्यक्रम	सबै	८
२.८.५	बेसाहाराः पुरर्स्थापना तथा उद्धार केन्द्र स्थापना	३	१
२.८.६	घातक रोगीः हेरचाह तथा रिफरल सेवा	३	१
२.९	**जनसंख्या व्यवस्थापन**		
२.९.१	एकीकृत परिवार व्यवस्थापन शिक्षा	सबै	८
२.१०	**बसाई सराई व्यवस्थापन**		
२.१०.१	सुरक्षित आवास कार्यक्रम	सबै	८
३	**पूर्वाधार विकास**		
३.१	**सडक तथा पुल**		
३.१.१	वडा भित्रका सबै सडकहरुको स्तनोत्तरी कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८
३.१.२	गाउँपालिका केन्द्रदेखि १–८ वडा जोड्ने सडक	१,२,३,४,५,६,७,८	८
३.१.३	गाउँपालिका केन्द्रदेखि सबै वडा जोड्ने चक्रपथ निर्माण	१,२,३,४,५,६,७,८	८
३.१.४	कृषि सडकको विस्तार	१,२,३,४,५,६,७,८	८
३.१.५	मुडे कालापानी सडक विस्तार र मर्मत कार्य (गौरव योजना)		सबै
३.२	**भवन, बस्ती तथा शहरी विकास र पुननिर्माण**		
३.२.१	वडा कार्यालय भवन निर्माण	१,३,४,५,६,७,८	७
३.२.२	सायुदायिक भवन निर्माण कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८
३.२.३	शहरी विकास कार्यक्रम	३	१
३.३.	**सिँचाइ**		
३.३.१	सबै वडामा संचालन भैरहेका सिंचाई योजनाहरु सम्पन्न गर्ने	१,२,३,४,५,६,७,८	८
३.३.२	सिंचाई सुविधा आवश्यक क्षेत्रमा थप योजना निर्माण	१,२,३,४,५,६,७,८	८
३.४	**विद्युत तथा उर्जा**		

क्र.स.	विषयगत क्षेत्रका सूचकहरु	प्रस्ताविक वडाहरु	जम्मा वडा
३.४.१	ट्रान्सफर्मर क्षमाता विकास	१,२,३,४,६,८	६
३.५	**यातायात**		
३.५.१	सबै वडामा सर्वयाम यातायात सञ्चालन	सबै	८
४	**वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन**		
४.१	**वनतथा भू संरक्षण**		
४.१.१	अग्नी रेखा निर्माण	१,२,३,४,५,६,७,८	८
४.१.२	सामुदायिक वन आय आर्जनका कार्यक्रम संचालन	१,२,३,४,५,६,७,८	८
४.१.३	वन सचेतना कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८
४.१.४	वृक्षारोपण कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८
४.१.५	वैज्ञानीक वन व्यवस्थापन	१,२,३,४,५,६,७,८	८
४.२	**जैविक विविधता संरक्षण**		
४.२.१	जैविक विविधता विशेष क्षेत्र	१,२,३,८	४
४.३	**जलाधार संरक्षण**		
४.३.१	पानीको मुहान संरक्षण	१,२,३,४,५,६,७,८	८
४.३.२	पोखरी संरक्षण तथा विस्तार	सबै	८
४.३.३	वृक्षारोपण	सबै	८
४.५	**जलवायु अनुकुलन**		
४.५.१	जलवायु अनुकुलन सम्बन्धि दिर्घकालिन योजनाहरु निर्माण	पालिकास्तरीय	८
४.६	**फोहोरमैला व्यवस्थापन**		
४.६.१	ल्यण्डफिल साइट व्यवस्थापन	३	१
४.६.२	सार्वजनिक क्षेत्रमा फोहरमैला संकलन तथा व्यवस्थापन योजना	सबै	८
४.७	**प्रकोप नियन्त्रण**		
४.७.१	जोखिम व्यवस्थापन गुरुयोजना निर्माण र कार्यान्वयन	पालिकास्तरीय	८
४.८	**विपद व्यवस्थापन**		
४.८.१	सचेतना कार्यक्रम	१,२,३,४,५,६,७,८	८
४.८.२	प्रविधीको विकास र प्रयोग	१,२,५	३
४.८.३	पुर्वाधार व्यवस्थापन	१,२,३,४,५,६,७,८	८
४.८.४	वस्ती संरक्षण (तारजाली)	१,२,३,४,५,६,७,८	८
४.९	**अग्नि नियन्त्रण**		
४.९.१	गाउँपालिकाभित्रका कार्यालयहरुमा अग्नी नियन्त्रक व्यवस्थापन	सबै	८
४.९.२	वस्ती र जंगलबिच अग्नी रेखा निर्माण	सबै	८

क्र.स.	विषयगत क्षेत्रका सूचकहरु	प्रस्ताविक वडाहरु	जम्मा वडा
५	**न्याय, सुशासन तथा संस्थागत विकास**		
५.१	**कार्यालय व्यवस्थापन**		
५.१.१	गाउँ कार्यपालिका कार्यलय निर्माण	३	१
५.१.२	वडा कार्यालय निर्माण	सबै	८
५.१.३	विषयगत कार्यालय निर्माण	पालिकास्तरीय	३
५.२	**कर्मचारी व्यवस्थापन**		
५.२.१	गाउँ कार्यपालिका कर्मचारी व्यवस्थापन	पालिकास्तरीय	-
५.२.२	वडा कार्यपालिका कर्मचारी व्यवस्थापन	सबै	८
५.२.३	विषयगत कार्यालयका कर्मचारी व्यवस्थापन	सबै	८
५.३	**सेवा व्यवस्थापन**		
५.३.१	सेवा व्यवस्थापन सम्बन्धि योजना तथा कार्यविधी निर्माण	पालिकास्तरीय	-
५.३.२	सेवा सन्तुष्ठि मापन	पालिकास्तरीय	-
५.४	**सूचना तथा प्रविधि विकास**		
५.४.१	गाउँकार्यपालिकामा आ.इ.सी.टी. विस्तार तथा व्यवस्थापन	पालिकास्तरीय	-
५.४.२	वडा कार्यलयमा आ.इ.सी.टी. विस्तार तथा व्यवस्थापन		
५.५	**राजस्व परिचालन**		
५.५.१	राजस्व परिचालन विस्तृत योजना तयारी र कार्यान्वयन	पालिकास्तरीय	-
५.६	**वित्तीय व्यवस्थापन**		
५.६.१	वित्तिय व्यवस्थापन विस्तृत योजना तयारी र कार्यान्वयन	पालिकास्तरीय	-
५.७	**पारदर्शिता र जवाबदेहिता**		
५.७.१	सार्वजनीक सुनुवाई	पालिकास्तरीय	-
५.७.२	सामाजिक परिक्षण	पालिकास्तरीय	-
५.७.३	सार्वजनिक परिक्षण	पालिकास्तरीय	-
५.८	**न्याय तथा सुरक्षा**		
५.८.१	न्यायीक समितिको क्षमता विकास	पालिकास्तरीय	-
५.८.२	न्यायिक सचेतना तथा सहायता कार्यक्रम	पालिकास्तरीय	-

३.७ गाउँपालिकाका आवधिक गौरव आयोजनाहरु

गाउँपालिकाका आवधिक गौरव आयोजनाहरु निम्नअनुसार हुनेछन्:

तालिका ४: शैलुङ गाउँपालिकाको गौरव योजनाहरु

क्र.सं.	योजनाको नाम	योजनास्थल	योजना अवधि	
			शुरु वर्ष	सम्पन्न वर्ष
१	मुडे कालापानी सडक	शैलुङ ३,६	२०७५	२०७९
२	युवा उत्पादन स्वरोजगार कार्यक्रम (कृषि तथा लघु उद्यम)	शैलुङ १–८	२०७५	२०७७
३.	शैलुङ पर्यटन प्रवर्द्धन (किरातेश्वर महादेव तथा महाचैतन्य वौद्धविहारका लागि बुद्ध मूर्ति स्थापना)	शैलुङ ८	२०७४	२०७९
४.	गाउँपालिका भवन निर्माण	शैलुङ गाउँपालिका	२०७५	२०७७
५.	गाउँपालिका केन्द्रदेखि १–८ वडा जोड्ने सडक	शैलुङ १–८	२०७४	२०७९
६.	गाउँपालिका केन्द्रदेखि सबै वडा जोड्ने चक्रपथ निर्माण	शैलुङ १–८	२०७४	२०७९

३.८ योजनाको प्राथमिकता

आवधिक योजनाका लागि ५ वटा मुख्य विषयगत क्षेत्रका ४६ वटा उपक्षेत्रहरु रहेका छन् र ती अन्तर्गत ११२ वटा कार्यक्रमहरु समावेश गरिएका छन् । सर्वप्रथम आवधिक योजनाका ५ मुख्य क्षेत्रहरुलाई प्राथमिकीकरण गरिएको छ । यसपछि मुख्यक्षेत्र अन्तर्गतका उपक्षेत्रहरुलाई क्रमवद्धताको आधारमा प्राथमिकता गरिएको छ र हरेक उपक्षेत्रका कार्यक्रमहरुलाई पुन क्रमवद्धताको आधारमा प्राथमिकता नम्बर राखिएको छ । समग्र कार्यक्रमहरुलाई बजेट प्राथमिकता निर्धारण गर्न सजिलो बनाउने गरी पहिलो,दोस्रो र तेस्रो तहमा प्राथमिकता निर्धारण गरिएको छ । प्राथमिकता विरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ५: विषयगत योजनाहरुको प्राथमिकता

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्रा.नं.	प्राथकिता समुह		
			१	२	३
१	**आर्थिक विकास**	१			
१.१	**कृषि विकास**	१			
१.१.१	व्यवसायिक तरकारीबाली	१			
१.१.२	व्यवसायिक मसलाबाली	२			
१.१.३	व्यवसायिक फलफूल खेती	३			
१.१.४	व्यवसायिक अन्नबाली	४			
१.१.५	कृषि प्रविधि विस्तार	५			

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्रा.नं.	प्राथकिता समुह		
			१	२	३
१.१.६	कृषि संस्थागत विकास	६			
१.१.७	वीमा कार्यक्रम	७			
१.१.८	खाद्य सुरक्षा कार्यक्रम	८			
१.१.९	क्षमता विकास कार्यक्रम	९			
१.२	**पशुपंक्षी विकास**	**२**			
१.२.१	व्यवसायिक गाई, भैंसीपालन	१			
१.२.२	व्यवसायिक भेडा, बाख्रापालन	३			
१.२.३	व्यवसायिक बंगुरपालन	५			
१.२.४	व्यवसायिक कुखुरा, हाँसपालन	४			
१.२.५	व्यवसायिक माछापालन	१०			
१.२.६	व्यवसायिक मौरीपालन	९			
१.२.७	पशुपंक्षी आहारा विकास	२			
१.२.८	पशुपंक्षी स्वास्थ्य केन्द्र	६			
१.२.९	क्षमता विकास	७			
१.२.१०	संस्थागत विकास	८			
१.३	**पर्यटन विकास**	**३**			
१.३.१	शैलुङ पर्यटन विकास	१			
१.३.२	वडास्तरीय पर्यटन प्रवर्द्धन	२			
१.४.	**उद्योग तथा वाणिज्य**	**७**			
१.४.१	घरेलु उद्योग प्रवर्द्धन	१			
१.४.२	साना उद्योग प्रवर्द्धन	२			
१.४.३	ठूला उद्योग प्रवर्द्धन	६			
१.४.४	आपूर्ति व्यवस्थापन तथा गुणस्तर नियन्त्रण	४			
१.४.५	संस्थागत विकास	५			
१.४.६	उद्यमशीलता क्षमता विकास	३			
१.५	**सहकारी तथा वित्त**	**६**			
१.५.१	संस्थागत विकास	२			
१.५.२	उद्यम प्रवर्द्धन	१			
१.६	**रोजगारी प्रवर्द्धन**	**४**			
१.६.१	सूचना केन्द्र व्यवस्थापन	२			
१.६.२	सिर्जनात्मक कार्यक्रम	१			
१.७	**भूमि व्यवस्थापन**	**५**			
१.७.१	नीति, नियम, मापदण्ड, अभिलेख व्यवस्थापन	१			
१.७.२	जग्गा विकास, वर्गीकरण तथा व्यवस्थापन	२			
१.८	**खानी व्यवस्थापन**	**८**			

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्रा.नं.	प्राथकिता समुह		
			१	२	३
१.८.१	सम्भाव्यता अध्ययन	१			
१.८.२	खानी संरक्षण तथा सञ्चालन	२			
२	**सामाजिक विकास**	**२**			
२.१	**शिक्षा**	**१**			
२.१.१	पूर्वाधार विकास	२			
२.१.२	शिक्षक व्यवस्थापन	१			
२.१.३	गुणस्तर अभिवृद्धि	३			
२.१.४	शैक्षिक प्रोत्साहन	७			
२.१.५	विद्यालय स्तरवृद्धि	६			
२.१.६	शिक्षण सिकाइ तथा प्रविधि विस्तार	४			
२.१.७	सामुदायिक तथा निरन्तर शिक्षा	११			
२.१.८	अध्ययन अनुसन्धान	१०			
२.१.९	सिर्जनात्मक अभियान	९			
२.१.१०	प्राविधिक शिक्षा	५			
२.१.११	परीक्षा तथा प्रशासनिक व्यवस्थापन	८			
२.२	**स्वास्थ्य**	२			
२.२.१	पूर्वाधार विकास तथा कार्यालय व्यवस्थापन	३			
२.२.२	कर्मचारी व्यवस्थापन	१			
२.२.३	स्वास्थ्य सेवा विस्तार	२			
२.२.४	अस्पताल विकास	४			
२.२.५	संस्थागत विकास	८			
२.२.६	क्षमता विकास	६			
२.२.७	सरसफाई तथा स्वच्छता कार्यक्रम	५			
२.२.८	सचेतना कार्यक्रम	७			
२.२.९	वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवा प्रवर्द्धन	९			
२.३	**खानेपानी तथा सरसफाई**	**३**			
२.३.१	खानेपानी सेवा विस्तार	१			
२.३.२	सरसफाइ प्रवर्द्धन	३			
२.३.३	पानीको स्रोत संरक्षण	२			
२.३.४	संस्थागत विकास	४			
२.४	**संस्कृति प्रवर्द्धन**	**५**			
२.४.१	सम्पदा संरक्षण तथा पूर्वाधार विकास	१			
२.४.२	भाषा,साहित्य,संगीत, संस्कृति प्रवर्द्धन	३			
२.४.३	चित्रकला, मूर्तिकला प्रवर्द्धन	४			
२.४.४	सांस्कृतिक जागरण अभियान	५			

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्रा.नं.	प्राथकिता समुह		
			१	२	३
२.४.५	उद्यान तथा स्मारक	२			
२.५	**सञ्चार**	**६**			
२.५.१	पूर्वाधार विकास	१			
२.५.२	सूचना तथा प्रविधि विस्तार	२			
२.५.३	आमसञ्चार प्रवर्द्धन	३			
२.६	**लक्षियत वर्ग कार्यक्रम/लैससास**	**४**			
२.६.१	बालबालिका लक्षित कार्यक्रम	१			
२.६.२	महिला लक्षित कार्यक्रम	२			
२.६.३	ज्येष्ठ नागरिक लक्षित कार्यक्रम	४			
२.६.४	अपांगता लक्षित कार्यक्रम	३			
२.६.५	एकल महिला तथा पुरुष लक्षित कार्यक्रम	५			
२.६.६	असहाय, असक्त, संरक्षकविहीन लक्षित कार्यक्रम	८			
२.६.७	दलित लक्षित कार्यक्रम	६			
२.६.८	जनजाति लक्षित कार्यक्रम	७			
२.६.९	अल्पसंख्यक लक्षित कार्यक्रम	१०			
२.६.१०	युवा लक्षित कार्यक्रम	९			
२.६.११	पूर्वाधार विकास	११			
२.७	**खेलकुद**	**७**			
२.७.१	पूर्वाधार विकास	१			
२.७.२	खेलकुद पवर्द्धन	२			
३	**पूर्वाधार विकास**	**३**			
३.१	सडक तथा पुल	१			
३.१.१.	पालिका स्तरीय सडक स्तरोन्नति				
३.१.२	वडा स्तरीय सडक नयाँ तथा स्तरोन्नति				
३.१.२	मोटरेबल पुल				
३.२	गोरेटो,घोडेटो बाटो व्यवस्थापन	६			
३.३	विद्युतीकरण (कालो तार व्यवस्थापन, ट्रान्समिटर आदि)	५			
३.४	भवन निर्माण	२			
३.४.१	पालिका भवन निर्माण				
३.४.२	वडा कार्यालय भवन निर्माण तथा मर्मत				
३.४.३	स्वास्थ चौकी भवन निर्माण				
३.४.४	अन्य भवन निर्माण				
३.५	वस्ती विकास	३			
३.६	शहरी विकास	३			
३.७	जलविद्युत विकास	७			

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्रा.नं.	प्राथकिता समुह		
			१	२	३
३.८	सिँचाइ	४			
३.९	सार्वजनिक निर्माण	६			
४	**वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन**	**४**			
४.१.	**वन विकास**	**१**			
४.१.१	सामुदायिक वन	१			
४.१.२	कवुलियती वन	२			
४.१.३	निजी वन	३			
४.१.४	धार्मिक वन	४			
४.१.५	संरक्षित वन	५			
४.२	वनजन्य उद्यम प्रवर्द्धन	२			
४.३	जैविक विविधता तथा वन्यजन्तु संरक्षण	८			
४.४	तटबन्ध, भू तथा जलाधार संरक्षण	३			
४.५	जलवायु अनुकुलन प्रवर्द्धन	७			
४.६	जोखिम तथा प्रकोप न्युनीकरण	४			
४.७	विपद व्यवस्थापन (रोकथाम)	६			
४.८	फोहोर मैला व्यवस्थापन	५			
५	**संस्थागत विकास तथा सुशासन**	**५**			
५.१	गाउँपालिका कार्यालय भवन निर्माण	१			
५.२	गाउँपालिका कार्यालय व्यवस्थापन	३			
५.३	कर्मचारी व्यवस्थापन	२			
५.४	योजना, अनुगमन, मूल्यांकन, नीति नियम तथा अभिलेख प्रणाली	४			
५.५	नियमित बैठक, सभा तथा कार्यशाला	७			
५.६	कर्मचारी क्षमता विकास	५			
५.७	जनप्रतिनिधि क्षमता विकास	६			
५.८	सवारी साधन	९			
५.९	औजार तथा मेसिनरी	११			
५.१०	न्याय तथा मेलमिलाप	८			
५.११	शान्ति सुरक्षा व्यवस्थापन	१२			
५.१२	प्रकाशन तथा प्रचार प्रसार	१३			
५.१३	अनुसन्धान तथा परामर्श सेवा	१४			
५.१४	जवाबदेहिता र पारदर्शिता	१०			

अध्याय ४: क्षेत्रगत योजनाहरु

४.१ क्षेत्रगत सोच तथा रणनीतिहरु

यस अध्यायमा गाउँपालिकाको कार्यक्षेत्रभित्र पर्ने क्षेत्रगत योजनाका सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, आवधिक नतीजा र कार्यक्रमका क्षेत्रहरु समावेश गरिएको छ ।

क. आर्थिक विकास

तालिका ६: आर्थिक विकासको सोच तथा रणनीतिहरु

१. कृषि		
१	सोच	- खाद्य आत्मनिर्भरतासहित बाह्य निकासीमा वृद्धि हुनेछ ।
२	प्रमुख लक्ष्य	- कुल कृषकमध्ये व्यवसायिक कृषि गर्ने कृषकहरुको संख्या कम्तीमा १० प्रतिशत पुग्नेछ । - प्रमुख खाद्यान्नबाली मकै, कोदो, गहुँ, धानमा आत्मनिर्भरतामा वृद्धि भएको हुनेछ । - आलु तथा अन्य तरकारी बालीको नियमित निकासीमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
३	उद्देश्य	- कृषि समूह तथा सहकारीहरु प्रवर्द्धन गर्ने । - भू उपयोगको आधारमा स्थानीय योजना निर्माण गर्ने । - कृषि क्षेत्रको लगानीमा अनुदान वृद्धि गर्ने । - कृषि गुरुयोजना बनाइ लागु गर्ने ।
४	रणनीति तथा कार्यनीति	- कृषि व्यवसायीकरणका लागि सं २०७५-२०५० सम्मको कृषि विकास रणनीति तयार गर्ने - किसानहरुलाई फर्म तथा समुह दर्तामार्फत संगठित गरी परिचालन गर्ने । - उन्नत प्रजातिको विकासका साथै स्थानीय प्रजाति संरक्षण र जैविक खेती प्रवर्द्धन गर्ने । - कृषि र पशु उद्यममा अनुदान र क्षमता विकास लगायतका सेवासहित युवा परिचालन गर्ने । - बाली तथा पशुधन सुरक्षाका लागि वीमा नीति लागु गर्ने । - हरेक उत्पादनको पकेटक्षेत्र विस्तार गरी कार्यान्वयन गर्ने । सूचना, सञ्चार, साझेदारी, अनुसन्धान, प्रविधिमैत्री बनाइ कृषि उद्यमलाई आधुनिकीकरण गर्ने । - गाउँपालिकामा विउ वैंक, गोदाम घर तथा सेवा केन्द्र सञ्चालन गर्ने ।
५	आवधिक नतीजा	- कृषिमा आश्रीत कुल घरधुरीमध्ये कम्तीमा २० प्रतिशत संगठित तथा व्यवसायिक कृषिमा आबद्ध हुनेछन् । - प्रति हेक्टर उत्पादकत्व दर कम्तीमा १० प्रतिशतले वृद्धि हुनेछ । - कृषिमा आश्रीत खाद्य आत्मनिर्भरताको दर कम्तीमा २५ प्रतिशत वृद्धि हुनेछ ।
६	कार्यक्रम	- व्यवसायिक आलु तथा तरकारीबाली - व्यवसायिक मसलाबाली - व्यवसायिक अन्नबाली - आलु चिस्यान केन्द्र - कृषि प्रविधि विस्तार - कृषि उपज संकलन केन्द्र - वीमा कार्यक्रम

		- खाद्य सुरक्षा कार्यक्रम - क्षमता विकास कार्यक्रम
२. पशुपालन		
१	**सोच**	पशुपंक्षीजन्य उत्पादनमा (मासु, अण्डा र दुग्ध) आत्मनिर्भर गाउँपालिका बनाउने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	कुल पशुपालकमध्ये व्यवसायिक पशुपालन गर्ने किसान संख्या कम्तीमा ५ प्रतिशत पुग्नेछ ।
३	**उद्देश्यः**	- पशुपन्छी पालनलाई प्रविधियुक्त, परिणाममुखी, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाई पशुपन्छीजन्य पदार्थको आयात घटाउँदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने । - पशुपन्छी पालनलाई महिला, युवा तथा सबै आर्थिक, भौगोलिक र सामाजिक वर्गको स्वरोजगारको माध्यमका रूपमा विकसित गर्दै आयआर्जनको दिगो स्रोतको रूपमा विकास गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीतिः**	- पशु गोठ तथा थला सुधार गर्न निश्चित प्रतिशत अनुदान तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने । - पशुजन्य रोग नियंत्रण अभियानलाई उल्लेख्य न्युनीकरण गर्ने जनशक्ति र सेवाहरु वृद्धि गर्ने । - दुग्ध तथा मासु उत्पादन व्यवसाय दीगो र व्यवसायिक रुपमा अगाडि वढाउन सरकारी कार्यविधिलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- पशुपालनमा आश्रित कुल घरधुरीमध्ये कम्तीमा २० प्रतिशत संगठित तथा व्यवसायिक पशुपालनमा आबद्ध हुनेछन् । - हालको पशुपंक्षीजन्य आम्दानीलाई कम्तीमा २५ प्रतिशत वृद्धि गर्ने । - १ वडा १ कृषि तथा पशु प्राविधिक विकास गर्ने । - मासु तथा दुग्ध उत्पादन पकेट क्षेत्रहरुको पहिचान र विकास गर्ने । - कम्तीमा १ वटा नश्ल सुधार केन्द्र स्थापना गर्ने ।
६	**कार्यक्रम**	- व्यवसायिक पशुपालन - व्यवसायिक पंक्षीपालन - व्यवसायिक माछापालन - पशुपंक्षी आहारा विकास - पशुपंक्षी स्वास्थ्य केन्द्र - क्षमता विकास
३. पर्यटन		
१	**सोच**	निजी क्षेत्रको साझेदारीमा पर्यटन क्षेत्रको विकासमार्फत आर्थिक वृद्धि र रोजगारीका अवसर अभिवृद्धि गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	- शैलुङलाई कम्तीमा प्रदेशस्तरीय पर्यटन केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने । - एयतबतयँक्ष्त एँबक्र, क्ष्लमगकतचथ, त्यगचष्क्र० को रुपमा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने । - शैलुङलाई प्राकृतिक, सांस्कृतिक तथा कृषि पर्यटन केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	- देशलाई आकर्षक तथा थप सुरक्षित गन्तव्यको रूपमा विकास गर्दै पर्यटन आगमनमा उल्लेखनीय वृद्धि गरी जनताको आयस्तरमा वृद्धि गर्ने । - पर्यटकीय गन्तव्य स्थल तथा उपजमा विविधीकरण र विकास गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- पर्यटनबाट रोजगारी र आयआर्जन बनाउन मनोरञ्जन प्रकृतिका पुरातात्विक, ऐतिहासिक, धार्मिक र साहसिक पर्यटनको पुर्वाधार निर्माण, वजार प्रवर्द्धन र सेवा सुविधाको विस्तार गर्ने । - शैलुङक्षेत्रमा सम्भाव्यता अध्ययन गरी पदमार्गको रुपमा विकास गर्ने । - पर्यटकीय स्थलको वारेमा जानकारी दिने सुचना वोर्ड राख्ने, सुरक्षित यातायात सुविधा

		र आवास सुविधा व्यवस्था गर्ने ।
५	**नतीजा**	शैलुङ पर्यटन गुरुयोजना निर्माण भइ कार्यान्वयन हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- गाउँपालिका स्तरिय पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम - वडास्तरीय पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम
४. उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति		
१	**सोच**	कृषि, पशु तथा वनमा आधारित उद्योग वृद्धि गरी आर्थिक रूपान्तरण गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	घरेलु तथा साना उद्योग विस्तार गरी स्थानीय रोजगारी विकास गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	- घरेलु तथा साना उद्योग विस्तारमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने । - स्थानीय उद्योग विकासमा सरकारी, सहकारी तथा संघ संस्थाको साझेदारी विस्तार गर्ने
४	**रणनीति तथा कार्यनीतिः**	- लघु घरेलु तथा साना उद्योगहरुको प्रवर्द्धन गर्ने । - स्थानीय उत्पादन अभिवृद्धि योजनामा लगानी बढाउने । - स्थानीय उद्यमीहरुलाई संगठित र व्यवसायिक बनाउन मद्दत गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- स्थानीय हरेक वडामा कम्तीमा १ वटा सामुहिक लघु उद्योग सञ्चालन हुनेछ ।
६	**कार्यक्रमः**	- घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन - ठूला उद्योग प्रवर्द्धन - आपूर्ति व्यवस्थापन तथा गुणस्तर नियन्त्रण - संस्थागत विकास - उद्यमशीलता क्षमता विकास
५. सहकारी तथा वित्त व्यवस्थापन		
१	**सोच**	उत्पादन लगानीका लागि सक्षम, सरल र सहज वित्तीय सेवाहरु विकास गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	- स्थानीय व्यवसायिक विकासका लागि स्थानीय माग तथा सेवाहरु आपूर्ति गर्नसक्ने बैंक,सहकारी तथा लघुवित्तीय संस्थाहरु प्रदवर्द्धन गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	- सहकारी, बैंकिङ क्षेत्रलाई गाउँपालिकाको आर्थिक लक्ष्य प्राप्तिकका लागि लगानीमैत्री बनाउने । - विप्रेषणबाट प्राप्त आम्दानीलाई स्थानीय रोजगारी प्रवर्द्धनमा परिचालन गर्ने । - निजी, सरकारी, सहकारी साझेदारीको माध्यमबाट आयआर्जनका क्षेत्रहरु विस्तार गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- स्थानीय स्तरमा गठित विभिन्न सामुदायिक संस्थाहरु, सामुदायिक वन तथा कवुलियती वन उपभोक्ता समुहहरुलाई आय आर्जनका क्षेत्रमा परिचालन गर्ने । - विषयगत सहकारी संस्थाहरुको समन्वयबाट स्थानीय उत्पादन प्रणाली बलियो बनाउने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- साना उद्यमीका लागि समेत वित्तीय संस्थाको ऋण पहुँच सहज बन्नेछ । - सबै बैंक तथा सहकारीहरु कानुनी मापदण्ड र विकास नीतिअनुसार सञ्चालन हुनेछन् । - हरेक वडामा कम्तीमा १ वटा क्रियाशील उत्पादन सहकारी सञ्चालन हुनेछ ।
६	**कार्यक्रमः**	- सहकारी प्रवर्द्धन - लघु वित्त तथा शाखारहित वैंकहरुको शाखा विस्तार - सहकारीमा आधारित उद्यमहरुको स्थापना
६. संरक्षित क्षेत्र व्यवस्थापन		
१	**सोच**	सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक महत्वका विशेष क्षेत्रहरुलाई संरक्षित क्षेत्र घोषणा गरी संरक्षण

		गर्ने
२	प्रमुख लक्ष्य	गाउँपालिकामा सांस्कृतिक ऐतिहासिक संरक्षण क्षेत्र विकास गर्ने ।
३	उद्देश्य	- सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक सम्पदाहरुको दीर्घकालीन रुपमा संरक्षण गर्ने । - संरक्षित सम्पदा क्षेत्रलाई पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा विकास गर्ने ।
४	रणनीति तथा कार्यनीति	सांस्कृतिक, ऐतिहासिक महत्व भएको र पर्यटकीय प्रवर्द्धनको पर्याप्त सम्भावना रहेको क्षेत्रलाई संरक्षित क्षेत्र विकासको लागि छनौट गर्ने ।
५	नतीजा	शैलुङ पर्यटन क्षेत्र संरक्षित क्षेत्रको रुपमा प्रवर्द्धन हुनेछ ।
६	कार्यक्रम	- संरक्षणक्षेत्र विकास - प्रचार प्रसार कार्यक्रम
७. भूमि व्यवस्थापन		
१	सोच	भूमिको वैज्ञानिक व्यवस्थापन र सामाजिक न्यायमा आधारित भूस्वामित्व विकास गर्ने ।
२	प्रमुख लक्ष्य	भू-बनोटमा आधारित कृषि, पशु तथा बस्ती विकास क्षेत्रहरु विकास गर्ने ।
३	उद्देश्य	- भूमि तथा भूमिस्रोतको न्यायोचित वितरण र विवेकशील प्रयोगको आधार निर्माण गर्ने । - शहरीकरणका क्षेत्रहरु यकिन गरी जग्गाको व्यवसायिक वर्गीकरण गर्ने । - भूमिलाई उतपादनशील स्रोतमा परिणत गर्ने ।
४	रणनीति तथा कार्यनीति	- भौगर्भिक अध्ययनमा आधारित भूउपयोग नीति अवलम्बन गरी उपयोगिताका आधारमा भूमि वर्गीकरण गर्ने । - ३.४० व.कि.मी. मा फैलिएको खेतलाई पुर्ण रुपमा सिचाइ पुर्‍याउने । - ४५.५२ व.कि.मी. मा फैलिएको बारीमा आलु, खाद्यान वाली , फलफुलवाली, नगदेवाली तथा मसलावाली (अलैची) लगाउने । - खेती गर्न छाडेको वाँझो वारीमा सम्वन्धीत जग्गा धनीलाई खेती गर्न लगाउने वा नगर्ने भएमा सहकारी वा व्यक्तिलाई भाडामा दिने ।
५	नतीजा	कम्तीमा ४ वटा बजार क्षेत्रका भूमीको वर्गिकरण गरी व्यवसायिक भुमी योजना तयार हुनेछ ।
६	कार्यक्रम	- नीति, नियम, मापदण्ड, अभिलेख व्यवस्थापन । - जग्गा विकास, वर्गीकरण तथा व्यवस्थापन ।
८. खानी व्यवस्थापन		
१	सोच	खानी तथा खनिज पदार्थको दिगो र वातावरणमैत्री उपयोग गर्ने ।
२	प्रमुख लक्ष्य	सम्भाव्य सबै खानी तथा खनिज पदार्थको पहिचान र व्यवस्थापन योजना तयार गर्ने ।
३	उद्देश	- सम्भाव्य खानीक्षेत्रहरु पहिचान गरी संरक्षण तथा उपयोग योजना बनाउने । - दिगो र वातावरणमैत्री विधिमा खनिज पदार्थहरुको उपयोग गर्ने ।
४	रणनीति तथा कार्यनीति	स्थानीय स्तरमा आवश्यक पर्ने निर्माण सामाग्रीहरुको व्यवस्थापनको लागि गिटी ढुङ्गा, बालुवा माटो लगायतका खानी सञ्चालन गर्ने ।
५	नतीज	गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका ठूला र महत्वपूर्ण खानीहरुको सम्भाव्यता अध्ययन भएको हुनेछ ।
६	कार्यक्रम	- खानी तथा खनिज पदार्थ सम्भाव्यता अध्ययन - खानी तथा खनिज पदार्थ संरक्षण तथा व्यवस्थापन
९. श्रम तथा रोजगारी		

१	**सोच**	दक्ष, सीपयुक्त र उत्पादनमूलक मानव संसाधनको विकासद्वारा स्वरोजगारका अवसरहरू सिर्जना गर्ने
२	**प्रमुख लक्ष्य**	गाउँपालिकाको रोजगारी अभियामार्फत स्थानीय रोजगार तथा स्वरोजगार प्राप्त गर्ने संख्या कम्तीमा २००० पुर्‍याउने ।
३	**उद्देश्य**	- स्थानीय तथा स्वदेशी रोजगारीका लागि सीप तथा तालिमका अवसरहरू वृद्धि गरी प्रतिस्पर्धा गर्नसक्ने श्रमशक्तिको विकास गर्ने । - वैदेशिक रोजगारीलाई बढी सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित बनाउन सहयोग गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- वेरोजगार जनशक्ति दर्ता र रोजगारीका अवसरको सुचना आदान प्रदान गर्न प्रदेशको सहकार्यमा रोजगार सुचना केन्द्र स्थापना गर्ने । - विप्रेषण आय वैंकिङ प्रणालीबाट भित्र्याई यस्तो रकम उत्पादनमुलक लघु तथा साना उद्योग, पर्यटन, कृषि व्यवसाय र रोजगारमुलक सेवा क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने - रोजगारका सम्भावनाहरु विस्तारका लागि सिर्जनात्मक अभियानहरुलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
५	**नतीजा**	कम्तीमा ५०० जना व्यक्तिहरु स्थानीय रोजगारमा आबद्ध हुनेछन् ।
६	**कार्यक्रम**	- सूचना तथा प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना र व्यवस्थापन - स्वरोगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम

ख. सामाजिक बिकास

तालिका ७: सामाजिक विकासको सोच तथा रणनीतिहरु

१. शिक्षा		
१	**सोच**	शिक्षामा सबैको पहुँच र गुणस्तर अभिवृद्धि गरी प्रतिस्पर्धी, उद्यमी जनशक्ति उत्पादन गरी आर्थिक सामाजिक रूपान्तरण गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	विद्यालय शिक्षामा राष्ट्रिय मापदण्ड हासिल गर्ने र सामुदायिक शिक्षामा नमुना सिकाइ केन्द्र स्थापना गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	- सबै विद्यालयहरुलाई पूर्वाधार, शिक्षक, शिक्षण सामग्री, शिक्षण विधि, परीक्षा प्रणाली र शैक्षिक गुणस्तरले युक्त बनाउँदै लैजाने । - उच्च शिक्षा तथा प्राविधिक र व्यवसायिक शिक्षा सर्वसुलभ बनाउने । - सामुदायिक शिक्षालाई स्थानीय विकासको अभिन्न अंगको रुपमा सञ्चालन गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- शिक्षालाई समय अनुकुल, व्यवहारिक, प्राविधिक र उत्पादनमूलक एवम जीवनमुखी बनाउनका लागि पालिकास्तरीय शिक्षा गुरुयोजना बनाइ लागु गर्ने । - बालबबालिका, युवा तथा नागरिकहरुमा पठन संस्कृति विकासका लागि वडाहरुमा सामुदायिक अध्ययन केन्द्र तथा पुस्तकालय सञ्चालन गर्ने । - अंग्रेजी भाषा र कम्प्युटर सीप अभिवृद्धिका लागि अंग्रेजी भाषा शिक्षण विधिलाई प्रभावकारी बनाउने । - विद्यालयहरुको यथार्थ स्थिति अध्ययन गरी आवश्यक्ता अनुसार समायोजन गर्ने । - विद्यालयहरु प्रविधिमैत्री बनाउने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- हरेक विद्यालयमा कक्षागत रुपमा सबै विषयका शिक्षकहरुको पुर्ण दरबन्दि भएको विद्यालयहरुको संख्या ५० प्रतिशत नघाउने । - खानेपानी, चर्पी, ल्याव, खेलमैदान, भवनलगायतका पूर्वाधार सम्पन्न विद्यालयको संख्या ५० प्रतिशत नघाउने ।

६	**कार्यक्रम**	- शिक्षक व्यवस्थापन - शिक्षण प्रविधि तथा गुणस्तर अभिवृद्धि - विद्यालय स्तरवृद्धि - सिर्जनात्मक अभियान तथा अध्ययन अनुसन्धान - परीक्षा तथा प्रशासनिक व्यवस्थापन - प्राविधिक तथा सीपमूलक शिक्षा
२. स्वास्थ्य		
१	**सोच**	गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबै जनताको पहुँचमार्फत स्वस्थ र सबल नागरिक विकास गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	वीमा कार्यक्रममा आवद्ध हुने तथा नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गराउने जनसंख्या कम्तीमा ३० प्रतिशत पुर्‍याउने ।
३	**उद्देश्य**	- आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच तथा गुणस्तर वृद्धि गर्ने । - सबै नागरिकहरुलाई स्वस्थ जीवनयापनको लागि एकीकृत स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्ने । - प्रकृतिमैत्री स्वास्थ्य सेवा तथा स्वास्थ्य व्यवहार विकास गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- स्वास्थ्य चौकीलाई थप प्रविधि र सहज सेवायुक्त बनाउने । - निशुल्क वितरीत ३४ थरीका औषधीहरु सबै स्वास्थ्य चौकी तथा शहरी स्वास्थ्य इकाइहरुबाट वितरण गर्ने । - अन्य सरोकारवालाहरुको साझेदारीमा स्वास्थ्य शिविरहरु सञ्चालन गर्ने । - सरुवा तथा यौनजन्य रोगहरु नियन्त्रणका लागि जनचेतना अभियानलाई प्रभावकारी बनाउने - आमा समूह तथा सञ्जालहरुलाई सक्रिय रुपमा परिचालन गराइ सामुदायिक स्वास्थ्यलाई सुदृढ बनाउने । - शारिरीक मानसिक, आध्यात्मिक स्वास्थ शिक्षा सेवा आम मानिसमा पुर्‍याउने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- सबै वडामा स्वास्थ्य चौकी सञ्चालन हुनेछ । - गर्भवती जाँच र सुरक्षित प्रसुति सेवा लिने संख्या शत प्रतिशत पुर्‍याउने । - स्वास्थ्य चौकीलाई पूर्ण दरबन्दी र पूर्ण सेवा दिनसक्ने बनाउने । - प्राकृतिक स्वास्थ्य सेवा प्रवर्द्धनका लागि प्राकृतिक चिकित्सा, आयुर्वेद, अकुप्रेसर, योग ध्यान र स्थानीय जडीबुटीमा आधारित स्वास्थ्य सेवाकेन्द्र सञ्चालनमा आउनेछ । - नेपाल सरकारद्धारा निशुल्क वितरीत ३४ थरीका औषधीहरु सबै स्वास्थ्य चौकी तथा शहरी स्वास्थ्य इकाइहरुबाट वितरण भएको हुनेछ । - १ अस्पताल सञ्चालनमा आउनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- पूर्वाधार विकास सुधार - कर्मचारी तथा कार्यालय व्यवस्थापन - स्वास्थ्य सेवा विस्तार - संस्थागत तथा क्षमता विकास - सचेतना, सरसफाई तथा स्वच्छता कार्यक्रम - वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवा प्रवर्द्धन
३. खानेपानी तथा सरसफाई		
१	**सोच**	भरपर्दो, गुणस्तरीय र सर्वसुलभ खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाबाट नागरिकको स्वास्थ्य तथा जीवनशैलीमा सुधार गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	शुद्ध खानेपानीको पहुँच शत प्रतिशत घरधुरीमा पुर्‍याउने ।

३	**उद्देश्य**	सबै नागरिकलाई स्वच्छ र पर्याप्त खानेपानी तथा पूर्ण सरसफाइको स्तरमा पुर्‍याउने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- खानेपानी सेवालाई व्यवस्थित गर्न स्रोत अनुसारको उपभोक्ता समिति र वडास्तरको खानेपानी व्यवस्थापन समिति बनाइ नियमित सेवाहरु सन्चालन गर्ने । - खानेपानी सेवालाई प्रभावकारी बनाउन वडा स्तरमा खानेपानी प्राविधिक उत्पादन गरी परिचालन गर्ने । - खानेपानी तथा सरसफाइ व्यवस्थापन समितिको गुरु योजना बनाइ लागु गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- सबै घरधुरीमा शुद्ध र गुणस्तर खानेपानीको पहुँच पुग्नेछ । - खानेपानीको नयाँ श्रोतहरु पहिचान भइ वडास्तरीय संरक्षण योजना लागु हुनेछ । - खानेपानी तथा सरसफाइ व्यवस्थापन समितिको गुरु योजना बनाइ लागु हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- खानेपानी सेवा विस्तार - सरसफाइ प्रवर्द्धन - पानीको स्रोत संरक्षण - संस्थागत विकास
४. भाषा, कला, साहित्य र संस्कृति प्रवर्द्धन		
१	**सोच**	बहु सांस्कृतिक पहिचान र सहअस्तित्वपूर्ण सद्भावमा आधारित समाजको निर्माण हुनेछ ।
२	**प्रमुख लक्ष्यः**	भाषिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक सम्पदाहरूको संरक्षणमा र संवर्द्धन हुनेछ ।
३	**उद्देश्य**	- सबै जाति/समुदायहरूको मौलिक सांस्कृतिहरुको जगेर्ना गरी सांस्कृतिक सम्पदा प्रवर्द्धन गर्ने । - भूकम्पलगायतका प्राकृतिक प्रकोपबाट क्षतिग्रस्त ऐतिहासिक, पुरातात्विक र सांस्कृतिक सम्पदाको पुनर्निर्माण र संरक्षण गर्ने । - भाषा, साहित्य, सङ्गीत तथा नाट्यकला र ललितकला क्षेत्रको संरक्षण तथा विकास गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- दीर्घकालिन विकासका लागि गाउँपालिकाका कला, साहित्य, मुर्तिकार, संस्कृतिकर्मी आदिलाई संगठित गराइ परिचालन गर्ने । - पर्यटकीय क्षेत्रलाई केन्द्रित गरी सांस्कृतिक संग्रहालय, साङ्गीतिक केन्द्रहरु स्थापना गरी संस्कृति संरक्षणमा टेवा पुर्‍याउने । - स्थानीय जातजातिहरुको पर्व, असल परम्परा एवम जात्राहरुको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्ने । - वार्डका विभिन्न क्षेत्रका नागरिकहरुको सिर्जना, सुझाव, सहयोग, विचार, संकलनका लागि नागरिक विचार वैंक स्थापना गर्न प्रोत्साहन गर्ने।
५	**आवधिक नतीजा**	- भाषा, साहित्य, सङ्गीत तथा नाट्यकला र ललितकलो संरक्षणका लागि स्रोतकेन्द्रसहितको १ संग्रहालय स्थापना हुनेछ । - दीर्घकालिन विकासका लागि वार्डका कला, साहित्य, संगीतकार, चित्रकार मुर्तिकार, संस्कृतिकर्मीहरुको गतिशील संगठन परिचालन हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- सम्पदा संरक्षण तथा पूर्वाधार विकास - भाषा, साहित्य, संगीत, संस्कृति प्रवर्द्धन - चित्रकला, मूर्तिकला प्रवर्द्धन - सांस्कृतिक जागरण अभियान
५. सञ्चार सेवा		

१	**सोच**	नवीन प्रविधिहरूको अधिकतम उपयोग गर्दै सूचना तथा सञ्चार सेवामार्फत सामाजिक, सांस्कृतिक विकास तथा आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुगेको हुनेछ ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	ग्रामीणस्तरमा उपलब्ध हुनसक्ने सूचना तथा सञ्चार प्रणालीका सबैखाले आधुनिक सेवाहरु सहज रुपमा उपलब्ध गराउने ।
३	**उद्देश्य**	- सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई नवीनतम, भरपर्दो, गुणस्तरीय र पहुँचयोग्य बनाई स्थानीय विकासमा योगदान पुऱ्याउने । - गाउँपालिका र नागरिकबीच विकासका सूचना तथा विचारहरु खुला पहुँचमा पुर्‍याउने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- स्थानीय रेडियो तथा पत्रपत्रिकाहरुलाई स्थानीय नागरिकको विकासमा टेवा पुऱ्याउने गरी प्रोत्साहन र परिचालन गर्ने । - सुचना प्रविधीको क्षेत्रमा भएको असल अभ्यासलाई अनुसरण गरी सरकारले प्रदान गर्ने सबै सेवालाई क्रमश विद्युतीय प्रणालीमा रुपान्तरण गरी सेवा प्रदायकसम्म पुर्‍याउने ।
५	**आवधिक नतीजाः**	- टेलीफोन सेवाको पुर्ण र सहज पहुँच हुनेछ । - वडास्तरमा रहेका सबै कार्यालयहरुमा इन्टरनेटको सेवा पुगेको हुनेछ । - स्थानीय सरकारबाट हुने सम्पुर्ण सूचना तथा प्रगति विवरणहरु विद्युतीय माध्यमबाट उपलब्ध हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- सूचना तथा प्रविधि विस्तार - आमसञ्चार प्रवर्द्धन
६. जनसंख्या व्यवस्थापन		
१	**सोच**	जनसंख्या रेकड प्रणालीलाई प्रविधियुक्त, व्यवस्थित र नियमित अद्यावधिक गराउने।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	वार्षिक रुपमा जनसंख्या विवरण अद्यावधिक हुनेछ ।
३	**उद्देश्य**	- जनगणना तथा अभिलेख प्रणालीलाई व्यवस्थित र वैज्ञानिक बनाउने । - विभिन्न सहयोगी संस्थामार्फत जनसंख्या व्यवस्थापन शिक्षालाई सबै वडामा पुर्‍याउने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- गाउँपालिका,वडा कार्यालय, विषयगत संस्था तथा कार्यालयहरुको विवरण जनसंख्या अद्यावधिक हुने गरी तयार गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- क्षेत्रगत जनसंख्या विवरण देखिनेगरी सबै संस्थागत अभिलेख प्रणाली अद्यावधिक हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- जनसंख्या शिक्षा - अभिलेख प्रणाली व्यवस्थापन
७. लक्ष्यित वर्ग कार्यक्रम		
१	**सोच**	आर्थिक, शारीरिक तथा सामाजिक रुपमा सक्षम समुहलाई विकासको मूलधारमा परिचालन गर्ने तथा कमजोर वर्गहरुलाई पारिवारिक तथा संस्थागत संरक्षण र आयआर्जनको पहुँच बढाउने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	विकासको मूलधारमा पहुँच नपुगेका विपन्न तथा अल्पसख्यक जनजाति र महिलाहरुलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी, निर्णयमा सहभागिता लगायतका क्षेत्रमा न्यायोचित पहुँच वृद्धि गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	- विकास तथा सामाजिक समावेशीकरणमा स्थानीय संरचनाको आधारमा सबै लक्ष्यित वर्गको समानुपातिक प्रतिनिधित्व प्रवर्द्धन गर्ने । - सबै लक्ष्यित वर्गलाई आधारभूत सेवा तथा अवसरहरुको पहुँच वृद्धि गर्ने ।

४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- परिवार केन्द्रित सामाजिक परिचालन पद्धति अपनाइ अन्तरपुस्ता सम्बन्ध बलियो बनाउने । - आर्थिक, शारीरिक तथा सामाजिक रुपमा कमजोर वर्गहरुलाई आयआर्जनको पहुँच बढाउने - दलित समुदायका बालबालिकाहरुलाई व्यवसायिक तथा प्राविधिक शिक्षामा छात्रवृत्ति व्यवस्थापन,जातीय विभेदका विरुद्ध कानुनी साक्षरता कार्यक्रमलाई अभियान, गाउँपालिकामा वैदेशिक रोजगारी सम्वन्धी सुचना डेस्क स्थापना, जेष्ठ नागरिक बिचार चौतारी संचालन, बाल विवाह मुक्त गाउँपालिका, असक्त, असहाय, बेवारिसे व्यक्तिहरुको संरक्षणका लागि अस्थायी संरक्षणकेन्द निर्माण गर्ने । - महिलाहरुको शारीरिक, मानसिक तथा सामाजिक सुरक्षाको अवस्थालाई सुदृढ गर्न न्याय समितिको क्षमता, दक्षता, योजनाहरुको विशेष प्रवर्द्धन गर्ने । - असक्त तथा अपाङ्गहरुको हकहित, सुरक्षा र क्षमता अभिवृद्धिका लागि सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमका साथै आयआर्जनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- सबै वडामा बालक्लबहरु व्यवस्थित भएको हुनेछ । - वृद्धवृदाहरुको दिवा सेवा तथा हेरचाह गर्नका लागि कम्तीमा पालिकास्तरीय १ सामाजिक सेवा केन्द्र सञ्चालन हुनेछ । - विपन्न आर्थिक सशक्तिकरणकेन्द्रित विशेष कार्यक्रम सञ्चालनमा आउनेछ । - वाल विवाह, दाईजो प्रथा, वोक्सी, लगायत सबै प्रकारका कुरीती अन्धविश्वास र महिला हिंसामा न्युनीकरण हुनेछ । - सबैखाले संस्थागत संरचनामा समावेशी नेतृत्व सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था लागु भएको हुनेछ । - सामाजिक, लैङ्गिक तथा जातिय सम्बन्धी मुद्दाहरुमा न्युनीकरण हुनेछ । - अपाङ्गता र असक्त नागरिकको सामाजिक सुरक्षाका सेवाहरु बृद्धि भएको हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- बालमैत्री गाउँपालिका कार्यक्रम - महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम - अन्तरपुस्ताअनतरसमुह सम्बन्ध सुदृढीकरण - अपांगता नागरिक संरक्षण तथा सशक्तिकरण कार्यक्रम - एकल नागरिक सहायता कार्यक्रम - जोखिम नागरिक संरक्षण तथा उद्धार कार्यक्रम - परम्परागत पेशा आधुनिकीकरण - सांस्कृतिक संरक्षण तथा क्षमता विकास कार्यक्रम - युवा जागरण तथा उद्यमशिलता विकास कार्यक्रम
८. खेलकुद		
१	**सोच**	खेलकुदको माध्यमबाट युवा तथा बालबालिकाहरुमा शारिरीक स्वास्थ्यका साथै सामाजिक सद्भाव वृद्धि गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	गाउँपालिकाका सबैवडामा खेलकुदका पूर्वाधारहरु विस्तार गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	- खेल, खेलकुद समूह तथा खेलाडीहरुलाई प्रवर्द्धन गर्ने । - खेलकुद क्षेत्र प्रवर्द्धनका लागि सामाजिक सहभागिता वृद्धि गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- वडागत खेल मैदान निर्माण गरी खेलकुद विकासमा टेवा पुऱ्याउने । - खेलकुद विकासको लागि खेलाडी पहिचान,संगठन र प्रशिक्षण कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
५	**आवधिक**	- कम्तीमा ८ वटा खेल मैदानहरु निर्माण भई व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन भएको हुनेछ ।

	नतीजा	- वडा तथा पालिकास्तरमा कम्तीमा वार्षिक १ वटा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- खेलकुद पुर्वाधार विकास कार्यक्रम - खेलकुद प्रवर्द्धन कार्यक्रम

ग. पुर्वाधार विकास

तालिका ८: पुर्वाधार विकासको सोच तथा रणनीतिहरु

१. सडक तथा पुल		
१	**सोच**	सडक सञ्जाललाई आर्थिक समृद्धिको मेरुदण्डको रुपमा विकास गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	अन्तरपालिका र वडासतरीय सडकहरु सर्वयाम सञ्चालन गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	- सडक पूर्वाधारको विकास तथा विस्तार गर्ने । - सबै वडाकेन्द्रसम्म सडक पुर्‍याउने । - सडक विस्तारलाई आर्थिक कार्यक्रमसंग जोडेर लैजाने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- वार्डस्तरीय सडकहरुलाई प्राथमिकीकरण गरी लागत सहभागिता बढाउने । - नियमित यातायात सञ्चालन हुँदै आएका कच्ची सडकहरुको स्तरउन्नती तथा कालोपत्रे गरी दैनिक यातायात सञ्चालनमा सहजता ल्याउने । - निर्माण क्षेत्रमा वातावरणमैत्री हरित प्रविधिलाई प्रवर्धन गर्ने । - अन्य संघ संस्थासमेतको सहयोगमा पुल पुलेसा तथा साँघुहरु निर्माण तथा मर्मत गर्ने । - गाउँपालिकाका विशेष आयोजनालाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी कार्यान्वयन गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- गाउँपालिका भित्रका सबै वडा कार्यालयसम्म यातयात सेवा सञ्चालन भएको हुनेछ । - मुडे मेलुङ्ग सडक सर्वयाम सञ्चालन भएको हुनेछ ।
६	**कार्यक्रमः**	- हरित सडक कार्यक्रम - कृषि सडक कार्यक्रम - पुल निर्माण तथा मर्मत - सडक स्तरोन्नती
२. भवन, बस्ती तथा शहरी विकास र पुननिर्माण		
१	**सोच**	सुरक्षित तथा व्यवस्थित बस्ती विकास गरी सबै नागरिकलाई सुरक्षित आवासको पहुँच बढाउने
२	**प्रमुख लक्ष्य**	- सबै घरधुरीहरु जोखिममुक्त क्षेत्रमा बसोबास हुनेछ । - स्थानीय बजारहरुमा शहरी विकासको आधारभूत पूर्वाधार तयार हुनेछ ।
३	**उद्देश्य**	- भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त संरचनाको दिगो, सुरक्षित र योजनाबद्ध रूपमा यथाशीघ्र निर्माण गरी पीडित व्यक्ति तथा समुदायको जनजीवनलाई कम्तीमा प्रकोपपूर्वको अवस्थामा पुनर्स्थापना गर्ने । - योजनावद्ध शहरी तथा ग्रामीण पुर्वाधार विकास गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- अत्यावश्यक सेवा प्रदान गर्नुपर्ने संस्थागत भवनहरुलाई पहिलो प्राथमिकतामा निर्माण गर्ने । - एकीकृत वस्ती निर्माणको वातावरण बनाउदै बजार केन्द्रहरु व्यवस्थापन गर्दै लैजाने । - सामुदायिक भवन निर्माणका लागि अन्य संघसस्थाको बजेटलाई प्राथमिकता दिने । - भौगोलिक रुपमा विकट तथा विपतको उच्च जोखिमयुक्त स्थानमा वसोवास भएका घरपरिवारलाई स्थानीय तहको सहकार्यमा एकिकृत बस्तीमा स्थानान्तरण हुन

		प्रोत्साहन गर्ने । - पुर्वाधार विस्तारमा वातावरणमैत्री प्रविधिलाई प्राथमिकता दिने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- भूकम्प प्रभावित सबै घरहरु पुनस्थापित हुनेछन् । - सुरक्षित र मापदण्ड पुगेका घरहरु निर्माण भएको हुनेछ । - कम्तीमा १ वटा नमुना वस्ती निर्माण हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- नमुना वस्ती तथा वजार विकास - पुननिर्माण - नगरपालिका भवन निर्माण
३. सिँचाइ		
१	**सोच**	सम्पूर्ण कृषियोग्य भूमिमा बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा पुऱ्याउने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	सिँचाइ गुरुयोजना तयार भइ योजना अवधिमा सिँचाइ पुग्न बाँकी सिँचाइयोग्य भूमिमा सिंचाई भएको हुनेछ ।
३	**उद्देश्य**	सिञ्चित क्षेत्र वृद्धि गर्नुका साथै जलस्रोतको बहुउद्देश्यीय उपयोगमा जोड दिने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- सिंचाई सुविधामा बृद्धि गरी सिँचाइ व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढ गर्ने । - पक्की कुलो आयोजनालाई साना सिंचाइ तथा गाउँपालिकाको सहयोगमा सञ्चालन गर्ने । - विस्तृत सिंचाइ योजना तयार गरी व्यवस्थित रुपमा सिंचाइको व्यवस्था मिलाउने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- कुल सिंचाई योग्य जमिनमध्ये योजना अवधिमा सिँचाइ नपुगेको क्षेत्रको कम्तीमा ५० प्रतिशत जमीनमा सिँचाइ विस्तार गर्ने ।
६	**कार्यक्रम**	- साना तथा ठूला सिंचाइ कार्यक्रम - सिंचाइ जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम
४. उर्जा तथा विद्युत		
१	**सोच**	जलविद्युत् विकासबाट विद्युत्मा आत्मनिर्भरता हासिल गर्दै सबै घरधुरीमा विद्युत सेवा पुर्याउने
२	**प्रमुख लक्ष्य**	घरेलु प्रयोजनको विद्युत सेवा सबै घरधुरीमा पुर्याइसक्ने ।
३	**उद्देश्य**	- घरायसी तथा उत्पादन प्रयोजनका लागि विद्युत विस्तार गर्ने । - जलविद्युत विकासमार्फत विद्युत आपूर्ति तथा वित्तीय पूँजी आर्जन गर्ने । - सरल र नियमित विद्युत आपूर्तिका लागि वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- सुधारिएको चुलो प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरी धुवाँरहित वडा घोषणा गर्न पहल गर्ने । - सबैलाई आधुनिक, नविकरणनीय उर्जामा पहँच पुऱ्याउन सबै सम्भाव्य स्थलहरुमा जलविद्युत सौर्य उर्जा, वायो उर्जा एवं अन्य नविकरणनीय उर्जाको प्रविधीलाई प्रोत्साहन गर्ने। - गाउँपालिकाभित्रका वस्तीहरुमा सुरक्षित विद्युत सेवा उपलब्ध गराउने ।
५	**नतीजा**	- शत प्रतिशत घरधुरीमा विद्युत सेवा पुर्याउने ।
६	**कार्यक्रम**	- विद्युत विस्तार कार्यक्रम - वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम - जलविद्युत परियोजना
५. यातायात		
१	**सोच**	कम खर्चिलो, भरपर्दो, सुरक्षित र प्रतिस्पर्धी यातायात प्रणालीको सुनिश्चितता गर्ने ।

२	**प्रमुख लक्ष्य**	यातायात सेवालाई पहुँचयोग्य, सुरक्षित, सर्वसुलभ, व्यवस्थित र वातावरणमैत्री बनाउने ।
३	**उद्देश्य**	यातायात व्यवस्थापन प्रणालीमा सुधार गरी सर्वसाधारणको आवागमन तथा ढुवानीलाई पहुँचयोग्य, सुरक्षित र व्यवस्थित बनाउने ।
४	**रणनीति**	व्यवस्थित सडक सञ्जाल निर्माण गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	सबै वडा कार्यालय,नगरकार्यपालिका,जिल्ला र केन्द्रीय राजधानीसम्मको यातायात सेवा सहज हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- यातायात पुर्वाधार विकास - यातायात प्रणाली व्यवस्थापन

घ. वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

तालिका ५: वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनको सोच तथा रणनीतिहरु

१. वन तथा भू संरक्षण		
१	**सोच**	वनक्षेत्रलाई कृषि तथा पशुपालनपछिको दोस्रो आर्थिक स्रोतको रुपमा व्यवस्थापन गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	वन, वनस्पति, जडीबुटी, वन्यजन्तु, जैविक विविधता र जलाधारको समुचित संरक्षण, संवर्द्धन, व्यवसायीकरण र सदुपयोगद्वारा रोजगारी सिर्जना तथा जीविकोपार्जनमा सुधार गरी पारिस्थितिकीय प्रणालीबीच सन्तुलन कायम गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	- दिगो वन व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्ने । - जैविक विविधता र स्रोतको संरक्षण लगायत वातावरणीय सेवाबाट प्राप्त हुने लाभ वृद्धि गर्दै न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- जडीबुटी लगायत वन पैदावारको संकलन र प्रशोधन सहकारी मार्फत गर्ने व्यवस्था गर्ने । - निजी वन उद्यमलाई प्रोत्साहन गर्ने । - प्राकृतिक रुपमा जडिबुटी संरक्षण तथा प्रवर्धन गर्ने । - निजी वन तथा बारी कान्लाको रुखका काठ ओसार पसारलाई सरलीकृत गर्ने । - जलवायु प्रकोप न्युनीकरणका लागि स्थानीय अनुभव तथा परम्पराहरु प्रवर्द्धन गर्ने । - संरक्षण गर्नुपर्ने विशेष क्षेत्रहरु पहिचान गरी संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- वनले ढाकेको कुल क्षेत्रफल कम्तीमा २ प्रतिशतले वृद्धि हुनेछ । - सबै सामुदायिक वन र कबुलियती वन समूहहरुको कार्य योजना नविकरण भएको हुनेछ - निजी वन समूहहरु विस्तार भई कम्तीमा १ वडा,१ समुह गठन हुनेछ । - वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको नमुनाक्षेत्र विकास हुनेछ । - वन पैदावारमा आधारित उद्यमहरु कम्तीमा ४ वटा वडाहरुमा सञ्चालन भएको हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम - निजी तथा कृषि वन विकास कार्यक्रम - संरक्षित तथा धार्मिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रम - वन उद्यम प्रवर्द्धन कार्यक्रम
२. जैविक विविधता संरक्षण		
१	**सोच**	क्षेत्रगत विविधतासहितको जैविक विधितायुक्त वन क्षेत्र विकास गर्ने।

२	**प्रमुख लक्ष्य**	सबै वन समुहहरुको कार्ययोजनामा जैविक विविधता संरक्षणसम्बन्धी ठोस योजनाहरुको कार्यान्वयन हुनेछ ।
३	**उद्देश्य**	- हरेक वनक्षेत्रलाई जैविक विविधतायुक्त बनाउने । - जैविक विविधताको महत्वसम्बन्धी सचेतना एवम संरक्षण अभियान सञ्चालन गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा प्रकोप न्युनीकरणका लागि जल पुनर्भरण क्षेत्र बढाउने - जैविक विविधता तथा जलवायु अनुकुलनलाई स्थानीय अनुकुलन योजनामा समावेश गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	शैलुङ पर्यटकीय संरक्षण क्षेत्रलाई जैविक विविधता संरक्षण क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने ।
६	**कार्यक्रम**	जैविक विविधता प्रवर्द्धन कार्यक्रम
३. वन्यजन्तु संरक्षण		
१	**सोच**	वन्यजन्तु संरक्षणलाई जैविक विविधता तथा परिस्थितकीय प्रणालीको अभिन्न अंगको रुपमा विकास गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	स्थानीय समुदायको सहभागितामा महत्वपूर्ण तथा लोप हुन लागेका वन्यजन्तुहरुको संरक्षण हुनेछ ।
३	**उद्देश्य**	परिस्थितिकीय सन्तुलन, सम्पदा संरक्षण र पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि वन्यजन्तु संरक्षण गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	गाउँपालिका, स्थानीय वन समुह र सुरक्षा संयन्त्रको संयुक्त पहलमा वन्यजन्तु संरक्षण गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	बहुमुल्य वन्यजन्तुहरुको अभिलेख तथा संरक्षण योजना कार्यान्वयन हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	वन्यजन्तु संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम
४. भू तथा जलाधार संरक्षण		
१	**सोच**	जलाधारहरुको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी भूसंरक्षण गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्यः**	भूबनोटको आधारमा मुख्य जलाधार तथा उपजलाधार क्षेत्र विभाजन गरी गाउँपालिकाको भूसंरक्षण कार्य व्यवस्थापन गर्ने ।
३	**उद्देश्यः**	जलाधार संरक्षणको माध्यमबाट जल,वन तथा कृषिक्षेत्रको विकास गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीतिः**	- जोखिमयुक्त पहिरोहरुको प्राथमिकिकरण गरी नियन्त्रण कार्यक्रम लागु गर्ने । - वातावरणमैत्री खेती प्रणाली विकास गर्ने । - थोपा सिंचाइ, वर्षात तथा भल पानी व्यवस्थापन गर्ने । - खोला,खोल्सीहरुमा पानी पुनर्भरण ड्याम निर्माण गरी आयआर्जन योजनामा उपयोग गर्ने - जलाधार क्षेत्रको आसपासका बासिन्दालाई संगठित गरी जलाधार संरक्षणमा परिचालन गर्ने।
५	**आवधिक नतीजा**	- जोखीम क्षेत्रहरु पहिचान गरी संरक्षणका लागि विस्तृत योजना तयार भएको हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- जलाधार संरक्षण - भूव्यवस्थापन
५. जलवायु अनुकुलन		

१	**सोच**	- स्वच्छ एवम् स्वस्थ वातावरणमार्फत दिगो विकास गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	- वातावरणमैत्री र जलवायु परिवर्तनसँग अनुकूलित हुने विकास पद्धतिहरु स्थापित गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	- मानवीय क्रियाकलाप र विकास प्रक्रियालाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलित गराउने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- बाली विविधिकरण (कृषि, पशुपालन, मसलाबाली, कन्दमुल, फलफुल) गर्ने । - पानी फारो सिंचाई प्रविधि, थोपा सिंचाइ, जुठेलो सिंचाई आदि प्रवर्द्धन गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित सबै योजनाहरुमा जलवायु परिवर्तन योजना तयार भएको हुनेछ । - प्राकृतिक स्रोत संरक्षणसम्बन्धी सबै सरोकारवालाहरुको योजनामा जलवायु अनुकुल तथा प्रकोप न्युनीकरण योजना समावेश भएको हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- जलवायु अनुकुलन कार्यक्रम
६. प्रकोप नियन्त्रण तथा विपद व्यवस्थापन		
१	**सोच**	- सबैखाले जोखिम तथा विपदहरु पहिचान र व्यवस्थापन गरी जन,धन तथा सम्पदाको संरक्षण गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	- सबै नागरिकहरुलाई प्रकोपमुक्त र विपद व्यवस्थापनको प्रभावकारी सेवा पुर्‍याउने प्रबन्ध गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	- नागरिकहरुलाई सबैखाले जोखिम तथा विपदबाट जोगाइ सुरक्षित जीवन यापनको पहुँच बढाउने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीतिः**	- पहिरो नजिकका बस्तीहरुमा विशेष सतर्कताका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने । - समुदायमा आधारित विपद जोखिम न्युनिकरण समुदाय गठन, कार्ययोजना निर्माण र परिचालन, विपद् ब्यवस्थापन ऐन २०७४ को अनुशरण गर्ने । - प्रभावित क्षेत्रहरुको पहिचान,सरोकारवालाहरु बीच जानकारी तथा स्थानिय विपद् व्यवस्थापन संयन्त्र निर्माण र परिचालन गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान र स्तरीकरण भई सो सम्बन्धि योजना कार्यान्वयन हुनेछ । - संवेदनशिल क्षेत्रमा सुरक्षा संरचना निर्माण, सुरक्षित स्थलहरुको पहिचान तथा नक्शांकन हुनेछ । - विपद् व्यवस्थापन ऐन २०७४ को अनुशरण भएको हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- जोखिम न्युनीकरण तथा पूर्वतयारी कार्यक्रम - उद्धार तथा पुनस्थापना कार्यक्रम - एम्वुलेस तथा अग्निनियन्त्रण सेवा - पूर्वाधार कार्यक्रम

ङ. न्याय, सुशासन तथा संस्थागत विकास

तालिका १०: न्याय, सुशासन तथा संस्थागत विकासको सोच तथा रणनीतिहरु

१. कार्यालय, जनशक्ति तथा सेवा व्यवस्थापन		
१	**सोच**	- सुविधायुक्त कार्यालय र सक्षम जनशक्तिमार्फत गाउँपालिकालाई जनमैत्री र प्रतिस्पर्धी बनाउने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	- गाउँपालिका प्रशासन सञ्चालनका लागि दरबन्दीअनसारको पूर्ण जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने । - सेवा कार्यालयहरु एकीकृत भवनबाट प्रदान गर्ने गरी व्यवस्थापन गर्ने ।

३	**उद्देश्य**	- पूर्ण र सक्षम जनशक्तिको माध्यमबाट सरल र प्रभावकारी सेवा प्रदान गर्ने । - नागरिकहरुको सोच, गुनासा, सुझाव तथा वडा कार्यालयका सूचनाहरु जनता र गाउँपालिका प्रशासनलाई सहज प्राप्त हुने व्यवस्था मिलाउने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- वडा कार्यालयहरुको भवन निर्माण गर्दा एकीकृत सेवा प्रवाह गर्ने गरी निर्माण गर्ने । - गाउँपालिकाको कार्यविभाजन नियमावलीको पुर्ण रुपमा परिपालना गर्ने । - सांगठनिक संरचना अनुसारको कर्मचारी आपूर्ति गर्न विशेष योजना बनाइ लागु गर्ने । - कर्मचारीहरुको क्षमता विकास तथा वृत्ति विकासमा विशेष योजनाहरु लागु गर्ने । - जनप्रतिनिधिलाई विषयगत कार्य विभाजन गरी जिम्मेवारी तोक्ने र सो को क्षमता विकासका लागि तालिम प्रशिक्षण भ्रमण लगायतका अवसरहरु प्रदान गर्ने । - गुनासो सुन्ने अधिकारीको व्यवस्था गर्ने । - निश्चित विधि विकास गरी सार्वजनिक सेवाको सन्तुष्टी मापन गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- कुल दरबन्दिमध्ये शत प्रतिशत दरबन्दि पुर्ण भएको हुनेछ । - गाउँपालिकाको विषयगत समिति तथा शाखाहरु प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन भएको हुनेछ । - सबै वार्ड कार्यालयहरुको भवन व्यवस्थापन भइसक्नेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- कर्मचारी व्यवस्थापन - सेवा व्यवस्थापन - कार्यालय व्यवस्थापन - क्षमता विकास कार्यक्रम - तहगत सम्बन्ध तथा समन्वय
- २. सूचना प्रविधि तथा प्रशासकीय सुशासन		
१	**सोच**	- आधुनिक सूचना प्रविधिसहितको प्रशासकीय सुशासन विकास गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	- सुशासनका सूचकहरुमा आधारित प्रशासकीय सुशासन प्रणाली विकास गर्ने ।
३	**उद्देश्यः**	- सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, परिणाममुखी, जवाफदेही र पारदर्शी बनाई सार्वजनिक सेवाप्रवाह र विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- प्राविधिकहरुले गर्ने ल.ई.हरुमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने । - गाउँपालिका प्रोफायललाई बार्षिक रुपमा अद्यावधिक गर्ने । - कम्तीमा वार्षिक रुपमा सेवाको गुणस्तर मापन गर्ने । - क्षमता विकास तथा अभिमुखिकरण तालिमको व्यवस्था गर्ने । - समिति तथा शाखाहरुलाई सक्षम र प्रतिस्पर्धी बनाउने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- प्रमुख दर्ता सेवाहरु डिजिटल प्रविधीमा विकास हुनेछ । - गाउँपालिकाको प्रोफाइल वार्षिक अध्यावधिक हुनेछ । - नियमितसूचना प्रवाहको संयन्त्र क्रियाशील हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- सुचना तथा प्रविधि विस्तार - प्रशासनिक व्यवस्थापन
- ३. राजस्व परिचालन तथा वित्तीय व्यवस्थापन		
१	**सोच**	- आन्तरिक आयमार्फत आर्थिक आत्मनिर्भरता वृद्धि गर्ने । - वित्तीय व्यवस्थापनलाई नियमसंगत, पारदर्शी, प्रभावकारी र सन्तुलित बनाउने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	- मध्यकालीन खर्च संरचनाअनुसारको वित्तीय व्यवस्थापन तथा राजस्व योजना तयार हुनेछ

३	**उद्देश्य**	- गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत वृद्धि गरी आर्थिक आत्मनिर्भरता बढाउने । - वित्तीय जोखिमहरु घटाइ प्रभावकारी सेवा प्रदान गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- स्थानीय राजस्व वृद्धिका लागि एकीकृत कर प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्ने । - करको दायरा विस्तार गर्ने । - दीर्घकालीन आयस्रोत हुने नयाँ सम्भावनाहरुमा लगानी गर्ने । - प्रभावकारी वित्तीय व्यवस्थान नीति तथा प्रक्षेपण योजना बनाइ कार्यान्वयन गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- आन्तरिक राजस्वको स्रोत योजना अवधिमा कम्तीमा १० प्रतिशत पुर्‍याउने । - विस्तृत राजस्व योजना तयार भइ कार्यान्वयन हुनेछ । - वित्तीय व्यवस्थापन योजना तयार भइ कार्यान्वयन हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- राजस्व परिचालन कार्यक्रम - वित्तीय व्यवस्थापन कार्यक्रम
- ४. पारदर्शिता र जवाबदेहिता		
१	**सोच**	- पारदर्शी, जवाबदेही र जनविश्वासी नगरपालिका विकास गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	वार्षिक लेखाजोखामा गाउँपालिकाले पारदर्शिता र जवाफदेहिताका सूचकहरुको उत्कृष्ट स्तर हासिल गरेको हुनेछ ।
३	**उद्देश्य**	- उत्कृष्ट सेवामार्फत गाउँपालिकालाई सक्षम र जनउत्तरदायी बनाउने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	वडा तथा विषयगत कार्यालय र हरेक योजनाहरुको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परिक्षण अनिवार्य रुपमा गर्ने गराउने साथै ठुला आयोजनाहरुको सूचना बोर्ड राख्ने । - वार्षिक योजनाहरुको नियमित समिक्षा चौमासिक रुपमा गर्ने । - रणनीतिक योजनाको मध्यावधि समिक्षा दोस्रो र चौथो वर्षमा गर्ने । - रणनितिक योजनाको अन्तिम मूल्याङ्कन पाँचौ वर्षमा गर्ने । प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगले प्रदेश तथा स्थानीय तहबीच राजश्वको बाँडफाड गर्ने आधार अनुसार (जनसंख्या तथा जनसाखिक विवरण, क्षेत्रफल, मानव विकास सुचकांक, खर्चको आवश्यकता, राजश्व संकलनमा गरेको प्रयास, पुर्वाधार विकास, विशेष अवस्था आदि) बजेट विनियोजन गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- सार्वजनिक सुनाइ, सार्वजनिक परीक्षण तथा नियमित अनुगमन भएको हुनेछ । - भ्रष्टचार तथा स्थानीय समस्या गुनासो सम्बन्धि दर न्युन हुनेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- सार्वजनीक सुनुवाई तथा सामाजिक परीक्षण - योजना, अनुगमन, मूल्यांकन तथा प्रतिवेदन - लेखापरीक्षण
५. न्याय तथा सुरक्षा		
१	**सोच**	- नागरिक स्वतन्त्रता, विधिको शासन र मानव अधिकारको संरक्षणमार्फत शान्त र सुरक्षित समाज निर्माण गर्ने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	- व्यवस्थित सुरक्षा र न्यायिक सेवा व्यवस्थापन गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	- गाउँपालिकाले सम्पादन गर्ने न्यायिक प्रणालीलाई वैज्ञानिक एवम सेवाग्राहीमैत्री बनाउने । - गाउँपालिकाको सुरक्षा व्यवस्था प्रभावकारी बनाउने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- न्याय सम्पादन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन कानुनी परामर्शदाताको व्यवस्था गर्ने । - न्यायिक समितिको कार्यदक्षता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरु सञ्चालन ।

५	**आवधिक नतीजा**	- हिंसा हत्यासँग सम्बन्धि घटनाहरु न्युनीकरण भएको हुनेछ । - गाउँपालिकामा आएका मुद्दाहरु छिटो, छरितो र न्यायिक प्रणालीअनुसार सम्पादन हुनेछन् ।
६	**कार्यक्रम**	- न्यायिक समितिको क्षमता विकास - न्याय सम्पादन व्यवस्थापन - प्रभावकारी सुरक्षा सेवा
- ६. सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्था व्यवस्थापन		
१	**सोच**	सामुदायिक तथा गैसस परिचालनमार्फत सामाजिक रूपान्तरणमा योगदान पुर्‍याउने ।
२	**प्रमुख लक्ष्य**	सामुदायिक तथा गैसस स्रोतमार्फत आर्थिक समृद्धिका नमुना कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
३	**उद्देश्य**	सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्थाहरुलाई सामाजिक सचेतीकरण तथा आर्थिक समृद्धि प्राप्तिका लागि परिचालन गर्ने । - स्थानीय समूहको कोषलाई एकीकृत गरी दिगो व्यवस्थापन गर्ने । - गैससहरुको प्रभावकारी परिचालन गर्ने ।
४	**रणनीति तथा कार्यनीति**	- आवधिक लक्ष्यमा सघाउ पुग्ने गरी संस्थाहरुको दीर्घकालीन योजना बनाउन प्रोत्साहन गर्ने । - सबैखाले संस्थालाई आफ्नो विषयगत क्षेत्रमा विशिष्ट पहिचान र दक्षता अभिवृद्धि गर्न प्रोत्साहित गर्ने । - कार्यक्रमहरु समन्वयात्मक रुपमा संचालन गर्ने ।
५	**आवधिक नतीजा**	- सामाजिक सुरक्षाका सेवाहरुमा वृद्धि हुनेछ । - विशिष्ठिकृत सेवामार्फत गैसस क्षेत्रको लगानी पारदर्शी, प्रभावकारी र नतीजामुखी बन्नेछ । - लक्षित वर्ग तथा समुदायको सशक्तिकरण र मूलप्रवाहीकरणमा विशेष सहयोग पुग्नेछ ।
६	**कार्यक्रम**	- सामाजिक संस्था व्यवस्थापन - गैसस साझेदारी कार्यक्रम

अध्याय ५: बजेट तथा वित्तीय व्यवस्थापन

५.१ कानुनी आधार

नेपालको संविधानको धारा ५५ अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रको आर्थिक अधिकार सम्बन्धी विषयमा कानुन बनाउने, बार्षिक बजेट बनाउने, निर्णय गर्ने नीति तथा योजना बनाउने र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा सवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चान ऐन २०७४ को दफा २४ ले गाउँपालिकाको आफ्नो अधिकारक्षेत्रको विषयमा स्थानीयस्तरको विकासको लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत, विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाइ लागु गर्नुपर्ने व्यवस्थासमेत गरेको छ । संविधानको उक्त व्यवस्था र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन अनुसार शैलुङ गाउँपालिकाको लागि ५ वर्षे आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्न निम्न कानुनी आधारहरु लिइएको छः

- नेपालको संविधान २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
- अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४
- संघीय आर्थिक कार्यविधि ऐन २०७५
- विकास सहायता नीति २०७१
- सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३
- वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमासम्बन्धी मार्गदर्शन २०७४
- स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ (परिमार्जन)
- शैलुङ गाउँपलिका आर्थिक ऐन २०७५,
- शैलुङ गाउँपलिका विनियोजन ऐन २०७५,

५.२ श्रोत अनुमानका क्षेत्रहरु

नेपालको संविधान २०७२ को दफा ६० ले राजश्व श्रोतको बाँडफाड हुने व्यवस्था गरेको छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को परिच्छेद ४ दफा ८,९,१० र ११ बमोजिम यस शैलुङ गाउँपालिकालाई प्राप्त हुनसक्ने आर्थिक श्रोतहरु निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ११: गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने बजेटको स्रोत तथा शीर्षकहरुको विवरण

सि.न.	श्रोत	शीर्षकहरु
१	नेपाल सरकार	वित्तीय समानिकरण, सशर्त, विशेष र समपूरक अनुदान
२	प्रदेश सरकार	वित्तीय समानिकरण, सशर्त, विशेष र समपूरक अनुदान
३	राजस्व बाँडफाँड	मूल्य अभिबृदि कर, आन्तरिक उत्पादनमा लागेको अन्तशुल्कको रकम, प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम
४	आन्तरिक आम्दानी	एकीकृत सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर, सेवा शुल्क, दस्तुर, गैर कर आदि
५	अन्तर स्थानीय तह लगानी	फोहोर प्रशोधन केन्द्र निर्माण बजेट आदि

५.३ वृद्धिदर अनुमानको आधार

विगत पाँच बर्षयताको कुल बजेटको आकारसगै स्थानीय तहमा विनियोजन हुने बजेटको अंश निरन्तर बृद्धि भैरहेको छ । शैलुङ गाउँपालिकाको आगामी आ.व.को लागि अनुमानित आय तथा व्यय तयार गर्नका लागि विगत पाँच बर्षमा भएको कुल बजेटको बढोत्तरी तथा कुल बजेटमध्ये स्थानीय तहमा भएको बजेटको अंशमा भएको बढोत्तरीलाई आधार मानी हाल विनियोजित बजेट तथा खर्चमा औसत १५ प्रतिशत बृद्धि गरी अनुमान गरिएको छ । वृद्धिदर अनुमानको आधारका लागि विगत पाँच बर्षको कुल बजेट तथा स्थानीय तहमा विनियोजन भएको अंशको तुलनात्मक विवरण निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका १२ः बजेट वार्षिक वृद्धिदरको आधार

क. कुल राष्ट्रिय बजेटको वृद्धि दर

आ.व.	कुल राष्ट्रिय बजेट रु लाखमा	पछिल्लो आ.व.मा भएको बृद्धि रु लाखमा	बृद्धि प्रतिशत
२०७०.७१	५१७२		
०७१.७२	६१८१	१००९	१९
२०७२.७३	८१९५	२०१४	३३
२०७३.७४	१०४८९	२२९५	२८
२०७४.७५	१२७९०	२३०१	२२
२०७५.७६	१३१५२	३६२	३
		औसत बृद्धि	१७

ख. कुल बजेटमध्ये स्थानीय तहको बजेटमा वृद्धि दर

आ.व.	स्थानीय तहको अंश प्रतिशतमा	बृद्धि प्रतिशत
२०७०/७१		
०७१/७२	९.३	०.३
२०७२/७३	९.४३	०.१३
२०७३/७४	११.१३	१.७
२०७४/७५	१७.६	६.४७
२०७५/७६ स्थानीय तहमा मात्र	१४.८३	०.३

५.४ गाउँपालिकाको कुल आवधिक आम्दानी खर्च अनुमान

क. आम्दानी

माथिको वृद्धिदर अनुमान र शैलुङ गाउँपालिकाको लागि गत आ.व. २०७४।७५ तथा २०७५।७६ मा यस पालिकालाई प्राप्त बजेट समेतको अनुमानको आधार आगामी ५ वर्षको आम्दानी तथा खर्च प्रक्षेपण गरिएको छ। सो विवरणको आधारमा गाउँपालिकाको आ.व. २०७४/०७५ देखि २०८५/०८० सम्मको कुल आम्दानी बजेट रु. २,३१६,०५०,७५५ (दुई अर्ब एकतीस करोड साठी लाख पचास हजार सातसय पचपन्न) प्रक्षेपण गरिएको छ ।

ख. खर्च

गाउँपालिकाको आवधिक खर्चलाई चालु खर्च, सामाजिक सुरक्षा खर्च र विकास खर्चमा विभाजन गरिएको छ । आवधिक क्षेत्रगत योजनाका विकास खर्चहरु १२० बढी कार्यक्रमका शीर्षकहरुमा विभाजन गरिएको छ। आ.व. २०७४/०७५ देखि २०८५/०८० सम्मको कुल अनुमानित खर्च रु. २,५५७,०८३,४३३ (दुई अर्ब पचपन्न करोड सत्तरी लाख त्रियासी हजार चारसय तेत्तीस) प्रक्षेपण गरिएको छ । रणनीतिक योजनाको कार्यक्रम बजेटलाई ६३ प्रतिशत सरकारी अनुदान तथा २७ प्रतिशत निजीक्षेत्र र संघसंस्थाले लगानी गर्नसक्ने अनुमान राखिएको छ। संघ संस्था र निजीक्षेत्रको लगानी समावेश गर्दा समेत कुल खर्चका लागि ५.४ प्रतिशत आम्दानी रकम (चौबीस करोड दश लाख बत्तीस हजार छ सय सतहत्तर) अपुग हुने देखिन्छ । उक्त अपुग रकम सरकारी बजेटको भार वृद्धिका साथै थप संस्थागत सहयोग तथा निजी लगानीबाट पूर्ति गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

ग. आवधिक कार्यक्रम

आवधिक कार्यक्रमलाई मुख्य ५ वटा विषयगत क्षेत्रका १२० बढी कार्यक्रमहरुमा गरिएको छ । उक्त कार्यक्रमको कुल अनुमानित बजेटमध्ये रु. १,५६१,७५३,००० अनुमानित गरिएको छ। यो रकम कुल आवधिक बजेटको ७६.७ प्रतिशत हो । यो कार्यक्रम खर्चमध्ये गाउँपालिकाबाट (संघ तथा प्रदेशसमेत) ३३.१ प्रतिशत, विशेष अनुदानमार्फत ३०.५ प्रतिशत, संघ संस्थामार्फत १४.२ प्रतिशत र निजीक्षेत्रमार्फत २२.२ प्रतिशत व्यहोर्ने अनुमान गरिएको छ। वार्षिक आम्दानी खर्चको सारांश तालिका १४ र विस्तृत कार्यक्रमको विवरण तालिका १५ मा समावेश गरिएको छ ।

५.५ वित्तीय व्यवस्थापन तथा बजेट परिचालन

गाउँपालिकाले निम्न प्रक्रियाहरु अपनाइ वित्तीय व्यवस्थापन तथा बजेट परिचालन गर्नेछः

क. ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरुको परिपालन

निम्न ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरुको आधारमा वित्तीय प्रणालीलाई व्यवस्थापन गर्नेछः

- नेपालको संविधान २०७२,
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४
- शैलुङ गाउँपलिका आर्थिक ऐन २०७५,
- शैलुङ गाउँपलिका विनियोजन ऐन २०७५,
- गाउँपलिकाको वार्षिक नीति तथा बजेट कार्यक्रम
- स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ (परिमार्जन)
- सार्वजनिक खरीद ऐन २०६३
- सार्वजनिक खरीद नियमावली २०६४
- गाउँपलिका कार्यसञ्चालन निर्देशिका २०७५

ख. लेखा व्यवस्थापन तथा बजेट अनुगमन

कानुनले तोके बमोजिम र आवधिक योजनाले परिकल्पना गरे बमोजिमको वित्तीय व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक कर्मचारी व्यवस्थापन, वित्तीय व्यवस्थापन नीति तथा संयन्त्र र विद्युतीय प्रविधिलगायतका प्रणालीहरु व्यवस्थापन गर्नेछ ।

ग. पारदर्शिता र जवाबदेहिता

आर्थिक पारदर्शिता र जवाबदेहिताका लागि गाउँपालिकाका योजना, प्रगति तथा अनुगमन प्रतिवेदनहरु वेभसाइटमा राख्ने, जनगुनासाहरु लिन र जवाब दिन सकिने किसिमका एप्लिकेसनको पहुँच विस्तार गर्ने, वार्षिक प्रकाशन गर्ने, मिडिया अनुगमन गराउने तथा आमञ्चार संवाद कार्यक्रमहरु राख्ने योजनाहरु लागु कार्यान्वयन गर्नेछ ।

तालिका १३: शैलुङ गाउँपालिकाको आवधिक अनुमानित आम्दानी तथा खर्चको सारांश

क. आय अनुमान

सि.न.	विवरण	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा
क	**आय अनुमान**						
१	**आन्तरिक आय**	३,६१६,३४२.०	६,०००,०००.०	६,९००,०००.०	७,९३५,०००.०	९,१२५,२५०.०	३३,५७६,५९२.०
२	**संघबाट अनुदान**	२८१,२५४,४८७.०	२८५,६२७,०००.०	४०५,८००,३७०.७	४६६,६७०,४२६.२	५३६,६७०,९९०.२	१,९७६,०२३,२७४.१
२.१	वित्तीय समानीकरण	१५०,९४९,०००.०	११३,१००,०००.०	१३०,०६५,०००.०	१४९,५७४,७५०.०	१७२,०१०,९६२.५	७१५,६९९,७१२.५
२.२	सशर्त	८९,१४९,५५६.०	११६,३००,०००.०	१३३,७४५,०००.०	१५३,८०६,७५०.०	१७६,८७७,७६२.५	६६९,८७९,०६८.५
२.३	समपुरक	-	-	१५,०००,०००.०	१७,२५०,०००.०	१९,८३७,५००.०	५२,०८७,५००.०
२.४	विशेष	-	-	१०,०००,०००.०	११,५००,०००.०	१३,२२५,०००.०	३४,७२५,०००.०
२.५	सामाजिक सुरक्षा भत्ता	४१,१५५,९३१.०	-	४७,३२९,३२०.७	५४,४२८,७१८.७	६२,५९३,०२६.६	२०५,५०६,९९७.०
२.६	सडक बोर्ड अनुदान	-	-	५,०००,०००.०	५,७५०,०००.०	६,६१२,५००.०	१७,३६२,५००.०
२.७	संघीय कोषको राजश्व बाँडफाँड	-	५६,२२७,०००.०	६४,६६१,०५०.०	७४,३६०,२०७.५	८५,५१४,२३८.६	२८०,७६२,४९६.१
३	**प्रदेशबाट अनुदान**	-	४१,६९०,०००.०	५७,९४३,५००.०	६६,६३५,०२५.०	७६,६३०,२७८.८	२४२,८९८,८०३.८
३.१	वित्तीय समानीकरण अनुदान	-	७,७६०,०००.०	८,९२४,०००.०	१०,२६२,६००.०	११,८०१,९९०.०	३८,७४८,५९०.०
३.२	सशर्त अनुदान	-	२०,७८८,०००.०	२३,९०६,२००.०	२७,४९२,१३०.०	३१,६१५,९४९.५	१०३,८०२,२७९.५
३.३	समपुरक अनुदान	-	-	५,०००,०००.०	५,७५०,०००.०	६,६१२,५००.०	१७,३६२,५००.०
३.४	विशेष अनुदान	-	-	५,०००,०००.०	५,७५०,०००.०	६,६१२,५००.०	१७,३६२,५००.०
३.५	राजश्व बाँडफाँडको रकम	-	१३,१४२,०००.०	१५,११३,३००.०	१७,३८०,२९५.०	१९,९८७,३३९.३	६५,६२२,९३४.३
४	**गत वर्षको बैंक मौज्दात**	५,८२९,९८०.०	३०,५८०,८१४.०	-	-	-	३६,४१०,७९४.०
५	जिल्ला शिक्षा अनुदान	१८१,६२०.०	-	-	-	-	१८१,६२०.०
६	उपभोक्ता समितिबाट साझेदारी रकम	५००,०००.०	-	३,०००,०००.०	३,४५०,०००.०	३,९६७,५००.०	१०,९१७,५००.०
७	LGCDP कार्यक्रम	८८७,१७२.०	-	-	-	-	८८७,१७२.०
८	जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम	५००,०००.०	-	-	-	-	५००,०००.०
९	गरीबसग विश्वेश्वर कार्यक्रम	४२९,०००.०	-	५००,०००.०	५७५,०००.०	६६१,२५०.०	२,१६५,२५०.०
१०	झो.पु. हेरालु	८४,०००.०	-	८४,०००.०	८४,०००.०	८४,०००.०	३३६,०००.०
११	संघ र प्रदेशबाट कार्यक्रम तोकी प्राप्त हुने आयोजनहरु	-	-	३,५००,०००.०	४,०२५,०००.०	४,६२८,७५०.०	१२,१५३,७५०.०
	जम्मा	२९३,२८२,६०१.०	३६३,८९७,८१४.०	४७७,७२७,८७०.७	५४९,३७४,४५१.२	६३१,७६८,०१८.९	२,३१६,०५०,७५५.८

ख. व्यय अनुमान

सि.न.	विवरण	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा
ख	ब्याय अनुमान						-
१	चालु खर्च	१९,१७७,२८२.०	६६,९८४,०००.०	७७,०३१,६००.०	८८,५८६,३४०.०	१०१,८७४,२९१.०	३५३,६५३,५१३.०
२	सामाजिक सुरक्षा भत्ता	४१,१५५,९३१.०	-	४७,३२९,३२०.६५	५४,४२८,७१८.७५	६२,५९३,०२६.६	२०५,५०६,९९७.०
३	LGCDP कार्यक्रम	८८७,१७२.०	-	-	-	-	८८७,१७२.०
४	जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम	५००,०००.०	-	५७५,०००.०	६६१,२५०.०	७६०,४३७.४	२,४९६,६८७.५
५	गरीबसग विश्वेश्वर कार्यक्रम	४२९,०००.०	-	५००,०००.०	५७५,०००.०	६६१,२५०.०	२,१६५,२५०.०
६	आवधिक योजना कार्यान्वयन	१४२,२९८,०००.०	३२६,३७०,०००.०	५६८,३०५,०००.००	५५२,९२५,०००.०	३७१,८९५,०००.०	१,९६१,७९३,०००.०
७	बैंक मौज्दात	३०,५८०,८१४.०	-	-	-	-	३०,५८०,८१४.०
	जम्मा खर्च	२३५,०२८,१९९.०	३९३,३५४,०००.०	६९३,७४०,९२०.६५	६९७,१७६,३०८.७५	५३७,७८४,००५.०	२,५५७,०८३,४३३.४
ग	अपुग बजेट	५८,२५४,४०२.०	(२९,४५६,१८६.०)	(२१६,०१३,०५०.०)	(१४७,८०१,८५७.५)	९३,९८४,०१३.८७	(२४१,०३२,६७७.६३)
	अपुग प्रतिशत	२४.८	-७.५	-३१.१	-२१.२	१७.५	-९.४

तालिका १४: शैलुङ गाउँपालिकाको आवधिक क्षेत्रगत बजेटको खर्च तथा स्रोत अनुमान (बजेट रु. लाखमा)

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
१	आर्थिक विकास	१																		
१.१	कृषि विकास	१													०					०
१.१.१	व्यवसायिक तरकारीबाली	१	साविक वार्ड	५	१०	१५	१५	१५	६०	५	१०	१५	१५	१५	६०	१०		१५	३५	६०
१.१.२	व्यवसायिक मसलाबाली	२	साविक वार्ड	०	५	१०	१०	५	३०	०	२	४	२	२	१०	२		३	५	१०
१.१.३	व्यवसायिक फलफूल खेती	३	साविक वार्ड	०	५	५	५	५	२०	०	८	८	८	८	३२	५		११	१६	३२
१.१.४	व्यवसायिक अन्नबाली	४	घरधुरी	०	२००	२००	२००	२००	८००	०	२	२	२	२	८	४	०	४	०	८
१.१.५	कृषि प्रविधि विस्तार	५	समूह	०	२	५	२	१	१०	०	२	५	२	१	१०	५	०	४	१	१०
१.१.६	कृषि संस्थागत विकास	६	समूह	०	१०	१०	०	०	२०	०	२	२	०	०	४	२	०	२	०	४
१.१.७	वीमा कार्यक्रम	७	समूह	०	५	२०	२०	५	५०	०	०.५	२	२	०.५	५	२.५	०	०	२.५	५
१.१.८	खाद्य सुरक्षा कार्यक्रम	८	वटा	०	०	२	२	१	५	०	०	२	२	१	५	५	०	०	०	५
१.१.९	क्षमता विकास कार्यक्रम	९	वटा	०	२	३	३	२	१०	०	१	१.५	१.५	१	५	२.५	०	२.५	०	५
	उपशीर्षक जम्मा								०	५	२७.५	४१.५	३४.५	३०.५	१३९	३८	०	४१.५	५९.५	१३९

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
१.२	पशुपंक्षी विकास	२																		
१.२.१	व्यवसायिक गाई, भैंसीपालन	१	फर्म	१०	४०	५०	५०	०	१५०	५	२०	२५	५०	०	१००	१०		८०	१०	१००
१.२.२	व्यवसायिक भेडा, बाख्रापालन	३	फर्म	१०	२०	२०	५०	०	१००	१५	३०	३०	७५	०	१५०	१५.००		९०	४५.००	१५०.०
१.२.३	व्यवसायिक बंगुरपालन	५	फर्म	०	४	१०	४	२	२०	०	६	१५	६	३	३०	३		२४	३	३०
१.२.४	व्यवसायिक कुखुरा, हाँसपालन	४	फर्म	५	५	२०	२०	२०	७०	१०	१०	४०	४०	४०	१४०	४०		०	१००	१४०
१.२.५	व्यवसायिक माछापालन	१०	फर्म	०	२	३	५	५	१५	०	१	१.५	२.५	२.५	७.५	३.५		३	१	७.५
१.२.६	व्यवसायिक मौरीपालन	९	घार	०	१००	१००	१००	१००	४००	०	१०	१०	१०	१०	४०	१०		२०	१०	४०
१.२.७	पशुपंक्षी आहारा विकास	२	वटा	०	१	१	२	०	४	०	१	१	२	०	४	२		०	२	४
१.२.८	पशुपंक्षी स्वास्थ्य केन्द्र	६	वटा	०	०	१	१	१	३	०	०	१	१	१	३	१.००		०	२.००	३
१.२.९	क्षमता विकास	७	जना	०	२०	५०	१००	३०	२००	०	१	२.५	५	१.५	१०	२	०	८	०	१०
१.२.१०	संस्थागत विकास	८	वटा	५	१०	२०	१०	५	५०	२.५	५	१०	५	२.५	२५	१०	०	१५	०	२५
	उपशीर्षक जम्मा								०	३२.५	८४	१३६	१९७	६०.५	५०९.५	९६.५	०	२४०	१७३	५०९.५

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
१.३	**पर्यटन विकास**	३							**०**						**०**					**०**
१.३.१	शैलुङ पर्यटन विकास	१	**कार्यक्रम**	०	२	१	१	१	**५**	०	१५०	१००	१००	१००	**४५०**	२००	१५०	५०	५०	**४५०**
१.३.२	वडास्तरीय पर्यटन प्रवर्द्धन	२	**कार्यक्रम**	०	२	२	२	२	**८**	०	५०	५०	५०	५०	**२००**	५०	१५०	०	०	**२००**
	उपशीर्षक जम्मा								**०**	०	२००	१५०	१५०	१५०	६५०	२५०	३००	५०	५०	६५०
१.४.	**उद्योग तथा वाणिज्य**	७							**०**						**०**					**०**
१.४.१	घरेलु उद्योग प्रवर्द्धन	१	**संख्या**	५	१०	३०	५०	५	**१००**	०.५	१	३	५	०.५	**१०**	१०	०	०	०	**१०**
१.४.२	साना उद्योग प्रवर्द्धन	२	**संख्या**	०	०	२	५	३	**१०**	०	०	१	२.५	१.५	**५**	५	०	०	०	**५**
१.४.३	ठूला उद्योग प्रवर्द्धन	६	**संख्या**	०	०	०	१	१	**२**	०	०	०	१	१	**२**	२	०	०	०	**२**
१.४.४	आपूर्ति व्यवस्थापन तथा गुणस्तर नियन्त्रण	४	**कार्यक्रम**	०	१	२	१	१	**५**	०	०.१	०.१	०.१	०.१	**०.४**	०.४	०	०	०	**०.४**
१.४.५	संस्थागत विकास	५	**कार्यक्रम**	१	१	१	१	१	**५**	१	१	१	१	१	**५**	१	०	४	०	**५**
१.४.६	उद्यमशीलता क्षमता विकास	३	**कार्यक्रम**	१	१	१	१	१	**५**	०	२	२	२	२	**८**	२	०	६	०	**८**
	उपशीर्षक जम्मा								**०**	१.५	४.१	७.१	११.६	६.१	३०.४	२०.४	०	१०	०	३०.४
१.५	**सहकारी तथा वित्त**	६							**०**						**०**					**०**
१.५.१	संस्थागत विकास	२	**कार्यक्रम**	१	१	१	१	१	**५**	५	५	५	५	५	**२५**	१०	०	१५	०	**२५**
१.५.२	उद्यम प्रवर्द्धन	१	**संख्या**	०	५	१०	२०	५	**४०**	०	०.१	०.२	०.४	०.१	**०.८**	०.८	०	०	०	**०.८**
	उपशीर्षक जम्मा								**०**	५	५.१	५.२	५.४	५.१	२५.८	१०.८	०	१५	०	२५.८

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
१.६	**रोजगारी प्रवर्द्धन**	४							**०**						**०**					**०**
१.६.१	सूचना केन्द्र व्यवस्थापन	२	वटा	०	१	०	०	०	**१**	**०**	**५**	**०**	**०**	**०**	**५**	**५**	**०**	**०**	**०**	**५**
१.६.२	सिर्जनात्मक कार्यक्रम	१	वटा	०	१	१	१	१	**४**	**०**	०.७५	**१**	**१**	**१**	**३.७५**	**३.७५**	**०**	**०**	**०**	**३.७५**
	उपशीर्षक जम्मा								**०**	०	५.७५	१	१	१	८.७५	८.७५	०	०	०	८.७५
१.७	**भूमि व्यवस्थापन**	५							**०**						**०**					**०**
१.७.१	नीति, नियम, मापदण्ड, अभिलेख व्यवस्थापन	१	कार्यक्रम	१	१	१	१	१	**५**	०	०	०	०	०	**०**	०	०	०	०	**०**
१.७.२	जग्गा विकास, वर्गीकरण तथा व्यवस्थापन	२	स्थान	२	३	३	२	०	**१०**	६.५८	१०	१०	१०	०	**३६.५८**	३०	६.५८			**३६.५८**
	उपशीर्षक जम्मा								**०**	६.५८	१०	१०	१०	०	३६.५८	३०	६.५८	०	०	३६.५८
१.८	**खानी व्यवस्थापन**	८							**०**						**०**					**०**
१.८.१	सम्भाव्यता अध्ययन	१	वटा	०	१	२	०	०	**३**	०	१०	२०	०	०	**३०**	०	३०	०	०	**३०**
१.८.२	खानी संरक्षण तथा सञ्चालन	२	वटा	०	१	१	१	०	**३**	०	५	५	५	०	**१५**	१५	५	०	०	**२०**
	उपशीर्षक जम्मा								**०**	०	१५	२५	५	०	४५	१५	३५	०	०	५०

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
२	सामाजिक विकास	२																		
२.१	शिक्षा	१							०						०					०
२.१.१	पूर्वाधार विकास	२	विद्यालय	२	५	५	५	५	२२	२००	५००	५००	५००	५००	२२००	२५	४७५	१७००	०	२२००
२.१.२	शिक्षक व्यवस्थापन		विद्यालय	२	५	५	५	३	२०	०	०	०	०	०	०					०
२.१.३	गुणस्तर अभिवृद्धि		विद्यालय	३	५	१०	१०	२	३०	३	५	१०	१०	२	३०	३०	०	०	०	३०
२.१.४	शैक्षिक प्रोत्साहन		कार्यक्रम	१	१	१	१	१	५	१	१	१	१	१	५	५	०	०	०	५
२.१.५	विद्यालय स्तरवृद्धि		विद्यालय	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०	०	०					०
२.१.६	शिक्षण सिकाइ तथा प्रविधि विस्तार		विद्यालय	२	३	५	५	१	१६	५	५	५	५	५	२५	१०	०	१५	०	२५
२.१.७	सामुदायिक तथा निरन्तर शिक्षा	१	कार्यक्रम	०	०	१	१	१	३	०	०	१	१	१	३	३	०	०	०	३
२.१.८	अध्ययन अनुसन्धान	०	कार्यक्रम	०	१	१	१	०	३	०	१	१	१	०	३	३	०	०	०	३
२.१.९	सिर्जनात्मक अभियान		कार्यक्रम	०	१	१	१	०	३	०	१	१	१	०	३	३	०	०	०	३
२.१.१०	प्राविधिक शिक्षा		कार्यक्रम	५	१	१	१	१	९	१०	५	५	५	५	३०	३०	०	०	०	३०
२.१.११	परीक्षा तथा प्रशासनिक व्यवस्थापन		कार्यक्रम	१	१	१	१	१	५	३	३	३	३	३	१५	१५	०	०	०	१५
	उपशीर्षक जम्मा								०	२२२	५२१	५२७	५२७	५१७	२३१४	१२४	४७५	१७१५	०	२३१४

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
२.२	**स्वास्थ्य**	२							**०**						**०**					**०**
२.२.१	पूर्वाधार विकास तथा कार्यालय व्यवस्थापन	३	वटा	१	२	४	१	०	**८**	२	४	८	२	०	**१६**	१०	०	६	०	**१६**
२.२.२	कर्मचारी व्यवस्थापन	१	स्वास्थ चौकी	२	४	२	०	०	**८**	०	०	०	०	०	**०**					**०**
२.२.३	स्वास्थ्य सेवा विस्तार	२	स्वास्थ चौकी	०	२	२	२	२	**८**	०	३६	३६	३६	३६	**१४४**	१४४	०	०	०	**१४४**
२.२.४	अस्पताल विकास	४	संख्या	०	०	१	०	०	**१**	०	०	२००	०	०	**२००**	१०	१९०	०	०	**२००**
२.२.५	संस्थागत विकास	८	कार्यक्रम	०	१	१	०	०	**२**	०	१	१	०	०	**२**	२	०	०	०	**२**
२.२.६	क्षमता विकास	६	कार्यक्रम	१	१	१	१	१	**५**	८	८	८	८	८	**४०**	४०	०	०	०	**४०**
२.२.७	सरसफाई तथा स्वच्छता कार्यक्रम	५	कार्यक्रम	१	१	१	१	१	**५**	०.५	०.५	०.५	०.५	०.५	**२.५**	२.५	०	०	०	**२.५**
२.२.८	सचेतना कार्यक्रम	७	कार्यक्रम	१	१	१	१	१	**५**	०.५	०.५	०.५	०.५	०.५	**२.५**	२.५	०	०	०	**२.५**
२.२.९	वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवा प्रवर्द्धन	९	कार्यक्रम	०	०	१	१	०	**२**	०	०	१	१	०	**२**	२	०	०	०	**२**
	उपशीर्षक जम्मा								**०**	११	५०	२५५	४८	४५	४०९	२१३	१९०	६	०	४०९
२.३	**खानेपानी तथा सरसफाई**	**३**							**०**						**०**					**०**
२.३.१	खानेपानी सेवा विस्तार	१	घरधुरी ⁪	७५	८०	९०	१००	०	**३४५**	६०	१५०	१५०	१५०	५०	**५६०**	६०		४५०	५०	**५६०**

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
२.३.२	सरसफाइ प्रवर्द्धन	३	कार्यक्रम	१	१	१	१	१	**५**	१	१	१	१	१	**५**	०	०	५	०	**५**
२.३.३	पानीको स्रोत संरक्षण	२	वटा	५	१०	१०	१०	५	**४०**	२.५	५	५	५	२.५	**२०**	५	०	१५	०	**२०**
२.३.४	संस्थागत विकास	४	कार्यक्रम	०	१	१	१	१	**४**	०	१	१	१	१	**४**	१	०	३	०	**४**
	उपशीर्षक जम्मा								**०**	६३.५	१५७	१५७	१५७	५४.५	५८९	६६	०	४७३	५०	५८९
२.४	**संस्कृति प्रवर्द्धन**	**५**							**०**						**०**					**०**
२.४.१	सम्पदा संरक्षण तथा पूर्वाधार विकास	१	कार्यक्रम	५	५	५	५	५	**२५**	२५	२५	२५	२५	२५	**१२५**	२५	१००	०	०	**१२५**
२.४.२	भाषा,साहित्य,संगीत, संस्कृति प्रवर्द्धन	३	कार्यक्रम	०	२	३	३	२	**१०**	०	२	३	३	२	**१०**	५	०	५	०	**१०**
२.४.३	चित्रकला, मूर्तिकला प्रवर्द्धन	४	कार्यक्रम	०	१	१	२	०	**४**	०	२	२	४	४	**१२**	४		४	४	**१२**
२.४.४	सांस्कृतिक जागरण अभियान	५	कार्यक्रम	०	०	१	१	१	**३**	०	०	१	१	१	**३**	३	०	०	०	**३**
२.४.५	उद्यान तथा स्मारक	२	कार्यक्रम	०	१	१	१	१	**४**	०	४०	४०	४०	४०	**१६०**	२०	१४०	०	०	**१६०**
	उपशीर्षक जम्मा								**०**	२५	६९	७१	७३	७२	३१०	५७	२४०	९	४	३१०
२.५	**सञ्चार**	**६**							**०**						**०**					**०**
२.५.१	पूर्वाधार विकास	१	वटा	०	१	१	०	०	**२**	०	२०	२०	०	०	**४०**	०	०	२०	२०	**४०**
२.५.२	सूचना तथा प्रविधि विस्तार	२	कार्यक्रम	०	१	१	१	१	**४**	१०	१५	१५	१५	१५	**७०**	७०	०	०	०	**७०**

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
२.५.३	आमसञ्चार प्रवर्द्धन	३	कार्यक्रम	०	१	१	१	०	३	०	१	१	१	१	४	४	०	०	०	४
	शीर्षक जम्मा								०	१०	३६	३६	१६	१६	११४	७४	०	२०	२०	११४
२.६	**लक्षित वर्ग कार्यक्रम/लैससास**	४							०						०					०
२.६.१	बालबालिका लक्षित कार्यक्रम	१	वटा	१	१	१	१	१	५	०	५	५	५	५	२०	१०	०	१०	०	२०
२.६.२	महिला लक्षित कार्यक्रम	२	वटा	१	१	१	१	१	५	०	१२	१५	१५	१५	५७	२७	०	३०	०	५७
२.६.३	ज्येष्ठ नागरिक लक्षित कार्यक्रम	४	वटा	१	१	१	१	१	५	०	५	५	५	५	२०	२०	०	०	०	२०
२.६.४	अपांगता लक्षित कार्यक्रम	३	वटा	१	१	१	१	१	५	०	५	५	५	५	२०	५	०	१५	०	२०
२.६.५	एकल महिला तथा पुरुष लक्षित कार्यक्रम	५	वटा	१	१	१	१	१	५	०	५	५	५	५	२०	१०	०	१०	०	२०
२.६.६	असहाय, असक्त, संरक्षकविहीन लक्षित कार्यक्रम	८	वटा	१	१	१	१	१	५	०	५	५	५	५	२०	१०	०	१०	०	२०
२.६.७	दलित लक्षित कार्यक्रम	६	वटा	१	१	१	१	१	५	०	५	५	५	५	२०	१०	०	१०	०	२०
२.६.८	जनजाति लक्षित कार्यक्रम	७	वटा	१	१	१	१	१	५	०	५	५	५	५	२०	१०	०	१०	०	२०

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
२.६.९	अल्पसंख्यक लक्षित कार्यक्रम	१०	वटा	०	०	०	०	०	**०**	०	०	०	०	०	**०**	०	०	०	०	**०**
२.६.१०	युवा लक्षित कार्यक्रम	९	वटा	१	१	१	१	१	**५**	०	५	५	५	५	**२०**	१०	०	१०	०	**२०**
२.६.११	पूर्वाधार विकास	११	वटा	१	१	१	१	१	**५**	०	१८	२०	२०	२०	**७८**	१०	०	६८	०	**७८**
	उपशीर्षक जम्मा								**०**	**०**	**७०**	**७५**	**७५**	**७५**	**२९५**	**१२२**	**०**	**१७३**	**०**	**२९५**
२.७	**खेलकुद**	**७**							**०**						**०**					**०**
२.७.१	पूर्वाधार विकास	**१**	वटा	२	२	३	१	१	**९**	०	४०	४०	२०	२०	**१२०**	४०	८०	०	०	**१२०**
२.७.२	खेलकुद पवर्द्धन	**२**	वटा	१	५	५	५	५	**२१**	०	५	५	५	५	**२०**	२०	०	०	०	**२०**
	उपशीर्षक जम्मा								**०**	**०**	**४५**	**४५**	**२५**	**२५**	**१४०**	**६०**	**८०**	**०**	**०**	**१४०**
३	**पूर्वाधार विकास**	**३**																		
३.१	सडक तथा पुल	**१**							**०**						**०**					**०**
३.१.१.	पालिका स्तरीय सडक स्तरोन्नति		किमी	१०	१०	१२	१५	२०		५००	४००	५००	६००	८००	**२८००**	१५००	१३००	०	०	**२८००**
३.१.२	वडा स्तरीय सडक नयाँ तथा स्तरोन्नति		किमी	२०	२०	२०	२०	२०		३४०	५००	५००	५००	१०००	**२८४०**	२०००	८४०	०	०	**२८४०**
३.१.२	मोटरेबल पुल		वटा	०	२	१	१	०		०	२००	२००	२००	२००	**८००**	४००	४००	०	०	**८००**
३.२	गोरेटो,घोडेटो बाटो व्यवस्थापन	**६**	वटा	१	२	३	१	१	**८**	०	१	१	१	१	**४**	४	०	०	०	**४**

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
३.३	विद्युतीकरण (कालो तार व्यवस्थापन, ट्रान्समिटर आदि)	५	घरधुरी %	९०	९२	९५	१००	०	३७७	०	२००	२००	२००	२००	८००	६	७९४	०	०	८००
३.४	भवन निर्माण	२							०						०	०			०	०
३.४.१	पालिका भवन निर्माण		वटा	०	१	०	०	०		०	१५०	५०	०	०	२००	२००	०	०	०	२००
३.४.२	वडा कार्यालय भवन निर्माण तथा मर्मत		वटा	०	०	२	२	२		०	०	१००	१००	१००	३००	३००	०	०	०	३००
३.४.३	स्वास्थ चौकी भवन निर्माण		वटा	०	०	१	१	१		०	०	५०	५०	५०	१५०	०	१५०	०	०	१५०
३.४.४	अन्य भवन निर्माण		वटा	०	०	१	१	१		०	०	५०	५०	५०	१५०	०	१५०	०	०	१५०
३.५	वस्ती विकास	३	वटा	०	१	२	१	०	४	०	५०	५०	५०	५०	२००	०	२००	०	०	२००
३.६	शहरी विकास	३	वटा	०	१	१	१	०	३	०	२२८	२३०	२३०	०	६८८	०	६८८	०	०	६८८
३.७	जलविद्युत विकास	७	वटा	०	०	१	१	०	२	०	०	२०००	२०००	०	४०००	०	०	५	३९९५	४०००
३.८	सिँचाइ	४	हेक्टर	२०	२०	२०	२०	२०	१००	२२	२५	२५	२५	२५	१२२	२२	१००	०	०	१२२
३.९	सार्वजनिक निर्माण	६	वटा	१५	१५	१५	१५	१५	७५	७७	८०	८०	८०	८०	३९७	३९७	०	०	०	३९७
	उपशीर्षक जम्मा								०	९३९	१८३४	४०३६	४०८६	२५५६	१३४५१	४८२९	४६२२	५	३९९५	१३४५१
४	वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	४																		
४.१.	वन विकास	१							०		०				०					०

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
४.१.१	सामुदायिक वन	१	कार्यक्रम	०	१	१	१	१	४	०	२	२	२	२	८	०	८	०	०	८
४.१.२	कवुलियती वन	२	कार्यक्रम	०	१	१	१	१	४	०	०	३	३	३	९	०	९	०	०	९
४.१.३	निजी वन	३	कार्यक्रम	०	१	१	१	१	४	०	०	०	२	०	२	१	०	०	१	२
४.१.४	धार्मिक वन	४	कार्यक्रम	०	१	१	१	१	४	०	०.५	०.५	०.५	०.५	२	२	०	०	०	२
४.१.५	संरक्षित वन	५	कार्यक्रम	०	०	१	१	०	२	०	०	१	१	०	२	०.५	१.५	०	०	२
४.२	वनजन्य उद्यम प्रवर्द्धन	२	कार्यक्रम	०	१	२	२	०	५	०	०	१	२	२	५	२	०	०	३	५
४.३	जैविक विविधता तथा वन्यजन्तु संरक्षण	८	कार्यक्रम	०	०	१	१	१	३	०	०	१	१	१	३	३	०	०	०	३
४.४	तटबन्ध, भू तथा जलाधार संरक्षण	३	कार्यक्रम	२	२	२	२	२	१०	३.५	३	३	३	३	१५.५	२	१३.५	०	०	१५.५
४.५	जलवायु अनुकुलन प्रवर्द्धन	७	कार्यक्रम	१	२	२	१	१	७	०	२	१	१	१	५	२	०	३	०	५
४.६	जोखिम तथा प्रकोप न्युनीकरण	४	कार्यक्रम	१	२	२	१	१	७	०	५	५	५	५	२०	१०	०	१०	०	२०
४.७	विपद व्यवस्थापन (रोकथाम)	६	कार्यक्रम	१	२	२	२	२	९	०	४	४	४	४	१६	१	५	१०	०	१६
४.८	फोहोर मैला व्यवस्थापन	५	कार्यक्रम	१	१	१	१	१	५	२	२	२	२	२	१०	८	०	०	२	१०
	शीर्षक जम्मा								०	५.५	१८.५	२३.५	२६.५	२३.५	९७.५	३१.५	३७	२३	६	९७.५

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
५	**संस्थागत विकास तथा सुशासन**	५																		
५.१	गाउँपालिका कार्यालय भवन निर्माण	१	वडा/पालिका	०	३	३	३	०	**९**	०	०	०	०	०	**०**	०	०	०	०	**०**
५.२	गाउँपालिका कार्यालय व्यवस्थापन	३	वडा/पालिका	९	९	९	९	९	**४५**	१९.७	२५	२५	२५	२५	**११९.७**	१२०	०	०	०	**११९.७**
५.३	कर्मचारी व्यवस्थापन	२	वडा/पालिका	९	९	९	०	०	**२७**	०	०	०	०	०	**०**	०	०	०	०	**०**
५.४	योजना, अनुगमन, मूल्यांकन, नीति नियम तथा अभिलेख प्रणाली	४	पटक	४	४	४	४	४	**२०**	०.५	०.५	०.५	०.५	०.५	**२.५**	२.५	०	०	०	**२.५**
५.५	नियमित बैठक, सभा तथा कार्यशाला	७	वटा	१५	१५	१५	१५	१५	**७५**	२	२	२	२	२	**१०**	१०	०	०	०	**१०**
५.६	कर्मचारी क्षमता विकास	५	कार्यक्रम	१	१	१	१	१	**५**	३	३	३	३	३	**१५**	१५	०	०	०	**१५**
५.७	जनप्रतिनिधि क्षमता विकास	६	वटा	१	१	१	१	१	**५**	३	३	३	३	३	**१५**	१५	०	०	०	**१५**
५.८	सवारी साधन	९	कार्यक्रम	०	१	०	०	०	**१**	०	३०	०	०	०	**३०**	३०	०	०	०	**३०**

योजना कोड	विषयक्षेत्र	क्षेत्रगत प्राथमिकता नम्बर	प्रमुख आवधिक लक्ष्यहरु							वजेट /वर्ष (रु. लाखमा)						वजेट श्रोत (रु. लाखमा)				
			ईकाइ	परिमाण / वर्ष																
				२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९	जम्मा	गाउँपालिका (संघ र प्रदेशसहित)	विशेष अनुदान	संघ संस्था	निजी	जम्मा
५.९	औजार तथा मेसिनरी	११	कार्यक्रम	१	१	१	१	१	५	२०	२०	२०	२०	२०	१००	१००	०	०	०	१००
५.१०	न्याय तथा मेलमिलाप	८	आअ						०	०.२५	०.२५	०.२५	०.२५	०.२५	१.२५	१.२५	०	०	०	१.२५
५.११	शान्ति सुरक्षा व्यवस्थापन	१२	आअ						०	०.२५	१	१	१	१	४.२५	४.२५	०	०	०	४.२५
५.१२	प्रकाशन तथा प्रचार प्रसार	१३	आअ	१	३	२	२	२	१०	५	५	५	५	५	२५	२५	०	०	०	२५
५.१३	अनुसन्धान तथा परामर्श सेवा	१४	कार्यक्रम	२	३	३	१	१	१०	४०.७	२०	२०	२०	२०	१२०.७	१२१	०	०	०	१२०.७
५.१४	जवाबदेहिता र पारदर्शिता	१०	कार्यक्रम	४	४	४	४	४	२०	२	२	२	२	२	१०	१०	०	०	०	१०
	उपशीर्षक जम्मा									९६.४	१११.८	८२	८२	८२	४५३.४	४५३	०	०	०	४५३.४
	कूल जम्मा									१४२३	३२६४	५६८३	५५२९	३७१९	१९६१७.९३	६४९९	५९८६	२७८१	४३५७.५	१९६२२.९
	प्रतिशत									७.३	१६.६	२९.०	२८.२	१९.०	१००.०	३३.१	३०.५	१४.२	२२.२	१००

अध्याय ६: लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

६.१ लक्षित वर्गको परिभाषा

नेपालमा सामाजिक वञ्चितीकरणको कारण वर्षौंदेखि जातजाति, जनजाति, लिङ्ग, अपाङ्गता, उमेर तथा धर्मका आधारमा विभेदबाट विकासमा अवरोध पुगिरहेको छ । सामाजिक वञ्चितीकरणमा परेका समूहहरूमा मुख्यतः महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, उमेर (सोह्र वर्षमुनिका बालबालिकाहरू र ६० वर्ष माथिका ज्येष्ठ नागरिक), अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू तथा भौगोलिक रूपले दुर्गम क्षेत्रम बसेका जनताहरु रहेका छन् । यो तथ्यलाई स्वीकार गर्दै नेपाल सरकारले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लै.स.सा.स) रणनीति, २०६६ जारी गरेको छ । रणनीतिले जातीय, क्षेत्रीय र लैंगिक भेदभाव मुक्त समतामूलक, समृद्ध र न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्ने सोच राखी लैंगिक तथा सामाजिक समतामूलक विकासको माध्यमबाट लैङ्गिक तथा सामाजिक सम्वन्धमा सुधार ल्याई गरिबी न्युनीकरण गर्ने लक्ष्य बोकेको छ । यसैलाई अंगीकार गर्दै नेपालको संविधान, २०७२ मा राज्यको दायित्व, निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिमा उल्लेख भएका "महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, आदिवासी, जनजाति, दलित,मधेसी, उत्पीडित, उपेक्षित र अल्पसंख्यक समुदाय तथा दुर्गम भेगका बासिन्दा, ज्येष्ठ नागरीक (६० वर्ष माथिका वृद्धवृद्धा) र द्वन्द्व पीडित" लाई लक्ष्यित वर्गको रुपमा मान्यता दिएको छ । समाजमा विद्यमान लैङ्गिक, जातीय असमानता, विभेदयुक्त व्यवहार र मान्यता, महिला हिंसा, महिला शोषण तथा उत्पीडन, गरिवी, आदि जस्ता विसंगतिहरुलाई निरुत्साहित गर्न नेपाल सरकारद्धारा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको पक्षमा अभिव्यक्त विभिन्न प्रतिवद्धताहरुलाई कार्यान्वयन गर्ने प्रयासलाई निरन्तरता दिदै सरकार, गैर सरकारी क्षेत्र, निजी क्षेत्र तथा नागरिक समाज र दातृ निकाय समेतको सहयोग परिचालन गरी उल्लेख्य कार्यहरु भएका छन् ।

शैलुङ्ग गाउँपालिकाकाको सन्दर्भमा गाउँपालिकामा ६०३६ घरधुरीमध्ये दलित ६ प्रतिशत, आदिवासी जनजाति ५७ प्रतिशत र छेत्री बाहुन तथा अन्य ३७ प्रतिशत रहेको छ । त्यसै गरी महिला घरमुली भएको घरधुरी २५ र पुरुष घरमुली भएको घरधुरी ७१ प्रतिशत छ । महिला र पुरुषको जनसंख्याको प्रतिशत क्रमशः ५१.१४, ४८.८६ रहेको छ । यो अवस्थालाई मध्यनजर गरी गाउँपालिकाको आवधिक योजनाले तिनका आवश्यक्तालाई सम्बोधन र अधिकारलाई सुनिश्चित गर्न सबै विषयगत क्षेत्रमा सहभागिताको लागि समान अवसरको सिर्जना गर्ने रणनीति समावेश छ ।

६.२ कानुनी तथा नीतिगत आधारहरु

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ ले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरुको काम,कर्त्तव्य, अधिकार र परिच्छेद ६ को योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनले लैंगिक समता तथा सामाजिक समावेशीकरणमुखी जिम्मेवारी र योजना प्रक्रियाबारे स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ । योजना तर्जुमा गर्दा स्थानीय सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, स्थानीय निकायहरू र स्थानीय निकायको नेतृत्वमा आयोजना हुने सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सहभागी हुने विकास साझेदारहरूको बजेट तर्जुमा कार्यलाई थप लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउने उद्देश्यका साथ लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट स्थानीयकरण रणनीति २०७२ कार्यान्वयनमा आएको छ । रणनीतिले निश्चित अवधिका लागि आवश्यक पर्ने कुल बजेटको अनुमान, आयको आधारको खोजी, विभिन्न शीर्षकहरूमा गरिने विनियोजन र खर्च, खर्चको अभिलेख र लेखाजोखा लगायतका सम्पूर्ण पक्षमा लैङ्गिक समानताको लक्ष्यलाई केन्द्रमा राखेर उद्देश्यमूलक ढंगले, योजनाबद्धरूपमा, लैङ्गिक विश्लेषणसहित आर्थिक स्रोतको सुनिश्चितता र उपलब्धिको समतामूलक वितरण र उपयोग हुने गरी गरिने बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई सुनिश्चित गरेको छ ।

६.३ समानता तथा समावेशीकरणका क्षेत्र र कार्यान्वयन रणनीतिहरु

राष्ट्रिय, अन्तरराष्ट्रिय अवधारणा, नीति तथा कानुनहरुको आधारमा गाउँपालिकाहरुले तय गरेको विकास नीति, आर्थिक ऐन तथा बजेट विनियोजन नियमावलीको आधारमा लैंगिक समता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी निम्न कार्यनीतिहरु तय गरेको छः

क. योजना प्रक्रिया

- योजना प्रक्रियामा लैङ्गिक संवेदनशीलता तथा समावेशीकरणका सवाललाई अन्तरनिहित साझा सवाल ५अचयकक अगततष्लन ष्ककगभक० को रुपमा अवलम्बन गरी सोही आधारमा योजना बनाउने ।
- समावेशीकरणलाई निर्णय प्रक्रिया, कार्यान्वयन र परिणामको समग्र तहमा सुनिश्चित गर्ने ।
- सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक तथा निजी संस्थाहरुको विकास कार्यक्रममा लै.स.सा.स.अवधारणा समावेश गराउँदै लैजाने र योजना प्रक्रियामा लक्ष्यित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता बढाउने ।
- योजना,कार्यान्वयन र परिणाम चरणको स्थिति यकिन गर्न लै.स.सा.स अभिलेख ढाँचा अपनाउने ।
- लै.स.सा.स सम्बन्धी स्थानीय मार्गदर्शन बनाइ कार्यान्वयन गर्ने ।

ख. कार्यान्वयन चरण

- सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक तथा निजी संस्थाहरुमा स्थानीय संरचनाको आधारमा संगठन प्रणालीमा सदस्यता, कर्मचारी, नेतृत्वको रुपमा समावेश र क्षमता विकास गराउँदै लैजाने ।
- स्थानीय अवस्थाको आधारमा सार्वजनिक अवसरहरुमा संरक्षण तथा सहुलियत कोटा निर्धारण गर्ने ।
- लक्ष्यित वर्गको संरक्षण तथा सशक्तिकरणसम्बन्धी ठोस र प्रभावकारी कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने ।
- लै.स.सा.स.सम्बन्धी बजेटलाई दिगो र परिणाममुखी बनाउने ।

ग. परिणाम चरण

- लै.स.सा.स.प्रभावकारिता मापनका लागि कम्तीमा वार्षिक रुपमा लै.स.सा.स.परीक्षण गर्ने ।
- लै.स.सा.स.परीक्षण नतीजाको आधारमा आगामी वर्षको योजनामा क्रमशः सुधार गर्दै लैजाने नीति तथा कार्यक्रम तय गर्ने ।

अध्याय ७: सेवा प्रवाह, संस्थागत विकास तथा सुशासन

७.१ कार्यालय तथा सेवा व्यवस्थापन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ वमोजिम सेवा प्रवाह र विकासको कार्यलाई व्यवस्थित रुपमा जनताको घरदैलोमा नै स्थानीय सरकारको अनुभुति दिन नयाँ व्यवस्था अनुसार कायम भएका वडा कार्यालयहरुका लागि भौगोलिक क्षेत्र अनुरुपका ८ वटै छुट्टा छुटै वडा कार्यालय भवनहरुको ब्यवस्था गरी कार्यसञ्चालन गरिएको छ। नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको स्थानीय तहको अन्तरिम संगठन संरचना र दरवन्दी तेरिज अनुसार सबै वडा कार्यालयमा निजामति तर्फका स्थायी कर्मचारीहरुलाई सचिवको जिम्मेवारी प्रदान गरि सेवा प्रवाह ब्यवस्थित गर्न प्रयासरत छ भने वडा कार्यकालयको स्वीकृत अन्तरिम दरबन्दी अनुसार प्रत्येक वडाका लागि १/१ जना सब ईन्जिनियर करारमा भर्ना गरेको छ । नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड बमोजिम सामाजिक सुरक्षा भत्तालाई वैंकिङ पद्धति र घटना दर्तालाई अनलाइन पद्धतिमार्फत गर्ने कार्यलाई लागु गर्ने नीति अपनाइनेछ । निर्वाचित जनप्रतिनिधिबाट कार्यसम्पादन गर्दा सहज, सरल, व्यवस्थित र एकरुपता कायम हुन सकोस भनी संविधानको भावना, सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट जारी भएको कार्यकारी आदेश तथा मन्त्रालयबाट समय समयमा भएका परिपत्रका निर्देशन र नेपाल सरकारको कार्य विस्तृतिकरण प्रतिवेदनलाई मध्यनजर गरी ८ वटै वडा कार्यालयहरुमा कम्प्यूटर, नेट र पावर ब्याकअफको ब्यवस्था गरी सवै वडा र गाउँपालिकाबीच सूचना प्रविधिबाट जोडिने छ । गाउँपालिका तथा वडाबाट प्रदान गरिने सेवा, सेवा प्राप्त गर्ने विधि र जिम्मेवार ब्यक्तिसमेत तोकी नागरिक वडापत्र जारी गरी सेवा प्रवाह गरिएको छ । सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित गर्न विभिन्न ऐन, नियम तथा निर्देशिकाहरु बनाइ लागु गरेको छ ।

७.२ ऐन नियमहरुको व्यवस्था

सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित गर्न हालसम्म निम्न ऐन, नियम तथा निर्देशिकाहरु बनाइ लागु गरिएको छ र बाँकी ऐन,नियमहरु निरन्तर तयार हुने क्रममा छन्:

१. शैलुङ गाउँपालिकाको स्थानीय राजपत्र कार्यविधि, २०७४
२. गाउँकार्यपालिका बैठक सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७४
३. गाउँकार्यपालिकाको निर्णय वा आदेश वा अधिकारपत्रको प्रमाणिकरण नियमावली, २०७४
४. गाउँ कार्यपालिका कार्यविभाजन नियमावली, २०७४
५. गाउँ कायपालिका कार्य सम्पादन नियमावली २०७४
६. गाउँसभा सञ्चालन कायविधि २०७४
७. गाउँपालिकाको पदाधिकारीहरुको आचार संहिता, २०७४
८. शैलुङ गाउँपालिकाबाट गरिने बजार अनुगमन निर्देशिका, २०७४
९. शैलुङ गाउँपालिकाको एफ एम रेडियो व्यवस्थापन, सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि २०७४
१०. शैलुङ गाउँपालिकामा करारमा कर्मचारी व्यवस्थापन सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४
११. शैलुङ गाउँपालिकामा कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७४
१२. शैलुङ गाउँपालिकाका घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत सम्बन्धी कार्यविधि,२०७५
१३. शैलुङ गाउँपालिकाको शिक्षा नियमावली २०७५

७.३ सांगठनिक संरचना

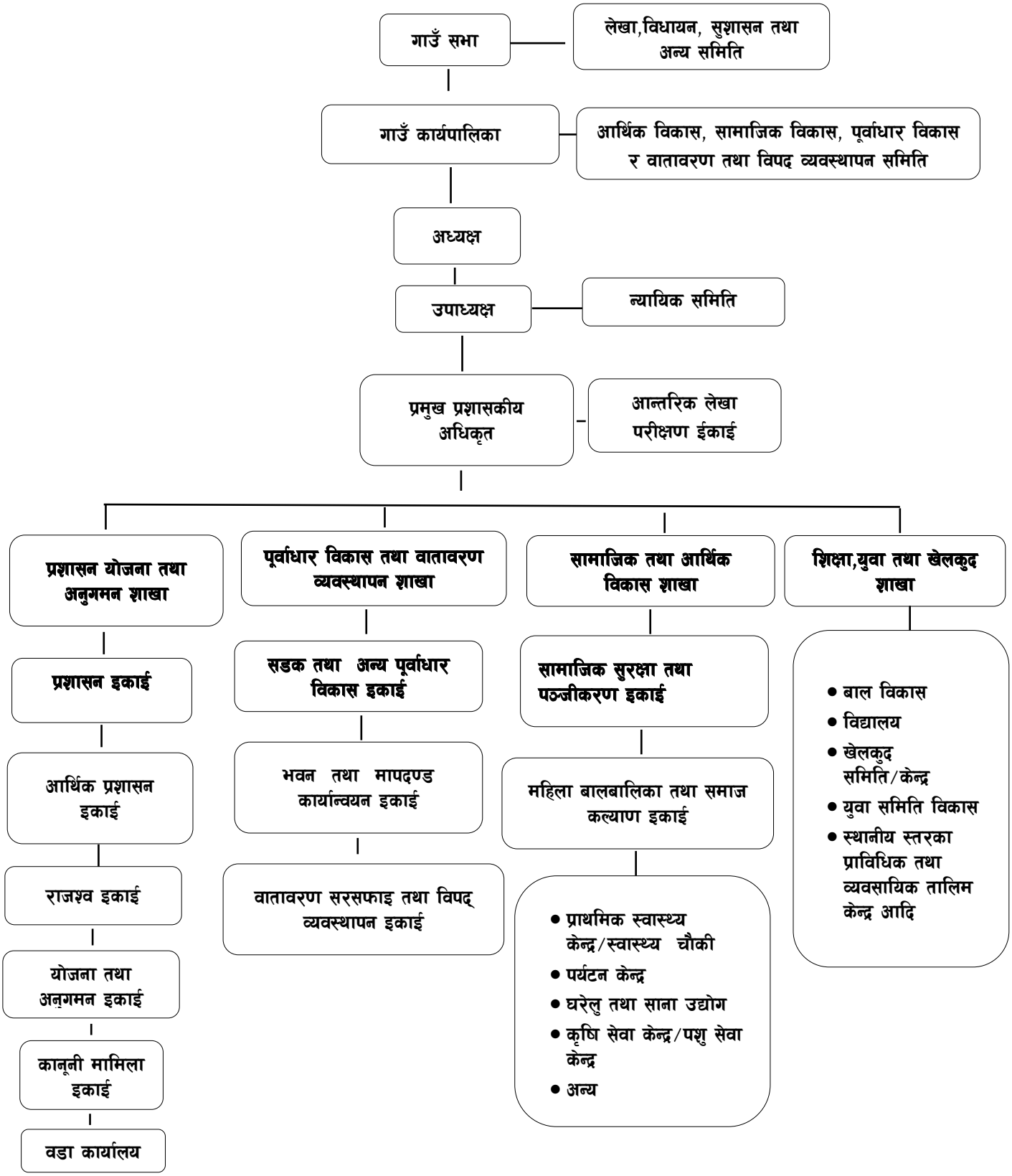

७.४ सरोकारवालाहरु र भूमिका

यस आवधिक योजनामा उल्लेखित लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्नका लागि स्थानीय तहको एकल संरचनाले मात्र सम्भव नहुने साथै स्थानीय विकासमा विभिन्न सरोकारवालाहरुको पनि उत्तिकै भूमिका हुने भएकोले समग्र विकास प्रक्रियालाई आपसी सहकार्य, साझेदारी र सहयोगबाट सञ्चालन गर्न मुख्यतया सरकारी, गैरसरकारी तथा निजीक्षेत्रको भूमिका हुनेछ । विशेषतः निजी तथा गैरसरकारी संस्थाहरु बढलिइरहने भएकोले गाउँ कार्यपालिकाले तिनको वार्षिक नक्सांकन अद्यावधिक गरी निम्न संरचना र भूमिकाको आधारमा विस्तृत विवरणसहितको भूमिका पहिचान र निर्धारण गरी परिचालन गर्नेछ ।

तालिका न.१५: विकास सरोकारवालाहरुको संरचना र भूमिकाको सारांश

क्र.सं.	सरोकारवालाहरु	भूमिका
१	**गाउँपालिका**	
क	गाउँसभा	गाउँपालिकाको समग्र विकास कार्यको नेतृत्व र मार्गदर्शन गर्ने ।
ख	गाउँ कार्यपालिका	गाउँसभाले पारित गरेका योजना, ऐन, नियमहरुको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने तथा माथिल्लो तहसंग समन्वय गर्ने ।
ग	गाउँकार्यपालिका विषयगत समिति	नीति तथा योजनामा व्यवस्था भएबमोजिमको विषयगत क्षेत्रको विस्तृत अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
घ	विषयगत शाखा	ऐन, नियम, कार्यविधिले व्यवस्था गरेअनुसारको विकास तथा व्यवस्थापन योजनाहरु कार्यान्वयन गर्ने, योजना बनाउने तथा अभिलेख राख्ने ।
२	**सामुदायिक संस्थाहरु**	- गाउँपालिकाको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न आ आफ्नो विषयगत क्षेत्रअनुसारको काममा वस्ती तथा वडाहरुमा कार्यविधिअनुसार कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने। - स्थानीय आवश्यक्ताको आधारमा सामुदायिक संस्थाहरु विस्तार, एकीकरण वा विघटन हुनसक्नेछन् । यिनको विवरण गाउँपालिकामा अद्यावधिक हुनेछ ।
३	**गैरसरकारी संस्थाहरु**	- गाउँपालिकाको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न आ आफ्नो विषयगत क्षेत्रअनुसारको काममा निर्धारित कार्यविधि,सम्झौता तथा समझदरीको अधीनमा रही वस्ती तथा वडाहरुमा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने। - स्थानीय मागको आधारमा गैरसरकारी संस्थाहरुले योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नेछन् । तिनको कार्यक्रमगत तथा वार्षिक कार्यसम्पादन मूल्यांकन हुनेछ ।
४	**निजी संस्थाहरु**	- गाउँपालिकाको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न आ आफ्नो विषयगत क्षेत्रअनुसारको काममा निर्धारित कार्यविधि,सम्झौता तथा समझदरीको अधीनमा रही वस्ती तथा वडाहरुमा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने। - स्थानीय मागको आधारमा निजी संस्थाहरुले योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नेछन् । तिनको कार्यक्रमगत कार्यसम्पादन मूल्यांकन हुनेछ ।
५	**कल्याणकारी सेवाहरु**	- कुनै व्यक्ति, समुह वा संस्थाले स्थानीय आवश्यक्ता, संस्कृति, धर्म, परम्परा, मूल्य मान्यता आदिमा प्रतिकुल प्रभाव नपर्ने गरी कल्याणकारी सेवा तथा सहयोग गर्नसक्नेछन् ।

७.५ सुशासन तथा पारदर्शिता

सुशासन र पारदर्शिता कायम गर्नका लागि गाउँपालिकाले निम्न मूल्य, मान्यता र कार्यविधिहरु अपनाइ विकास कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नेछः

क. नैतिक मूल्य मान्यतामा आधारित स्थानीय सरकार

- असल शासनका आधारभूत मान्यतालाई कार्यसम्पादन मूल्यांकनको आधार बनाइ काम गर्ने ।
- सुशासनको प्रत्याभूति मापन गर्न वार्षिक रुपमा सेवा सन्तुष्टि मापन गर्ने ।
- विकास प्रक्रियामा जनसहभागिताको कार्यविधि अवलम्बन गरी सो को गुणस्तर लेखाजोखा गर्ने ।
- कानूनको शासन कायम गर्न गुनासो दर्ता तथा सुनुवाईको संयन्त्र कार्यान्वयन गर्ने ।
- सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय र मितव्ययी बनाउने विधिहरु परिष्कृत गर्दै लैजाने ।

ख. भ्रष्टाचारमा शुन्य सहनशीलता

- सबैखाले भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि नैतिक आचारसंहिता, कानुनी व्यवस्था र प्राविधिक विधिहरु विकास गरी सो को कडाइकासाथ कार्यान्वयन गर्ने ।
- भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा सघाउ पुर्‍याउन प्रोत्साहन र दण्ड दुवै विधिलाई प्रभावकारी बनाउने ।

ग. कानुनको शासन

- गाउँपालिकाले गर्ने हरेक महत्वपूर्ण काम कारवाहीहरु कानुन तथा कार्यविधि बनाइ कार्यान्वयन गर्ने ।
- पदाधिकारी, कर्मचारी तथा अन्य सेवाप्रदायकबीच कर्त्तव्य र अधिकारको सन्तुलनका साथै बलियो अन्तरसम्बन्ध र सामुहिक जवाबदेहिता विकास गर्ने ।

घ. पारदर्शिता र जवाबदेहिता

- गाउँपालिकाले गर्ने हरेक कामहरुको वास्तविक अवस्था समयमै आफ्ना नागरिक तथा सरोकारवालाहरुमा पुर्‍याउन विवरणहरु वेभसाइटमा राख्ने, वार्षिक प्रकाशन गर्ने, सार्वजनिक सुनुवाइ तथा सामाजिक परीक्षण गर्ने, नियमित रेडियो कार्यक्रमको व्यवस्था गर्ने कार्य गर्नेछ ।
- गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाले दोस्रोपक्षलाई जिम्मादिने कामको गुणस्तरीयता र प्रभावकारिता मूल्यांकन गर्नका लागि कामको प्रकृति निर्धारण गरी तेस्रो पक्ष अनुगमन तथा मूल्यांकनको व्यवस्था गर्नेछ ।
- स्थानीय स्रोत, कार्यपद्धति तथा जनपरिचालनलाई वैज्ञानिक र प्रभावकारी बनाइ विकासको प्रतिफललाई छिटो र गुणस्तरीय रुपमा नागरिकमा पुर्‍याउने विधि अवलम्बन गरिनेछ ।

अध्याय ८: योजना, अनुगमन तथा अभिलेख प्रणाली

८.१ योजना प्रक्रिया

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले तयार गरेका नीति, कार्यक्रम तथा योजनाहरुको अतिरिक्त यो रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन, अभिलेख प्रणाली र सिकाइ प्रक्रियालाई यस खण्डमा व्यवस्था गरिएको छ । यी व्यवस्थाहरु संघीय तथा प्रादेशिक ऐन,नियमहरु र गाउँपालिकाले तय गरेको नीति, ऐन तथा नियमावलीहरुको आधारमा कार्यान्वयन हुनेछ । गाउँपालिकाको वार्षिक योजना प्रक्रियालाई **स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४** ले मार्गदर्शन गर्नेछ । उक्त मार्गदर्शनभित्र रही निम्नअनुसार योजना तर्जुमा हुनेछः

क. योजना छनौटको तह

- संघ संस्था तहः संघ संस्थाका योजनाहरु संकलन गर्ने ।
- बस्ती तहः बस्तीस्तरको योजना संकलन गर्ने ।
- वडा तहः वडा तहको योजना संकलन गर्ने ।
- गाउँ कार्यपालिका तहः संकलन भएका योजनाहरुको संयोजन तथा संशोधन गर्ने ।
- गाउँसभा तहः गाउँ कार्यपालिकाले पेश गरेका योजनाहरुको अन्तिम निर्णय गर्ने ।

विभिन्न तहमा योजना छनौट गर्दा दिग्दर्शनले तोकेको प्राथमिकताका आधारहरु र संघ,प्रदेश तथा स्थानीय तहबीच तालमेल मिलाउनुपर्ने विषयमा ध्यान दिइनेछ ।

ख. योजना तर्जुमा समितिहरु

- विषयगत समितिः विषयगत योजनाहरु तयार गर्ने ।
- स्थानीय राजस्व परामर्श समितिः राजस्व योजनाका लागि परामर्श दिने ।
- स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिः आयस्रोत अनुमान गरी विनियोजन रकम निर्धारण गर्ने ।
- बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिः विस्तृत कार्यक्रम तथा बजेट तयार गर्ने ।
- अन्य समितिः नयाँ ऐन, नियम तथा कार्यविधिअनुसार गठन भएका समितिले तोकिएअनुसार गर्ने ।

ग. बजेट तयारी तथा अख्तियारी चरण

- बजेटको पूर्वतयारीः पौष मसान्तभित्र ।
- संघबाट बजेट सीमा प्राप्त गर्नेः फागुन मसान्तभित्र ।
- प्रदेशबाट बजेट सीमा प्राप्त गर्नेः चैत मसान्तभित्र ।
- कार्यपालिकामा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम मस्यौदा पेशः असार ५ गतेभित्र ।
- गाउँ र नगरसभामा पेशः असार १० गतेभित्र ।
- गाउँ र नगरसभाबाट अन्तिम स्वीकृतिः असार मसान्तभित्र ।
- बजेट प्रकाशनः साउन १५ गतेभित्र ।
- अध्यक्ष र प्रमुखले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई बजेटको खर्च गर्ने अख्तियारी प्रदान गर्नेः सभाबाट पारित भएको ७ दिनभित्र ।
- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सम्बन्धित विभाग र शाखा तथा वडालाई कार्यान्वयनको अख्तियारी दिनेः आफूले अख्तियारी पाएको १५ दिनभित्र ।

घ. वार्षिक योजनामा आवधिक योजना समावेश गर्ने प्रक्रिया

वार्षिक योजना तयार गर्दा आवधिक योजनाले तय गरेका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा वडागत वार्षिक कार्यक्रमहरुलाई समावेश गर्नुपर्नेछ । यसरी प्रस्ताव गरिएका योजनाहरु हरेक तहगत योजना तर्जुमा प्रक्रियामा प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ । मूलभूत उद्देश्य, लक्ष्य, नतीजा र रणनीति तथा कार्यनीतिहरुमा खास असर नपर्ने गरी स्थानीय क्रियाकलापहरुमा औचित्यतासहित सामान्य हेरफेर गर्न सकिनेछ । यसरी योजना बनाउँदा सबै सरोकारवालाहरुलाई जानकारी, सहभागिता र सहमतिको आधारमा तयार गर्नुपर्नेछ । यी प्रक्रियाहरु बैठकको रेकडबाट पुष्टि गरिनेछ।

८.२ कार्यान्वयन प्रक्रिया

क. कार्यान्वयन योजना

वार्षिक योजना तयार गर्दा कार्यपालिका बैठकमा कार्यान्वयन योजनाको मुख्य विषयहरु समावेश गरिनेछ । कार्यान्वयन योजनामा कार्यक्रम, बजेट, साझेदार, लाभग्राही, जिम्मेवारी, मुख्य नतीजा र समयतालिका उल्लेख हुनेछ । सो को आधारमा सम्बन्धित कार्यान्वयन निकायले **विस्तृत कार्ययोजना** बनाइ कार्यान्वयन गर्नेछ ।

ख. कार्यान्वयन संयन्त्र

विशेष योजनाबाहेक अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन योजना कार्यान्वयनका लागि स्थायी प्रकृतिको निम्न संरचनाले योजना कार्यान्वयन गर्नेछः

- गाउँपालिका स्तरीय योजना तथा अनुगमन समितिः जनप्रतिनिधि तथा प्रमुख कर्मचारी सम्मिलित समिति ।
- गाउँपालिका स्तरीय योजना कार्यान्वयन समितिः विषयगत महाशाखा र शाखाका प्रमुखहरुको समिति ।
- विषयगत समितिः जनप्रतिनधिहरुको गाउँपालिका स्तरीय विषयगत समिति ।
- वडास्तरीय योजना तथा अनुगमन समिति ।
- विषयविज्ञ तथा परामर्श समिति ।

ग. कार्यान्वयन विधि र प्रकृया

माथिको संयन्त्रले योजना कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित गर्न निम्न विधिहरु अवलम्बन गर्नेछः

- कार्ययोजना विस्तृतीकरणः कार्यक्रम, बजेट, कार्यविधि, समय, जिम्मेवारी, नतीजाहरुको विस्तृत विवरण ।
- लागत इस्टिमेट तथा डिजाइन तयारी र स्वीकृति
- खरिद विधि छनोट
- योजना पेश, सम्झौता र कार्यादेश
- कार्यान्वयन, अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण
- प्रतिवेदन तथा मूल्यांकन
- योजना फरफारक

८.३ अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया

वार्षिक योजना अनुगमनका लागि **स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४** ले तोकेबाहेक वार्षिक तथा आवधिक योजनाको प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्यांकनका लागि निम्न विधिहरु अवलम्बन गरिनेछः

क. अनुगमन तथा मूल्यांकनका चरणहरु

- **योजना चरणः** यस चरणमा आवधिक कार्यक्रमका सूचीहरु वार्षिक योजनाभित्र के, कति समावेश भए भन्ने पक्ष यकिन गरिनेछ ।
- **कार्यान्वयन चरणः** यस चरणमा योजनाको गति अनुगमन ५त्चबअप न्यलष्तयचष्लन० चौमासिक रुपमा गरिनेछ । यसमा मुख्यतयाः योजनाहरुको प्रगति अपेक्षित नतीजा र आवधिक लक्ष्य प्राप्तितिर उन्मुख भए नभएको यकिन गरिनेछ ।
- **कार्यसम्पन्न चरणः** यस चरणमा योजनाको उद्देश्य, विधि, बजेट र समयभित्र तोकिएको नतीजा हासिल भए नभएको यकिन गरिनेछ ।
- **प्रभाव मूल्यांकन चरणः** आवधिक योजनाले प्राथमिकतामा राखेका गौरव आयोजनामध्येका विषयगत, स्थानगत, लाभग्राही र बजेटअुनसार केही योजनाहरुको प्रभाव मूल्यांकन गरिनेछ । यस अन्तर्गत कार्यक्रमले जीवनस्तर सुधारमा ल्याएको परिवर्तनबारे लेखाजोखा गरिनेछ ।

ख. अनुगमन तथा मूल्यांकन विधि

१. कार्यपालिकामा एकीकृत कार्यान्वयन कार्ययोजना पेश गरेको १५ दिनभित्र अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले आफ्नो वार्षिक अनुगमन कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयन गर्नेछ ।

२. गाउँपालिकाले १० करोड बढी लागतका योजनाको योजना सम्पन्न भएको २ वर्षभित्र तेस्रो पक्षबाट प्रभाव मूल्याङ्कन गराउनेछ ।

३. रणनीतिक योजनाको प्रभाव थाहा पाउन, योजनाले लक्ष्य राखेका लाभग्राहीहरु लाभान्वित भए नभएको यकीन गर्न, आगामी योजना तर्जुमाको लागि पृष्ठपोषण लिन,योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन विधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्न बहुसरोकारवाला निकायहरुको सहभागितामा साढे दुई वर्षपछि प्रभाव मूल्याङ्कनको ब्यवस्था गर्नेछ । यस्ता प्रभाव मूल्याङ्कनको नतिजा कार्यपालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गरी सरोकारवालाहरुको जानकारीको लागि सार्वजनिकसमेत गर्नेछ ।

४. अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले गरेको कामको प्रतिवेदन प्रत्येक २ महिनामा पेश गरी कार्यपालिकाको बैठकमा छलफल गर्नेछ ।

५. रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको बाह्य अनुगमण तथा मूल्यांकनको प्रयोजनको लागि नगर कार्यपालिकाले नगरस्तरमा एक सर्वपक्षीय अनुगमन तथा मुल्यांकन समिति गठन गरी सो को कार्यविधि तोकिदिने छ । उक्त समितिले अर्ध वार्षिक रुपमा अनुगमन गरी समीक्षा तथा वार्षिक रुपमा मुल्यांकन गरी प्रतिवेदनसहित पृष्ठपोषण दिनेछ ।

६. यो योजनाको आन्तरिक प्रयोजनको लागि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ अनुरुप गाउँपालिका, वडा तथा उपभोक्ता समुहहरुको तहमा अनुगमन समिति गठन हुनेछ । उक्त समितिले यो नागरिक समुदाय, आम उपभोक्ता, राजनीतिक दल, विषय विशेषज्ञ समेतको सहकार्यमा अनुगमन गर्नेछ । गाउँपालिकास्तरीय अनुगमन समितिले योजनाहरुको अनुगमनका अलावा अनुमान गरिएको श्रोत साधनहरुको परिचालन लक्ष्य अनुरुप भए नभएको, योजनाको कार्यान्वयन रणनीतिक योजना मुताविक भए नभएको अनुगमन गरी आयोजना कार्यान्वयनमा देखिने बाधा व्यवधान समाधानका उपायहरुको समेत सुझाव दिनेछ ।

७. वडास्तरको योजनाको अनुगमन वडास्तरीय अनुगमन समितिले गर्ने, गाउँपालिकास्तरीय योजनाको अनुगमन गाउँपालिकास्तरीय अनुगमन समितिले गर्ने तथा रु दुई लाखभन्दा माथिको योजनाको अनुगमन गाउँपालिका अनुगमन समितिले गर्ने, वडास्तरमा सञ्चालित योजनाहरुको अनुगमन वडास्तरीय अनुगमनका अलावा गाउँपलिकास्तरीय अनुगमन समितिले सो मध्ये कम्तीमा २५ प्रतिशत योजना विषयगत प्राविधिक समेतको सहयोगमा स्वतन्त्र छनौट विधिबाट छनौट गरी अनुगमन गर्ने र संक्षिप्त प्रतिवेदन समेत तयार गरी बैठकमा पृष्ठपोषणको लागि पेश गर्ने र गाउँपालिका अध्यक्षले त्यसरी गरिएको अनुगमनमध्ये कम्तीमा ५ प्रतिशत स्वतन्त्र रुपमा छनौट गरी स्वतन्त्र विषयगत प्राविधिक समेतको सहयोग लिइ अनुगमन तथा मुल्यांकन गरी आगामी वर्षको अनुगमन तथा मूल्यांकन नीति तथा कार्यक्रम तय गर्ने प्रयोजनको बहुपक्षीय समीक्षा गर्नेछ ।

८. यसरी गरिने समिक्षाबाट पालिकाबाट प्रवाह गरिएको सेवालाई प्रभावकारी भए नभएको, पालिकाको विभिन्न शाखा, विषयगत समिति, वडा कार्यालयहरुबाट सम्पादित हुने कार्यहरुबीच सहकार्य भए नभएको विषयमा यकिन गरी मासिक, द्वैमासिक, चौमासिक र वार्षिक रुपमा सम्बन्धित पदाधिकारी वा निकायलाई पृष्ठपोषण दिनेछ । नगरबाट दिइने दण्ड, सजाय तथा पुरस्कार र कर्मचारीको कार्यसम्पादन मुल्यांकनको आधार बन्नेछ ।
९. अनुगमन तथा मूल्यांङ्कनलाई श्रोत साधन कर्मचारीको व्यवस्थासहित छुट्टै शाखाको व्यवस्था गर्नेछ ।
१०. विषयगत, क्षेत्रगत र कामको प्रकृति अनुसार अनुगमनको आधार, मापदण्ड तथा सूचकहरु निर्धारण गर्नेछ ।
११. रणनीतिक योजना कार्यान्वयनका लागि लगानी तथा साधनको प्रवाह समुचित ढंगले भएको छ छैन र कार्यतालिकाअनुसार क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन भई लक्ष्यित प्रतिफल प्राप्त हुने दिशातर्फ क्रियाशिल भएको छ छैन भनी नतिजामुलक अनुगमन तथा मुल्यांकन पद्धतिबाट चौमासिक तथा वार्षिक नियमित समिक्षाका अलावा विभिन्न सरोकारवालाहरुको सहभागितामा वर्षको कम्तीमा १ पटक रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको वार्षिक समिक्षा गरिनेछ ।
१२. वार्षिक रुपमा विभिन्न तहमा गरिने आन्तरिक अनुगमन समिति तथा त्यसको जिम्मेवारी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले निर्धारण गरेअनुसार हुनेछ ।
१३. अनुगमनका लागि निम्न विधिहरु प्रयोग गरिनेछः
    - स्थलगत अवलोकन,
    - सरोकारवालाहरुसँग छलफल,
    - नागरिक समाजका संस्थाहरु परिचालन,
    - मिडिया अनुगमन
    - सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण तथा सार्वजनिक परीक्षण
    - बेव साइट, मोबाइल एप्स् तथा सूचना पाटीमा प्रकाशन

ग. उपभोक्ता समितिबाट सञ्चालित योजनाहरुको अनुगमन तथा मूल्यांकन

- आयोजना, परियोजना र कार्यक्रम तोकिएको गुणस्तर, परिमाण र समयमा सम्पन्न गर्न गराउन उपभोक्ता समितिले सम्पादन गर्ने कार्यको अनुगमन गरी आयोजना, परियोजना तथा कार्यक्रमको गुणस्तर, परिमाण सुनिश्चित गर्न उपभोक्ता भेलाबाट कार्यविधिअनुसारको एक अनुगमन समिति गठन गर्नेछ ।
- यसरी गठित समितिले निम्न कामहरु गर्नेछः
    - योजनाको कार्यान्वनमा सहजीकरण गर्ने तथा देखिएका बाधा, व्यवधान र समस्या समाधानका लागि आवश्यक निर्देशन दिने,
    - योजनाको कार्यान्वयन कार्यतालिका अनुसार काम भए नभएको यकीन गर्ने र नगरेको पाइएमा सम्बन्धित पक्षलाई सचेत गराउने,
    - उपभोक्ता समितिले सञ्चालन गर्ने आयोजाना तथा कार्यक्रमहरुसंग सम्वन्धित अन्य कार्य गर्ने ।

घ. प्रतिवेदन र प्रयोग

अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यबाट मुख्यतयाः निम्न प्रतिवेदनहरु तयार हुनेछन्ः

- **चौमासिक तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदनः** आयोजनाको लक्ष्य र प्रगतिको यथार्थ स्थिति थाहा पाउने ।
- **आधारभूत तथ्यांक विवरण तथा अध्यावधिक फारामः**

  आवधिक योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा वजेट तर्जुमाका अवस्थामा आयोजनाको अध्यावधिक स्थितिको जानकारी लिने ।

- **स्थलगत अनुगमन प्रतिवेदनहरू :**

  आयोजनाको सम्बन्धमा आवश्यक सुधारका लागि निर्णय लिने ।

- **मूल्यांकन प्रतिवेदनः**

  मूल्यांकबाट प्राप्त सल्लाह तथा सुझावहरूको कार्यान्वयनबाट आयोजनाको चालु अवस्थामा सुधार गर्न र अर्को चरण तर्जुमा वा म्याद थप गर्नुपर्ने अवस्थाको जानकारी प्राप्त गर्ने ।

८.४ अभिलेख व्यवस्थापन

आवधिक योजनाको सही मार्गदर्शन र लक्ष्य हासिललाई सहयोगी बनाउनका लागि कानुन तथा नीतिहरुले निर्धारण गरेका अभिलेख विधिको अतिरिक्त निम्न प्रणाली कार्यान्वयन गर्नेछः

- आवधिक योजनाअनुसारको डाटावेश
- अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यविधि
- चौमासिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन
- मध्यावधि मूल्यांकन
- आवधिक मूल्यांकन

८.५ अनुसन्धान र विकास

विकास कार्य निरन्तर प्रगति र परिमार्जनको प्रक्रिया हो । विकास यात्रामा सिकाइ र सुधार निरन्तर प्रक्रिया हो । त्यसमा पनि हालै स्थापित गाउँपालिका समग्र विकासको यात्रामा प्रारम्भिक चरणमै छ । वार्षिक, आवधिक तथा अन्य विषयगत अल्पकालीन र दीर्घकालीन योजनाहरु सबै सिकाइ र परिष्करणकै प्रक्रियामा छन्। यस अर्थमा गाउँपालिकाले आफ्ना हरेक गतिविधिहरुलाई एक अनुसन्धानको रुपमा प्रयोग र विश्लेषण गर्दै त्यसबाट आएका सिकाइहरुलाई अभिलेख गर्ने र तिनलाई आगामी चरणको योजनामा समावेश गर्ने गरी वार्षिक प्रतिवेदनमा **सिकाइ तथा सुधारका सुझावहरु** बारे छुट्टै अध्याय समावेश गर्नेछ । हरेक नयाँ वर्षमा अघिल्लो वर्षको सिकाइ कसरी प्रयोग गरिएको थियो र यसबाट के उपलब्धि भयो भन्ने विषय समावेश हुनेछ । आवधिक योजनाको मध्यावधि र आवधिक मूल्यांकन चरणमा अनुभव र सिकाइहरुको छुट्टै खण्ड तयार हुनेछ जुन गाउँपालिका लगायत सबै विकास सरोकारवालाहरुलाई उपयोगी बन्न सक्नेछ ।

सिकाइ र संश्लेषणको आधारमा आवधिक योजनाका परिमाणात्मक लक्ष्य, कार्यक्रम तथा रणनीतिहरु मूलभूत मर्ममा हेरफेर नपर्ने गरी वार्षिक सभाले संशोधन गर्न सक्नेछ । तर यस्तो संशोधनको परिमाण र पटकलाई सीमित गरिनेछ ।

अनुसूचीहरु

अनुसूची १: वडाबाट संकलन भएका योजनाहरुको सूची

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
१	आर्थिक विकास	१	आर्थिक विकास	१	आर्थिक विकास	१	आर्थिक विकास
१.१	कृषि	१.१	कृषि	१.१	कृषि	१.१	कृषि
१.१.१	व्यवसायिक अलैची खेति	१.१.१	आलु चिस्यान केन्द्र स्थापना	१.१.१	व्यवसायिक अलैची तथा चिया खेति	१.१.१	आलु संकलन केन्द्र (कोल्डस्टोर)
१.१.२	आलु विकास कार्यक्रम	१.१.२	माछा पालन	१.१.२	अर्गानिक आलु विकास कार्यक्रम	१.१.२	उन्नत विउ विस्तार
१.१.३	अलैची,अम्रिसो, अदुवा खेति	१.१.३	व्यवसायिक अलैची तथा मसला बाली कार्यक्रम	१.१.३	व्यवसायिक आलु विकास कार्यक्रम	१.१.३	कृषि तथा भेटनेरीको प्राविधिकको व्यवस्था
१.१.४	अलैंची सुकाउने भट्टी	१.१.४	आलु न्युक्लियस केन्द्र बनाउने	१.१.४	व्यवसायिक तरकारी खेति कार्यक्रम काउली बन्दा (ढाँडे तथा ढुंगे)	१.१.४	अलैची तथा मसलावाली अभियान
१.१.५	कफी खेति सम्भावना अध्ययन	१.१.५	व्यवसायिक तरकारी खेती कार्यक्रम	१.१.५	आलु चिस्यान केन्द्र स्थापना	१.१.५	अर्गानिक खेति र जैविक विषाधी तर्फ चेतना विस्तार
१.१.६	व्यवसायिक तरकारी खेति	१.१.६	व्यवसायिक आलु विकास कार्यक्रम	१.१.६	कृषि उपज संकलन केन्द्र	१.१.६	चिया खेती संभाव्यता अध्ययन
१.१.७	मसलावाली (अदुवा,वेसार, लसुन प्याज तुलसी, रोजमेरी, लेमन ग्रास)	१.१.७	मौरी पालन	१.१.७	दक्ष कृषि प्राविधिकको व्यवस्था	१.१.७	नगदेवाली प्रवर्द्धन अभियान
१.१.८	आलु चिस्यान केन्द्र	१.१.८	च्याउ खेति	१.१.८	कृषि तथा माछा पालन योजना	१.१.८	आधुनिक वैज्ञानिक एवं व्यवसायिक कृषि प्रणाली
१.१.९	च्याउ खेति	१.१.९	कृषि उपज संकलन केन्द्र			१.१.९	व्यावसायिक खेती तर्फ कृषकलाई चेतनामुलक र विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन
१.१.१०	कृषि उपज संकलन केन्द्र	१.१.१०	शैलुङ कृषि उद्यम प्रा.लि.कृषि उत्पादन योजना			१.१.१०	माछा पालन उत्पादन आयोजना, शैलुङ -४
१.१.११	ठेलावगर अलैची,कफी तथा	१.१.११	भुषाफेदा पशुपालन तथा			१.१.११	अलैची खेती,शैलुङ -४

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
	कागती खेती- १/किबि/चिया/लोठ सल्ला,		कृषि कार्यक्रम,शैलुङ-२				
१.२	**पशुपालन**	१.२	पशुपालन	१.२	पशुपालन	१.२	पशुपालन
१.२.१	बंगुर पालन	१.२.१	बाख्रा पालन	१.२.१	उन्नत जातको पशुपालन	१.२.१	दुध चिस्यान केन्द्र तथा संकलन केन्द्र
१.२.२	कुखुरा पालन	१.२.२	कुखुरा फर्म	१.२.२	दूग्ध संकलन केन्द्र स्थापना	१.२.२	कुखुरा पालन
१.२.३	स्थानिय कुखुराको जात प्रवर्धन गर्ने	१.२.३	गाई /भैसी फर्म खोल्ने	१.२.३	दक्ष पशु प्राविधिकको व्यवस्था	१.२.३	स्थानिय कुखुराको जात प्रवधन गर्ने
१.२.४	वाख्रा पालन	१.२.४	दुध संकलन केन्द्र	१.४.१		१.२.४	वाख्रा पालन
		१.२.५	भैसी तथा गाई वाख्राको नश्ल सुधार गर्ने	१.४.२		१.२.५	पशु नश्ल सुधार र खोप संचालन कार्यक्रम
						१.२.६	कृत्रिम गर्भाधारण सेवा केन्द्रको स्थापना
१.३	**पर्यटन**	१.३	पर्यटन	१.५	पर्यटन	१.३	पर्यटन
१.३.१	दुधपोखरी संरक्षण	१.३.१	गुमाउने पानी सामुदायिक वनमा पिकनिक स्थल बनाउने	१.५.१	शैलुङ क्षेत्रमा पर्यटन विकास	१.३.१	शैलुङ क्षेत्रमा पर्यटन विकास
१.३.२	सिताथान झरना प्रवर्धन	१.३.२	टाकुरा सामुदायिक वनमा पिकनिक स्थल निर्माण				
१.३.३	रक क्लाइम्विङ स्थल प्रबर्द्धन	१.३.३	कमलामाईको मन्दिरको प्रचार प्रसार गर्ने ऐतिहासिक दस्तावेज तयार गर्ने				
१.३.४	हनि टन्टिङ (महाभिर) प्रबर्द्धन	१.३.४	पर्यटक प्रर्वद्धन गर्ने ऐतिहासिक दस्तावेज तयार गर्ने				
१.३.५	पिकनिक स्पोट नाजाङडाँडा (भ्युटावर समेत)	१.३.५	टाकुरा सामुदायिक पिकनिक स्थल				
१.३.६	शैलुङ क्षेत्रमा पर्यटन विकास	१.३.६	कमलामाईको मन्दिरको प्रचार प्रसार गर्ने पर्यटक				

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
			प्रर्वद्धन गर्ने ऐतिहासिक दस्तावेज तयार गर्ने				
१.४.	**उद्योग तथा वाणिज्य**	१.४.	उद्योग तथा वाणिज्य	१.४.	उद्योग तथा वाणिज्य	१.५.२	उद्योग तथा वाणिज्य तथा खानी
१.४.१	ढाका वुनाई तालिम	१.४.१	फर्निचर उद्योग	१.८	नेपाली कागज उद्योग	१.६	खरीखानी सिक्री क्याङथली
१.४.२	मुखुण्डो वनाउने तालिम	१.४.२	आलु चिप्स उद्योग	१.८.१	आलु उद्योग	१.६.१	कृषिजन्य कच्चा प्रदार्थमा आधारित उद्योगको स्थापना
१.४.३	नेपानी कागज वनाउने तालिम	१.४.३	मदिरा उद्योग(फलफूल वाट)	१.८.२	फनिचर उद्योग		
१.४.४	सावुन वनाउने तालिम	१.४.४	नेपाली कागजात फ्याक्याटी सञ्चालन				
१.४.५	अदुवाको जुस बनाउने तालिम	१.४.५	कुनै पनि एउटा बैंकको शाखा स्थापना गर्न पहल गर्ने				
१.४.६	सिनके धुप बनाउने तालिम	१.४.६	वडाभित्रका सहकारीलाई क्रियाशिल गराउने				
१.४.७	थाङका पेन्टिङ तालिम	१.४.७	थाङका पेन्टिङ तालिम				
		१.४.८	दलित वस्तीमा फलाम बनाउने तालिम तथा आरान सहयोग				
		१.४.९	मुखुण्डो वनाउने तालिम				
		१.४.१०	नेपानी कागज वनाउने तालिम				
१.५	सहकारी तथा वित्त	१.५	सहकारी तथा वित्त	१.५	सहकारी तथा वित्त	१.५	सहकारी तथा वित्त
१.६	**रोजगारी**	१.६	रोजगारी		रोजगारी		रोजगारी
१.७	**भूमिव्यवस्थापन**	१.७	भूमिव्यवस्थापन		भूमिव्यवस्थापन		भूमिव्यवस्थापन
१.८	**खानी**	१.८	खानी				
१.८.१	अध्ययन अनुसन्धान	१.८.१	अध्ययन अनुसन्धान				

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
१.८.२	नीति नियम	१.८.२	नीति नियम				
१.८.३	सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	१.८.३	सञ्चालन तथा व्यवस्थापन				
१.८.४	ढुंगाखानी व्यवस्थापन	१.८.४	ढुंगाखानी व्यवस्थापन				
२	सामाजिक		सामाजिक		सामाजिक		सामाजिक
२.१	उप क्षेत्रः शिक्षा	२.१	उप क्षेत्रः शिक्षा	२.१	उप क्षेत्रः शिक्षा	२.१	उप क्षेत्रः शिक्षा
२.१.१	विद्यालय भवन-शैलेङ प्रा वि ३ कोठे	२.१.१	विद्यालय भवन निर्माण	२.१.१	विद्यालय भवन निर्माण	२.१.१	विद्यालय भवन
२.१.२	विद्यालय भवन-शैलेङ प्रा वि ३ कोठे	२.१.२	बिद्यालय घेरावार	२.१.२	विद्यालयघेरावार	२.१.२	बिद्यालय घेरावार
२.१.३	विद्यालय भवन दुधपोखरी आधारभुत १२ कोठे	२.१.३	अङ्गेजी माध्यममा पठन पाठन सुरु गर्ने	२.१.३	मन्टेश्वरी तालिम	२.१.३	बिद्यालय खेल मैदान
२.१.४	विद्यालय सरस्वती प्रा.वि ४ कोठे	२.१.४	पाठ्यक्रम सुधार कार्यक्रम	२.१.४	बिद्यालय खानेपानी	२.१.४	बिद्यालय शैचालय
२.१.५	घेरावार -५ वटा विद्यालय	२.१.५	खेल मैदान सवैमा (वाल मैत्री)	२.१.५	कम्प्युटर ल्याव	२.१.५	बिद्यालय खानेपानी
२.१.६	खेल मैदान सवैमा (वाल मैत्री)	२.१.६	मन्टेश्वरी तालिम	२.१.६	इमेल इन्टरनेटको क्षमता विस्तार	२.१.६	कम्प्युटर ल्याव
२.१.७	शैचालय निर्माण सरस्वती प्रा.वि	२.१.७	बिद्यालय खानेपानी	२.१.७	मनमोहन आधारभूत विद्यालय नमुना कक्षा संचालन	२.१.७	इमेल इन्टरनेटको क्षमता विस्तार
२.१.८	मन्टेश्वरी तालिम	२.१.८	कम्पयुटर ल्याव			२.१.८	दिवा खाजा
२.१.९	बिद्यालय खानेपानी	२.१.९	इमेल इन्टरनेटको क्षमता विस्तार			२.१.९	पाठ्यक्रम सुधार
२.१.१०	कम्प्युटर ल्याव					२.१.१०	निजी स्कुल र सार्वजनि विद्यालयको एउटै पाठ्यक्रम वनाउने
२.१.११	प्राविधिक धारको मावि सञ्चालन (कल्लावरी)					२.१.११	मागापौवा मा.वि.घेराबार ,शैलुङ-४

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
२.१.१२	इमेल इन्टरनेटको क्षमता विस्तार					२.१.१२	शैलुङ क्याम्पस (विद्यार्थी छात्रवृद्धि तथा गुणस्तरीय शिक्षा),शैलुङ -४
२.१.१३	कल्लावारी (कक्षा अपग्रेड कक्षा ११ र १२)					२.१.१३	दुर्गा मा.वि. प्रविधिक शिक्षालय स्थापना, शैलुङ -४
						२.१.१४	कमला नि.मा.वि.फर्निचर ,शैलुङ-४
						२.१.१५	पिपलडाँडा नि.मा.वि. (नमूना कक्षा संचालन) ,शैलुङ-४
२.२	**स्वास्थ्य**	२.२	**स्वास्थ्य**	२.२	**स्वास्थ्य**	२.२	**स्वास्थ्य**
२.२.१	गर्भवति सेवा-४ पटक	२.२.१	स्वास्थ्य चौकि भवन निर्माण/घेरावार	२.२.१	स्वास्थय चौकि भवन निर्माण/घेरावार	२.२.१	स्वास्थ्याचौकी भवन निर्माण
२.२.२	एम्वुलेन्स	२.२.२	स्वास्थय चौकिका लागि थप जग्गा व्यवस्था	२.२.२	गर्भवति सेवा-४ पटक	२.२.२	स्वास्थ्य चौकी पूर्वाधार निर्माण, शैलुङ-४
२.२.३	स्टेचर (१०-१५ घर बराबर एक हुने गरी)	२.२.३	प्रयाप्त औषधी र फर्निचरको व्यवस्था हुनु पर्ने	२.२.३	एम्वुलेन्स	२.२.३	आमा समूहलाई संस्थागत गर्दै प्रभावकारी स्वास्थ्य शिक्षा प्रचार प्रसार गर्ने
२.२.४	गाउँघर क्लिनिक	२.२.४	गर्भवति सेवा-४ पटक	२.२.४	स्टेचर (१०-१५ घर बराबर एक हुने गरी)	२.२.४	घर आँगन तथा वातावरणमा सरसफाईमा जोड दिई स्वच्छ वातावरण एवं पर्यावरणमा परिवर्तन गर्ने
२.२.५	खोप क्लिनिक	२.२.५	गाउँघर क्लिनिक	२.२.५	गाउँघर क्लिनिक	२.२.५	लाम्चे आहाल इलाका अस्पताल निर्माण
२.२.६	वर्थिङ सेन्टर स्थापना तथा संचालन	२.२.६	खोप क्लिनिक	२.२.६	खोप क्लिनिक	२.२.६	पुर्ण खोप युक्त घोषणा गर्ने
२.२.७	स्वास्थ्य चौकि भवन निर्माण/घेरावार	२.२.७	वर्थिङ सेन्टर स्थापना तथा संचालन	२.२.७	वर्थिङ सेन्टर स्थापना तथा संचालन	२.२.७	दक्ष प्राविधिक एम.बी.बी.एस. को व्यवस्था गर्ने
		२.२.८	स्वास्थ्य चौकी नदी नियन्त्रण	२.२.८	१५ वेडको अस्पताल (वागखोरमा)	२.२.८	चौबीस घण्टे सुत्केरी सेवाको व्यवस्था

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
		२.२.९	एम्बुलेन्स सञ्चालन	२.२.९	वर्थिङ सेन्टर	२.२.९	एम.बी.बी.एस. डक्टरको व्यवस्था
		२.२.१०	स्वास्थ्य चौकी जग्गा खरिद तथा प्रसुती केन्द्र व्यवस्थापन, शैलुङ-२	२.२.१०	घरेलु प्याड (जनचेतना विभिन्न समुहमा)	२.२.१०	एमबुलेन्सको व्यवस्था
				२.२.११	शैलुङ अस्पताल घडेरी निर्माण, शैलुङ -३	२.२.११	सरसफाई अभियान
				२.२.१२	चौबीस घण्टे प्रसुती गृह संचालन तथा व्यवस्थापन,शैलुङ-३		
२.३	**खानेपानी तथा सरसफाई**	२.३	**खानेपानी तथा सरसफाई**		**खानेपानी तथा सरसफाई**		**खानेपानी तथा सरसफाई**
२.३.१	गोल्मा खानेपानी भुषफेदा	२.३.१	तिनशुले ढुङगा मुहान (मर्मत)	२.३.१	एक घर एक धारा र एक धारा एक मीटर कार्यक्रम		जोगी डाँडा खानेपानी आयोजना -सिम्वाडी जोगीडाँडा खानेपानी
२.३.२	भित्री मजुवा खानृपानी	२.३.२	वोक्सी दक खानेपानी (मर्मत)	२.३.२	पानी मुहानको पहिचान र संरक्षण	२.३.२	मौवाखोला खानेपानी
२.३.३	गंगा -जमुना खानेपानी	२.३.३	भोङसतपा खानेपानी मुहान	२.३.३	फोक्टे-चिसापानी-नार्गा खा.पा., शैलुङ-३	२.३.३	तल्लोखोला खानेपानी
२.३.४	मेहेले खानेपानी	२.३.४	थगम नागथान मुहान खानेपानी (मर्मत)			२.३.४	पूरानोगाँउ तानचेत हुदै रातोमाटे धाराटोल खानेपानी
२.३.५	दुम्से भिता खानेपानी योजना	२.३.५	खानेपानी स्रोत खोज्ने			२.३.५	लाम्चे आहाल खानेपानी
२.३.६	भिखीखा नेपानी योजना	२.३.६	कुन्डल खोला घोचेत खोला सिर्चाइ आयोजना निर्माण			२.३.६	महभिर खोला पूरानेगाँउ खानेपानी
२.३.७	डडुवा खानेपानी योजना	२.३.७	वलवल ठुला ढङगामा ट्याङकी नभएकोले दलित वस्तिमा खानेपानी			२.३.७	गुफाखोला नेपालगाँउ खानेपानी
२.३.८	साविक आयोजना मर्मत सभार खानेपानी	२.३.८	जोमसिङ्ग मुहान खानेपानी			२.३.८	मजुवा खोला लिगाले डाँडा खानेपानी

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
२.३.९	वुटेमुहान, पात्ले, खर्सङ	२.३.९	स्याङ स्याङ पसल टोल खानेपानी			२.३.९	ग्यामरधोङ मुलावारी खानेपानी
२.३.१०	भिता निगाने सिलामचौर	२.३.१०	चित्रे खानेपानी आयोजना			२.३.१०	फयल घरमुनी खोला जोगीडाडा खानेपानी
२.३.११	कल्लावारी घट्टेखोलो खानेपानी योजना	२.३.११	नजुगेडाडा फलाटे खानेपानी			२.३.११	मागापौवा गा.वि.स वडा १ देखी ५ सम्मका सम्पूर्ण सञ्चालित खानेपानी आयोजनाहरु पुर्ननिर्माण गर्ने
२.३.१२	भित्रि मुहान कर्मीचावा	२.३.१२	लाप्सीङ खानेपानी (छाडखोला)				
२.३.१३	हकटाल खोला	२.३.१३	ढोडिनी खोला खानेपानी				
२.३.१४	खानीखोला कल्लावारी	२.३.१४	ठाडेखोला खानेपानी				
२.३.१५	दासिवा खानेपानी	२.३.१५	तामाङ खोला र डडुवा खोलावाट मोटर वाट पानी तानेर वितरण गर्ने				
२.३.१६	भित्री मुहान खानेपानी						
२.३.१७	ठेला खोला खानेपानी						
२.३.१८	गोल्फु खानेपानी						
२.३.१९	ग्योइ खानेपानी						
२.४	**भाषा, कला साहित्य र संस्कृति प्रवर्द्धन**	२.४	भाषा, कला साहित्य र संस्कृति प्रवर्द्धन		भाषा, कला साहित्य र संस्कृति प्रवर्द्धन	२.४	भाषा, कला साहित्य र संस्कृति प्रवर्द्धन
२.४.१	टासीनोर्वु थवलिङ गुम्वा जिर्णादार	२.४.१	लामा शिक्षा कार्यान्वयन (विद्यालयमा)	२.४.१	जात्रा मेला व्यवस्थापन (हिले तीज /शिवरात्री	२.४.१	सास्कृतिक समुह गठन
२.४.२	पल्लावारी गोम्वा जिर्णादार	२.४.२	भाषा तथा भेषभुषा संरक्षण (तामाङ,मगर तथा नेवार)	२.४.२	काली भगवती मर्मत	२.४.२	तामाङ नेवारको भेषभुषाको सरक्षण
२.४.३	मानेगुम्बा निर्माण	२.४.३	लामा प्रशिक्षण, वौद्ध ध्यान केन्द स्थापना			२.४.३	वाजागाजाका संरक्षण
२.४.४	जीतगंगा गुम्वा निर्माण	२.४.४	जारकाटे मन्दिर संरक्षण			२.४.४	भजन/ श्लोक संरक्षण

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
२.४.५	तामाङ म्युजियम	२.४.५	माहिलीश्वरी मन्दिर, महादेव मन्दिर संरक्षण			२.४.५	उग्रेलिङ वुद्ध गुम्वा निर्माण
२.४.६	साङगेलुङ मण्डल गुम्वा	२.४.६	पशुपति मन्दिर संरक्षण			२.४.६	त्रिशुले माहदेव मन्दिर सुधार
२.४.७	होमस्टे –तामाङ सस्कृति	२.४.७	टोड्के गुम्वा स्तुपा निर्माण			२.४.७	कमलामाई मन्दिर सुधार
२.४.८	दुइदुल स्तुपा मर्मत	२.४.८	बौद्ध विहार छयोर्तेन (धर्मशाला)			२.४.८	कृष्ण मन्दिर सुधार
२.४.९	जोरमाने स्तुपा मर्मत	२.४.९	थगममा बौद ध्यान केन्द्र स्थापना			२.४.९	पशुपति मन्दिर सुधार
२.४.१०	पुरगाङ स्तुपा	२.४.१०	टासी छयोइ गुम्वा पुन निमार्ण			२.४.१०	शिव मन्दिर सुधार
२.४.११	ग्योइ पोखरी सरंक्षण					२.४.११	शिद्धेश्वरी मन्दिर
२.४.१२	सिरीकुण्डमाई मन्दीर जिर्णदार					२.४.१२	कमलामाई मन्दिर
२.४.१३	काली भगवति (मर्मत)					२.४.१३	लाम्चे आहाल पोखरी तथा मन्दिर सुधार
२.४.१४	घलेगाउ कान्छीश्वोरी महादेव मन्दिर मर्मत					२.४.१४	हिले शिव मन्दिर सुधार
२.४.१५	तामाङ सेलोको संरक्षण/प्रवधन					२.४.१५	पोखरीडाँडा पोखरी संरक्षण
२.४.१६	काली देवी मन्दिर संरक्षण					२.४.१६	माहलो गाउ पोखरी संरक्षण
२.४.१७	गणेश मन्दिर (संरक्षण)					२.४.१७	जलजले माहादेव मन्दिर सुधार एवम पिकनिक स्पोर्ट निर्माण
२.४.१८	स्तुपा स्वास्थ्य चौकी भवनसगै (पूरानो)					२.४.१८	अलपरे पिकनिक स्पोर्ट निर्माण
२.४.१९	साहित्यक चौतारी संरक्षण/प्रवर्धन(मासिक)					२.४.१९	गुफाघर पूर्ण निर्माण
२.४.२०	सम्भोटा लिपी					२.४.२०	घट्टेखोला धर्मशाल निर्माण

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
	वाचनालय/पुस्तकालय स्थापना						
२.४.२१	मण्डली मर्मत संभार					२.४.२१	चर्नावती खोला धर्मशाला निर्माण
						२.४.२२	शैलुङ पर्यटकिय क्षेत्र
						२.४.२३	भुमेथान मन्दिर मर्मत संभार
						२.४.२४	छोर्देन निर्माण
						२.४.२५	हरिहर – भुमेथान संरक्षण
२.५	**सञ्चार**	२.५	**सञ्चार**	२.५	**सञ्चार**	२.५	**सञ्चार**
		२.५.१	इन्टरनेट क्षमता विस्तार	२.५.१	इन्टरनेट सेवा (वडा कार्यालय,	२.५.१	विद्यालयमा इन्टरनेट व्यवस्थापन
		२.५.२	मोवाइल टावर थप	२.५.२	वडा क्षेत्र भित्र इन्टरनेटको सहज पहुच	२.५.२	टेलिफोन टावर विस्तार
२.६	**लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण**	२.६	**लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण**	२.६	**लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण**	२.६	**लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण**
२.७	**खेलकुद**	२.७	**खेलकुद**	२.७	**खेलकुद**	२.७	**खेलकुद**
२.७.१	वडा स्तरिय खेलकद मैदान	२.७.१	वडा स्तरिय खेलकद मैदान निर्माण	२.७.१	वडा स्तरिय खेलकद मैदान	२.७.१	वडा स्तरिय खेलकद मैदान
२.७.२	वडा स्तरिय खेलकद प्रतियोता	२.७.२	वडा स्तरिय खेलकद प्रतियोगीता	२.७.२	शैलुङ्ग रगंशाला	२.७.२	वडा स्तरिय खेलकद प्रतियोता
२.७.३	मेहेले खेलकुद मैदान	२.७.३	भुसाफेदा खेलमैदान सम्पन्न गर्ने	२.७.३	खेल प्रशिक्षण (किकेट, फटवल, कराते		
		२.७.४	डाकेवास –चित्रे खेलमैदान निर्माण	२.७.४	खेलकुद ग्राउन्ड		
		२.७.५	नविन मावि खेलमैदान वनाउने	२.७.५	वडा स्तरिय खेलकद प्रतियोगीता		
		२.७.६	वडा स्तरिय खेलकद प्रतियोगीता	२.७.६	शैलुङ रङ्गशाला निर्माण, शैलुङ –३		
		२.७.७	नारायण ध्वज स्मृति				

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
			कप, शैलुङ-२				
३	**३.पूर्वाधार विकास**	३	**३.पूर्वाधार विकास**	३	**३.पूर्वाधार विकास**	३	**३.पूर्वाधार विकास**
३.१	**सडक बाटो पुल पुलेसा**	३.१	सडक बाटो पुल पुलेसा	३.१	सडक बाटो पुल पुलेसा	३.१	सडक बाटो पुल पुलेसा
३.१.१	उपक्षेत्र : सडक स्तरोन्नति तर्फ	३.१.१	उपक्षेत्र : सडक स्तरोन्नति तर्फ	३.१.१	उपक्षेत्र : सडक स्तरोन्नति तर्फ	३.१.१	उपक्षेत्र : सडक स्तरोन्नति तर्फ
३.१.२	शैलुङ- ढुङे- सासीम-ताम्चेत-ठेकलाघ्यु	३.१.२	ठेलावगर निगाले वागखोर वन्चेत खोला	३.१.२	वडाभित्रका सबै सडकहरुको स्तरोन्नति	३.१.२	वडा नं. ४ को आयोजना
३.१.३	ढुङगे- मेहेले- पलाटे -खोलाखर्क	३.१.३	थगम चौतारी देखी वडा केन्द्र	३.१.३	हेलीप्याड निर्माण	३.१.१.१	मनमोहन-देउराली-मागा विर्ता-ढाक्रेवास-भि.न.पा ११ -चरिकोट सडक
३.१.४	काद्धेगैरी -ठेकलाघ्यु	३.१.४	नुनथला वडा केन्द्र	३.१.४	बाघखोर- ठूलोघर-नाग्रेटोल सडक	३.१.१.२	दुर्गा उ.मा वि-लहरेमाने -नमुना प्रा वि -चरिकोट सडक तथा वागखोर-फोक्टे-भुमेथान
३.१.५	जुगे-दुधपोखरी	३.१.५	पसल खोला मानेखोला हुदै सिन्धुपाल्चोक ठुलधारा जोड्ने	३.१.५	बोत्ले-भुरुङ्ग-गोचेत सडक	३.१.१.३	हिलेआहाल-शेरावेशी-चरिकोट सडक
३.१.६	डाँसे-कल्लावारी-दुधपोखरी	३.१.६	मागा देउराली चित्रे सडक	३.१.६	बोत्ले-पात्ले सडक	३.१.१.४	जोगी डाडा-निगाले-शेरावेशी-चरिकोट
३.१.७	कोलमखान-स्याङ स्याङ	३.१.७	वडा कार्यालय हेल्थपोष्ट	३.१.७	ढाङगेन -ढुङ्गेन-चिसापानी सडक	३.१.१.५	मुडे-मेलुङ सडक कालोपत्रे
३.१.८	जम्वुसिङ-दुधपोखरी	३.१.८	नूनथाला -लाङथाबा-गा.वि.स.भवन सडक	३.१.८	कालेभुमी मा. वि. व्यवस्थापन	३.१.१.६	काटाकुटी-विरेन्द्र उ.मा.वि-मागावितार्-चरिकोट सडक (नँया ट्याक)
३.१.९	नोवुडाँडा- गणेश मन्दिर	३.१.९	मागा देउराली चण्डी डाँडा सडक , शैलुङ-२	३.१.९	बाघखोर दुर्गा मा. वि. सडक	३.१.१.७	आहाले टापु लाकुरी डाडा र लाम्चोहाले चिसापानी(स्तरोन्ती-२)
३.१.१०	खिर्लावाट-घिसिङटोल	३.१.१०	चण्डी डाँडा माने खोला सि.पा.जोड्ने सडक ,	३.१.१०	ओर्खे भुरुङ्गा सडक	३.१.१.८	मागा पौवा मा.वि हिले दलित वस्ती पूरानोगाउ वन्चेत कृषि

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
			शैलुङ-२				सडक -रातामाटे
३.१.११	सल्लेरी- ठेलावगर	३.१.११	चौतारी डाँडा पुरानोगाँउ वडा कार्यालय(भुसाफेदा) सडक , शैलुङ-२	३.१.११	बोदले वालसाप्रा ढुङ्गे सडक	३.१.१.९	मानेगैरो छत्रेवार भुमेथान कृषि सडक
३.१.१२	नार्वुखोला-तितेवारी	३.१.१२	निगाले बाघखोर टाँडी जम्बुसिङ सडक , शैलुङ-२	३.१.१२	बोत्ल-भुरुङ्गा-फस्कु सडक	३.१.१.१०	वालुवा ढोका ढुडे विमिरे ढाडे हुदै त्रिशुली
३.१.१३	दुधपोखरी - डाँडाटोल-कोल्पाङ	३.१.१३	बाघखोर पोर्साब लाबाघाल वडा केन्द्र जोड्ने सडक, शैलुङ-२	३.१.१३	बोत्ले गोचेत फस्कु सडक	३.१.१.११	मागाफेदी कृषी सडक
३.१.१४	बाघखोर- ग्योइ- वडा केन्द्र -कल्लाबारी सडक	३.१.१४	मगरटोल-पोर्साव सडक	३.१.१४	बोत्ले गोचेत फस्कु सडक	३.१.१.१२	परिपाखो वासभ्र्याङ कृषी सडक
३.१.१५	सरसत्पा ठेगाला घ्यु सडक	३.१.१५	चौतरीडाँडा -वडाकेन्द्र सडक	३.१.१५	बोत्ले लामाघ्याङ ओख्रे सडक	३.१.१.१३	भकारी मुलावारी पिपल डाँडा कृषि सडक
३.१.१६	मेहेल-ढुगे सडक	३.१.१६	निगाले-टाँडी- जबमुसिङ सडक	३.१.१६	लाम्चेआहाल चिसापानी सडक	३.१.१.१४	लहरे माने फोक्टे भुमेथान सडक
३.१.१७	तितेघारी सडक	३.१.१७	रेडक्रस भवन-पोर्साप सडक	३.१.१७	बाघखोर लप्सिङ डाँडा ढुङ्गे सडक , शैलुङ-३	३.१.१.१५	धारा खोला गोद्रेनागी कृषि सडक
३.१.१८	डाँसे कल्लाबारी-कोलामखान सडक	३.२ .	उपक्षेत्र : सडक नयाँ ट्र्याक तर्फ	३.१.१८	शैलुङ रङ्शशाला-फोक्ट-ओर्खे सडक	३.१.१.१६	विर्ता भकोर सडक, शैलुङ -४
३.१.१९	कोलामखान-सरसत्पा गैरी-ताम्चेत-सासिम ग्रामीण सडक	३.२.१	ग्वाचेत खोला दोर्व खोला महादेव खोला	३.२ .	उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (आरसिसि)	३.१.१.१७	हिले पिपल डाँडा सडक, शैलुङ-४
३.१.२०	बाघखोर-ग्योई-कोलामखान कृषि सडक	३.२.२	जोमसिङ मानेडाँडा हुदै वडा कार्यालय	३.२.१		३.१.१.१८	पुरानागाउँ मुलाबारी सडक, शैलुङ-४
३.१.२१	जम्बुसिङ सडक	३.२.३	गाउँपालिका जारकाट्ने मन्दिर हुदै वडा कार्यालय	३.२.२		३.१.१.१९	गाउँपालिका केन्द्र-३ नं.वडा केन्द्र जोड्ने सडक, शैलुङ-४
३.१.२२	सल्लेरी ठेलाबगर सडक	३.२.४	पाटनचौर थाकम गाउपालिका जाने सडक	३.२.३		३.१.१.२०	दुर्गा मा.वि. मानेडाँडा सडक, शैलुङ-४

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
३.१.२३	नोर्बुडाँडा गणेश मन्दिर सडक	३.२.५	वडा कार्यालय हुदै काभ्रवेशी पसरखोला	३.३ .	उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (झोपु)	३.१.१.२१	आहालेडाँडा टापु सडक,शैलुङ-४
३.१.२	**उपक्षेत्र : सडक नयाँ ट्र्याक तर्फ**	३.२.६	नागी टोल हुदै दोरभु खोला पूरानो गाउ सडक	३.३.१		३.१.१.२२	जोगी डाँडा सेरा सडक ,शैलुङ-४
३.१.२.१	कोलमखान -ठेकालाघ्यु	३.२.७	स्याङ स्याङ वडा कार्यालय थन्द्रचोक	३.३.२		३.१.१.२३	हिले दिंचेत सडक ,शैलुङ-४
३.१.२.२	स्याङ स्याङ- भुषफेदा	३.२.८	नुन्थला लाङथावा गाविस भवन ग्रामिण सडक	३.४.	उपक्षेत्र : भवन	३.१.१.२४	साविक फस्कु -४ भीरपरी-गोठपानी सडक
३.१.२.३	स्याङ स्याङ- वागखोर	३.३ .	उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (मोटरेबल पुल)	३.४.१	वडा कार्यालय भवन	३.१.२	**उपक्षेत्र : सडक नयाँ ट्र्याक तर्फ**
३.१.२.४	कोल्पाङ-ढुगांखानी	३.३.१	माने खोलामा मोटर चल्ने पूल	३.४.२	वृद्धा आश्रम भवन	३.१.२.१	त्रिशुले महदेव थान खनियानि (नया ट्रयाक)
३.१.२.५	रातोमाटे-घलेगाँउ-नागान	३.४०	उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (आरसिसि)	३.४.३	भुमेथान प्रतिक्षालय निर्माण	३.१.२.२	अघौ-सिरमाने सडक (नया ट्रयाक)
३.१.२.६	पुरगाङ -गा वि स भवन	३.४.१	घट्टेखोला पोसाक	३.४	विद्युत तथा उर्जा	३.१.२.३	अल्परे -फेरी सडक
३.१.२.७	सिलामचौर खसुङ भिता	३.४.२	पसल खोला	३.४.३	नाङगोतार कालोतारमा रुपान्तरण	३.१.२.४	ढाक्रेवास -पाल्पाले -जुगेखोला
३.१.२.८	सल्लेरी- ठेलावगर	३.४.३	कसौउ खोला	३.४.४	ट्रान्सर्फमरको क्षमता विकास	३.१.२.५	सिद्धाको थान
३.१.२.९	नर्वुखोला- तितेघारी	३.५ .	उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (झोपु)	३.४.५	काठपोल स्थानान्तरण	३.१.२.६	भुमीथान आख्ले
३.१.२.१०	दर्माद वनसिङ सडक	३.५.१	जोमसिङ भुसाफेदा झो.पु	३.४.६	वडा कार्यालय भवन	३.१.२.७	सिन्री -सरायल-क्याङथली
३.१.२.११	दुधपोखरी नि मा वि च्यातखोर्वा -ठेलावगर	३.५.२	कुन्दुल खोला झो.पु	३.४.७	उप क्षेत्रः साना जलबिद्युत आयोजना	३.१.२.८	सल्लेरी -सुसारी पूजा डाँडागाउ
३.१.२.१२	दुधपोखरी हक्टन	३.५.३	दोर्वुखोला झो.पु			३.१.२.९	पात्ला -दरामाने-दिम्जेत
३.१.२.१३	वुटे- भित्रि-अन्तरडाँडा	३.५.४	लिङगे खाला झो.पु			३.१.२.१०	कार्की डुर्मी -गुम्वासडक
३.१.३	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (मोटरेबल पुल)**	३.५.५	दोबो खोलामा (झो.पु)	३.५	सिँचाइ	३.१.२.११	कार्कीचुमी -गोम्राङ

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
३.१.३.१	पातलेखोला	३.५.६	घट्टेखोला झुलुङ्गे पुल मर्मत , शैलुङ-२	३.५.१	ओख्र -तरकारी	३.१.२.१२	सल्लेरी -दोभान खोला
३.१.३.२	ताम्चेत मिलनटोल पूल	३.५.६	उपक्षेत्र :कजवे वा ह्युम पाइप	३.५.२	भुरुङ्गा-	३.१.२.१३	भुमेथान-पुक्लुङ खोला (नँया ट्याक)
३.१.३.३	डाँसे खोला पुल	३.५.७	थाकम डडुवा खोला (हिमपाइप)	३.५.३	थोपा-विरौटा	३.१.२.१४	निगाले खाला-ओदरखोला (नँया ट्याक)
३.१.३.४	जोमसिङ खोला	३.५.८	दोरभु खोला (हिमपाइप)		बजार व्यवस्थापन	३.१.२.१५	भुमेथान-ओखर खोला (नँया ट्याक)
३.१.३.५	खोलमखोला पुल/ठेलाखोला पुल	३.५.९	मुन्गझुम खोला (हिमपाइप)		बजार व्यवस्थापन , शैलुङ-३	३.२०	उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (मोटरेबल पुल)
३.१.४ .	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (आरसिसि)**	३.५.१०	ह्युम पाइप (घट्टेखोला-दोरु खोला) व्यवस्थापन			३.२.१	भन्जने वारी मोटर पुल
३.१.४.१	पात्लेखोला पुल	३.६ .	उपक्षेत्र : भवन			३.२.२	घट्टेखोला मोटर पुल
३.१.४.२	सासिङ डिप्चेन (आरसिसि पुल)	३.६.१	वडा कार्यालय भवन			३.२.३	मागेखाला मोटर पुल
३.१.४.३	खानी खोला (आरसिसि)	३.६.२	स्वास्थ्य चौकी भवन			३.२.४	क्याङथली खोला मोटर पुल
३.१.४.४	कल्लावारी खोला (आरसिसि)	३.६.३	सामुदायिक भवन, क्लव भवन			३.३ .	उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (आरसिसि)
३.१.४.५	गोडा खोला (आरसिसि)	३.७.	उपक्षेत्रः बस्ती तथा शहरी विकास			३.३.१	घट्टेखाला R.c.c पुल
३.१.४.६	लवु खोला (आरसिसि)	३.७.१	लाम्चेआहाल			३.३.२	भागीधार R.c.c पुल
३.१.४.७	आलाङनावा (आरसिसि)	३.७.२	अँगेरी डाड			३.३.३	हिले R.c.c पुल
३.१.५	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (झोपु)**	३.७.३	टोडकेपानी चित्रे			३.३.४	खसिनीखोला R.c.c पुल
३.१.५.१	सिलामचौर फेदी खुसुङभिता झो पु	३.७.४	वडा कार्यालय आसपास			३.३.५	निगाले खोला R.c.c पुल
३.१.५.२	स्यासिर्वा महादेव खोला झो .पु	३.७.५	नारायणध्वज गेट निर्माण			३.४०	उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (झोपु)
३.१.५.३	ठेकाला घ्यु खोला झो .पु	३.८	विद्युत तथा उर्जा			३.४.१	मागेखोला सिस्ने घारी झोलुङगे पुल
३.२ .	**उपक्षेत्र : भवन**	३.८.१	नाङगोतार कालोतारमा			३.४.२	ओख्रेखोला झोलुङगे पुल

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
			रुपान्तरण				
३.२.१	१ नं. वडा कार्यालय भवन निर्माण	३.८.२	ट्रान्सफर्रको क्षमता विकास			३.४.३	मागेखोला सिउरे डाँडा झोलुङगे पुल
३.२.२	सामुदायिक भवन (तिज भवन)	३.८.३	काठपोल स्थान्तरण)			३.४.४	मागाफेदी चरङगे खोला झोलुङगे पुल
३.२.३	सामुदायिक भवन	३.९ .	उप क्षेत्रः साना जलबिद्युत आयोजना			३.४.५	चरङ्गे खोला झोलुङगे पुल
३.२.४	सस्कृति भवन तामाङ सास्कृतिक भवन	३.८.१	जोमसिङ साना जलविद्युत आयोजना			३.४.६	घट्टेखोला झोलुङगे पुल
३.२.५	वृद्धा आश्रम भवन	३.८.२	ग्वाङचेत खोला			३.४.७	खुदुर्के चरङ्गे खोला झोलुङगे पुल
३.२.६	मलामी पाटी/भवन	३.८.३	महादेव खोला			३.५ .	उपक्षेत्र : भवन
३.३०	**उपक्षेत्रः बस्ती तथा शहरी विकास**	३.९	सिँचाइ			३.५.१	वडा कार्यालय भवन
३.३.१	पुरगाङ वस्ती विकास	३.९.१	गोडाखोला पोर्साक सिंचाई			३.५.२	वडा स्तरीय सभाहल
३.३.२	ग्योइ वागखोर बस्ती विकास	३.९.२	भुमेथान सिचाइ (मर्मत)			३.५.३	सामादायिक भवन निमार्ण
३.३.३	कल्लावारी वस्ती विकास	३.९.३	मजुवा लिङगे खोला टाकेपानी चित्रे टोइके सिचाँइ			३.५.४	निजी घर पुननिर्माण सहजीकरण
३.३.४		३.९.४	छाडखोला मानेडाडा जोम्सिङ सिचाँई			३.५.५	सिद्धेश्वरी भवन निमार्ण
३.४	**विद्युत तथा उर्जा**	४	वन, वातावरण तथा विपदव्यवस्थापन वन			३.६ .	**उपक्षेत्रः बस्ती तथा शहरी विकास**
३.४.१	नाङगोतार कालोतारमा रुपान्तरण	४.१ .	उप क्षेत्र : वन संरक्षण			३.६.१	दुर्गा उमावि –हिले शहरी विकास
३.४.२	ट्रान्सफर्रको क्षमता विकास	४.१.१	कवुलियती वन अन्तर्गत आयआजूनको कार्यक्रम (चिराइतो, अम्रिसो,			३.७	विद्युत तथा उर्जा

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
			अलैची, डालेघाँस, सतुवा लोठ सल्ला)				
३.४.३	काठपोल स्थान्तरण)	४.१.२	वन सचेतना कार्यक्रम			३.७.१	मेटल पोल विस्तार गर्ने
३.४.४	विधुतिकरण वाँकी वस्तीमा	४.१.३	अग्नी रेखा निर्माण			३.७.२	केवलतार विस्तार गर्ने
३.५.	**उप क्षेत्रः साना जलबिद्युत आयोजना**	४.१.४	वातावतरण मैत्रि विकास			३.७.३	विद्युत महशुल काउन्टर सेन्टर
३.५.१	शैलुङ खोला साना जदविद्युत आयोजना	४.१.५	सडक आसपासको माटो संरक्षण गर्ने नाला			३.७.४	ट्रान्स्फरमरको व्यवस्थापन
३.६	**सिँचाइ**	४.१.६	व्यवस्थापन,माटो समात्ने घांस तथा			३.८ .	उप क्षेत्रः साना जलबिद्युत आयोजना
३.६.१	पात्ले सामिस हुधपोखरी सिचाई	४.१.७	निगालो, अम्रिसो रोप्ने			३.८.१	शैलुङ खोला साना जलविद्युत आयोजना
३.६.२	नयाँ विस्तार	४.१.८	सामुहिक रुपमा लोपोन्मुख वन्यजन्तुका संरक्षण			३.९	सिँचाइ
३.६.३	मर्मत सम्भार	४.१.९	वृक्षारोपन गर्ने			३.९.१	ओख्रे खोला सिचाँइ
३.६.४	संस्थागत विकास	४.१.१०	हेलिप्याड वडा स्तरमा (साविक वडक सवैमा)			३.९.२	घट्टेखोला
३.६.५	खानीखोला सिचाई	४.१.११	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन			३.९.३	घटेखोला मुलावाडी सिचाँइ
३.६.६	फलाटे सिचाइ	४.१.१२	वन सचेतना कार्यक्रम			३.९.४	भुपङ ढोकावेशी सिचाँइ
		४.२	वन उद्यम शिलता कार्यक्रम			३.९.५	पसिङले घश्याखोत मानेगौरो साना सिचाँइ
		४.२.१				३.९.६	देविखोला साना सिचाँइ
		४.३	बन्यजन्तु संरक्षण			३.९.७	क्याङथली खोला सिकी सिचाँइ
		४.४.२				३.९.८	निगाले खोला गाँउ खेत
		४.४	भू तथाजलाधार संरक्षण			३.९.९	ढाडे सेरावेशी सिचाँइ
		४.५.१				३.९.१०	भैसे खोला हिले सिचाँइ
		४.५	जलवायु परिवर्तन			३.९.११	पूरानोगाउ सिचाँई पोखरी निर्माण

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
		४.६.१				३.९.१२	पौवा खोला थोपा सिचाँइ
		४.६	फोहोर मैला व्यवस्थापन			३.९.१३	मागाफेदी सिंचाई
		४.६.१	सिसी व्यवस्थापन			३.९.१४	काभ्रेखोला ढाक्रेवास सिचांई
						३.९.१५	घट्टेखोला सिचाई तटवन्ध नदी निर्माण
४	वन, वातावरण तथा विपदव्यवस्थापन वन	४	वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन वन	४	वन, वातावरण तथा विपदव्यवस्थापन वन	४	वन, वातावरण तथा विपदव्यवस्थापन वन
४.१.	उप क्षेत्र : वन संरक्षण	४.१ .	उप क्षेत्र : वन संरक्षण	४.१.	उप क्षेत्र : वन संरक्षण	४.१.	उप क्षेत्र : वन संरक्षण
४.१.१	अग्नी रेखा निर्माण सबै सा वन क्षेत्रमा	४.१.१	कवुलियती वन अन्तर्गत आयआजृनको कार्यक्रम (चिराइतो, अम्रिसो, अलैची, डालेघाँस, सतुवा लोठ सल्ला)	४.१.१	अग्नी रेखा सबै सा वन क्षेत्रमा	४.१.१	अग्नी रेखा सबै सा वन क्षेत्रमा
४.१.२		४.१.२	वन सचेतना कार्यक्रम	४.१.२	सामुदायिक वन आयआर्जन कार्यक्रम (नसरी,जडीवुटी, कृषि,वन)	४.१.२	कवुलियती वन अन्तर्गत आयआर्जनको कार्यक्रम (चिराइतो, अम्रिसो, अलैची, डालेघाँस, सतुवा लोठ सल्ला)
४.१.३	कवुलियती वन अन्तर्गत आयआर्जनको कार्यक्रम (चिराइतो, अम्रिसो, अलैची, डालेघाँस, सतुवा लोठ सल्ला)	४.१.३	अग्नी रेखा निर्माण	४.१.३	वन सचेतना कार्यक्रम	४.१.३	सामुदायिक वनमा चिर्राइतो, कुरिलो, पाखान्वेद मछिनो भुइस्याउ खेति
४.१.४	सामुदायिक वन आयआर्जन कार्यक्रम (नसरी,जडीवुटी, कृषि,वन)	४.१.४	वातावतरण मैत्रि विकास	४.१.४	सा वन क्षेत्रमा अमरिसो, अलैची, लप्सी, वाँस, डालेघाँस, जडीवुटी, चिराइतो, रोप्ने	४.१.४	सामुदायिक वन आयआर्जन कार्यक्रम (नसरी,जडीवुटी, कृषि, वन)
४.१.५	वन सचेतना कार्यक्रम	४.१.५	सडक आसपासको माटो संरक्षण गर्ने नाला	४.१.५	अतित्रण रोकथाम (पहिचान र योजना क्षेत्रको सिमांकन	४.१.५	वन सचेतना कार्यक्रम
४.१.६	सामुदायिक वन कार्य योजना	४.१.६	व्यवस्थापन, माटो समात्ने	४.१.६	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन	४.२	फोहोर मैला व्यवस्थापन

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
	नविकरण		घास तथा				
४.१.७	जडीबुटी रोपण तथा संकलन विक्री	४.१.७	निगालो, अम्रिसो रोप्ने	४.१.७	८०० सय हेक्टर वन व्यस्थापन (पालिका)	४.२.१	
४.२	**वन उद्यम शिलता कार्यक्रम**	४.१.८	सामुहिक रुपमा लोपोन्मुख वन्यजन्तुका संरक्षण	४.१.८	वधशाला निश्चित ठाँउ तोक्ने र व्यवस्थित गर्ने	४.३	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण
		४.१.९	वृक्षारोपन गर्ने	४.१.९	निजि वन प्रवर्धन	४.३.१	पिपलडाँडा नि.मा.वि भूक्षय नियन्त्रण
४.३	**बन्यजन्तु संरक्षण**	४.१.१०	हेलिप्याड वडा स्तरमा (साविक वडक सवैमा)	४.१.१०	जडीवुटी व्यवस्थापन	४.३.२	आहाले ठुलो पहिरो रोकथाम
४.४		४.१.११	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन	४.१.११	जैविक विविधता योजना	४.३.३	विरौटे पहिरो रोकथाम
४.५	**भू तथा जलाधार संरक्षण**	४.१.१२	वन सचेतना कार्यक्रम	४.१.१२	वन नर्सरी स्थापना /सञ्चालन	४.३.४	निगाले पहिरो रोकथाम
४.५.१		४.२	वन उद्यम शिलता कार्यक्रम	४.१.१३	वातावरण मैत्री विकास	४.३.५	कमेरो पहिरो रोकथाम
४.६	**जलवायु परिवर्तन**	४.२.१		४.१.१४	सोध भर्नावाट मात्र वनको जग्गा उपयोग	४.३.६	चिनाखोरिया पहिरो रोकथाम
४.६.१		४.३	**बन्यजन्तु संरक्षण**	४.२	**वन उद्यम शिलता कार्यक्रम**	४.३.७	सिक्रि पहिरो रोकथाम
४.७	**फोहोर मैला व्यवस्थापन**	४.४.२		४.२.१		४.३.८	सिरमाने पहिरो रोकथाम
४.७.१	सिसी व्यवस्थापन	४.४	**भू तथाजलाधार संरक्षण**	४.४	**बन्यजन्तु संरक्षण**	४.३.९	चरङ्गे खोला नदी नियन्त्रण
		४.५.१		४.४.२		४.३.१०	माथिल्लो गाउ खा.पा मुहान सरंक्षण
		४.५	**जलवायु परिवर्तन**	४.५	**भू तथाजलाधार संरक्षण**	४.३.११	कमला नि.मा.वि खोला नियन्त्रण
		४.६.१		४.५.१		४.३.१२	कमला माइ खोला नियन्त्रण
४.८	**जलउत्पन्न प्रकोप**	४.६	**फोहोर मैला व्यवस्थापन**	४.६	**जलवायु परिवर्तन**	४.३.१३	पानी गहिरो गल्छी नियन्त्रण
४.८.१	पुर्वाधार व्यवस्थापन	४.६.१	सिसी व्यवस्थापन	४.६.१		४.३.१४	कमलामाई खोला नियन्त्रण
४.८.२	प्रविधि विकास			४.७	**फोहोर मैला व्यवस्थापन**	४.३.१५	देविथान पहिरो नियन्त्रण
४.८.३	सचेतना कार्यक्रम			४.७.१	बजार क्षेत्रको फोहोर	४.३.१६	थलथले मुहान पहिरो नियन्त्रण

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
					व्यवस्थापन		
४.८.४	तितेघारी वस्ती संरक्षण (तारजाली)			४.७.२	फोहोर मैला व्यवस्थापन	४.३.१७	मानेगैरो (तारजाली)
४.८.५	दुधपोखरी आधारभुत विद्यालय संरक्षण (तारजाली)	४.७	**जलउत्पन्न प्रकोप**	४.८	**जलउत्पन्न प्रकोप**	४.४ .	**उप क्षेत्रः जैविक विविधता संरक्षण**
४.८.६	कल्लावारी मावि (तारजाली)	४.७.१	तितेघारी वस्ती संरक्षण (तारजाली)			४.४.१	पानी मुहान संरक्षण
४.८.७	सरस्वती पा.लि संरक्षण (तारजाली)	४.७.२	दुधपोखरी आधारभुत विद्यालय संरक्षण (तारजाली)			४.४.२	तितेमाछा संरक्षण अभियान
४.८.८	नाइचेत खोला नदी नियन्त्रण (तारजाली)	४.७.३	कल्लावारी मावि (तारजाली				
४.८.९	खाम्लम खोला (तारजाली)	४.७.४	सरस्वती पा.लि संरक्षण (तारजाली	४.९	**विपद् व्यवस्थापन**		
४.८.१०	ठेला वगर (तारजाली)	४.७.५	नाइचेत खोला नदी नियन्त्रण (तारजाली)				
४.८.११	वुढवुढ डाँडा (सेतो भिर) वस्ति संरक्षण (तारजाली)	४.७.६	खाम्लम खोला (तारजाली)				
४.८.१२	ठाडेमगरटोल विश्वकर्माटोल (तारजाली)	४.७.७	ठेला वगर (तारजाली	४.१०	**उप क्षेत्रः जैविक विविधता संरक्षण**		
४.८.१३	घलेगाउ महादेव खोला (तारजाली)	४.७.८	वुढवुढ डाँडा (सेतो भिर) वस्ति संरक्षण (तारजाली)	४.१०.१	पानी मुहान संरक्षण		
४.८.१४	खसुङ भिता नदी नियन्त्रण (तारजाली)	४.७.९	ठाडेमगरटोल विश्वकर्माटोल (तारजाली)				
४.८.१५	वुक्मा खोला (तारजाली)	४.७.१०	घलेगाउ महादेव खोला (तारजाली)				
४.८.१६	भगवतिटोल (तारजाली)	४.७.११	खसुङ भिता नदी नियन्त्रण (तारजाली)				

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
४.९	**विपद् व्यवस्थापन**	४.७.१२	वुक्मा खोला (तारजाली)				
		४.७.१३	भगवतिटोल (तारजाली)				
		४.८	विपद् व्यवस्थापन				
४.१०	**उप क्षेत्रः जैविक विविधता संरक्षण**						
४.१०.१	पानी मुहान संरक्ष्ण						
४.१०.२	तितेमाछा संरक्षण अभियान	४.९ .	उप क्षेत्रः जैविक विविधता संरक्षण				
		४.९.१	पानी मुहान संरक्षण				
		४.९.२	पानी मुहान संरक्ष्ण				
		४.९.३	मलागीरि संरक्षण				
५	**संस्थागत विकास तथा सुशासन**	५	**संस्थागत विकास तथा सुशासन**	५	**संस्थागत विकास तथा सुशासन**	५	**संस्थागत विकास तथा सुशासन**
५.२	**योजना अनुगमन तथा मुल्यांकन**	५.२	**योजना अनुगमन तथा मुल्यांकन**	५.४	**योजना अनुगमन तथा मुल्यांकन**	५.१	**योजना अनुगमन तथा मुल्यांकन**
५.२.१	वार्षिक योजना अनुगमन, मुलयांकन र समिक्षा	५.२.१	वार्षिक योजना अनुगमन, मुलयांकन र समिक्षा	५.४.१	वार्षिक योजना अनुगमन, मुलयांकन र समिक्षा	५.१.१	वार्षिक योजना अनुगमन, मुलयांकन र समिक्षा
५.२.२	रणनीतीक योजनाको अनुगमन र समिक्षा	५.२.२	रणनीतीक योजनाको अनुगमन र समिक्षा	५.४.२	रणनीतीक योजनाको अनुगमन र समिक्षा	५.१.२	रणनीतीक योजनाको अनुगमन र समिक्षा
५.२.३	वडा स्तरिय अनुगमन समिति (स्थायी प्रकृतिको	५.२.३	वडा स्तरिय अनुगमन समिति (स्थायी प्रकृतिको	५.४.३	वडा स्तरिय अनुगमन समिति (स्थायी प्रकृतिको	५.१.३	वडा स्तरिय अनुगमन समिति (स्थायी प्रकृतिको
५.३ .	**उप क्षेत्र : सार्वजनिक सुनुवाइ**	५.३०	**उप क्षेत्र : अभिलेख व्यवस्थापन**	५.४.४	म्याचिङ फण्ड , शैलुङ-३	५.२.	**उप क्षेत्र : अभिलेख व्यवस्थापन**
५.३.१	सार्वजनिक सुनुवाई प्रत्येक कार्यक्रममा	५.३.१	जुनसकै वेलामा भेटिने गरी अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने	५.४.५	उप क्षेत्र : अभिलेख व्यवस्थापन	५.२.१	जुनसकै वेलामा भेटिने गरी अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने
५.३.२	सामाजिक परिक्षण कार्यक्रम	५.४ .	उप क्षेत्र : सार्वजनिक सुनुवाइ	५.४.६	जुनसकै वेलामा भेटिने गरी अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने	५.३.	उप क्षेत्र : सार्वजनिक सुनुवाइ

वडा नं. १		वडा नं. २		वडा नं. ३		वडा नं. ४	
योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
		५.४.१	सार्वजनिक सुनुवाई प्रत्येक कार्यक्रममा	५.५०	उप क्षेत्र : सार्वजनिक सुनुवाइ	५.३.१	सार्वजनिक सुनुवाई प्रत्येक कार्यक्रममा
		५.४.२	सामाजिक परिक्षण कार्यक्रम	५.५.१	सार्वजनिक सुनुवाई प्रत्येक कार्यक्रममा	५.३.२	सामाजिक परिक्षण कार्यक्रम
				५.५.२	सामाजिक परिक्षण कार्यक्रम		

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
१	आर्थिक विकास	१	आर्थिक विकास	१	आर्थिक विकास	१	आर्थिक विकास
१.१	कृषि	१.१	उपक्षेत्र : कृषि	१.१	उपक्षेत्र : कृषि	१.१	उपक्षेत्र : कृषि
१.१.१	व्यवसायिक अलैची खेति	१.१.१	आलु चिस्यान केन्द्रको स्थापना	१.१.१	व्यवसायिक केरा खेति	१.१.१	अर्गानिक आलु खेती
१.१.३	अमिलो जातको फलफल	१.१.४	कृषि बजार व्यवस्थापन	१.१.३	अमिलो जातफलफूल (कागती, सुन्तला)	१.१.३	आलु चिस्यान केन्द्र (कोल्ड स्टोर) स्थापना
१.१.४	व्यवसायिक अलैची,अम्रिसो, अदुवा खेति	१.१.५	व्यवसायिक अलैची तथा अम्रिसो खेति	१.१.४	व्यवसायिक अलैची तथा मसला बाली कार्यक्रम	१.१.४	कृषिमा आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण
१.१.५	सुन्तला/ केरा /अम्बा खेति	१.१.६	किवि खेति	१.१.६	व्यवसायिक तरकारी खेती कार्यक्रम	१.१.६	व्यवसायिक तरकारी खेति
१.१.६	कफी खे्ति (नमुनाको रुपमा)	१.१.७	व्यवसायिक तरकारी (काउली वन्दा) खेति प्राविधिक सहयोग	१.१.७	जापानी हलुवाबेद	१.१.७	ग्रिन हाउस
१.१.७	व्यवसायिक तरकारी खेति	१.१.८	नँया विउ वितरण आलु)निगाले,ढुङगे	१.१.८	च्याउ खेति	१.१.८	तरकारी संकलन केन्द्र भैसे/झोर ,शैलुङ-८
१.१.८	मसलावाली (अदुवा,वसार, लसुन प्याज तुलसी,रोजमेरी, लेमन ग्रास)	१.१.९	चक्लाबन्दीमा खेति गर्ने	१.१.९	कृषि उपज संकलन केन्द्र		
१.१.९	व्यवसायिक मौरी पालन	१.१.१०	जुनार सुन्तलाको रोग नियन्त्रणको लागि प्राविधिक व्यवस्था	१.१.१०	दुध चिस्यान केन्द्र		

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
१.१.१०	व्यवसायिक च्याउ खेति			१.१.११	दक्ष कृषि प्राविधिकको व्यवस्था		
१.१.११	कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थल						
१.१.१२	अमिलो जातको फलफल						
१.२	**पशुपालन**	१.२ .	उपक्षेत्रः पशुपालन	१.२	उपक्षेत्रःपशुपालन	२.१ .	उपक्षेत्रः पशुपालन
१.२.१	दुध चिस्यान केन्द्र स्थापना	१.२.१	बाख्रा पालन व्यवसाय	१.२.१	बाख्रापालन	२.१.१	व्यवसायिक पशुपालन (बाख्रा)
१.२.२	व्यवसायिक गाई/भैसीपालन	१.२.२	कुखुरा फर्म	१.२.२	कुखुरा फर्म	२.१.२	माछा पालन उत्पादन योजना-शैलुङ ८
१.२.३	व्यवसायिक कुखुरा पालन	१.२.३	प्रत्येक साविक वडामा गाई फर्म खोल्ने	१.२.३	गाई/भैसी फर्म विकास गर्ने		
१.२.४	स्थानिय कुखुराको जात प्रवर्धन गर्ने	१.२.४	दूध संकलन केन्द्र	१.२.४	दुध संकलन केन्द्र		
१.२.५	व्यवसायिक वाख्रा पालन			१.२.५	भैसी तथागाई वाख्राको नश्ल सुधार गर्ने		
१.२.६	दुधजन्य उत्पादन सम्बन्धी तालिम			१.२.६	दक्षपशु प्राविधिकको व्यवस्था		
१.२.७	अम्बा-कागती खेती प्रर्वद्धन कार्यक्रम ,शैलुङ-५						
१.३	**पर्यटन**	१.३ .	उपक्षेत्रः पर्यटन	१.३	उपक्षेत्रःपर्यटन	३.१	उपक्षेत्रः पर्यटन
१.३.१	पिकनिक स्थल व्यवस्थापन (गोल्माडाँडा)	१.३,१	राधा कुष्ण मन्दिर क्षेत्रमा पर्यटन प्रर्वधन गर्ने	१.३.१	चरंगे त्रिवेणी धाम धार्मिक स्थल	३.१.१	शैलुङ क्षेत्रमा पर्यटन विकास
१.३.२	गोल्माराजा गोल्मा रानी (ऐतिहासिक स्थल प्रवर्धन गर्ने)	१.३,२	राधा कृष्ण मन्दिर परिसरमा ठुलो पोखरी बनाउने र उक्त पोखरीमा डुङगा सञ्चालन, पोखरी वरीपरी गार्डेन वनाउने	१.३.२	चरंगे शैलुङ धार्मिक यात्रा	३.१.२	शैलुङ भैसे, झोरमन गाउँ, कालापानी-होमस्टे निर्माण ,शैलुङ-८
				१.३.३	गुम्बा व्यवस्थापन		

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
				१.३.४	कृषिपर्यटन (फलफुलपकेट क्षेत्रमा)		
				१.३.५	कालापानी शैलुङ सिडी निर्माण,शैलुङ -८		
१.४.	**उद्योग वाणिज्य तथा खानी**	१.४ .	**उद्योग वाणिज्य तथा खानी**	१.३ .	**उपक्षेत्रःउद्योग, बाणिज्य तथा सहकारी**	४.१ .	**उद्योग वाणिज्य तथा खानी**
		१.४.१	फलफूलबाट गुणस्तरको मदिरा उत्पादन उद्योग (आल्चा, भूइस्याउ, आदि)	१.३.१	फलफुल प्रशोधन उद्योग	४.१.१	खरीखानी उत्पादन
		१.४.२	आलुमा आधारित उद्योग	१.३.२	थांका चित्र उद्योग	४.१.२	फलाम र तामाखानीको सम्भाव्यता अध्ययन
		१.४.३	ढुङगा गिटी उद्योग	१.३.३	लप्सी प्रशोधन उद्योग	४.१.३	
				१.३.४	फलफुल भण्डारण केन्द्र (शितभण्डार)		
				१.३.५	वडा भित्रका सहकारी क्रियाशिल गराउने		
				१.३.६	चरंगे बालुवा खानी व्यवस्थित गर्ने		
				१.३.७	वडा भित्रका बाँझो जग्गालाई केरा तथा अन्य फलफूल लगाइ व्यवस्थित गर्ने		
१.५	**सहकारी तथा वित्त**	१.४.	उपक्षेत्रः वित्त तथा सहकारी	१.४.	उपक्षेत्रः वित्त तथा सहकारी	१.४.	उपक्षेत्रः वित्त तथा सहकारी
१.५.१	बहुउदेश्यीय कृषि फर्म संचालन, शैलुङ-५	१.४.१	सहकारीमा इन्टरनेटको पहुँच, सहकारीहरुको संस्थागत विकास तथा				

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
			सहकारी एकीकरण/समायोजन				
१.६	**रोजगारी**	१.४.२	कुनै पनि एउटा बैंकको शाखा स्थापना गर्न पहल गर्ने				
२	**सामाजिक**	२	**सामाजिक**	२ .	**विषयक्षेत्र : सामाजिक विकास**	२.००	**विषयक्षेत्र : सामाजिक विकास**
२.१	**शिक्षा**	२.१	**उपक्षेत्र शिक्षा**	२.१.३	**उप क्षेत्रःशिक्षा**	२.१.	**उप क्षेत्रः शिक्षा**
२.१.१	विद्यालय भवन-	२.१.१	विद्यालय भवन-	२.१.४	विद्यालय भवन-	२.१.१	बिद्यालय घेराबार
२.१.२	घेरावार/खेलमैदान	२.१.२	घेरावार/खेलमैदान	२.१.६	बिद्यालय घेरावार	२.१.२	प्राविधिक शिक्षा (कृषिमा (पशु र वाली मा प्राविधिक धार शारदा मावि)
२.१.३	कम्प्युटर ल्याव/इ-लाइवेरी	२.१.३	कम्प्युटर ल्याव/इ-लाइवेरी	२.१.७	अङ्गेजी माध्यममा पठनपाठन सुरु गर्ने	२.१.३	अग्रेजी माध्यममा प्रा.वि. शिक्षा
२.१.४	विज्ञान प्रयोगशाला /गणित प्रयोगशाला	२.१.४	विज्ञान प्रयोगशाला /गणित प्रयोगशाला	२.१.८	पाठ्यक्रम सुधार	२.१.४	शारदा मा.विमा स्नातक तह सञ्चालन
२.१.६	विद्यालय पुस्तकालय	२.१.७	विद्यालय पुस्तकालय	२.१.९	निरन्तर अनुगमन,मुल्याङ्कन	२.१.५	बिद्यालय खानेपानी (अपुग ठाउँमा)
२.१.७	इमेल इन्टरनेट (मावि)			२.१.१०	खेल मैदान सवैमा (वाल मैत्री)	२.१.६	बिद्यालय खेल मैदान
२.१.८	विद्यालय खानेपानी	२.१.८	इमेल इन्टरनेट (मावि)	२.१.११	मन्टेश्वरी तालिम	२.१.७	बिद्यालयमा कम्पयुटर ल्याव
२.१.९	१ देखी ५ सम्म अङग्रजी माध्यमवाट शुरु	२.१.९	विद्यालय खानेपानी	२.१.१२	बिद्यालय खानेपानी	२.१.८	इमेल इन्टरनेटको क्षमता विस्तार
२.१.१०	वार्षिक अभिभावक भेला	२.१.१०	१ देखी ५ सम्म अङग्रजी माध्यमवाट शुरु	२.१.१४	कम्प्युटर ल्याव	२.१.९	
२.१.११	कक्षागत अभिभावक भेला -४	२.१.११	वार्षिक अभिभावक भेला	२.१.१५	इमेल इन्टरनेटको क्षमता विस्तार	२.१.१०	शारदा मा.वि. प्रविधिक शिक्षा संचालन ,शैलुङ-८

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
२.१.१२	होमवर्क डायरी (विद्यार्थी डायरी वितरण)	२.१.१२	कक्षागत अभिभावक भेला -४	२.१.१६	बिद्यालयमा अभिभावकको सहभागितामा बृद्धि	२.१.११	शारादा मा.वि.इ-लाइब्रेरी
२.१.१४	शिक्षक पाठयोजना तयारी	२.१.१४	होमवर्क डायरी (विद्यार्थी डायरी वितरण)			२.१.१२	शारदा मा. वि. प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन अनुदान
२.१.१५	विद्यार्थी शिक्षक पुरस्कृत गर्ने	२.१.१६	शिक्षक पाठयोजना तयारी				
२.१.१६	अतिरिक्त त्रियाकलाप पाठ्क्रम	२.१.१७	विद्यार्थी शिक्षक पुरस्कृत गर्ने				
२.१.१७	बिद्यालय शैचालय	२.१.१८	अतिरिक्त त्रियाकलाप पाठ्क्रम				
२.१.१८	बिद्यालय खानेपानी	२.१.१९	बिद्यालय शैचालय				
२.१.१९	इमेल इन्टरनेटको सेवा विस्तार	२.१.२०	बिद्यालय खानेपानी				
		२.१.२१	इमेल इन्टरनेटको सेवा विस्तार				
२.२	स्वास्थ्य	२.३ .	उपक्षेत्रः स्वास्थ्य	२.२	उपक्षेत्रः स्वास्थ्य	२.२ .	उपक्षेत्रः स्वास्थ्य
२.२.१	स्वास्थ्याचौकी भवन निर्माण	२.३.१	स्वास्थ्याचौकी भवन निर्माण	२.२.१	स्वास्थ्य चौकि भवन निर्माण/घेरावार	२.१.१	स्वास्थ्य चौकि भवन निर्माण/घेरावार
२.२.२	निशुल्क औषधि प्रकारमा थप गर्ने	२.३.२	निशुल्क औषधि प्रकारमा थप गर्ने	२.२.२	गर्भवति सेवा-४ पटक	२.१.२	चौकीमा भिडियो एक्स रे सुविधा
२.२.३	पूर्णखोप सेवा (१५ महिना भित्र)	२.३.३	पुर्णखोप सेवा (१५ महिना भित्र)	२.२.३	गाउँघर क्लिनिक	२.१.३	गर्भवति सेवा-४ पटक
२.२.४	गर्भवति जाच सेवा -४	२.३.४	गर्भवति जाच सेवा -४	२.२.४	खोप क्लिनिक	२.१.४	एम्वुलेन्स
२.२.५	सुत्केरी सेवा(ANC/PNC) 100	२.३.५	सुत्केरी सेवा (ANC/PNC) 100	२.२.५	वर्थिङ सेन्टर स्थापनातथा संचालन	२.१.५	स्टेचर (१०-१५ घर बराबर एक हुने गरी)
२.२.६	स्टेचर (१०-१५) घर बराबर एक	२.३.६	स्टेचर (१०-१५) घर बराबर एक	२.२.६	एम्बुलेन्स सञ्चालन	२.१.६	गाउँघर क्लिनिक
२.२.७	स्यमसेविका लाई प्राथमिक	२.३.७	स्यमसेविका लाई			२.१.७	खोप क्लिनिक

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
	उपचार तलिम ३ दिने (२७ जना)		प्राथमिक उपचार तलिम ३ दिने				
२.२.८	स्वमसेविका मासिक वैठक -१२	२.३.८	स्वमसेविका मासिक वैठक -१२			२.१.८	वर्थिङ सेन्टर स्थापना तथा संचालन
२.२.९	एम्वुलेन्स	२.३.९	एम्वुलेन्स			२.१.९	एमबुलेन्स सेवा
२.२.१०	गाउघर क्लिनिक	२.३.१०	गाउघर क्लिनिक			२.१.१०	१५ शैयाको अस्पताल
२.२.११	खोप क्लिनिक	२.३.११	खोप क्लिनिक			२.१.११	१ घर, १ धारा, १ चर्पी
२.२.१२	स्वास्थ्य चौकि खानेपानी	२.३.१२	स्वास्थ्य चौकि खानेपानी व्यवस्थापन			२.१.१२	सुधारिएको चुलो
२.२.१४	नियमित खोप क्लिनिक भवन निर्माण	२.३.१३	एम्बुलेन्स सेवा				
		२.३.१४	नियमित खोप क्लिनिक भवन निर्माण				
	खानेपानी तथा सरसफाई	२.४ .	**उपक्षेत्रः खानेपानी तथा सरसफाई**	२.३ .	**उपक्षेत्रःखानेपानीतथा सरसफाई**	२.३ .	**उपक्षेत्रः खानेपानी तथा सरसफाई**
२.३.१	ओखर ढाडे व्याडको धारो खानेपानी योजना	२.४.१	हिले झाके खोला हुदै हिले	२.३.१	पाल्चेत खानेपानी	२.३.१	सेर्पाको मुहान,खत्री गाउँ, टापु टोल, ठुलो पँधेरो, मुहान थिङको खा.पा.संरक्षण
२.३.२	थलथले खानेपानी योजना	२.३.५	पानीघाट ढङुछटे खोला	२.३.२	पुजारी खोला -पाल्चेत खानेपानी	२.१.२	
२.३.३	छहरे खानेपानी योजना	२.३.६	मैदाने सिमडाडा मुख्य गाँउ	२.३.३	टुनिवोट-पुजारी-टुनीवोट	२.१.३	
२.३.४	सानेचौर जितपूर लहरे खानेपानी योजना	२.३.७	लकाइ गाउ हुलाके डाडा चुल्ठे नँया निमार्ण	२.३.४	जुकेपानी -विकटोल	२.१.४	
२.३.५	माथिल्लो धारो(लप्टन टोल	२.३.८	वडा नम्बर ६ खानीपानी	२.३.५	सेतो खाला- शान्तीटोल चुल्ठे- टुनीवोट		
२.३.६	कसवाको गैरो खानेपानी योजना			२.३.६	वरडाडा-कालोपानी		

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
२.३.७	कार्कीटोल खानेपानी योजना			२.३.७	च्यासे-गोठपानी-किटिनी खोला		
२.३.८	छहरे खानेपानी ट्याङकी निर्माण, शैलुङ-५			२.३.८	अधेरी खोला - लमागाँउ-वाहुनगाँउ-तामाङ		
				२.३.९	ढाकेवास-आहालवारी-गुरुङगाँउ - अधिकारीटोल-भुजेलटोल		
				२.३.१०	पाडेटोल खानेपानी (मर्मत)		
				२.३.११	सातामुल खानेपानी मर्मत ,शैलुङ-७		
२.४	**भाषा, कला साहित्य र संस्कृति प्रवर्द्धन**	२.४	**उपक्षेत्र : सस्कुति प्रवर्धन**	२.३.१	**उपक्षेत्र : सस्कुति प्रवर्धन**	२.४ .	**उपक्षेत्र : सस्कुति प्रवर्धन**
२.४.१	गोलमाथान संरक्षण	२.४.१	भजन मण्डली वनाउने	२.३.२	भाषा तथा भेषभुषा संरक्षण	२.४.१	भाषा साहित्य कला प्रतिष्ठान प्रवर्धन
	गोल्मा राजा-गोल्मा रानी मन्दिर पुर्ननिर्माण आयोजना	२.४.२	तामाङको भेष भुषाको संरक्षण गर्ने	२.३.३	लामा प्रशिक्षण, वौद्ध ध्यान केन्द्र	२.४.२	१७ वटा मन्दिरहरुको संरक्षण
२.४.२	भिमसेन थान मन्दिर संरक्षण	२.४.३	वालन तथा भजन मण्डली वनाउने	२.३.४	पन्चेवाज संरक्षण	२.४.३	भाषा साहित्य कला प्रतिष्ठान प्रवर्धन
२.४.३	गणेशथान मन्दिर मर्मत	२.४.४	रोदि घरको सुरुवात, होम स्टेको सुरुवात	२.३.५	सेतो खोला महादेव मन्दिर पुननिर्माण	२.४.४	गणेश मन्दिर मर्मत तथा निर्माण ढाँडे
२.४.४	राधाकृष्ण मन्दिर मर्मत	२.४.५	श्री उग्रेनटसी छ्योइलिङ बौद्ध गुम्बा,शैलुङ -६	२.३.६	त्रिवेणीधाम मन्दिर पुननिर्माण		
२.४.५	महादेव थानमन्दिर मर्मत			२.३.७	माने तथा स्तुपा संरक्षण		
२.४.६	इन्द्रावति मन्दिर			२.३.८	शिव मन्दिर पुर्ननिर्माण,होम गर्ने डाँडा,शैलुङ-७		

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
२.४.७	हरीसिद्धी						
२.४.८	ठुटेमाने /गुम्वा						
२.४.९	ससांरी मन्दिर						
२.४.१०	कुल मन्दिर						
२.४.११	तामाङसेलो/भजन/वालन/श्लोक संरक्षण						
२.५	**सञ्चार**	२.५	**सञ्चार**	२.५	**सञ्चार**	२.५	**सञ्चार**
२.५.१	NTC Tower/गाविस भवन (साविक)	२.५.१	इन्टरनेट क्षमता विस्तार	२.५.१	इन्टरनेट क्षमता विस्तार	२.५.१	इन्टरनेट क्षमता विस्तार
२.५.२	इन्टरनेट सेवा (वडा कार्यालय,	२.५.२	मोवाइल टावर थप	२.५.२	मोवाइल टावर थप	२.५.२	मोवाइल टावर थप
२.५.३	स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण						
२.५.४	वडा क्षेत्र भित्र इन्टरनेटको सहज पहुच						
२.५.२.	**खेलकुद**	२.५.२.	उपक्षेत्र : खेलकूद	२.५.२.१	उपक्षेत्र : खेलकूद	२.५.२ .	उपक्षेत्र : खेलकूद
२.५.२.१	वडा स्तरिय खेलकद मैदान	२.५.२.१	वडा स्तरिय खेलकद मैदान	२.५.२.२	वडा स्तरीय खेल मैदान	२.५.२.१	वडा स्तरिय खेलकद मैदान
२.५.२.२	वडा स्तरिय खेलकद प्रतियोता	२.५.२.	वडा स्तरिय खेलकद प्रतियोता	२.५.२.३	खेलमैदान –लाटीडाँडा	२.५.२.२	वडा स्तरिय खेलकद प्रतियोता
२.५.२.३	रङ्गशाला–ठाडोपाखा घ्याङडाँडा सडक ,शैलुङ–५			२.५.२.४	खेलमैदान –साउते		
				२.५.२.५	खेलकूदप्रशिक्षण (कराते समेत)		
				२.५.२.६	चौतारेडाँडा खेलमैदान		
२.६	**लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण**	२.६	**लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण**	२.६	**लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण**	२.६	**लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण**
२.६.१	जातिय विभेदको न्युनिकरण कार्यक्रम	२.६.१	जातिय विभेदको न्युनिकरण कार्यत्रम सञ्चालन गर्ने	२.६.१	श्री चर्नावती वृद्धाआश्रम (जेष्ठ नागरिक), शैलुङ –७		
२.६.२	महिला तथा दलित उत्थान कार्यक्रम ,शैलुङ–५	२.६.२	महिलाको लागी शिपमूलक तालिम	२.६.२			

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
३	**३.पूर्वाधार विकास**	३ .	विषयक्षेत्र : पूर्वाधार विकास	३ .	विषयक्षेत्र : पूर्वाधार विकास	३ .	विषयक्षेत्र : पूर्वाधार विकास
३.१	**सडक बाटो पुल पुलेसा**	३.१ .	**उपक्षेत्र : सडक (नयाँ ट्र्याक तथा स्तरोन्नति तर्फ)**	३.१ .	**उपक्षेत्र : सडक स्तरोन्नतितर्फ**	३.१ .	**उपक्षेत्र : सडक नयाँ ट्र्याक तथा स्तरोन्नति तर्फ**
३.१.१	**उपक्षेत्र : सडक स्तरोन्नति तर्फ**	३.१.१	हेल्पोष्ट हिले सडक मर्मत	३.१.१	टुडीखेल फस्कु गोठपानी सडक	३.१.१	तीलुखोला-भित्तारे-योन्जनटोल-भदौरे डाँडा खा.पा.आ.शैलुङ-८
३.१.१.१	बाघखोर विरेन्द्र मा.वि. गाइघाट सडक ,शैलुङ-५	३.१.२	हिले ओखरबोट सडक	३.१.२	श्री बहादुर गौडा-अधिकारी टोल सडक	३.१.४	भालुस्वारा-कुबिन्डे-नूनथला-दुधेचौतरा सडक ,शैलुङ-८
३.१.१.२	गाउँपालिका केन्द्र-छहरे-मानेडाँडा जितपुर सडक ,शैलुङ-५	३.१.३	हुलाके चिलाउने भित्ता सडक	३.१.३	हेल्थपोष्ट- मानेडाँडा -पैती सडक, शैलुङ-७	३.१.५	भैसै-देविथान-भदौरे-फुस्रामाटा सडक, शैलुङ-८
३.१.१.३	सवलचोक-मुलधारा घ्याङडाँडा सडक ,शैलुङ-५	३.१.४	सुर्के गोठपानी सातमुल हिले सडक	३.१.४	किचुले धारा -जुगेपानी -गोथोर-सडक ,शैलुङ-७	३.१.७	फलाम पोखरी देवि मन्दिर निर्माण ,शैलुङ-८
३.१.१.४	जितपुर पानी घट्ट डाँडामुनी सडक ,शैलुङ-५	३.१.५	गोठपानी किट्नी सडक	३.१.५	खड्का टोल-भोद दुवाली सडक ,शैलुङ-७	३.१.८	दलित मरणघाट निर्माण ढाँडे, शैलुङ-८
३.१.१.५	पालिका-वडा केन्द्र-गाईघाट	३.१.६	अधिकारी खोला ढुङ्गे सडक	३.१.६	हेल्थपोष्ट मन्जेत गोलेको सिमा सडक ,शैलुङ-७	३.१.९	गोलेसीम पैती मेञ्जेत सडक, शैलुङ-८
३.१.१.६	वीरेन्द्र मावि-जितपूर-देविथान	३.१.७	सिरेटार पानीघाट सडक	३.१.८	गोथोर खानेपानी, शैलुङ-७	३.१.१०	सामुदायिक अध्ययन केन्द्र सुधार, शैलुङ-८
३.१.१.७	जीतपूर- पानीघाट-दाहालगाउ	३.१.८	जोगी डाँडा वाहमडे	३.१.१	टुडीखेल -गोठपानी सडक (कालोपत्रे)	३.१.११	पैती-भैसे-दाङ-ओखलढुङ्गा सडक, शैलुङ-८
३.१.१.८	सवलचोक - पौवाडाँडा-कुरीखोला	३.१.९	ढुङगे वागखोर अधिकारी खोला कृषि ओखरको	३.१.२	हिलेगाँउ-गुरुङगाउ-पाडेगाउ-मानेडाडा	३.१.१२	ढुङ्गे-मनगाँउ-कागते-गैरा सडक, शैलुङ-८

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
			झाङ देखी हेल्पोष्ट सम्म				
३.१.१.९	सवलचोक -मुलधारा-घ्याङडाँडा	३.१.१०	पाडेगाउ दार्खा स्कुल (नया ट्याक खोल्ने)	३.१.३	नागथान-वरडाडा-कालोपानी -आहालडाडा	३.१.१३	पोखरे राँके सडक, शैलुङ-८
३.१.१.१०	पानीखोला-घ्याङडाँडा	३.१.११	काटाकुटी हिले गोचेत (मर्मत गर्ने)	३.१.४	दार्खास्कुल- लामागाउ-वाहुनगाउहुदै पाँचमाने	३.१.१४	थालेडाँडा-भदौरे फुस्र माटा-भैसे सडक, शैलुङ-८
३.१.१.११	गाविस भवन फापर खोरिया	३.१.१२	भिते-चित्रे सडक	३.१.५	टुडीखेल-गोठपानी सडक	३.१.१५	लाकुरी गहिरो -पैती-खोलाबारी सढडक, शैलुङ-८
३.१.१.१२	पालिका-वडा केन्द्र-गाईघाट	३.१.१३	वडा कार्यालय गाउपालिका	३.१.६	पसल डाँडा-आहालडाँडा वडा कार्यालय सडक	३.१.१६	भैसे-मानेडाँडा-दाङ सडक, शैलुङ-८
३.१.१.१३	पानीघाट-बुढासेरा थाली सडक	३.१.१४	सिरीटार गोठपानी	३.१.७	पाल्चेत- टुनुभोटे-हुलाके सडक	३.१.१७	भैसे,पाँडेखानी -कालापनी सडक, शैलुङ-८
३.१.१.१४	देविथान -लप्टनटोल सडक	३.१.१५	सातमुले देखी हिले वडा कार्यालय सस्म	३.२ .	उपक्षेत्र : सडक नयाँ ट्याक तथा सुधारतर्फ	३.१.१८	सत्यस्वर-भैंसे-शैलुङ स्तरोन्नती र पुर्ण सञ्चालन
३.१.१.१५	छहरे सडक	३.१.१६	वन भिता चुल्ठे हुदै ६ नं. जोडने सडक (मर्मत)	३.२.१	दार्खा स्कुल- लामागाउ-वाहुनगाँउ हुदै पाचमाने (स्तरोन्नती)	३.१.१९	भालुस्वारा-पैती-कालापानी पर्यटन सडक स्तरोन्नती
३.१.२	**उपक्षेत्र : सडक नयाँ ट्याक तर्फ**	३.१.१७	लहरेखोला ढुङगे जाने वाटो देवि स्थान खोला	३.२.२	हेल्थपोष्ट-चौरटोल -काम्लेटोल -दार्खा स्कुल	३.१.२०	भैसे-लामाखोरिया-बर्खे सडक
३.१.२.१	पालिका केन्द्र -घ्याङडाँडा	३.१.१८	ओखरझाङ-वडाकार्यालय-मैदाने-सुर्के-चिलाउनेभित्ता-हुलाके सडक	३.२.३	आहालडाँडा-पाल्चेत-पुजारी खोला-टुनिवोटे-चुल्ठे हुलाके	३.१.२१	७६५ घरधुरीको आवाश पुननिर्माण (लाभग्राही सुचीमा नाम निकाल्न एकिन)

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
३.१.२.२	विरेन्द्रमावि -मागावितार्ता सडक	३.१.१९	गोठपानी-बुढीबाजे-किट्नी सडक	३.२.४	सेतो खाला-भोटेगाउे-आहालडाँडा	३.१.२२	हेलीप्याड स्तरवृद्धि
३.१.२.३	पानीघाट-थाली सडक	३.१.२०	नीगाले-देविथान-गुफाडाँडा -भित्तारे- चित्रे सडक	३.२.७	देविथान-आहालवारी	३.१.२३	सत्यश्वर-भैसे मनगाउँ सडक
३.१.२.४	जितपूर-सोतीखोला फस्कु सडक	३.१.२१	ओखरखोला-लहरे-ढुंगे सडक	३.२.८	वन्छेउ-डाडाघर -हेल्थपोष्ट	३.२ .	उपक्षेत्र : सडक नयाँ ट्रयाक तर्फ
३.१.२.५	जितपूर-छहरे सडक	३.२	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (मोटरेबल पुल)**	३.२.९	रामचन्द्रघर-ठाइला भुपियाटोल	३.१.१	
३.१.२.६	जितपूर- डाडागाउ लहरेटोल-पौउडाडा	३.२.१		३.२.१०	श्रीवहादुरघर-घ्याङालीटोल -कोइरालाडाँडा	३.१.२	
३.१.२.७	महभिर सडक	३.३ .	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (आरसिसि)**	३.२.११	खड्काटोल -वोडदली	३.३ .	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (मोटरेबल पुल)**
३.१.२.८	भीमसेनथान -लप्टनटोल-माथिल्लो धारा	३.३.१		३.२.१२	दार्खास्कुल- वम्जन४ माने	३.३.१	
३.२ .	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (मोटरेबल पुल)**			३.२.१३	श्रीवहादुरगौडा-अधिकारीटोल -नेपालीटोल	३.३.२	
३.२ .१	गाइघाट पक्की मोटरपूल			३.३.	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (मोटरेबल पुल)**	३.४.	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (आरसिसि)**
३.२ .२	मागाखोला पक्की मोटरपूल			३.३.१	गोल्पासिम -अधेरी	३.४.१	
३.३ .	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (आरसिसि)**			३.३.२	पैतीजोड्ने पुल	३.४.२	
३.३ .१	घट्टेखोला RCC पुल			३.४ .	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (झोपु)**	३.४.३	
३.३ .२	फस्कुखोला RCC पुल			३.४.१	भुरुगा खोलाझो.पु	३. ५	**उपक्षेत्र : पुलपुलेसा (झोपु)**
				३.४.२	सिम्टे-साउते-	३.५.१	

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
					आहालडाँडा झो.पु		
				३.४.३	चरङगला झो.पु (मर्मत)	३.५.२	
३.४ .	उपक्षेत्र : भवन	३.४.	उपक्षेत्र : भवन	३.५ .	उपक्षेत्र : भवन	३.६ .	उपक्षेत्र : भवन
३.४.१	वडा कार्यलय भवन(सबै सेवा केन्द्र रहनेगरी)	३.४.१	६ नं. वडा कार्यालय निर्माण (घडीको आहाल)	३.५.१	७ नं. वडा कार्यालय भवन निर्माण	३.६.१	वडा कार्यालय भवन
३.४.२	सामुदायिक भवन (विपद संग सम्वधित)	३.१.९	वडा नम्बर ६ वडा घडेरी खार्ने (घडीको आहाल)	३.५.२	सामुदायिक भवन (विपद व्यवस्थापन सामाग्री सहितको)	३.६.२	
३.४.३	सहकारी भवन	३.४.२	कार्यक्रम हल			३.६.३	
३.४.४	सामदायिक भवन (सामुदायिक वन उ.स	३.४.३	स्वास्थय चौकी भवन				
		३.४.४	सामुदायिक भवन (विपद व्यवस्थापन समेतलाई हुने गरी साविक वडातहमा निमाण गर्ने				
३.५ .	उपक्षेत्रः बस्ती तथा शहरी विकास	३.५ ,	उपक्षेत्रः बस्ती तथा शहरी विकास	३.६ .	उपक्षेत्रःबस्ती तथा शहरी विकास	३.७ .	उपक्षेत्रः बस्ती तथा शहरी विकास
३.५.१	सवलचोक	३.५.१	गोठपानी र चइचापलाई शहरी विकास	३.६.२	पाटीपौवा मर्मत ,शैलुङ-७	३.७.१	
३.५.२	वोजिनी						
३.५.३	आरुखर्क						
३.५.४	फुलवारी						
३.८	सिँचाइ	३.६ .	उपक्षेत्र : सिचाई	३.७ .	उपक्षेत्र : सिचाई	३.८ .	उपक्षेत्र : सिचाई
३.८.१	पात्ले सामिस हुधपोखरी सिचाई	३.६.१	पाडेखोला देखी हुर्के ज्यामिरे	३.७.१	अधेरी खोला - लामागाँउ-वाहुनगाँउ-तामाङगाँउमन्जेत	३.८.१	झोरखोला सिंचाइ मर्मत (पोखरीडाँडामा बाँध राख्ने)
३.८.२	नयाँ विस्तार	३.६.२	घट्टे खोला चुल्ठे सिचाई	३.७.२	अधेरीखोला -अमले सिचाई	३.८.२	

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
३.८.३	मर्मत सम्भार	३.६.३	चैइचाप हुर्द गैरी मैदाने पानीघाट अधेरी खोला	३.७.३	अधेरी-जोरघट्ट सिचांई	३.८.३	
३.८.४	संस्थागत विकास	३.६.४	किटिनि गोठपानी हुदै पानीघाट				
३.८.५	खानीखोला सिचाई	३.६.५	हिले थोपा सिचांइ				
	विद्युत तथा उर्जा	३.७ .	उप क्षेत्रः बिद्युत उर्जा	३.८ .	उप क्षेत्रःबिद्युतउर्जा	३.९ .	उप क्षेत्रः बिद्युत उर्जा
	मेटल पोल विस्तार गर्ने	३.७.१	स्टीलको खम्वा राख्ने	३.८.१	नाङगोतार कालोतारमा रुपान्तरण	३.९.१	नाङगोतार कालोतारमा रुपान्तरण
	केवलतार विस्तार गर्ने	३.७.२	केवलतार विस्तार गर्ने	३.८.२	ट्रान्सर्फरको क्षमताविकास	३.९.२	ट्रान्सर्फरको क्षमता विकास
	विद्युत महशुल काउन्टर सेन्टर	३.७.३	विद्युत नपूगेको घरभुरीमा विद्युत पुयाउने	३.८.३	काठपोल स्थान्तरण)	३.९.३	काठपोल स्थान्तरण)
	ट्रान्सफरमरको व्यवस्थापन	३.७.४	ट्रान्सफरमर व्यवस्थापन			३.९.४	
३.८.६	फलाटे सिचाइ						
३.८.७	पानी -घट्ट भटासे-अर्घले सिंचाई ,शैलुङ-५						
३.८ .	उप क्षेत्रः साना जलबिद्युत आयोजना						
३.८ .	उप क्षेत्रः साना जलबिद्युत आयोजना	३.८ .	उप क्षेत्रः साना जलबिद्युत आयोजना	३.८ .	उप क्षेत्रः साना जलबिद्युत आयोजना	३.८ .	उप क्षेत्रः साना जलबिद्युत आयोजना
		३.८.१	फस्कु खोला साना जल विद्युत योजना			३.१०.१	
		३.८.२	भुरुङ खोला फस्कु खोला (अनुसन्धान)				
४	वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन वन	४ .	विषयगत क्षेत्रः वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	४ .	विषयगत क्षेत्रःवन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	४ .	विषयगत क्षेत्रः वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थान
४.१.	उप क्षेत्र : वन संरक्षण	४.१.	उप क्षेत्र : वन संरक्षण	४.१.	उप क्षेत्र : वन संरक्षण	४.१.	उप क्षेत्र : वन संरक्षण

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
४.१.१	कबुलियती वन क्षेत्रमा अम्रिसो,अलैची, लप्सी,वासँ, डालेघाँस, जडीवुटी ,चिराइतो, ठुलो ओखती, पाखनवेद , सतुवा, जस्ता जडीबुटी तथा उक्त क्षेत्रमा वाख्रा पालन , गोठ सुधार ,खोर सुधार	४.१.१	अग्नी रेखा सबै सा वन क्षेत्रमा	४.१ .	अग्नी रेखा सबै सा वन क्षेत्रमा	४.१.१	अग्नी रेखा सबै सा वन क्षेत्रमा
४.१.२	वन्यजन्तु व्यवस्थापन (वादर, मिर्ग,कालिज)	४.१.२	वातावतरण मैत्रि विकास	४.१.१	वन सचेतना कार्यक्रम	४.१.२	सामुदायिक वन आयआर्जन कार्यक्रम
४.१.३	वन संरक्षण(अग्नी रेखा, डडेलो नियन्त्रण, पोखरी संरक्षण,	४.१.३	सडक आसपासको माटो संरक्षण, नाला व्यवस्थापन, माटो समात्ने घाँस, निगालो, अम्रिसो	४.१.२	अग्नी रेखा निर्माण	४.१.३	वन सचेतना कार्यक्रम
४.१.४	अग्नी नियन्त्रण ,औजार (पिक) , सावेल स्प्रेयर फायरपूफ)	४.१.४	लोठसल्ला , सतुवा,१नं. चिराइतो २नं. चिराइतोको संरक्षण गर्ने	४.१.३	वातावतरण मैत्रि विकास	४.२ .	**उप क्षेत्रः जैविक विविधता संरक्षण**
४.१.५	वृक्षारोपण, गोडमेल, नर्सरीको उपयोग	४.१.५	सामुहिक रुपमा लोपोन्मुख वन्यजन्तुका संरक्षण	४.१.४	सडक आसपासको माटो संरक्षण, नाला व्यवस्थापन, माटो समात्ने घाँस तथा निगालो, अम्रिसो रोप्ने	४.२.१	पानी मुहान संरक्षण
४.१.६	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन	४.१.६	वडा क्षेत्रमा नयाँ ट्याक नखोल्ने र खोलिएका, ट्याकको दुवैतिर वृक्षारोपन गर्ने	४.१.५	सामुहिक रुपमा लोपोन्मुख वन्यजन्तुका संरक्षण	४.२.२	तितेमाछा संरक्षण अभियान
४.२	अमला, कुरिलो,हर्रो बर्रो सुन्तला खेति	४.२	**उप क्षेत्रः जैविक विविधता संरक्षण**	४.१.६	वृक्षारोपन गर्ने	४.३ .	**उप क्षेत्रः फोहोरमैला व्यवस्गापन**
४.२.१	वडा क्षेत्रमा नयाँ ट्याक नखोलने, खोलिएका ट्याकको दायाँ वाँया	४.२.१		४.१.७	हेलिप्याड वडा स्तरमा (साविक वडा सवैमा)	४.३.१	

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
	वृक्षारोपन गर्ने						
४.२	**फोहोर मैला व्यवस्थापन**	४.३	**उप क्षेत्रः फोहोरमैला व्यवस्गापन**	४.२ .	**उप क्षेत्रः जैविक विविधता संरक्षण**	४.४.	**उप क्षेत्रः जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण**
४.२.१	घर परिवारवाट निस्कने फोहोर व्यवस्थापन गर्ने	४.३.१	घर परिवारवाट निस्कने फोहोर व्यवस्थापन गर्ने	४.१.११	पानी मुहान संरक्षण	४.४.१	विपद व्यवस्थापन कोष स्थापना
४.३	**जलउत्पन्न प्रकोप**	४.४.	**उप क्षेत्रः जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण**	४.१.१२	पानी मुहान संरक्षण	४.४.२	विपद व्यवस्थापनका लागि सामुदायिक भवन
	पिपलडाँडा खेत संरक्षण(तार जाली)	४ .४.१		४.३ .	**उप क्षेत्रःफोहोर मैला व्यवस्थापन**		
४.३.१	पाखाटोल ढाडे पहिरो नियन्त्रण(तार जालि	४.५ .	**उप क्षेत्रः विपद व्यवस्थापन**	४.४ .	**उप क्षेत्रःजल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण**		
४.३.२	गोल्माथान पहिरो नियन्त्रण (वन वाटो)	४.५.१	विपद सचेतना तालिम /पूर्व तयारी तालिम				
४.४ .	**उप क्षेत्रः विपद व्यवस्थापन**	४.५.२	सामुदायिक भवन /विद्यालय /खुल्ला ठाउ तयारी				
४.४.१	विपद सचेतना तालिम /पूर्व तयारी तालिम	४.५.३	हेलि प्याड निर्माण				
४.४.२	सामुदायिक भवन /विद्यालय /खुल्ला ठाउ तयारी	४.५.४	खोज उद्दार तालिम				
४.४.३	हेलि प्याड निर्माण	४.५.५	वारुण नियन्त्रण				
४.४.४	खोज उद्दार तालिम						
४.४.५	वारुण नियन्त्रण						
४.५ .	**उप क्षेत्रः जैविक विविधता संरक्षण**						
४.५.१	मुलधारा संरक्षण गर्ने (पोखरी निमार्ण						
४.५.२	माथिल्लो डाडो क्षेत्रमा पोखरी निर्माण गर्ने						

वडा नं. ५		वडा नं. ६		वडा नं. ७		वडा नं. ८	
योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र	योजना कोड	विषय क्षेत्र	योजना कोड	विषयक्षेत्र
४.५.३	सिमसार र परम्परागत पोखरी कुवाहरुको संरक्षण						
५	**संस्थागत विकास तथा सुशासन**	५	५. विषयत क्षेत्रः सुशासन तथा संस्थागत विकास	५	विषयत क्षेत्रः सुशासनतथा संस्थागत विकास	५ .	विषयत क्षेत्रः सुशासन तथा संस्थागत विकास
५.१.	सस्थागत क्षमता विकास	५.१.	सस्थागत क्षमता विकास	५.१.	सस्थागत क्षमता विकास	५.१.	सस्थागत क्षमता विकास
५.१.२	सस्थागत क्षमता विकास तालिम	५.१.२	सस्थागत क्षमता विकास तालिम	५.१.२	सस्थागत क्षमता विकास तालिम	५.१.२	सस्थागत क्षमता विकास तालिम
५.१.३	वडाभित्रका सवै सङगठित सस्थाको क्षमता विकास	५.१.३	वडाको वार्षिक रुपमा लेखा गर्ने				
५.२०	उप क्षेत्र : सार्वजनिक सुनुवाइ	५.२ .	उप क्षेत्र : सार्वजनिक सुनुवाइ	५.२ .	उप क्षेत्र : सार्वजनिक सुनुवाइ	५.२ .	उप क्षेत्र : सार्वजनिक सुनुवाइ
५.२.१	सार्वजनिक सुनुवाई लाई संस्थागत गर्ने	५.२.१	सार्वजनिक सुनुवाईलाई संस्थागत गर्ने	५.२.१	सार्वजनिक सुनुवाई प्रत्येक कार्यक्रममा	५.२.१	सार्वजनिक सुनुवाई प्रत्येक कार्यक्रममा
५.२.२	सामाजिक परिक्षण कार्यक्रम	५.२.२	सामाजिक परिक्षण कार्यक्रम	५.२.२	सामाजिक परिक्षण कार्यक्रम	५.२.२	सामाजिक परिक्षण कार्यक्रम
५.३ .	उप क्षेत्र : अनुगमन	५.३ .	उप क्षेत्र : अनुगमन	५.३ .	उप क्षेत्र : अनुगमन	५.३ .	उप क्षेत्र : अनुगमन
५.३.१	वडा स्तरिय अनुगमन समिति (स्थायी प्रकृतिको	५.३.१	वडा स्तरिय अनुगमन समिति (स्थायी प्रकृतिको	५.३.१	वडा स्तरिय अनुगमन समिति (स्थायी प्रकृतिको	५.३.१	वडा स्तरिय अनुगमन समिति (स्थायी प्रकृतिको
५.३.२	अनुगमन कार्यविधी वनाउने	५.३.२	अनुगमन कार्यविधी वनाउने				
५.४०	उप क्षेत्र : अभिलेख व्यवस्थापन	५.३०	उप क्षेत्र : अभिलेख व्यवस्थापन	५ .४	उप क्षेत्र : अभिलेख व्यवस्थापन	५.४ .	उप क्षेत्र : अभिलेख व्यवस्थापन
५.४.१	सहजै भेटिने गरी अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने	५.३.१	सहजै भेटिने गरी अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने	५.४.१	सहजै भेटिने गरी अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने	५.४.१	सहजै भेटिने गरी अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने

सन्दर्भ सूची

१. नेपालको संविधान, २०७२
२. चौधौं योजना, राष्ट्रिय योजना आयोग, २०७३
३. वनक्षेत्रको अनुगमन तथा मूल्यांकन रणनीति, २०७३
४. अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
५. गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि, २०७४
६. स्थानीय तहको वार्षिक योजनातथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ (परिमार्जित)
७. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन,२०७४
८. शैलुङ गाउँपालिकाको स्थानीय राजपत्र कार्यविधि, २०७४
९. गाउँकार्यपालिका बैठक सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७४
१०. गाउँकार्यपालिकाको निर्णय वा आदेश वा अधिकारपत्रको प्रमाणिकरण नियमावली, २०७४
११. गाउँ कार्यपालिका कार्यविभाजन नियमावली, २०७४
१२. गाउँ कायपालिका कार्य सम्पादन नियमावली २०७४
१३. गाउँसभा सञ्चालन कायविधि २०७४
१४. गाउँपालिकाको पदाधिकारीहरुको आचार संहिता, २०७४
१५. शैलुङ गाउँपालिकाबाट गरिने बजार अनुगमन निर्देशिका, २०७४
१६. शैलुङ गाउँपालिकाको एफ एम रेडियो व्यवस्थापन, सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि २०७४
१७. शैलुङ गाउँपालिकामा करारमा कर्मचारी व्यवस्थापन सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४
१८. शैलुङ गाउँपालिकामा कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम वा आयोजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७४
१९. शैलुङ गाउँपालिकाका घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत सम्बन्धी कार्यविधि,२०७५
२०. शैलुङ गाउँपालिकाको शिक्षा नियमावली २०७५
२१. गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय पुस्तिका, २०७४
२२. Geographical Coding of States, Districts and Local units : NPC/CBS, 2017
२३. NEPAL Multidimensional Poverty Index, 2018: National Planning Commission
२४. A study on Foreign Aid Mobilization in Federal Nepal, Dec. 2017: Ministry of Finance
२५. सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३
२६. सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४
२७. आर्थिक वर्ष २०७४र०७५को बजेट वक्तव्य, २०७५: अर्थ मन्त्रालय
२८. राजस्व परामर्श समितिको प्रतिवेदन,२०७४: अर्थ मन्त्रालय
२९. अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण, आर्थिक वर्ष २०७५र०७६: अर्थ मन्त्रालय २०७५
३०. कार्य सञ्चालन निर्देशिका, २०७३: अर्थ मन्त्रालय
३१. राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७४
३२. आर्थिक वर्ष २०७५र०७६ का लागि प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहमा हुने सावरी साधन कर बाँडफाँटम्बन्धी सिफारिस, २०७५: राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग
३३. आर्थिक सर्वेक्षण २०७४र०७५: अर्थ मन्त्रालय
३४. दिगो विकास लक्ष्य २०३०: राष्ट्रिय योजना आयोग २०७३
३५. साविक गाविसहरुको वस्तुगत विवरण

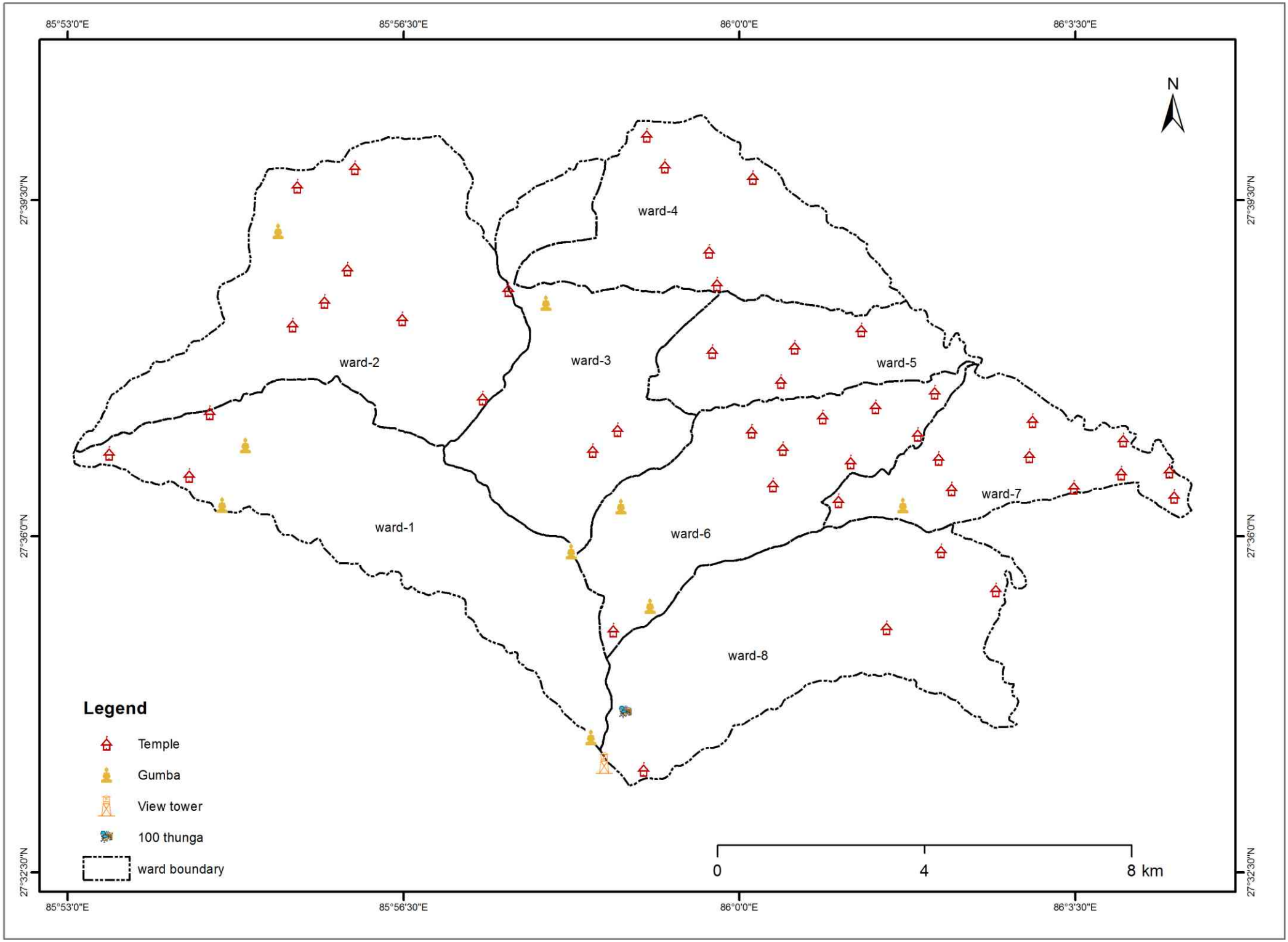
85°53'0"E
85°56'30"E
86°0'0"E
86°3'30"E
27°39'30"N
27°36'0"N
27°32'30"N
N
ward-1
ward-2
ward-3
ward-4
ward-5
ward-6
ward-7
ward-8
Legend
Temple
Gumba
View tower
100 thunga
ward boundary
0
4
8 km

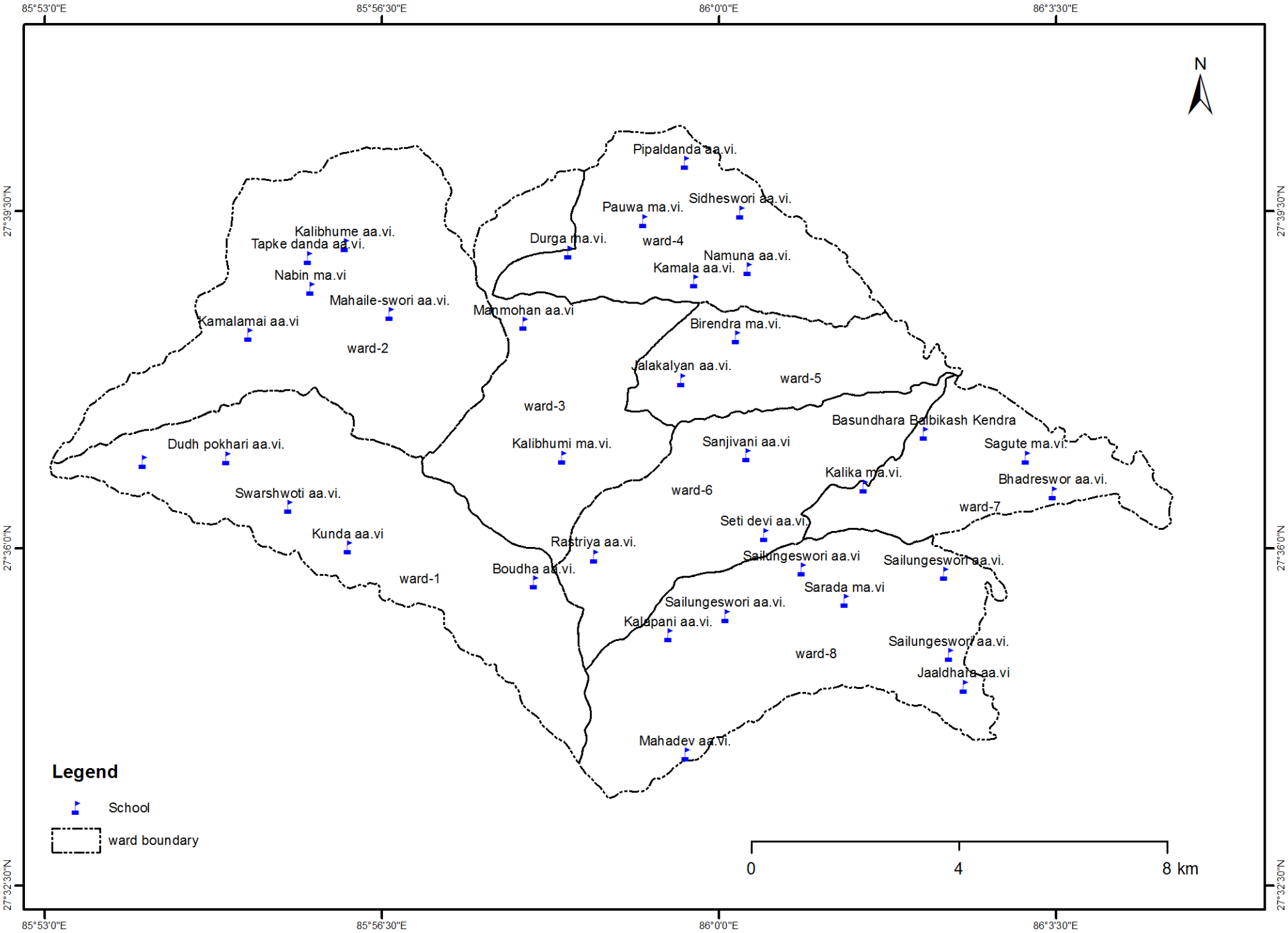
85°53'0"E
85°56'30"E
86°0'0"E
86°3'30"E
27°39'30"N
27°36'0"N
27°32'30"N
N
Pipaldanda aa.vi.
Sidheswori aa.vi.
Pauwa ma.vi.
ward-4
Durga ma.vi.
Namuna aa.vi.
Kamala aa.vi.
Kalibhume aa.vi.
Tapke danda aa.vi.
Nabin ma.vi
Mahaile-swori aa.vi.
Kamalamai aa.vi
ward-2
Manmohan aa.vi
Birendra ma.vi.
Jalakalyan aa.vi.
ward-5
ward-3
Basundhara Balbikash Kendra
Dudh pokhari aa.vi.
Kalibhumi ma.vi.
Sanjivani aa.vi
Sagute ma.vi.
Kalika ma.vi.
Bhadreswor aa.vi.
Swarshwoti aa.vi.
ward-6
ward-7
Seti devi aa.vi.
Kunda aa.vi
Rastriya aa.vi.
Sailungeswori aa.vi
Sailungeswori aa.vi.
Boudha aa.vi.
ward-1
Sarada ma.vi
Sailungeswori aa.vi.
Kalapani aa.vi.
Sailungeswori aa.vi.
ward-8
Jaaldhara aa.vi
Mahadev aa.vi.
Legend
School
ward boundary
0
4
8 km

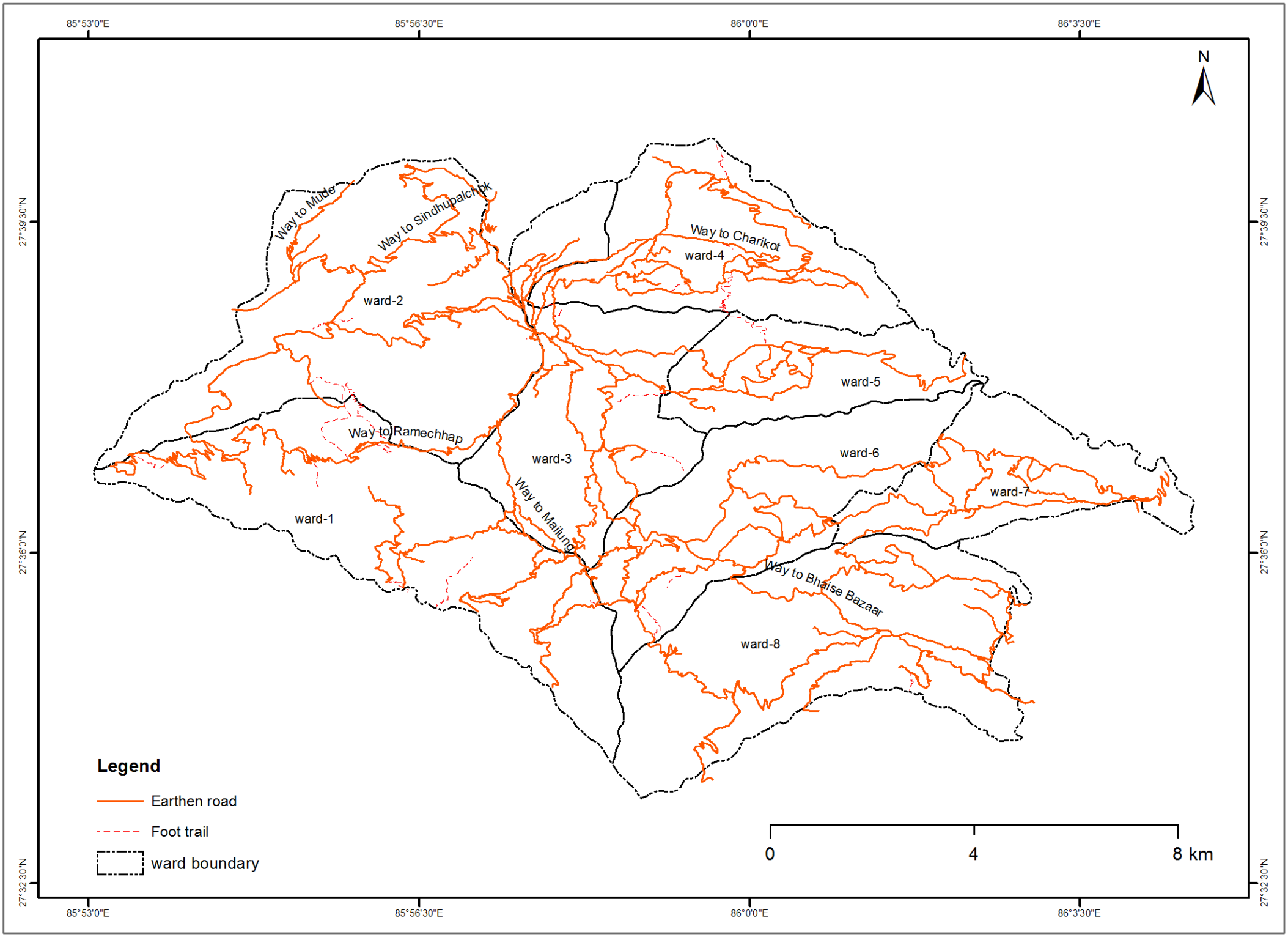
85°53'0"E
85°56'30"E
86°0'0"E
86°3'30"E
27°39'30"N
27°36'0"N
27°32'30"N
N
Way to Mude
Way to Sindhupalchok
Way to Charikot
ward-4
ward-2
ward-5
Way to Ramechhap
ward-3
ward-6
ward-7
Way to Mailung
ward-1
Way to Bhaise Bazaar
ward-8
Legend
Earthen road
Foot trail
ward boundary
0
4
8 km

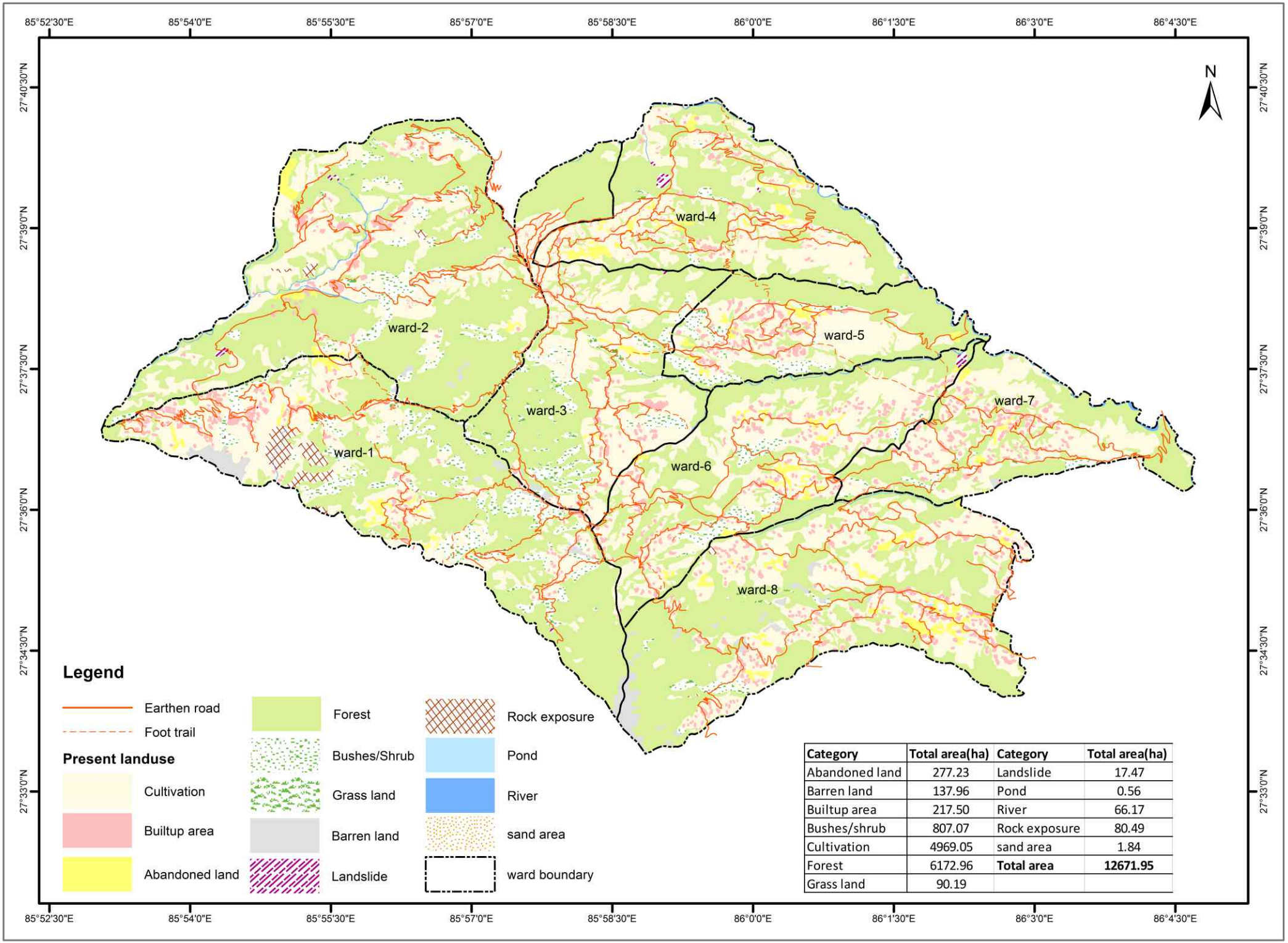

Category	Total area(ha)	Category	Total area(ha)
Abandoned land	277.23	Landslide	17.47
Barren land	137.96	Pond	0.56
Builtup area	217.50	River	66.17
Bushes/shrub	807.07	Rock exposure	80.49
Cultivation	4969.05	sand area	1.84
Forest	6172.96	**Total area**	**12671.95**
Grass land	90.19		

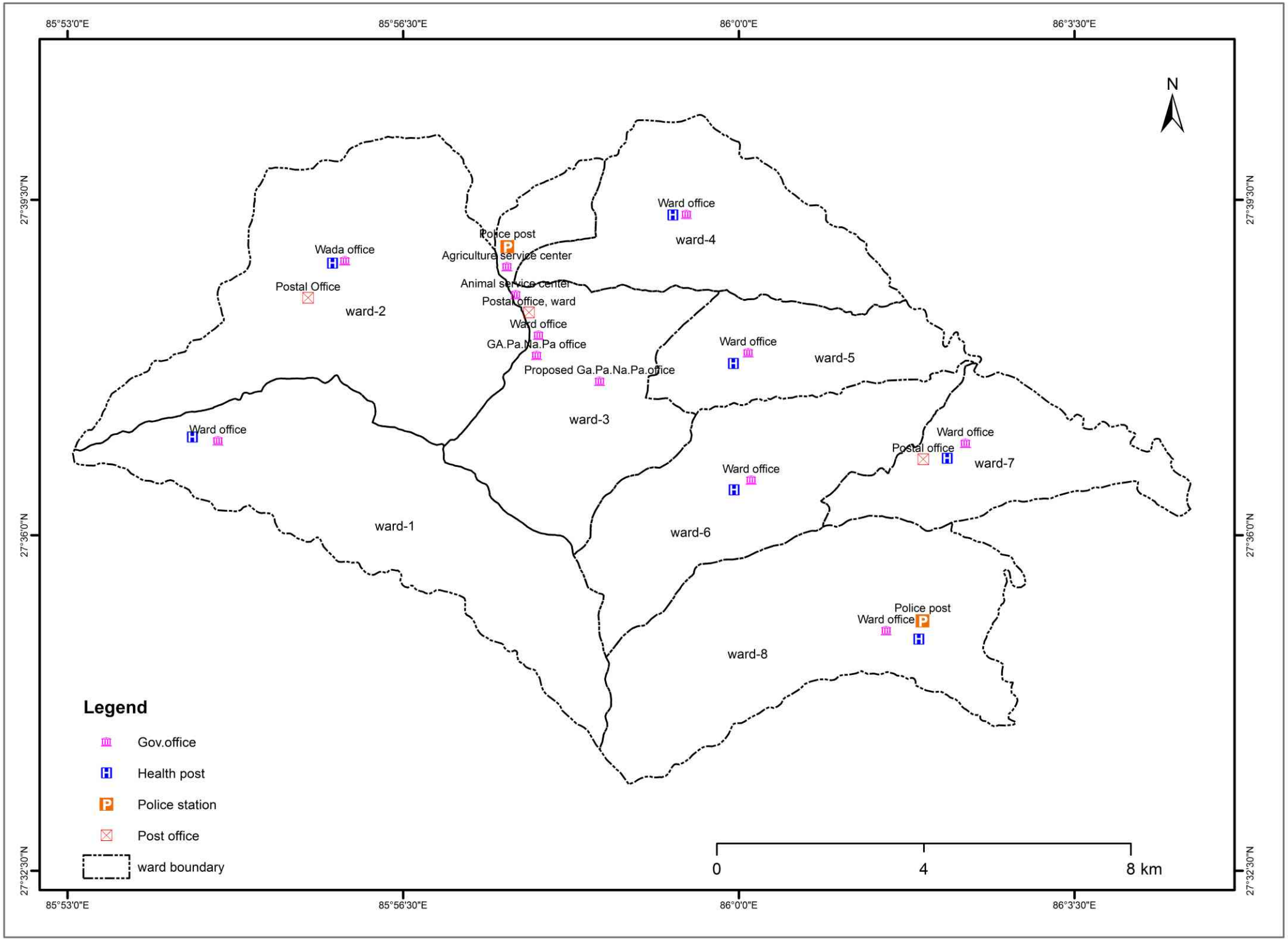
85°53'0"E
85°56'30"E
86°0'0"E
86°3'30"E
27°39'30"N
27°36'0"N
27°32'30"N
N
Ward office
ward-4
Police post
Agriculture service center
Wada office
Postal Office
ward-2
Animal service center
Postal office, ward
Ward office
GA.Pa.Na.Pa office
Proposed Ga.Pa.Na.Pa.office
Ward office
ward-5
ward-3
Ward office
Ward office
Postal office
ward-7
Ward office
ward-1
ward-6
Police post
Ward office
ward-8
Legend
Gov.office
Health post
Police station
Post office
ward boundary
0
4
8 km

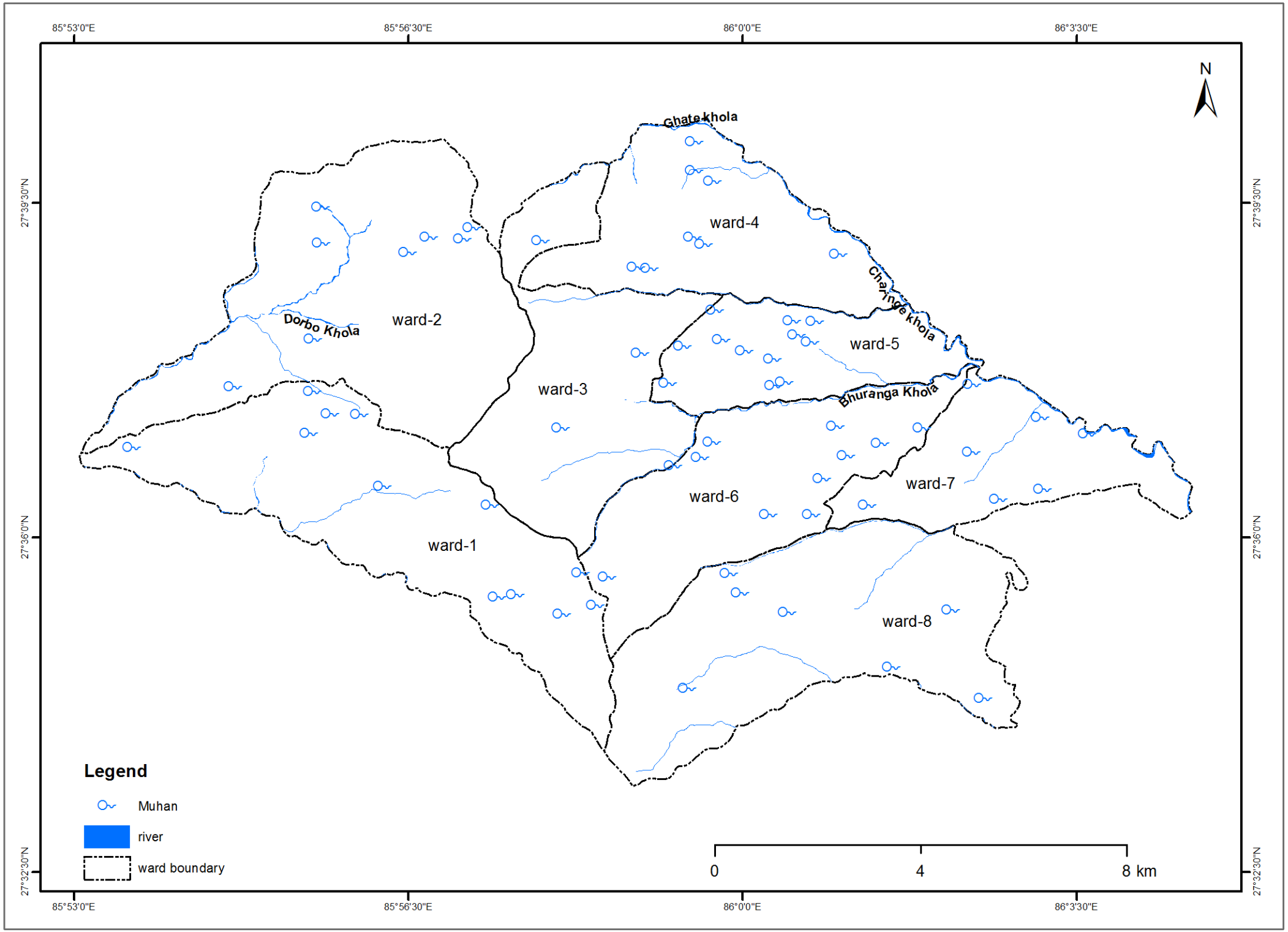
85°53'0"E
85°56'30"E
86°0'0"E
86°3'30"E
27°39'30"N
27°36'0"N
27°32'30"N
N
Ghate khola
ward-4
Charange khola
ward-5
Dorbo Khola
ward-2
ward-3
Bhuranga Khola
ward-6
ward-7
ward-1
ward-8
Legend
Muhan
river
ward boundary
0
4
8 km

भिरालोपनको वितरण, शैलुङ गाउँपालिका

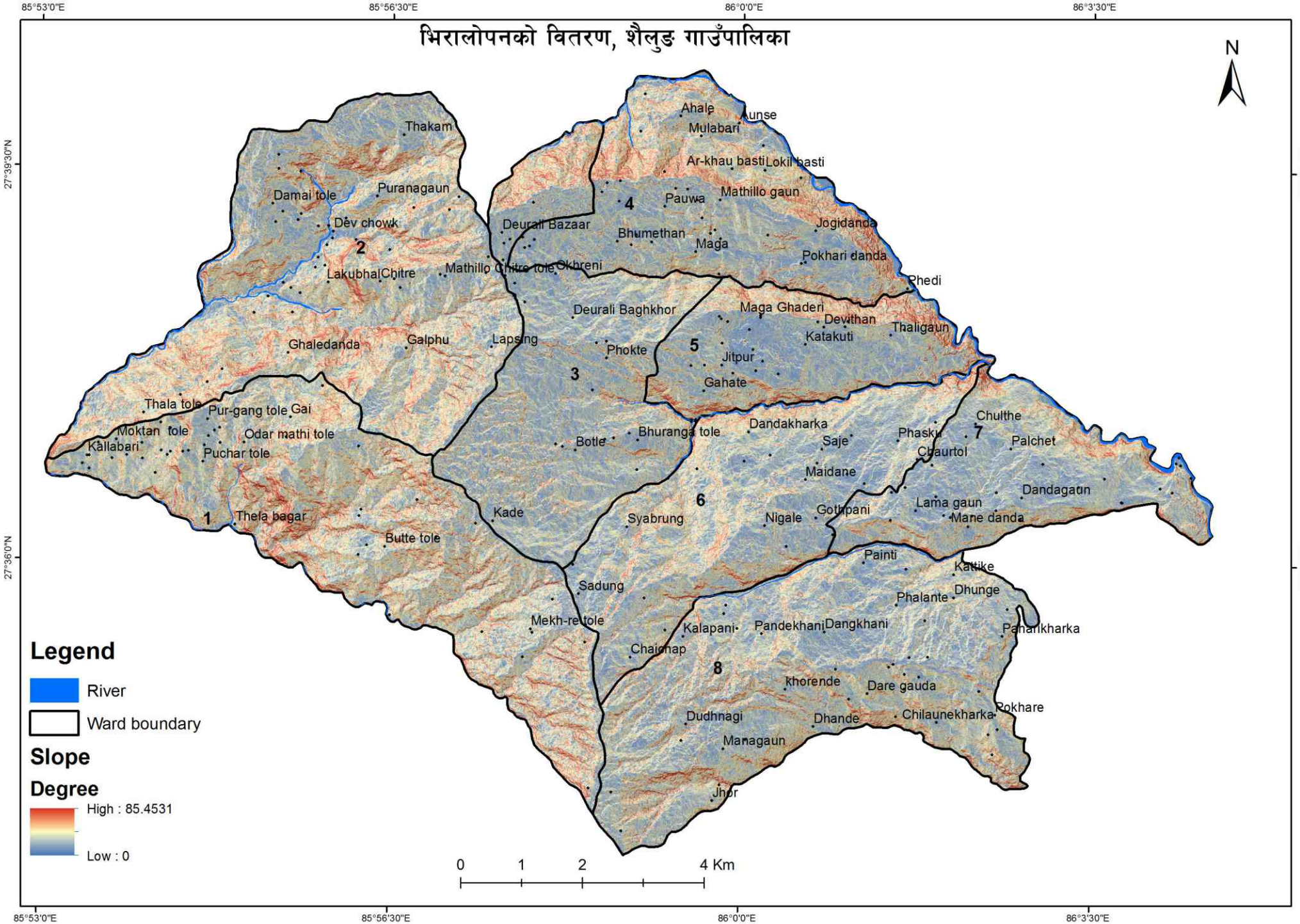

उचाईको वितरण, शैलुङ गाउँपालिका

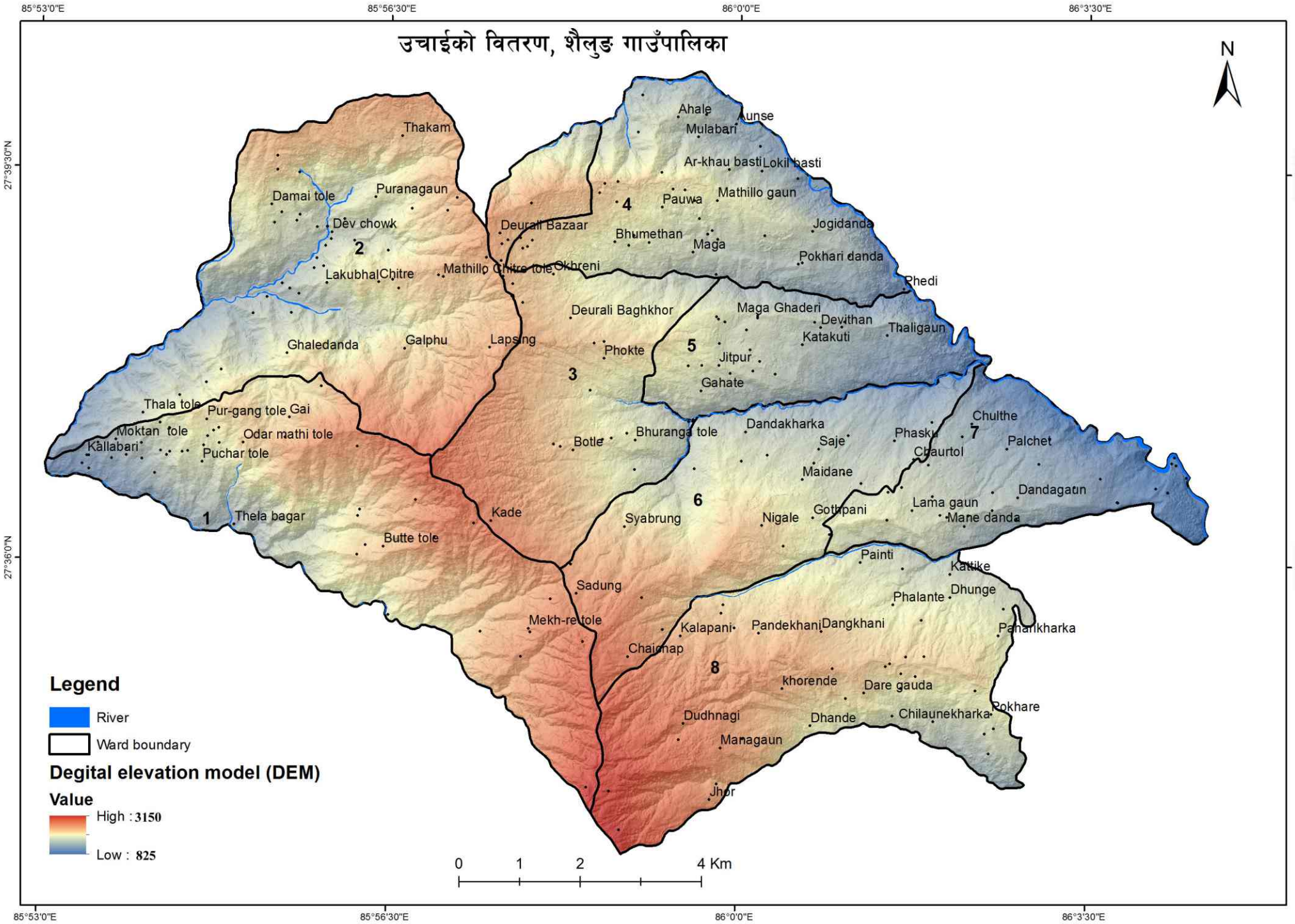

खोला खोल्चाहरुको वितरण, शैलुङ गाउँपालिका

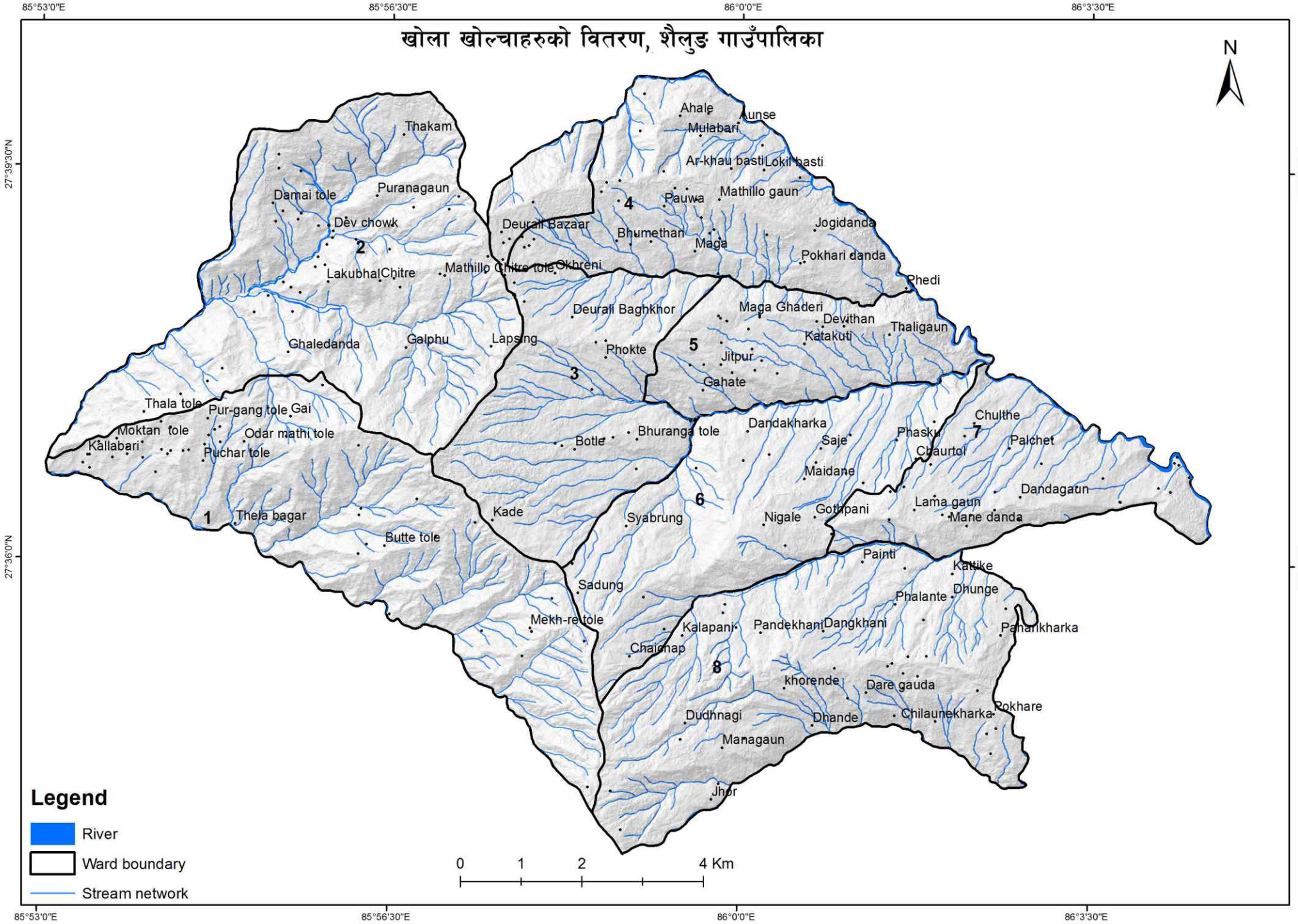

जमिनको ढलानको वितरण, शैलुङ गाउँपालिका

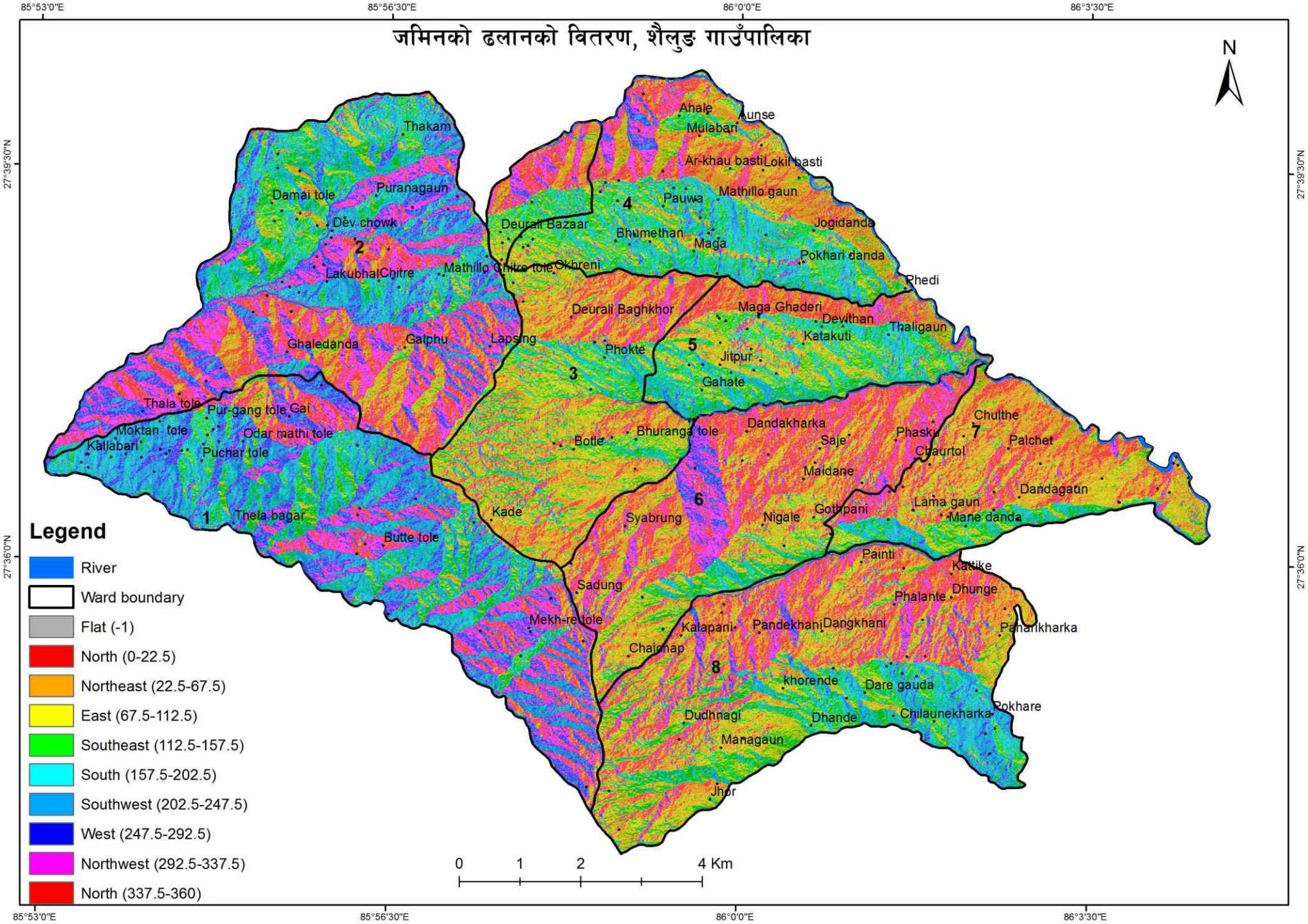

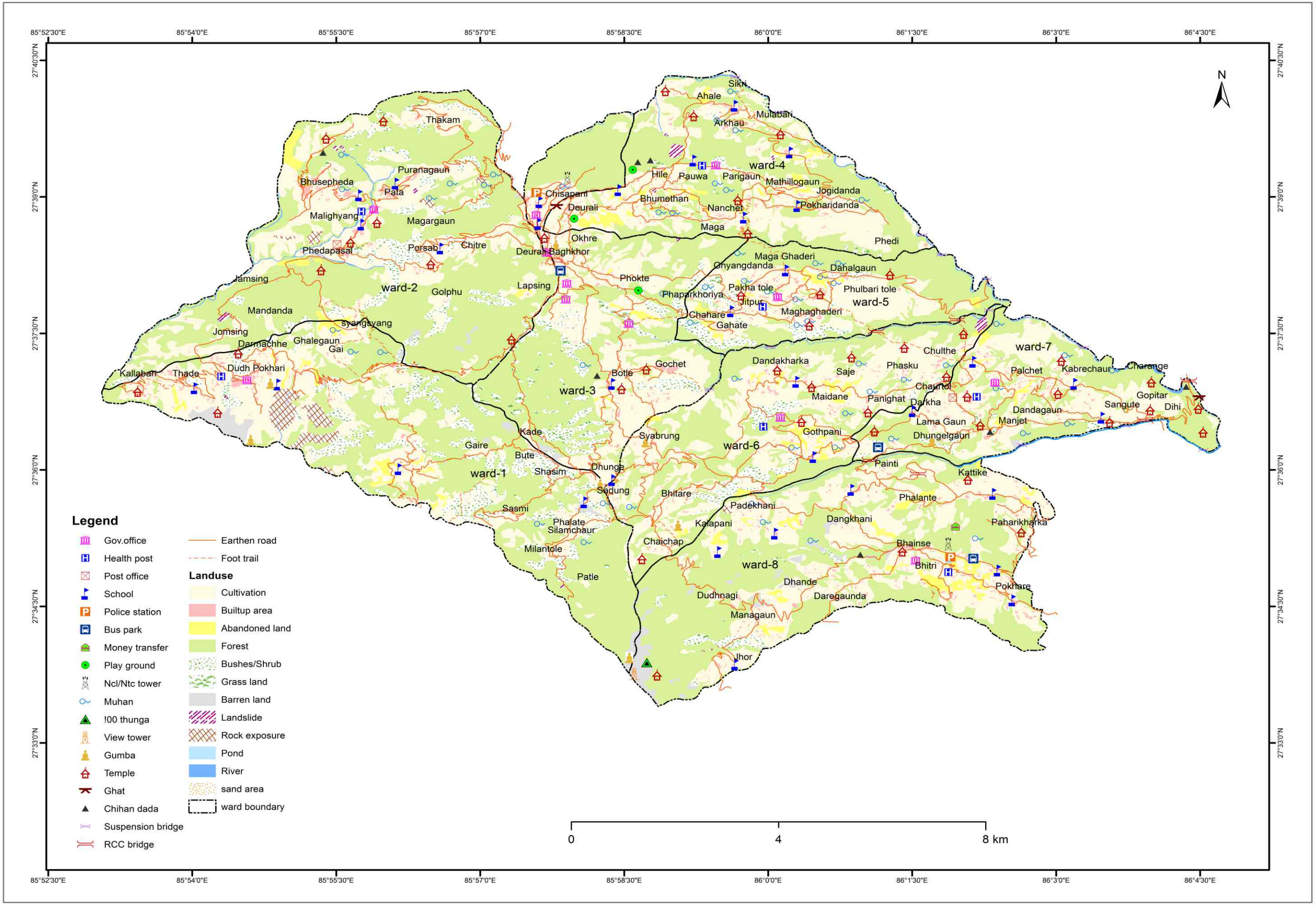
85°52'30"E
85°54'0"E
85°55'30"E
85°57'0"E
85°58'30"E
86°0'0"E
86°1'30"E
86°3'0"E
86°4'30"E
27°40'30"N
27°39'0"N
27°37'30"N
27°36'0"N
27°34'30"N
27°33'0"N
N
ward-1
ward-2
ward-3
ward-4
ward-5
ward-6
ward-7
ward-8
Thakam
Puranagaun
Bhusepheda
Pata
Malighyang
Magargaun
Phedapasal
Porsab
Chitre
Jamsing
Mandanda
Jomsing
Darnachhe
Ghalegaun
Gai
Kallabari
Thade
Dudh Pokhari
Golphu
Lapsing
Chisapani
Deurali
Deurali Baghkhor
Okhre
Sikri
Ahale
Arkhau
Mulabari
Hile
Pauwa
Parigaun
Mathillogaun
Jogidanda
Bhumethan
Nanchet
Pokharidanda
Maga
Phedi
Maga Ghaderi
Chyangdanda
Dahalgaun
Phokte
Phaparkhoriya
Pakha tole
Phulbari tole
Jitpur
Chahare
Maghaghaderi
Gahate
Botle
Gochet
Dandakharka
Saje
Chulthe
Phasku
Palchet
Kabrechaur
Charange
Chaunol
Maidane
Panighat
Darkha
Dandagaun
Gopitar
Sangute
Dihi
Lama Gaun
Manjet
Gothpani
Dhungelgaun
Kade
Syabrung
Gaire
Bute
Shasim
Dhunge
Painti
Kattike
Sadung
Bhitare
Phalante
Sasmi
Padekhani
Phalate
Silamchaur
Kalapani
Dangkhani
Paharikharka
Chaichap
Milantole
Bhainse
Bhitri
Patle
Dhande
Pokhare
Dudhnagi
Daregaunda
Managaun
Jhor
Legend
Gov.office
Health post
Post office
School
Police station
Bus park
Money transfer
Play ground
Ncl/Ntc tower
Muhan
!00 thunga
View tower
Gumba
Temple
Ghat
Chihan dada
Suspension bridge
RCC bridge
Earthen road
Foot trail
Landuse
Cultivation
Builtup area
Abandoned land
Forest
Bushes/Shrub
Grass land
Barren land
Landslide
Rock exposure
Pond
River
sand area
ward boundary
0
4
8 km

प्रकाशकः
शैलुङ गाउँपालिका
काटाकुटी, दोलखा, प्रदेश नं. ३, नेपाल
कार्यालय फोन नं.: ०४९-४३०००३, ०४९-४३०००४
Website: http://www.shailungmun.gov.np | Email: ito.shailungmun@gmail.com